N Klgaev INTRODUCERE STUDIU DE SOCIOLOGIE S -PETERSBURG Tipografie M M Stasyulevici Tu Ostr , iulie N KLRѢEV INTRODUCERE STUDIU DE SOCIOLOGIE S -PETERSBURG Tipografie M M Stasyulevici Tu Ostr , iulie Biblioteca "Runivers Biblioteca Runivers CUPRINS ȚARĂ Prefața IX Capitolul I Originea sociologiei Subiectul sociologiei ( ) Capitolul II Sociologia lui Auguste Noh "și Legea celor trei faze ( )-Ierarhia cunoașterii pozitive ( ) -Diviziunea sociologiei în statică și dinamică ( ) - Conținutul principal al staticii sociale a lui Comte ( ) -Conținutul principal al dinamicii sociale a lui Comte ( ) - Unilateralitatea teoriei sociologice a lui Comte ( ) -Diviziunea puterii publice în putere spirituală și putere seculară ( ) - Relația lui Comte cu alte științe sociale ( ) - Împărțirea între adepții lui Copt ( ) Capitolul III Direcții sociologice de bază Direcţii diferite în înţelegerea naturii societăţii ( ) - Natura ipotetică a tuturor acestor direcţii (ZI) - Teoria organică ( ) - Sociologia darvipistă ( ) -Trăsături comune ale tendințelor organice și darwiniste ( ) -Trăsături comune ale tendințelor economice și psihologice ( )-Explicarea fenomenelor sociale prin factori mentali ( ) -Explicarea economică a societății ( ) - Obiectivism și subiectivism în sociologie ( ) - Înțelegerea diferită a semnificației practice a sociologiei ( ) -Viziunea lui Comte asupra metodei sociologiei ( ) -Literatura metodologică a științelor sociale ( ) -Semnificația metodei deductive în sociologie ( ) -Studiul inductiv al fenomenelor sociale ( ) -Semificația sociologică a istoriei ( ) - Introducerea metodei istorice în alte științe sociale ( ) -Importanța materialului etnografic pentru sociologie eu* Biblioteca "Runivers IV ȚARĂ ( ) -Studiul comparat al fenomenelor sociale ( ) -Aplicarea punctului de vedere evolutiv la studiul fenomenelor sociale ( ) - Concluzie generală despre diferite direcții ale sociologiei ( ) Capitolul IV Orientarea organică în sociologie Originea analogiei dintre societate și organism ( ) -Reprezentanți ai direcției organice în sociologie ( ) -Lucrările sociologice ale lui Spenser și relația sa cu Comte ( ) -Evoluționismul lui Spencer ( ) -Analogia lui Spencer între societate și organism ( ) -Conținutul actual al sociologiei lui Spencer ( ) -Ideea autodezvoltării societății în Spencer ( ) - Învățătura lui Spenser despre integrare și diferențiere^ Q)^-Abaterea lui Spencer însuși de la formula ( ) adoptată de el - (Umbrela școlii organice de Mikhailovsky ( ) - Critica ideii de "autodezvoltare" socială în Lester Ward ( ) a sociologiei ( ) Capitol V Introducerea principiilor darwinismului în sociologie Darwinism și sociologie ( ) - Legile biologice în viața socială ( ) - Solidaritatea socială și lupta animală pentru existență ( ) - Lupta pentru existență și altruism ( ) - Diverse tipuri de luptă pentru existență și erorile fundamentale ale vechilor încercări de a baza sociologia pe principiile darwinismului ( ) - Pozitiv sociologii ca critici ai aplicațiilor neștiințifice darwinismul ( ) -The Sociological Significance of the Study of Animal Communities ( ) -Gumplovich's Sociological Theory ( ) Capitolul VI Materialismul economic ca teorie sociologică Originea materialismului economic ( ) -Relația materialismului economic cu sociologia ( ) - Relația materialismului economic cu materialismul filozofic ( ) - Caracterul dogmatic al materialismului economic ( ) -Deficiențele materialismului economic din punct de vedere sociologic ( )) - Subdezvoltarea teoretică a materialismului economic ( ) -Evaluarea incorectă a materialismului economic de către susținătorii săi ( ) - Sensul pozitiv al materialismului economic ( ) -Viziunea lui Lacombe asupra sensului factorului economic ( ) -Opinia lui Greef asupra semnificației factorului economic ( ) -Comparație a opiniilor lui

sociologice Biblioteca "Runivers " Această carte este destinată să apară între două aniversări asociate cu numele fondatorului sociologiei ianuarie (New Style) Ianuarie marchează o sută de ani de la nașterea lui Comte, august (septembrie, NS), , au trecut patruzeci de ani de la data morții sale Acești patruzeci de ani nu au fost în zadar pentru știința pe care a întemeiat-o În anul morții lui Comte în sociologie, pe lângă ultimele trei volume ale "Cursului de filozofie pozitivă", care conțineau sociologia sa, a existat doar "Sistemul de logică" a lui Mill, în care, printre altele, s-a dat un experiment despre metodologia noii științe și "Statica socială" a lui Spencer Pe parcursul acestor patruzeci de ani, s-a dezvoltat o vastă literatură sociologică în diferite limbi - franceză (în Franța și Belgia), engleză (în Anglia și America), germană în Germania, Austria și Elveția), italiană, rusă și g e Punctul de vedere sociologic a reușit să influențeze (altele, științe sociale mai vechi - state, jurisprudență, economie politică, istorie În perioada cea mai recentă au apărut reviste de specialitate sociologice, iar congresele internaționale au apărut început socio- S-au făcut încercări și fundamente pentru societăți sociologice speciale În cele din urmă, sociologia a început chiar să intre în gama de discipline ale predării universitare Creșterea [interesul pentru sociologie îi caracterizează nu numai pe reprezentanți Biblioteca "Runivers " X știință, literatură și predare: caracterizează și starea socială a timpului nostru S-ar putea spune chiar că sociologia, care abia începe să pătrundă în universitățile ici și colo și nu este deloc recunoscută de vechile academii, este una dintre cele mai populare științe din societatea educată Dovada acestui lucru este în fața ochilor noștri În primul rând, în limba rusă avem o mulțime de traduceri ale lucrărilor sociologice străine; numărul lor ar putea fi chiar mult mai mare dacă unele dintre ele nu ar rămâne netraduse din motive de natură complet exterioară (amintim, de exemplu, că nu avem o traducere a Cursului lui Comte, că Sociologia dinamică a lui Ward nu ar putea apărea într-o traducere în limba rusă)) În al doilea rând, multe lucrări importante ale literaturii sociologice ruse au fost publicate (mai ales în anii șaptezeci) în reviste generale, distribuite în așa-numitul public larg și, din câte se știe, au găsit numeroși cititori în ea Adevărat, sociologia are nu numai susținători, ci și oponenți, atât în rândul oamenilor de știință, cât și în societate Nu cu mult timp în urmă, de exemplu, profesorul berlinez Dilthey afirma categoric în "Introducerea în științe umaniste" că sociologia nu poate fi considerată o știință reală, că sarcina ei este de nerezolvat, că metoda ei este falsă etc x) , захотѣлъ бы познакомиться съ аргументами Дильтея, тотъ увидѣлъ бы только, что авторъ самень во саменъ во щность предмета, о коемъ судить ющіе болѣе спеціальнаго соприкосновенія съ философіей и общественными пауками: only знаяs, din auzite, adesea își bazează atitudinea negativă față de acest păianjen nu atât pe considerații teoretice, cât și practice Există o anecdotă că cineva din dinamica socială (sau din sociologia dinamică, probabil că d) TE Dilthey Einleitung in die Geisteswissenschaften Berlin , , - Λ Biblioteca "Runivers " a bănuit ceva periculos - în legătură cu socialismul și dinamita Nu este de mirare că sociologii mai trebuie să fie apologeți pentru știința lor, trebuie să demonstreze că are dreptul de a exista]) Autorul acestei cărți a luat deja parte la dezvoltarea problemelor de sociologie Într-o anumită măsură, în "Vv£de^n^i^b "auyaen^i^ts olo ad^-ets feayum ru£x ^-raz -în hikaet-mai departe și listematizează^^ opiniile pe care le-a exprimat mai devreme în "Întrebări de bază" -Didosofia istoriei", în Esența procesului istoric și rolul individului în istorie, în "Old

n^^íOBHXb^etudah^ob- "kdnomddeskom materialismъ" și într-o serie întreagă de jurnal articole, retipărite parțial în "Studii istorice filozofice și sociologice" Desigur, a trebuit să introduc o mulțime de lucruri noi în carte, cu atât mai mult cu cât în ultimii ani literatura sociologică s-a îmbogățit cu multe cărți și articole noi, care nu poate fi ignorat când se vorbeşte despre studiul sociologiei şi starea ei actuală Notând aici lucrările sale anterioare, autorul are în vedere, printre altele, să indice cititorului, nefamiliar cu aceste lucrări, că în ele poate găsi o justificare sau o dezvoltare mai detaliată a unora dintre opiniile expuse în carte adus în atenția lui Acest lucru se aplică în special, de exemplu, la chestiunile despre materialismul economic și rolul individului în istorie, abordate în capitolele VI și XI ale acestei cărți, dar tratate mai detaliat în cele două scrieri speciale menționate mai sus În alcătuirea acestei noi lucrări, autorul și-a propus să ofere persoanelor interesate de sociologie un ghid general care să le ajute să se orienteze în literatura sociologică, să le familiarizeze cu cele mai importante întrebări puse în ea, să le permită să abordeze critic luați în considerare deciziile pe care le-au primit aceste întrebări de la diferiți scriitori Sociologia, ca materie specială, nu se predă nicăieri în țara noastră Autor ') Vezi, de exemplu, prefața traducătorului francez (Combes de Lestrade) la "Principes de Sociologie par Fr H Giddinsu Paris Biblioteca "Runivers " XII a făcut însă o încercare de a prezenta de la catedra universitară cele mai importante întrebări sociologice din punct de vedere istorico-critic Aceste întrebări, de mare interes pentru tinerii studenți, sunt tratate în numeroase cărți de sociologie, în articole de jurnal, în conversații private, iar departamentul universitar nu le poate evita La facultatea de drept există chiar o materie specială de predare, așa-numita enciclopedie a dreptului (cu o istorie a filozofiei dreptului), care, în starea actuală a științelor sociale, nu poate fi prezentată în niciun fel științific fără un element sociologic Starea actuală a științei istorice impune și celor implicați în istorie să asimileze ideile și teoriile sociologice Pornind de la această considerație, ^ii", în care consideră una dintre cele mai generale întrebări ale teoriei sociologice a istoriei *) Recunoscând semnificația educațională generală din spatele unor astfel de întrebări, autorul le-a dat un caracter corespunzător În general, nu poate decât să recunoască experiența pe care a făcut-o ca fiind reușită, deoarece, deși un astfel de curs nu a fost necesar, a găsit întotdeauna studenți de la studenți ai diferitelor facultăți *) Această carte poate fi considerată într-o oarecare măsură o reproducere a acestor cursuri ale enciclopediei istorice și chiar și planul general al cursului anilor - se bazează direct pe ea Însăși ideea acestei cărți i-a venit autorului parțial sub influența unei dorințe exprimate adesea de unii dintre ascultătorii săi de a-și vedea prelegerile tipărite Dar autorul a fost condus la ideea de a compila "Introducerea în studiul sociologiei" de o altă împrejurare Recent, în societatea rusă, a existat o creștere semnificativă a ') În , s-a citit un curs, în care s-a luat în considerare problema rolului individului în istorie: în același timp, s-a scris și o carte pe această temă Altă dată, subiectul unei părți semnificative a cursului a fost "materialismul economic", căruia îi este dedicată și o carte specială) miercuri articolul meu "Enciclopedia Dreptului și Învățământului General" (Colectia de Drept și Titluri Publice, vol I M) Biblioteca "Runivers " XIII exista dorinta de autoeducatie Atât reprezentanții individuali ai științei, cât și cercurile speciale de specialiști, care și-au propus sarcina de

a elabora programe de lectură autoeducativă cu indicații de manuale despre științe individuale sau probleme științifice, au mers în întâmpinarea acestei aspirații simpatice Autorul a participat la cursurile unui astfel de cerc ("Departamentul pentru promovarea autoeducației", din Sankt Petersburg), care își publicase deja "Programe de lectură pentru autoeducație" Aici a fost instruit să elaboreze două programe de sociologie: unul, ca parte a unui program mai general, enciclopedic, altul independent și cu un caracter mai special Îndeplinind această sarcină dificilă, el trebuia, printre altele, să indice orice lucrare prin care cititorul se putea familiariza cu istoria sociologiei, cu subiectul, sarcina ei, Starea actuală a științei noastre este tocmai de așa natură încât este destul de dificil să studiezi sociologia fără o astfel de carte și, între timp, nu există un ajutor potrivit în literatură, nici a noastră, nici în străinătate De aceea autorul a decis să umple acest gol scriind exact ceea ce credea că este necesar, o introducere în studiul sociologiei Cursurile pe care le-a susținut în ultimii ani la Universitatea din Sankt Petersburg i-au ușurat această sarcină: aceste cursuri aveau și o sarcină educațională generală și trebuiau să ajute studenții să se orienteze în diverse teorii ale fenomenelor sociale și a procesului istoric care există în sociologia modernă şi literatura istorico-filosofică În timp, această lucrare a coincis cu revizuirea de către autor a "Întrebărilor sale de bază ale filosofiei istoriei" pentru a treia ediție a acestora, pe care a considerat-o de asemenea necesară, în comparație cu primele două ediții, să fie mai adaptată la nevoile un cerc mare de cititori care tinde spre autoeducare Este clar că revizuirea pentru o nouă ediție a unei cărți scrise acum vreo cincisprezece ani și apărută într-o a doua ediție în urmă Biblioteca "Runivers " XIV zece ani, ar fi trebuit să-l determine pe autor să-și reconsidere propriile opinii: în această carte s-a apucat de această afacere Autorul nu poate decât să-și exprime plăcerea că reușește să publice noua sa lucrare sociologică până în momentul în care cele două aniversări menționate la începutul prefaței fac lumea educată să-și amintească de fondatorul sociologiei În intențiile autorului nu ^ Ly O de a-și afirma propriile sale nu teorii? Sarcina lui era să dea critici istorice un eseu ceh despre principalele tendințe existente în literatura sociologică, în special acele tendințe care și-au găsit reprezentanți în Rusia Sociologia a început să se dezvolte relativ recent, iar scriitorii ruși au luat parte la această dezvoltare foarte devreme - mai devreme, de exemplu decât americanii Autorul a urmărit îndeaproape mișcarea gândirii sociologice ruse de la apariția primelor lucrări sociologice din literatura noastră Sub influența lor, s-au format propriile sale opinii sociologice El consideră că cele mai importante principii ale sociologiei ruse sunt) recunoașterea fenomenelor sociale,) punctul de vedere al acesteia Utzyanag în raport cu fenomenele sociale Este plăcut de observat că în ultimul deceniu și jumătate, sociologia americană a început să proclame aceleași principii Din punctul de vedere al acestor principii, cartea de față critică și diverse tendințe sociologice Autorul nu ascunde însă faptul că direcția generală a sociologiei, pe care o consideră cea mai științifică, este încă foarte departe de a conta pe triumful complet în știință El crede chiar că această direcție are și neajunsurile ei, că, în general, fiecare dintre direcțiile existente conține o parte de adevăr și că sociologia viitorului va fi o sinteză a acelor adevăruri particulare care sunt cuprinse în domenii separate ale sociologiei Dar această sinteză poate avea loc numai pe baza direcției cel mai puțin

exclusiviste Biblioteca "Runivers " XV dar, ca atare, ar trebui să recunoaștem ceea ce își atribuie locul lui Comte, și Spencer, și Darwin și Marx, fără a presupune că vreunul dintre ei a spus întregul adevăr, dimpotrivă, pe baza convingerii că fiecare dintre ei a aruncat lumină (și chiar și atunci nu tot ce poate fi vărsat) doar pe o parte a obiectului Departe de orice dogmatism, autorul a conferit operei sale un caracter critic, neexcluzând din această critică niciuna dintre tendințele existente în literatura sociologică De asemenea, nu a fost intenția lui să prezinte un studiu complet al întregii literaturi sociologice Mai pe larg, el se oprește doar asupra unor lucrări, în special asupra principalelor, care, în primul rând, este, desigur, propriul "Curs de filozofie pozitivă" al lui Comte, precum și asupra celor mai noi lucrări de literatură sociologică care caracterizează starea actuală a științei A considerat necesar să analizeze mai detaliat unele dintre tratatele sociologice, cu privire la altele, s-a limitat la o singură indicație a semnificației lor în literatura sociologică Așa a făcut, printre altele, cu lucrările rusești , care, în opinia sa, ar trebui să fie citită de toţi cititorii ruşi interesaţi de ştiinţele sociale sau în celelalte cărţi ale sale, sau în articole separate şi de aceea nu a dorit să repete aici noi studii despre materialismul economic" Declarându-și simpatia pentru așa-zisa școală subiectivă a sociologilor, autorul le-ar cere cititorilor care ar dori să se familiarizeze mai în detaliu cu motivele care îl obligă să apere subiectivismul sociologic, să facă referire, pe lângă lucrările indicate mai sus, la popular Biblioteca "Runivers " XVI broșuri "Conversații despre dezvoltarea unei perspective asupra lumii", "Gânduri despre fundamentele moralității" și "Gânduri despre esența activității sociale" N B Vă rugăm să faceți o mică corecție la pagina unde între rândurile și de mai jos trebuie introduse câteva cuvinte, printr-o omisiune omisă în timpul tipăririi și anume: concentrat într-o mică parte a agregatului În alta, conștiința este răspândită pe tot cuprinsul agregat: toate unitățile sale" etc Biblioteca "Runivers " CAPITOLUL I Originea sociologiei Având în vedere apariția sociologiei ca știință independentă, trebuie să avem în vedere, în primul rând, subiectul ei, în al doilea rând, sarcina sa și, în al treilea rând, metoda ei Subiectul sociologiei Trecând în revistă încercările anterioare de întemeiere a științei sociale, Auguste Comte, fondatorul sociologiei moderne, îl numește în primul rând pe Aristotel, a cărui "Politică" este, ca să spunem așa, prototipul tuturor lucrărilor ulterioare de acest fel Fără să atingă întrebarea de modul în care Comte însuși se raportează la Aristotel, trebuie să remarcăm că subiectul științei creat de marele filozof grec nu a fost societatea, ci statul, adică societatea, luată ca stat, așadar, numai sub unul dintre aspectele ființa sa , luându-l însă pe acesta din urmă într-un sens mai restrâns al totalității indivizilor care se află în relații juridice sau economice între ei Este clar că fenomenele vieții de stat nu epuizează întregul conținut al vieții publice în sens larg sensul cuvântului și, prin urmare, știința politică creată de Aristotel nu poate pretinde a fi o doctrină generală a societății Dacă am moștenit politica de la greci ca doctrină a statului, atunci romanii ne-au lăsat moștenire jurisprudența ca doctrină a dreptății Desigur, această știință are de-a face și cu societatea, dar numai cu societatea luată dintr-un punct de vedere special, tocmai ca și cu o colecție de indivizi privați care se află între ei INTRODUCERE ÎN STUDIUL SOCIOLOGIEI Biblioteca "Runivers în relaţii speciale, numite juridice Este posibil și un alt punct de vedere asupra societății, care dă

naștere unei noi științe sociale Datorită legăturii strânse care există între toate fenomenele sociale, nu numai politicienii și avocații au fost nevoiți să se amestece în activitatea lor în domeniile unuia celuilalt, ci, în egală măsură, politicienii și avocații au avut de a face cu astfel de aspecte ale vieții publice, care, având o relație atât faţă de stat, cât şi faţă de lege, constituie totuşi o categorie complet independentă de fenomene sociale Când spunem asta, avem în vedere economia națională O știință specială a fenomenelor de acest fel a apărut sub denumirea de economie politică abia în secolul al XVIII-lea, iar unul dintre fondatorii ei, Adam Smith, este creditat de Comte însuși drept predecesorul său în crearea sociologiei Fără să ne atingem și aici de relația personală a lui Comte cu fondatorul economiei politice moderne, vom observa doar că și această știință consideră societatea, din nou, doar într-un aspect al ființei sale, având ca obiect exclusiv așa- numită economie naţională Într-un cuvânt, științe politice, juridice și economice, i e toate ramurile celor trei direcții numite în studiul societății preiau cele mai recente din anumite puncte de vedere, particulare, care nu coincid între ele și nici în totalitatea lor nu epuizează întregul conținut al vieții sociale Cert este că, pe lângă stat, drept și economia națională, în viața societății observăm și alte fenomene care nu pot fi rezumate în niciuna dintre aceste trei categorii Acestea sunt fenomenele culturii spirituale a societății, limba, obiceiurile și obiceiurile, credințele religioase ale societății, viziunea asupra lumii, literatura și arta ei Ideea noastră generală despre societate ar fi foarte unilaterală dacă ar fi să ne limităm să o considerăm doar la cele trei puncte de vedere menționate mai sus: nici măcar combinația de atitudini politice, juridice și economice față de societate nu poate da încă o idee completă a ceea ce este viața socială Am menționat deja că anchetatorii cutare sau cutare latură a vieții sociale au fost adesea obligați să se ocupe de regiunile învecinate Înainte de a exista o idee a sociologiei ca știință, sdoiiM, tsredmnhom-sobiestvo^, în vdѣh ^Hyr^daiѣ - ^gtsLbytiya^, existau deja lucrări științifice, în care viața socială a primit o acoperire foarte versatilă Cu cel mai mare drept, trebuie menționat aici Biblioteca "Runivers " În primul rând, Spiritul legilor al lui Montesquieu, despre care Comte vorbește și ca unul dintre predecesorii săi Din nou, iar aici nu atingem atitudinea personală a fondatorului sociologiei față de autorul Spiritului legilor, dar nu putem decât recunoașteți că dacă cineva sau are dreptul să fie numit sociolog, când nu exista încă sociologie, atunci acest drept îi aparține, desigur, lui Montesquieu Cu toate acestea, Montesquieu nu face decât să anticipeze viitoarea știință a societății, mai degrabă decât să-și dea seama de necesitatea acesteia În orice caz, el încă nu-și închipuie că o nouă știință ar trebui să se ridice deasupra vechilor științe sociale, care ar avea ca obiect nu aspecte individuale ale vieții sociale, ci, ca să spunem așa, fundamentele ei foarte generale În acest din urmă sens, apariția sociologiei găsește o analogie în apariția unei alte științe asemănătoare Știm exact că viața pe pământ este studiată de științe speciale, care se numesc zoologie și botanică, anatomie și fiziologie, în funcție de faptul că se ocupă de regnul animal sau de regnul vegetal, de structura organismelor animale și vegetale sau de procesele care au loc în ei, funcțiile organelor lor Și în domeniul acestor științe, a fost necesar să se stabilească exact în același mod ^^uchetsde^ob^rgsch^tsv^ y generală a evreilor, care s-a dezvoltat într-o întreagă știință-biologie Avem dreptul să privim la biologia modernă ca la filosofia tuturor științelor separate care

studiază anumite aspecte ale vieții organice pe pământ: sensul este exact același ^ despre - cayush ^ d ^ b e; Sarcina sociologiei În explorarea științifică a unui subiect sau aceluia, ne putem pune sarcini de două feluri, în funcție de faptul că planeta noastră sau alt scop practic va fi în prim-plan, sau dacă ne vom ghida de un interes pur teoretic pentru acest subiect Aceasta stă la baza împărțirii științelor în aplicații și copii și trebuie remarcat că la început fiecare dintre științele existente avea un caracter predominant aplicat, practic La început, științele politice trebuiau să servească în principal drept ghid pentru conducători și oameni de stat Nu există nimic de spus despre natura pur practică a studiului dreptului în primele sale perioade Însuși numele economiei politice, adică construirea caselor de stat indică faptul că scopul inițial al acestei științe nu era deloc un simplu studiu teoretic al economiei naționale Nu se poate nega, însă, că Biblioteca "Runivers " că curiozitatea pură a jucat și ea un rol în apariția și dezvoltarea științelor, o dorință abstractă, ca să spunem așa, de a cunoaște și înțelege realitatea din jurul nostru, care ulterior ar fi trebuit să primească un stimul în plus atunci când s-a dat seama că un studiu pur teoretic , indiferent de satisfacția directă a minții noastre, se reflectă în mod util și asupra activității noastre practice, întrucât practica presupune întotdeauna o teorie cunoscută, iar fără o teorie bună nu poate exista o bună practică În domeniile de cunoaștere care atinseseră un anumit grad de perfecțiune mai devreme decât altele, necesitatea unei distincții stricte între întrebările teoretice și problemele practice, între științe pure și aplicate, între științe în sensul restrâns al cuvântului și artele corespunzătoare acestora , a fost recunoscut cu mult timp în urmă În domeniul cunoștințelor politice, juridice și economice, un amestec al ambelor, desigur, nu ar putea contribui la formularea corectă a întrebărilor științifice și teoretice Este foarte important ca, în opinia fondatorului său, sociologia să fi fost tocmai știința pură a societății În acest sens, Comte a dorit să adopte un punct de vedere exclusiv teoretic, recunoscând că o altă disciplină științifică, pe care a numit-o politică, ar trebui să se ocupe de aplicarea cunoștințelor sociologice la viața practică Așa cum teoriile generale ale statului, dreptului și economiei naționale fuseseră deja create mai devreme, sociologia trebuia să fie o teorie generală de natură generală, adică studiul acelor legi după care sunt guvernate fenomenele generale; viata suedeza Metoda sociologiei De când în mintea umană a apărut nevoia de a explica realitatea din jurul nostru, mintea umană a început să creeze diverse teorii pentru a explica fenomenele care au loc în jurul nostru În toate domeniile cunoașterii, cele mai vechi teorii se disting printr-o lipsă totală de caracter științific Primul motiv pentru aceasta a fost că gândirea omului a căutat o explicație a fenomenelor care l-au ocupat în afara limitelor lumii accesibile experienței și observării; al doilea motiv este că gândirea a găsit posibil să răspundă la întrebările puse fără a apela deloc la experiență și observație și, de asemenea, fără a investiga acele date pe care experiența și observația i-ar putea oferi În primul rând, subiectul teoriei nu au fost fenomenele în sine, ci ideile noastre despre ele sau concepte generale despre ele, care Biblioteca "Runivers " au fost complet confundate cu un fel de esență suprasensibilă, iar în cel de-al doilea studiu al acelor relații în care aceste concepte pot sta logic între ele și conexiunea în care cineva le poate imagina, a luat locul unei investigații a relațiilor reale existente între fenomenele reale și legătura în care realitatea ni le prezintă Deja

înainte de "Politica" lui Aristotel exista o teorie generală a stării profesorului său Platon Dar teoria lui Platon era metafizică, deoarece, conform filozofiei sale, explicațiile obiectelor reale trebuiau căutate în afara lumii sensibile într-o lume specială a Ideilor Aristotel, tocmai din această cauză, poate fi considerat unul dintre fondatorii științei societății, deoarece și-a construit teoria pe baza observațiilor sistematice ale vieții statale a popoarelor contemporane Și Montesquieu, în această privință, a stat în egală măsură pe baze pur științifice, în timp ce tânărul său contemporan, Rousseau, a creat o teorie complet raționalistă, ideologică a statului (pentru care, remarcăm de altfel, a primit de la Comte titlul nemăgulitor de sofist) Expulzată din domeniul științelor naturii, metafizica și ideologia au continuat să domnească în științele umaniste și sociale foarte mult timp Nașterea sociologiei se află în cea mai strânsă legătură cu ideea că societatea ar trebui studiată exact în același mod în care științele naturii studiază fenomenele naturii Este știința naturală a pgrya-tstschldr ^self-One^world-^fenomen, - nu, fiind întrebat de rezoluția vtsdrpsa-^)-^întârzierea în esența lor de bază suprasensibilă Studiază lumea fenomenelor prin experiență și observație Înainte de apariția ideii necesității de a crea o știință socială pe tipul științelor naturale, a existat un abis de netrecut între știința socială și știința naturii și, de exemplu, conceptul științific al dreptului, ca expresie a unei relație constantă între două fenomene, a primit o aplicație foarte ciudată în științele sociale Se spunea că viața socială era guvernată și de legi, dar prin legi înțelegeau fie cerințele datoriei morale, fie statul de drept, fie alte principii de aceeași natură Deja în "Spiritul legilor" lui Montesquieu se poate detecta un fel de presimțire a regularității fenomenelor sociale, dar de îndată ce Montesquieu începe să vorbească despre legi în general, gândul lui se încurcă Ideea regularității fenomenelor sociale caracterizează și școala franceză de economiști Biblioteca "Runivers " XVIII , așa-numiții fiziocrați, dar chiar și ei, recunoscând existența unei anumite "ordine naturale", și-au imaginat-o pentru ei înșiși în așa fel ca și cum legile ei ar fi fost încălcate constant de oameni, adică nu aveau habar despre imuabilitatea legilor naturale, Abia la începutul secolului al XIX-lea, mai ales în lingvistica științifică emergentă de atunci și în școala istorică a dreptului, a început să se recunoască în principiu că dezvoltarea limbajului și a dreptului, ca și dezvoltarea organisme vegetale și animale, se desfășoară cu o anumită regularitate a pus apoi problema necesității unei reforme generale în doctrina societății, iar în timp ce unii căutau bazele acestui lucru în teologie, revenind la viziunea medievală asupra lumii, alții s-au orientat către științele naturii pentru principiile acestei reforme ,, a fost Saint-Simon, care a studiat el însuși științele naturii, iar printre adepții lui S -Simon a fost și Auguste Comte, care și-a educat, de asemenea, mintea asupra studiului științelor pozitive Potrivit lui S -Simon și Comte, a fost necesar să se creeze o știință pozitivă a societății, pe care Comte a numit-o inițial "fizica socială", nume care transmite în mod caracteristic ideea principală a lui Comte El a dat același nume de "fizică socială" lucrarea "Despre dezvoltarea abilităților umane" și fondatorul statisticii moderne Quetelet, matematician, fizician și astronom, care și-a aplicat cunoștințele matematice la studiul relațiilor cantitative ale societății și a descoperit existența unor regularități în ele științifice, eșantioanele dintre care au fost ramuri mai dezvoltate ale ştiinţelor naturale Filosofia istoriei și sociologiei Nu numai dezvoltarea științelor

sociale, ci și introducerea unui principiu filozofic în istorie a dus la întemeierea sociologiei Politica, jurisprudența și economia politică au luat societatea ca pe o ființă neschimbătoare, folosind foarte puțin sau deloc folosirea studiului istoric al statului, dreptului și economiei naționale: școala istorică a dreptului a apărut abia la început XIX , tendința istorică în economia politică este abia la mijlocul secolului Dacă apropierea istoriei de numitele ştiinţe sociale s-a produs atât de târziu Biblioteca "Runivers " timp, apoi în secolul al XVIII-lea istoria s-a apropiat de filozofie Tendința generală de gândire din acea vreme i-a forțat chiar și pe istoricii avansați să își pună problema legilor aplicate vieții istorice a omenirii Ideea că schimbările politice au loc într-o anumită ordine nu era, totuși, cu totul nouă - în antichitate era exprimată de Polybius, în timpurile moderne de Bodin -, dar pentru prima dată ideea unei istorii ideale, presupusa mincinoasă la baza oricărei istorii reale, a fost exprimată în "Noua Știință" de către gânditorul italian Vico la începutul secolului al XVIII-lea Deosebit de importantă a fost dorința mai multor scriitori din a doua jumătate a secolului de a surprinde regularitatea în cursul general al istoriei, care apoi a început să fie văzut ca o îmbunătățire treptată a rasei umane Această idee putea primi diverse aplicații, încă din secolul al XIX-lea, scriitori foarte importanți au introdus considerații teologice sau metafizice într-o astfel de descriere filosofică a istoriei Cu toate acestea, deja în secolul al XVIII-lea s-au gândit să construiască o astfel de filozofie a istoriei pe o bază pur științifică Printre predecesorii săi, Comte îl mai numește pe Condorcet, autorul celebrului "Schiță tablou istoric al succeselor omului minte, "scrisă chiar la sfârșitul secolului trecut Condorcet a aparținut celei mai tinere generații de "filozofi" a secolului al XVIII-lea și și-a educat mintea cu privire la studiul științelor pozitive, în principal a matematicii: această împrejurare nu putea decât să afecteze viziunea generală a lui Condorcet; în dorința sa de a înțelege științific istoria omenirii , a fost predecesorul neîndoielnic al lui Comte îşi împărţea sociologia în statică şi dinamică Vechile discipline ştiinţifice, care au luat societatea, ca să spunem aşa, într-o stare imobilă, au fost modelul staF"i£H- filozofia istoriei , așa cum a înțeles Condorcet, de altfel, a avut de-a face cu procesul de dezvoltare socială: de la acesta și-a împrumutat Comte ideea de dinamică socială, în studiul societății, ca întotdeauna un subiect egal cu el însuși, a dat naștere ideii de ordine naturală care stă la baza vieții sociale, apoi ideea de regularitate a schimbărilor sociale a fost generată tocmai de filosofia istoriei Acesta din urmă, încetul cu încetul, a pus la punct ideea de dezvoltare, care era menită să ocupe Biblioteca "Runivers " un loc atât de important în întreaga viziune științifică și filosofică asupra lumii a secolului al XIX-lea În același timp, ca științe separate, care studiază diferite aspecte ale vieții culturale și sociale a omenirii (în special limba și dreptul), iau punctul de vedere al dezvoltării, iar sociologia, ca teorie generală a societății, o ia pe aceasta din urmă nu ca un obiect, întotdeauna egal cu el însuși, dar ca ceva în continuă evoluție La început, știința emergentă ridică întrebarea nu numai despre legile vieții sociale, ci și despre legile dezvoltării sociale^ Condiții imediate pentru apariția sociologiei Dintre persoanele care au avut o anumită influență asupra concepțiilor sociologice ale lui Comte, trebuie să-l numesc în primul rând pe S -Simon, cu care Comte a fost în relații foarte strânse în cei șase ani (-) ai primei perioade a vieții sale În ideile ulterioare ale lui S -Simon și în ideile lui

Comte, găsim multe în comun și oricât de mare este ponderea participării lui Comte la dezvoltarea concepțiilor sociale ale lui S -Simon în ultimii ani ai lui viața, nu există nicio îndoială că foarte mult în sociologic Părerile fondatorului filozofiei pozitive se explică prin influența asupra lui de la numitul fondator al socialismului din secolul al XIX-lea S -Simon s-a remarcat prin extrema mobilitate a minții sale și a fost constant ocupat cu proiecte grandioase de o natură foarte diversă În primii ani ai secolului al XIX-lea a visat să reorganizeze întregul domeniu al cunoașterii științifice, iar în acest scop el însuși a studiat diverse științe ale naturii sub îndrumarea profesorilor de la școlile politehnice și de medicină din Paris În ce direcție se presupunea această reformă a cunoașterii, se poate vedea din două memorii ale lui S Simon, scrise în Unul dintre ei a fost consacrat "științei omului", iar în ea a fost realizată ideea îmbunătățirii treptate a omenirii Un alt tratat a fost subiectul legii gravitației universale, la care S Simon a găsit posibil să o reducă orice altă apropiere naturală a lui Comte de S -Simon, acesta din urmă se ocupa deja de problema reorganizării societății și a pus bazele teoretice pentru aceasta Aici s-a remarcat că Europa trecea printr-o criză: a avut loc o prăbușire treptată a vechilor credințe și instituții și s-a născut o nouă societate, care urma să vină Biblioteca "Runivers " pentru a o înlocui pe cea veche, Comte a subliniat că elucidarea formelor noii societăţi necesită, în primul rând, o dezvoltare pur teoretică a problemelor sociale Dorința de a crea o nouă filozofie socială, care caracterizează eforturile mentale ale lui S Simon și Comte, a fost unul dintre simptomele nemulțumirii generale față de filosofia socială a secolului al XVIII-lea după proba practică la care a trecut în timpul revoluţiei Revoluția i-a speriat pe unii, i-a dezamăgit pe alții Ororile și eșecurile ei au fost atribuite principiilor ei, adică ideile filozofiei raționaliste ale secolului al XVIII-lea Dar, în timp ce unii s-au opus naturii metafizice a acestei filozofii cu vechi credințe religioase și opinii teologice, alții au fost sceptici în ceea ce privește studiul științific al fenomenelor re-alvinkh Atât S -Simon, cât și Yont, care erau angajați în principal în științele exacte, au luat punctul de vedere al unei reacții științifice împotriva metafizicii politice a secolului al XVIII-lea, dar ambii au fost afectați și de influența renașterii contemporane a ideilor mistice împotriva raționalității secolului al XVIII-lea: și S -Simon, și Kont au creat noi religii În opoziţia sa faţă de metafizica politică a secolului al XVIII-lea Comte a folosit parţial argumentele şcolii pur reacţionare Și pentru el, ca și pentru reacționari, filosofia secolului al XVIII-lea Părea a fi o forță pur critică, negativă, distructivă și, prin urmare, era necesar ceva organic, pozitiv, creativ Una dintre sarcinile pe care Comte le-a stabilit filozofiei sale pozitive a fost să scoată omenirea dintr-o stare de anarhie mentală și, deși cunoștințele științifice urmau să fie mijlocul pentru aceasta, totuși idealul lui Comte era o întoarcere la acea dominație a autorității spirituale în societate care se observă în catolicismul medieval În acest sens, Comte este marcat de influenţa acelor idei reacţionare care îşi găsesc expresia cea mai frapantă în Joseph de Maistre Viziunea generală a lui Comte despre catolicismul medieval i-a fost, parcă, sugerată direct de celebra carte a acestui scriitor, Despre Papă Reacția împotriva metafizicii politice a secolului al XVIII-lea Reacția împotriva metafizicii politice a secolului al XVIII-lea s-a reflectat în Comte într-un alt fel Filosofia raționalistă a secolului trecut a văzut în societate și în anumite aspecte ale vieții sociale produse ale

creativității conștiente a omului, un fel de operă de artă Rousseau a fost cel mai izbitor exponent al acestui punct de vedere în secolul al XVIII-lea, Biblioteca "Runivers " Căruia Comte a reacționat foarte nefavorabil, iar Rousseau a explicat cu precizie originea limbajului prin invenție, originea statului prin acord În religie și drept în secolul al XVIII-lea au văzut și ceva inventat în mod conștient de oameni, preoți și legiuitori Marea Revoluție Franceză din a trebuit să reconstruiască cumva societatea și statul după ideile filozofiei de atunci Scriitorii reacţionari au respins punctul de vedere al secolului al XVIII-lea ca fiind periculos din punct de vedere politic, au respins viziunea despre originea artificială a statului, recunoscând acest punct de vedere ca fiind revoluţionar şi şi-au îndreptat toate eforturile spre respingerea metafizicii politice a lui Rousseau Crescând însă, sub influența aceluiași raționalism, ei nu au putut adopta în întregime un punct de vedere teologic și au fost nevoiți să caute explicații ale fenomenelor sociale nu numai în voia lui Dumnezeu Concluzia generală la care ajung este că fenomenele sociale nu sunt opera mâinilor omului, ci fenomene pur naturale care apar și se dezvoltă ca organismele Nu se poate argumenta că o astfel de concepție își datorează originea doar reacției politice împotriva Revoluției Franceze: în această epocă, de exemplu, au început să privească limba ca pe un fenomen care apare complet neintenționat și se dezvoltă pur organic Dar, pe de altă parte, nu există nicio îndoială că reacția politică a contribuit la schimbarea opiniilor în domeniul jurisprudenței și al politicii Cum, în acest moment, celebrul avocat prusac și bucătarul de stat din Savigny, care s-au remarcat prin conservatorismul puternic în politică și care protestau împotriva efortului lui Numtsev, au creat un Cod general de drept german pe modelul francezilor, a fondat un astfel de -denumită școală istorică Knu produs natural al spiritului popular, în curs de dezvoltare și dezvoltare, ca o limbă, complet organic Chiar și mai devreme aceeași idee fusese aplicată de scriitorii reacționari francezi doctrinei statului În acest caz, deosebit de interesante sunt afirmațiile lui Joseph de Maistre, care contravin metafizicii politice a lui Rousseau: corpurile de stat se nasc, se dezvoltă și mor la propriu, ca trupurile vii; fiind un produs al naturii, i e Doamne, societatea ia naștere și se dezvoltă în același mod ca o plantă; fiecare constituție este o creație, iar creația în general depășește puterea umană Sociologia lui Comte a reflectat și aceste noi opinii asupra societății Fondatorul filozofiei pozitive Biblioteca "Runivers " unsprezece reflectă atitudinea negativă a şcolii reacţionare faţă de metafizica politică a secolului al XVIII-lea și vede în societate nu o operă de artă, ci un fenomen natural, înclinând în același timp spre ideea că> societatea urmează analogia -£ un organism dintr-o perspectivă nouă, ideea oricărui fel de arbitrar al omului, capabil să întrerupă continuitatea firească a fenomenelor sociale În timp ce se declara adept al lui Condorcet, Comte a acționat în același timp într-o anumită măsură ca elev al lui Joseph de Maistre CAPITOLUL II Sociologia lui Auguste Comte Nu este nevoie să expunăm aici concepțiile filosofice generale ale lui Comte, deoarece ar trebui să vorbim doar despre sociologia sa Facem o excepție doar pentru doctrina sa despre cele "trei stări teoretice diferite" prin care trece fiecare ramură a cunoștințelor noastre și a ierarhiei care există între aceste cunoștințe Prima dintre aceste două învățături determină caracterul general al sociologiei, a doua indică locul pe care, după Comte, această știință ar fi trebuit să-l ocupe în sistemul general al cunoașterii umane Legea celor trei faze "Fiecare

ramură a cunoașterii noastre, spune Comte, trece succesiv prin trei stări teoretice diferite: o stare teologică sau fictivă, o stare metafizică sau abstractă; stare științifică sau pozitivă (pozitivă) Prin urmare, există trei feluri de filosofii sau sisteme generale de vederi asupra totalității fenomenelor, iar aceste sisteme se exclud reciproc" pașii sunt "înlocuiți de forțe abstracte, entități reale (abstracțiuni personificate) întruchipată în diferite fiinţe ale lumii" În ceea ce priveşte starea pozitivă, Kont o caracterizează prin faptul că "ceea ce Biblioteca "Runivers " Mintea de pescuit, recunoscând imposibilitatea de a dobândi cunoaștere necondiționată, refuză să rezolve problema originii și scopului universului, precum și cunoașterea cauzelor interne ale fenomenelor, pentru a se ocupa numai - prin combinarea adecvată a raționament și observație - cu descoperirea legilor actuale ale acestor fenomene, adică relații neschimbate de consistență și asemănare între ele "Este clar că sociologia lui Comte ar fi trebuit să fie tocmai pozitivă, și nu teologică sau metafizică: prin aceasta Comte, ca să spunem așa, a împins noua știință într-un număr de alte științe care au ajuns la un nivel pozitiv Stadiul de dezvoltare mai devreme decât acesta "Caracterul de bază al filosofiei pozitive", spune el, "constă în a considera toate fenomenele ca fiind supuse unor legi naturale neschimbate, a căror determinare exactă și reducerea la cel mai mic număr posibil este scopul tuturor eforturilor noastre , ținând cont de faptul că studiul așa-numitelor cauze primare și finale sunt complet inaccesibile minții umane "Arătând cum filozofia pozitivă a început treptat să apară, grație succeselor științelor exacte, Comte pune întrebarea dacă acoperă deja toate categoriile de fenomene La această întrebare răspunde negativ El este cel care constată că a devenit complet științific numai fenomenele astronomice, fizice, chimice și fiziologice pot fi studiate, dar acest lucru nu se poate spune despre fenomenele sociale, care , adaugă Comte, studiază - pentru a alcătui o categorie specială " Întârzierea înțelegerii științifice a fenomenelor sociale Kont le explică prin complexitatea lor deosebită și dependența de fenomenele altor categorii Aici, spune Comte, este marele, dar fără îndoială singurul decalaj care trebuie eliminat pentru a completa filosofia pozitivă În prezent, când mintea umană a întemeiat deja fizica cerească și terestră, atât mecanică, cât și chimică, precum și fizica organică, atât vegetală, cât și animală, îi rămâne să completeze sistemul științelor observaționale prin fundamentul fizicii sociale * Prin aceasta, adaugă Comte, sistemul filosofic al modernității va realiza o unitate completă în toate părțile sale și va reprezenta un singur întreg, deși împărțit în părți separate Apropo, Copt subliniază, de asemenea, că doar un astfel de pur științific Biblioteca "Runivers " fizica socială poate servi drept "o bază solidă pentru reconstrucția socială, care ar trebui să se pună încheierea crizei care a fost îndurată atât de mult timp de cele mai civilizate națiuni" Din legea sa a celor trei stări mentale, Comte a vrut să facă din principiul de bază al sociologiei în sine o lege care trebuia să explice întreaga istorie a omenirii Acesta este de-Rd din înclinațiile lui Comte și a fost supus în mod repetat unor critici amănunțite Dar mai ales pentru istoria științei ^ fpr ^ ulya Gkoita Taibzhet ^ fi recunoscut ca foarte important și fructuos Dorința de a abandona considerațiile teologice și metafizice și de a baza știința socială numai pe datele experienței și observației, folosind doar metode științifice de interpretare a acestora, este în sine extrem de semnificativă Ierarhia cunoștințelor pozitive Comte nu numai că a definit caracterul pe care ar trebui să-l aibă noua știință, dar a și

încercat să-și sublinieze locul printre alte științe Împărțind întregul domeniu al cunoașterii noastre în științe teoretice și practice (sau în științe în sens propriu și artă), el a plasat sociologia între primele, care i-a marcat caracterul pur, și nu aplicat Dar Comte a împărțit și științele în sensul lor propriu în două categorii, numind una abstractă, pe cealaltă concretă "Unele științe", spune el, "abstracte, generale, au ca obiect descoperirea unor legi care guvernează diferite clase de fenomene, având în vedere toate cazurile care pot fi doar determinate; alte științe, concrete, particulare, descriptive, constau în aplicarea acestor legi la istoria actuală a diferitelor obiecte existente Această distincție între științele legilor fenomenelor și științele fenomenelor înseși este de cea mai mare importanță și ar trebui care înțeleg sociologia doar ca ceva descriptiv și concret După Comte, sociologia ar fi trebuit să fie tocmai o știință abstractă, generală, asemănătoare, de exemplu, cu fizica Comte însuși explică că fiziologia generală (biologia), de exemplu, este o știință abstractă , iar zoologia și botanica este o știință concretă el consideră științele fundamentale, științele concrete secundare Iată, de exemplu, cum, din acest punct de vedere, el definește relațiile reciproce dintre o știință atât de abstractă precum chimia și o știință atât de concretă precum mineralogia "În chimie, govo Biblioteca "Runivers " spune el, ei iau în considerare toate combinațiile posibile de molecule și în toate împrejurările, care pot fi imaginate, iar în mineralogie ei studiază doar acele combinații pe care le întâlnim de fapt în natura din jurul nostru și care s-au format sub influența condițiilor acestui particular natură Diferența dintre punctul de vedere chimic și cel mineralogic se vede deosebit de clar, deși ambele științe tratează aceleași subiecte, din faptul că majoritatea faptelor cu care se ocupă prima știință au doar o existență artificială, astfel încât un corp ca clorul sau potasa, pot avea o importanță deosebită în chimie, datorită abundenței și energiei compușilor săi, în timp ce în mineralogie un astfel de corp nu va avea nicio importanță și invers - un corp compozit precum granitul sau cuarțul, cu care majoritatea considerațiilor mineralogice afacere, este foarte puțin interes din punct de vedere chimic" Celebra clasificare a stiintelor lui Comte se refera tocmai la stiintele abstracte, generale, de baza Comte a observat că nu toate ramurile cunoașterii ajung într-un stadiu pozitiv cu aceeași viteză: aici se observă o anumită ordine, determinată de gradul de generalitate, simplitate și independență reciprocă a fenomenelor studiate Ordinea în care științele individuale ajung într-un stadiu pozitiv în istoria generală a științelor, Comte stă la baza clasificării sale sau, așa cum o exprimă el însuși, a ierarhiilor: acele științe care sunt plasate înaintea lor sunt mai vechi și mai dezvoltate decât cele care se pun dupa Acestui principiu istoric al clasificării îi corespunde un alt principiu - dogmatic, așa cum îl numește Comte: acesta din urmă constă în coeziunea logică și naturală a diferitelor științe, care rezultă din compararea diferitelor categorii de fenomene, descoperirea legilor în care sunt angajate aceste științe Toate aceste fenomene sunt împărțite în câteva categorii naturale, care sunt în așa relație între ele încât studiul rațional al fiecărei categorii se bazează pe cunoașterea principalelor legi ale celei precedente și devine baza studiului următoarei Cu cât fenomenele sunt mai generale, cu atât sunt mai simple și, în consecință, cu atât sunt mai ușor de studiat și, prin urmare, științele care se ocupă de ele ating un nivel pozitiv cu atât mai repede și, dimpotrivă, cu atât fenomenele mai particulare se dovedesc a fi mai complexe, și, prin urmare, studiul lor devine mai efort -

Biblioteca "Runivers " nym În același timp, Comte stabilește principiul, în virtutea căruia fenomenele mai particulare și mai complexe depind de altele mai generale și mai simple, astfel încât, într-o ordine logică, științele care se ocupă de fenomene mai particulare și mai complexe depind de științe care studiază fenomene care sunt mai generale și mai simple Toate științele abstracte Comte se împart în două mari diviziuni, în funcție de faptul că se ocupă de "fenomene ale cadavrelor" sau "fenomene ale corpurilor organizate", care sunt mai complexe decât prima și depind de ele împreună cu aceleași Astfel, se obțin două "fizice" - anorganică și organică, și așa spune Comte însuși despre a doua dintre ele: "toate ființele vii reprezintă două categorii de fenomene esențial diferite, dintre care una este legată de individ, cealaltă de specia, mai ales "sociabilă Această distincție are o importanță fundamentală mai ales în raport cu omul Ultima categorie de fenomene este evident mai complexă și mai particulară decât prima; depinde de ea, dar nu o afectează De aici cele două mari diviziuni în fizica organică: fiziologia în sens propriu și întemeiată pe ea fizica socială" În final, Comte capătă o serie de științe, dispuse în generalitate descrescătoare și complexitate crescândă: matematică, astronomie, fizică, chimie, fiziologie (biologie) și fizică socială (sociologie) Fără a examina această ierarhie a științelor în ansamblu, să ne oprim doar asupra a ceea ce privește sociologia Aici, în primul rând, se atrage atenția asupra locului atribuit sociologiei la finalul acestei serii de științe, care coincide complet cu principiul remarcabil care stă la baza ierarhiei În al doilea rând, sociologia lui Comte își primește justificarea directă în biologie Se știe că Comte a negat independența psihologiei, crezând că numai fiziologia creierului este suficientă pentru studiul fenomenelor mentale Acesta nu este locul pentru a sublinia unde se află eroarea unui astfel de punct de vedere, mai ales că în prezent Picto nu o împărtășește Dar din moment ce recunoaștem existența unei științe abstracte independente a fenomenelor mentale, trebuie, urmând principiul lui Comte însuși, să o plasăm între biologie și sociologie Necesitatea unei astfel de includeri a psihologiei în seria de științe Comte a fost subliniată de Mill În filosofia sintetică a psihologiei a lui Spencer, psihologia ocupă, de asemenea, un loc între biologie și sociologie - În plus, Comte consideră fizica socială ca o simplă subdiviziune Biblioteca "Runivers " fizica organică, care se ocupă de "fenomenele corpurilor organizate", prin care societatea este adusă în aceeași categorie cu un organism, cu excepția cazului în care este considerată direct ca organism Acest punct este deosebit de important, deoarece cu o astfel de înțelegere a sociologiei, Comte a anticipat deja ideea principală a viitoarei școli organice în sociologie Este, de asemenea, interesant de remarcat că Comte a limitat biologia la studiul fenomenelor vieții organice a individului, nebănuind că această știință și-ar îndrepta eforturile spre studiul viaţa de specie a organismelor, şi că acest studiu nu ar fi identic cu studiul fenomenelor sociale revoluţie în ştiinţele biologice, care a fost creată de darwinism În prezent, nu mai este necesar să se facă acea distincţie între biologie şi sociologia, care a fost făcută de Comte: fenomenele luptei pentru existență, selecția naturală, ereditatea etc , nu privesc individul, ci specia, dar, între timp, acestea sunt fenomene de natură fără îndoială biologică, deloc sociologică Într-un cuvânt, clasificarea științelor lui Comte necesită corecții semnificative în raport cu sociologia, iar aceste corecții pot fi făcute pe baza principiului propriu al lui Comte În "Cursul de filozofie pozitivă" al lui Comte sunt consacrate

sociologiei trei volume, dintre care primul este cel mai important pentru noi (în general al patrulea), deși atunci când prezentăm ideile sociologice ale lui Comte, alte două volume (al V-lea și al VI-lea în general) va indica de ce nu acordăm aici o mare importanță acestor două volume Nu ne vom opri asupra primelor două capitole ale volumului al patrulea, în care Comte dovedește importanța și necesitatea fizicii sociale pentru timpul nostru și face o trecere în revistă a principalelor încercări filozofice care au fost făcute în vremuri pentru întemeierea științei sociale: ambele sunt foarte interesante pentru istoria noii științe, dar nu au o legătură cea mai apropiată cu însuși subiectul ei Împărțirea sociologiei în statică și dinamică Prima idee importantă pe care o întâlnim în sociologia lui Comte este că el împarte întregul domeniu al acestei științe în două părți, cărora le dă numele de statică socială și dinamică socială Conceptele de stare statică și dinamică sunt folosite de Comte și în alte părți ale "Cursului" în aplicare la diferite categorii de fenomene, dar în esență Biblioteca "Runivers " Post, - așa cum recunoaște el însuși - în aplicarea fenomenelor sociale, ambele concepte sunt împrumutate de el, de fapt, din aceeași biologie "În biologia simplă, spune el, facem o distincție rațională între punctul de vedere pur anatomic, referindu-ne la ideea de organizare, și punctul de vedere fiziologic, în sensul propriu, imediat inerent ideii de viața În sociologie, împărțirea ar trebui să aibă loc exact în același mod și să fie așa, dar clară, deoarece este necesar să se distingă radical în raport cu fiecare subiect politic între studiul de bază al existenței societății și studiul legile mișcării sale continue Această diferență, continuă Comte, mi se pare suficient de caracteristică pentru a-mi permite să împart fizica socială în două științe principale sub nume, de exemplu Adevărat, Comte prevede că o astfel de împărțire în momentul de față, poate, ar fi prematură, dar acest lucru nu-l împiedică să-și împartă propria lucrare în două complet independente unul față de cealaltă parte, în plus, doar a doua jumătate a volumului al patrulea al Cursului este dedicată staticii sociale, iar ultimele două volume sunt aproape în întregime ocupate de prezentarea dinamicii sociale Stările statice și dinamice ale societății în Copt corespund "cu perfectă acuratețe" conceptelor de ordine și drvrss- "Căci, explică el, evident, studiul static al organismului social trebuie să coincidă în esență cu teoria pozitivă a ordinii, care în faptul nu poate consta în esenţă decât într-o adevărată armonie constantă între diferitele condiţii de existenţă ale societăţilor umane; pe de altă parte, este și mai clar că un studiu dinamic al vieții colective a omenirii trebuie să stabilească o teorie pozitivă a progresului social " Așadar, Comte dă, fără să observe, două interpretări complet diferite pentru statica și dinamica socială pe de o parte, aceasta este, parcă, anatomia și fiziologia organismului social, dintre care prima studiază fenomenele structurii sociale, a doua - procesele vieții sociale care au loc în organismul social, astfel încât să vorbim, procesele vieții sociale și, pe de altă parte, conceptul de rol al teoriei echilibrului social, dinamica - rolul de INTRODUCERE ÎN STUDIUL SOCIOLOGIEI Biblioteca "Runivers " teoriile dezvoltării sociale În viitor, Comte reduce legile pur statice ale organismului social la "inevitabila armonie universală (consens), care caracterizează toate fenomenele reprezentate de corpurile vii și pe care viața socială trebuie să se manifeste în cel mai înalt grad " De aceea, Comte recunoaște studiul interacțiunii ca sarcină a sociologiei statice, care se întâmplă în mod constant între diferitele părți separate ale sistemului social, iar acest studiu ar trebui să

arate că elementele sociale individuale nu au o existență necondiționată și independentă, ci sunt strâns legate între ele Acest principiu de solidaritate sau armonie a fenomenelor sociale, luat concomitent, ia asupra lui Comte caracterul legii de baza a staticii sociale Intrucat pot exista relatii constante si neschimbatoare, formulate in legi stiintifice, intre fenomene simultane si succesive, cele sigmatice privesc tocmai legătura reciprocă între fenomene simultane, cele dinamice între fenomene succesive Luând acest punct de vedere și ținând cont că diferitele cazuri de relații constante și neschimbate între fenomene succesive sunt în principal cazuri de legătură cauzală, s-ar putea da gândirea lui Comte și o astfel de interpretare care să confere sociologiei dinamice un caracter complet nou, dar succesiunea de fenomenele nu iau |b sensul unei serii de cauze^și^efecteTa^în sensul succesiunii fazelor de dezvoltare Statica socială este partea cel mai puțin dezvoltată a sociologiei lui Comte, dar dinamica sa socială, la care a lucrat cel mai mult, nu este strict sociologică, ci de natură pur istorică și filozofică, deoarece în această parte a lucrării sale Comte este angajat în studiu a legilor acelui nosudovatenosti isaya peste tot și uneori trebuie să existe între fenomene cunoscute, dar înfățișează succesiunea concretă care se observă în realitate între faptele istorice date nouă o singură dată în anumite locuri și în anumite timpuri Aplicând dinamicii sociale a lui Comte propria distincție între științe abstracte și concrete, constatăm că dinamica sa socială este preocupată de principiile generale ale conexiunii succesive a fenomenelor și ceea ce Comte considera găsit) la luarea în considerare a faptelor care au existat efectiv Biblioteca "Runivers " Conținutul principal al staticii sociale a lui Comte Revenim la statia sa socială Comte identifică această parte a sociologiei sale cu doctrina ordinii naturale a societăților umane Legea netedă a acestei teorii este deja recunoscută ca regula de mai sus c пге^у "între laturile ~ Mdele ale organizării sociale Această lege există pentru Comte în alte domenii, de exemplu, în astronomie, dar nicăieri nu joacă un asemenea rol pentru el ca în studiul fenomenelor cele mai complexe și mai puțin generale Din aceasta Comte trage concluzia că, în esență, orice studiu izolat al aspectelor individuale ale vieții sociale este inutil Din acest punct de vedere, el atacă, de exemplu , economia politică, care are în vedere un singur aspect al vieții sociale În această gândire a lui Comte, este adevărat că sociologia trebuie să preia viața socială în toate manifestările ei și să investigheze interrelațiile elementelor sale individuale, din care nu decurge deloc, totuși, că fiecare astfel de laturi nu ar putea fi studiată cu folos într-o anumită măsură, izolată de alte părți Strict vorbind, Comte oferă foarte puține pentru a clarifica modul în care el însuși și-a imaginat contururile principale ale staticii sociale; dar un lucru este cert, că bazele imediate ale înțelegerii sale în acest domeniu trebuie căutate în acele opinii generale pe care le avea cu privire la natura umană Deși a eliminat psihologia din seria sa de științe & in ea în caz contrar, el căuta o explicație a zhdznr-ului social, deoarece toate raționamentele sale pe acest punct de vedere sunt de natură pur psihologică Este foarte curios că principiul principal al dinamicii sociale a lui Comte este legea dezvoltării mentale cuprinsă în formula sa despre cele trei etape succesive ale contemplației lumii Comte susține chiar că toată ordinea socială se bazează în cele din urmă pe anumite opinii Dar, alături de aceasta, întâlnim cu el opinii de alt tip, care ulterior au primit o dezvoltare ulterioară în așa-numita școală organică Faptul este că Comte consideră

uneori societatea ca un fel de organism și aplică organismului social unele dintre ideile găsite în biologie în raport cu organismele individuale Biologia, spune el, demonstrează că "perfecțiunea tot mai mare a organismului animal în particularitatea constă în specializarea din ce în ce mai accentuată a diferitelor plecări efectuate de organe, toate O* Biblioteca "Runivers " din ce în ce mai diferiți între ei și totuși nu mai puțin întotdeauna complet solidari unul cu celălalt, "iar unitatea scopului este din ce în ce mai combinată cu o varietate de mijloace Comte nu numai că constată că în această privință corpul uman este mai perfect decât toate celelalte organisme animale, dar și aprobă chiar și faptul că organismul social este, în același sens, mai perfect decât orice organism individual Este unitatea scopului în diversitatea mijloacelor sau, după cum spune Comte în altă parte, edu-de - dezvoltarea muncii în conjuncție, efort, și ne oferă formula mai învățată a lui Spencer , într-o astfel de viziune a societății, opiniile unităților ei constitutive își pierd caracterul decisiv, iar conduita succesivă a unei viziuni organice ar trebui să se termine în mod natural și în mod necesar în recunoașterea opiniilor de o importanță foarte, foarte secundară La Comte ambele puncte de vedere asupra societății sunt exprimate cot la cot cu cealaltă, iar acest lucru se întâmplă din cauza faptului că Comte nu ia o poziție fermă față de una sau alta punct de vedere, de parcă nici măcar nu ar bănui că implementarea consecventă a unuia trebuie să-l excludă neapărat pe celălalt În dezvoltarea ulterioară a perspectivei sociologice, viziunea organică a devenit baza teoriei lui Spencer, la fel cum o altă viziune, care acordă o mare importanță stării mentale, a devenit punctul de plecare al teoriei istorico-filosofice a lui Buckle de fenomene sunt elaborate, iar din măsura diseminării acestor cunoștințe" Conținutul principal al dinamicii sociale a lui Comte În mai multe locuri în "Cursul" său Copt notează că dintre cele două părți ale sociologiei, principalul "sens aparține celui care se ocupă de studiul, consecințele fenomenelor sociale, în progresul constant sau, mai degrabă, dezvoltarea treptată a omenirii, el vede ideea de bază a dinamicii sociale, crezând în același timp că această idee este cea care trasează granița dintre "sociologie în sensul propriu" pe de o parte, și ^biologie simplă" pe de altă parte Pentru a ne aminti ultima remarcă, trebuie amintit că concepțiile biologice ale lui Comte reflectau starea biologiei când punctul de vedere al evoluției nu fusese încă introdus în sfârșit în studiul naturii organice: în prezent, nimeni nu s-ar fi gândit la stabilirea unei asemenea diferenţe între biologie şi sociologie Pentru a studia săpăturile de dezvoltare Biblioteca "Runivers " al umanității, Comte consideră foarte utilă o abstractizare științifică împrumutată de la Condorcet: aceasta este "o reprezentare ipotetică a unui singur popor, căruia i-ar fi atribuite în mod ideal toate schimbările sociale succesive observate între diferite triburi Explicațiile ulterioare ale lui Comte indică faptul că această poveste ipotetică el a înțeles nu în sensul unei istorii ideale și eterne, repetată, după Vico, de popoare individuale, ci în sensul procesului istoric lumesc cu succesiunea popoarelor individuale, care se observă în istoria omenirii, un punct de vedere care amintește de viziunea principală a lui Hegel Întrucât dinamica socială a lui Comte a fost scrisă tocmai dintr-un astfel de punct de vedere, atunci ea capătă caracterul nu al unei investigații a legilor care guvernează succesiunea fenomenelor sociale pretutindeni și întotdeauna, ci caracterul unei descrieri filozofice a destinelor reale ale omenirii , adică poate fi numită mai degrabă istorie filozofică decât sociologie

Exprimându-și considerațiile generale cu privire la dinamica socială, Comte, printre altele, găsește posibil să nu folosească deloc cuvântul "convergență", înlocuindu-l întotdeauna cu o expresie pur și simplu științifică dezvoltare (dezvoltare), care desemnează, fără nicio evaluare morală, un fapt general incontestabil "Aceste cuvinte ale lui Comte reprezintă una dintre primele afirmații despre necesitatea de a lucra liber în secolul al XVIII-lea, înțelegerea subiectivă a progresului cu noua înțelegere pur obiectivă a evoluției, despre care o vom avea încă înainte de cealaltă parte, în secolul al XVIII-lea, în mișcarea progresivă a umanității, s-a atribuit un mare sens câștigului uman, îndreptat spre realizarea realizării împinsă T on consideră această mișcare "ca plină de legi naturale imuabile , în loc să fie controlat de orice fel de voințe" "Bărbații de geniu", spune el, cărora succesele le-au fost de obicei atribuite prea exclusiv, nu au fost decât, parcă, organele proprii ale unei mișcări prestabilite Uneori, Comte a repetat doar ceea ce s-a spus înaintea lui și în jurul lui, și aceasta a corespuns pe deplin înlocuirii vechiului punct de vedere asupra diferitelor fenomene sociale, ca opere de artă umană, cu o nouă înfățișare, care a învățat să vedem în acestea Biblioteca "Runivers " fenomenele sunt produse ale dezvoltării pur naturale Nu se poate spune că Comte a menținut întotdeauna în mod consecvent un punct de vedere obiectiv și organic, dar i-a dat totuși o formulare clară, iar ceea ce alții au numit dezvoltare organică, el a desemnat prin expresia évolution spontanée, care nu poate fi tradusă cu precizie în limba rusă, adică, dezvoltare naturală sau autodezvoltare Comte își expune gândurile generale despre legile de bază ale dinamicii sociale în ultimul capitol al volumului al patrulea Pentru sociologie în sens strict, ea are o semnificație mult mai mare decât ultimele două volume, care sunt dedicate în mod special expunerii dinamicii sociale în sine, care pentru Comte se transformă într-o istorie filozofică Cel mai curios lucru despre teoria generală a lui Comte este că, în cuvintele sale, "dezvoltarea intelectuală este principiul neapărat predominant al totalității dezvoltării umane" "Dacă o analiză statică a organismului nostru social, întreabă Comte, arată că, în final, se sprijină în mod necesar pe un sistem de opinii fundamentale, atunci cum ar putea schimbările treptate dintr-un asemenea sistem să nu aibă o influență predominantă asupra schimbărilor succesive? care este viața continuă a omenirii?" În altă parte, Comte numește "istoria generală a minții umane ghidul firesc și permanent al întregului studiu istoric al omenirii" dinamism real și datorită acestui fapt, a întregii istorii, nu este dat doar o explicaţie complet psiho-psihologică, dar şi o explicaţie exclusiv ideologică În volumul al şaselea al Cursului, Kont o aplică la construcţia filozofiei sale a istoriei Remarcăm doar că, potrivit lui, cele trei categorii de conducători spirituali ai societății, corespunzătoare celor trei stadii de dezvoltare, adică preoți, filosofi și oameni de știință, corespund, la rândul lor, la trei categorii de lideri laici ai societății, și anume militari ^^ p£mytledaiky Comte nu a reușit niciodată - și se pare că nici măcar nu i-a intrat în cap - să fundamenteze în vreun fel serios nevoia de a uni militarii cu preoții, avocații cu filozofii și Biblioteca "Runivers " industriași cu oamenii de știință, dar este curios că, făcând ca schimbarea liderilor spirituali ai societății de către unii alții să depindă de schimbarea viziunilor asupra lumii, el a subordonat, parcă, aceluiași proces schimbarea claselor sociale, care aparținea dominație materială în societate Acest lucru indică doar că, în explicația sa despre istorie, Comte a avut un punct de vedere pur idealist În această

privință, el a fost destul de moștenitorul opiniilor secolului al XVIII-lea și, în special, ideea istorico-filozofică a lui Condorcet, iar aceeași viziune îl face înrudit cu metafizicienii germani contemporani precum Hegel, pentru care istoria omenirii a fost un proces exclusiv spiritual Lăsați Hegel și Comte să înțeleagă sensul și conținutul ideilor într-un mod complet diferit - de aici în continuare într-un mod diametral opus - dar pentru amândoi procesul istoric a fost în primul rând un proces ideologic Oricât de mult se străduiește Cont pentru cel mai riguros realism, dinamica sa socială este la fel de departe de direcția organică a lui Spencer și de materialismul economic al lui Marx Unilateralitatea teoriei sociologice a lui Comte Este clar că Comte, reducând întregul proces istoric la un singur principiu, oferă o teorie foarte unilaterală Oricât de mare ar fi semnificația socială a viziunilor umane asupra lumii, ele singure nu pot explica plenitudinea fenomenelor vieții sociale Comte prezintă însăși istoria viziunilor asupra lumii ca și cum în ele întreaga chestiune s-ar reduce exclusiv la o singură explicație a fenomenelor naturii, adică la înţelegerea lucrurilor care sunt acum supuse cunoaşterii ştiinţelor pozitive Aceasta este doar una dintre părțile istoriei mentale a omenirii, iar această istorie însăși, la rândul său, este doar una dintre părțile dezvoltării culturale și sociale generale a omenirii Faptul însuși al dezvoltării mentale în general - cu faptul mai particular al progresului cunoștințelor noastre - este un fapt psihologic, nu unul sociologic În acest sens, teoria evoluției organice a lui Spencer și materialismul economic al lui Marx au un caracter mai sociologic decât dinamica socială a lui Comte, deoarece în ele problemele de organizare socială sunt în prim plan, în timp ce înțelegerea fenomenelor umane de către Comte este în prim plan Suntem mai puțin înclinați decât oricine să negați influența viziunilor generale asupra lumii asupra relațiilor sociale, dar să deducem, de exemplu, dominația unei clase sau alteia în societate din starea teoriei sale Biblioteca "Runivers " noțiuni retice, aceasta este o chestiune complet diferită Chiar dacă s-ar putea dovedi de fapt că puterea seculară în societățile aflate în stadiul teologic de dezvoltare aparține întotdeauna reprezentanților forței militare, cu greu s-ar putea explica de ce starea de spirit teologică dă naștere unei asemenea forme de politică viata - confluenta ambelor fapte bine ^ to ^ razdmadriva t je i ^ ca medie n ^ e cauze cu consecintele lor, ci ca o manifestare in doua rezultate diferite a actiunii acelorasi conditii generale de existenta sociala a unui ~ cunoscut stadiu de dezvoltare, celebra formulă a lui Comte își găsește ъ aplicarea legală și firească în istoria filozofiei și științelor, unde își poate trage argumentele (dar poate fi, desigur, contestată); în domeniul întrebărilor de organizare socială această formulă nu are un loc propriu, la fel cum nu există, de exemplu, un loc pentru măsurarea cu arshin în acele cazuri în care se poate vorbi doar de măsurarea cu unități de greutate Între timp, Comte susține că "totalitatea dezvoltării materiale trebuie să urmeze în mod inevitabil o cale nu numai similară, ci și complet corespunzătoare căii pe care se desfășoară dezvoltarea mentală" Și anume, procesul de trecere de la concepțiile teologice la concepțiile pozitive corespunde la fel de inevitabil trecerea societății de la viața ennago la viața industrială, iar procesul principal, după Comte, este primul proces De remarcat că opoziția societății militare față de societatea industrială găsim la S Simon și că lupta care a avut loc în Franța între aristocrația feudală și-a jucat rolul în apariția acestei opoziții, reprezentativă pentru

tradițiile unei societăți militare, și burghezie, care a stat în fruntea unei societăți cu caracter pur industrial noi în sociologia lui Spencer, în care nu ocupă nici măcar ultimul loc Împărțirea puterii publice în spirituală și laică Conform teoriei armoniei sociale (consensului), expusă în statica socială a lui Comte, ar trebui să rezulte că există întotdeauna solidaritate între purtătorii puterii spirituale și seculare în societate Dar Comte constată că "din cauza slăbiciunii naturii noastre între autoritățile speculative și cele active, apare o rivalitate constantă profundă" și că "ambele autorități de foarte multe ori ignoră coordonarea lor necesară și nu acordă atenție granițelor comune ale lor Biblioteca "Runivers " Această împărțire a puterii sociale în spirituale și laice, care joacă un rol important nu numai în sociologia și filosofia istoriei lui Comte, ci și în construcția practică a "politicii sale", este împrumutată de el din teoria catolicismului medieval, actualizat de scriitorii reacţionari din epoca restauraţiei după Comte, ar trebui să devină într-un stadiu pozitiv de dezvoltare socială adevăraţii moştenitori ai moşiilor preoţeşti şi ecleziastice, reprezentanţi ai puterii spirituale în societate Aceasta este şi una dintre asemănările dintre învăţături lui Comte și Saint-Simonism, care, ca și Contismul de mai târziu, a fost un fel de "catolicism fără creștinism" din punctul de vedere al științelor exacte, unde pentru toată lumea - de două ori doi este patru, considerat ceva nerezonabil libertatea de opinie personală și ceva fără sens - libertatea de conștiință, care, desigur, de fapt, nu poate fi în probleme de fizică sau chimie Adevărat, în acest caz, Comte opune adesea arbitrariul subiectiv al ideilor metafizice obligativității obiective a adevărurilor științifice, dar din această cauză iese și o gândire mai generală - o gândire care și-a găsit expresii foarte diverse într-o reacție generală împotriva direcţia individualistă a filosofiei secolului al XVIII-lea Atitudinea lui Comte față de alte științe sociale S-a spus mai sus că înainte de apariția unui nou studiu sociologic al fenomenelor sociale, acestea din urmă erau considerate din punct de vedere politic, juridic, economic și istoric Sociologia lui Comte, în care dinamica socială este adusă în prim-plan, este profund impregnată de un caracter istoric În acest sens, Comte a fost un adevărat fiu al epocii sale, caracterizat tocmai prin introducerea unui punct de vedere istoric în studiul unor subiecte care au fost luate anterior, ca să spunem așa, în afara spațiului și timpului Într-un loc, chiar evidențiază cu o forță deosebită importanța "metodei istorice " asupra gradului de înțelegere a trecutului, dar nu în niciun fel asupra caracterului general al filosofiei sale sociale, care, repetăm, este toate impregnate de istoric Biblioteca "Runivers " spirit Interesul pentru fenomenele politice este, de asemenea, foarte puternic la Comte, deși atitudinea sa față de problemele politice ale vremii noastre era foarte departe de teoriile politice ale liberalismului de atunci, care plecau de la principii individualiste În acest sens, Comte a fost de acord cu S -Simon, care era mai degrabă indiferent la problemele constituționale ale epocii Cu mult mai multă atenție, amândoi au tratat chestiuni economice, dar pe vremea când Comte își crea sociologia, nu exista încă nici o școală istorică în economia politică, nici o direcție economică în istorie; iar punctul de plecare al lui Comte - de natură pur psihologică - nu a fost de așa natură încât economismul să-și poată juca rolul propriu în construcțiile sale sociologice Oricât de sus l-ar fi plasat Cop pe Adam Smith, economia politică creată de acesta din urmă i se părea încă prea metafizică și era gata să atribuie acestei "științe presupuse" (prétendue science) o

semnificație pur temporară Caracterul individualist al teoriei economiștilor care au ieșit din școala lui Adam Smith, mai puțin de toate, mai mult, corespundea întregii perspective asupra lumii a lui Comte De aici și părerile sale nefavorabile despre știința economică contemporană, dintre care nu puțin număr ar putea fi citat Dezvoltarea economiei politice în secolul al XIX-lea este însă cea mai bună dovadă că Comte a greșit în critica sa generală a economiei politice Totuși, atitudinea nefavorabilă față de teoriile economice ale epocii nu l-a împiedicat încă pe Comte să acorde atenție fenomenelor economice, care, după cum se știe, au jucat un rol atât de important în concepțiile sociale ale lui S Simon Atât relațiile realității înconjurătoare, cât și principiul pur realist introdus în înțelegerea acestei realități au subliniat în egală măsură importanța factorilor economici ai vieții sociale, care mai înainte fuseseră atât de neglijați de scriitorii politici În sociologia lui Comte, știința pe care a fondat-o, ca să spunem așa, fără știrea lui, a intrat într-o alianță strânsă cu economia politică: materialismul economic modern nu este altceva decât absorbția întregii sociologie într-o singură economie, dar aceasta este în general doar o expresie extremă a gândirii realiste despre importanţa factorilor economici în viaţa socială Metafizica politică a secolului al XVIII-lea, un exemplu izbitor al căruia a fost Contractul social al lui Rousseau sau viziunea idealistă asupra lumii a contemporanilor lui Comte, precum Hegel, au fost Biblioteca "Runivers " foarte departe de orice indiciu de orice fel de "materialism economic" Cel mai puțin, sociologia lui Comte are vreo legătură cu jurisprudența Disciplinele pur practice care alcătuiesc această ramură a cunoașterii, desigur, prin însăși natura lor, nu ar putea oferi nimic pentru știința teoretică emergentă a societății Pe de altă parte, dintre toate științele sociale, cel mai mult teoria generală a dreptului a păcătuit întotdeauna în natura metafizică a construcțiilor sale Nu degeaba Comte i-a pus pe avocați unul lângă altul, ca lideri laici ai societății, cu metafizicienii, liderii ei spirituali aflați în a doua etapă de dezvoltare Însuși conceptul de drept i se pare lui Comte a fi ceva care ar trebui alungat complet din știința socială pozitivă Poate - să ne permitem aici câteva presupuneri - atitudinea negativă a lui Comte față de acest domeniu se explică nu numai prin faptul că metafizica politică a secolului al XVIII-lea a respins-o a pornit de la ideea de "lege naturală", conceptul unui complet "metafizic", dar și de la faptul că dreptul ia naștere pe baza nevoilor individului, și nu a societății Oricum ar fi, sociologia la început părea să evite studiul fenomenelor pur juridice, iar avocații, la rândul lor, în cele mai multe cazuri, au ignorat multă vreme știința nou-născută Ambele nu au fost în beneficiul sociologiei și al jurisprudenței teoretice Dreptul pătrunde într-o asemenea măsură diferite fapte ale vieții economice și politice, încât o înțelegere corectă a acestei vieți este de neconceput fără o teorie științifică a dreptului, al cărei concept însuși Comte l-a ostracizat direct Pe de altă parte, studiul dreptului fără nicio legătură cu alte aspecte ale vieții sociale - cu statul și economia națională, cu morala și viziunea generală a oamenilor - nu poate merge mai departe decât o atitudine pur scolastică și cazuistică față de subiectul său A fost necesară extinderea orizontului sociologic și introducerea unui punct de vedere sociologic în jurisprudență pentru a pune capăt acestei înstrăinări reciproce a ambelor științe sociale Legea este în strânsă legătură cu morala Morala este nu numai un fenomen pur mental al vieții individuale, așa cum o priveau vechii moraliști, ci și un fenomen social Comte are și propria sa teorie a moralității și chiar a fost

inventatorul cuvântului Biblioteca "Runivers " denotând conceptul principal din teoria sa a moralităţii Altruismul este iubirea pentru ceilalți spre deosebire de egoism, adică egoism, pe care mulți "filozofi" din secolul al XVI-lea credeau că ar baza toată etica II Aceasta a fost afectată de spiritul general antiindividualist al teoriei sociale a lui Comte Mai mult, Comte recunoaște în umanitate nu numai mentală În sfârșit, observăm că, având în vedere principala sursă a moralității în altruism, Comte o derivă astfel din natura umană, punct de vedere care ulterior a fost supus unei critici foarte ascuțite, deși strict nefondate din partea materialismului economic Împărțirea între adepții lui Comte Adepții lui Comte au fost împărțiți în două tabere, după atitudinea unuia sau altuia dintre acești adepți față de "Sistemul de politică pozitivă" publicat de Copt în ultima perioadă a vieții sale Această nouă lucrare a fondatorului filozofiei pozitive se deosebea de opera sa principală nu numai prin natura sa mai aplicată, ci și prin introducerea considerațiilor religioase în teoria sociologică a lui Comte Unii dintre adepții filozofului, care pot fi numiți conștiști, au "acceptat" atât "Cursul" cât și "Sistemul"; pozitiviștii au respins această din urmă lucrare, recunoscând că profesorul a trădat în ea principiile solide care stau la baza "Cursului" său tabăra ortodocşilor constă au fost publicate mai multe lucrări în care nu s-a făcut un singur pas înainte în dezvoltarea sociologiei Întreaga dezvoltare ulterioară a sociologiei nu a putut avea loc decât în rândul acelor oameni care considerau sistemul de politică pozitivă ca un produs cu un caracter complet neștiințific Littre și Vyrubov Acest jurnal a încetat să mai existe cu mult timp în urmă și se poate spune că nu a existat au o influență deosebită asupra dezvoltării ulterioare a sociologiei Pozitiviștii dreptcredincioși erau prea dogmatici cu privire la teoria profesorului lor, iar orice dogmatism poartă în sine germenul morții naturale a mișcării științifice Eu, gazda Urmașii științificului tradiția lui Comte nu erau kontisti și nu pozitiviști ortodocși, ci scriitori, într-un fel sau altul Biblioteca "Runivers " de altfel aderând la Comte, dar în același timp criticând înseși fundamentele teoriei sale sociologice și introducând în noua știință puncte de vedere, metode de gândire și idei generale din alte domenii ale cunoașterii, care are ca subiect fenomenele sociale CAPITOLUL III Principalele tendințe sociologice Acum trebuie să facem cunoștință cu tendințele individuale care au apărut în literatura sociologică după Comte Principalele motive pentru diferențele pe care le observăm în acest sens se rezumă, în primul rând, la o diferență de opinii de bază asupra a ceea ce trebuie văzut mai întâi în societate și a modului de a înțelege natura acesteia și, în al doilea rând, la o diferență de metode care pot fi aplicate la studiul fenomenelor sociale Direcții diferite în înțelegerea naturii societății Indiferent de atitudinile pe care sociologii individuali ai secolului al XIX-lea le-ar avea față de Comte, toate depind într-o măsură mai mare sau mai mică de opiniile lui Comte, găsim la Copt însuși Nu poate fi sarcina noastră să trecem în revistă toate încercările de a oferi o teorie științifică mai mult sau mai puțin completă a fenomenelor sociale Vom evidenția doar câteva dintre cele mai importante tendințe care au apărut în literatura sociologică în a doua jumătate a secolului al XIX-lea Una dintre ele poate fi numită școala organică de sociologie Ea, ca să spunem așa, împărtășește viziunea principală a lui Comte, potrivit căreia sociologia, învecinată direct cu biologia, constituie cu aceasta din urmă "fizica corpurilor organizate", și consideră societatea ca un fel de organism, deși de

ordin superior Principalul reprezentant al acestei tendințe în sociologie Herbert Spencer este Herbert Spencer, deși el plasează psihologia între biologie și sociologie, dar acest lucru nu are un efect notabil asupra ideii sale generale Biblioteca "Runivers " treizeci despre o societate în care primul loc revine analogiei biologice S-a spus mai sus că Comte vedea în sociologie o știință care se ocupă de viața de specie a indivizilor: acestei concepții i s-a alăturat acea tendință sociologică care credea să explice fenomenele care au loc în viața socială prin analogie cu fenomenele care au loc în viața speciei Teoria biologică a lui Darwin, apărută la mijlocul acestui secol, urma să aibă o influență foarte puternică asupra sociologiei Conform învățăturii lui Comte, fenomenele sociale sunt dependente de fenomenele biologice, iar noua teorie a acestora din urmă, desigur, nu putea decât să afecteze studiul vieții sociale și s-a format o întreagă direcție, ai cărei reprezentanți s-au gândit să explice toate aspectele sociale fenomene fără odihnă prin acțiunea unui singur factor x, care joacă un rol în viața de specie a organismelor Această direcție poate fi numită dad^tsnschggdaovskim Școala orpadiană și tendința darwiniană fac din biologia individuală sau colectivă baza directă a sociologiei Am văzut că Comte, fără să bănuiască, a explicat de fapt fenomenele sociale prin acțiunea unor factori pur mentali, iar unii sociologi au mers pe această cale, care au tratat așadar societatea ca pe un fenomen care nu găsește analogie în viața unui singur organism, si in viata intregii specii Această direcție, recunoscând importanța momentului mental, nu constituie nicio școală, dar este imposibil să nu se evidențieze o direcție specială din ea, care este interesată nu atât de fenomenele de organizare socială cât de procese și produse a interacțiunii mentale care au loc în viața socială Această ultimă direcție ar trebui dată t ^ nume O școală sociologică complet separată se constituie acum de către aco-materialiști, care au ca strămoș nu pe Comte, ci pe Karl Larks Materialismul economic încă nu are propria sa clasificare a științelor și nici o viziune definită asupra relațiilor reciproce dintre biologie, psihologie și sociologie Pe de altă parte, teoria filozofică generală a materialismului economic, cu teoria sa dialectică a procesului istoric, își are rădăcinile în sistemul metafizic al lui Hegel și, prin urmare, ocupă o poziție complet izolată în mediul modern Biblioteca "Runivers " literatura sociologica Se poate spune chiar că întreaga dezvoltare a concepțiilor sociologice, care își datorează originea lui Comte, a trecut ûfias pentru materialism economic urmă Cu toate acestea, fără îndoială, viziunea generală asupra societății, care stă la baza materialismului economic, nu stă cu totul aparte, întrucât Karl Marx a luat-o de la socialiștii francezi și, printre ei, de la S Simon, ale cărui idei s-au găsit, ca s-a spus, expresie și în întregul sistem al lui Comte Ipoteticitatea tuturor direcțiilor indicate Fiecare dintre aceste direcții, propriu-zis, are ca punct de plecare o anumită ipoteză, adică o presupunere binecunoscută, un punct de vedere preconceput Nicio știință nu se poate lipsi de ipoteze, dar fiecare ipoteză, pentru ca ea să primească semnificație științifică, necesită două condiții În primul rând, fiecare ipoteză trebuie să fie în concordanță cu alte propoziții generale pe care le acceptăm ca adevărate, iar în al doilea rând, ipoteza trebuie să reziste la verificarea faptelor pe care se consideră că le explică și, cu cât ipoteza este mai corectă, cu atât explică mai multe fapte și cu atât mai puțin faptele o contrazic Identificarea societății cu corpul, reducerea întregii vieți publice a vieții speciei a organismelor,

explicarea tuturor factorilor socialiști și ai factorilor economici, toate acestea sunt proxy ipotezei socialologice, sau punctele de vedere previzibile, mai mult determinat de determinarea unuia sau altul general Cânta o privire asupra societatii Uneori se întâmplă ca o ipoteză să conţină doar o fracţiune din adevăr şi, cu toate acestea, să devină complet falsă dacă caută doar să încadreze într-un singur punct de vedere fenomenele unei categorii date, când de fapt explică cu succes doar o parte din fenomene Dezvoltarea reală a științei necesită o atitudine strict critică față de fiecare ipoteză și o comparație a ipotezelor individuale între ele, iar tot ceea ce este bine fundamentat teoretic și care ar trebui verificat în fapt ar trebui să-și ocupe locul cuvenit în conținutul general al științei Să luăm în considerare ce se poate spune despre fiecare dintre aceste ipoteze pe baza celor mai generale considerații Teoria organică Teoria organică se bazează pe identificarea societății cu organismul Ea își asumă forța principală în analogiile ei, dar deoarece este vorba de a compara două obiecte, trebuie să se întoarcă același Biblioteca "Runivers " atenție nu numai la asemănări, ci și la diferențe Teoria organică încearcă să o ignore pe acestea din urmă, când de fapt aceste diferențe sunt atât de profunde încât viața organică și cea socială devin subiectele a două științe destul de diferite Comte, care a văzut în ambele științe, ca să spunem așa, subdiviziuni ale unei "fizici organice", de fapt a separat brusc una de cealaltă Spencer a considerat că este necesar să plaseze psihologia între biologie și sociologie și chiar a numit dezvoltarea socială o dezvoltare a un ordin superior, evoluția organică mb, și anume dezvoltarea supraorganică Această ultimă definiție este în contradicție directă cu identificarea societății și a organismului: dacă societatea este un super-organism, atunci, desigur, nu poate fi în același timp un organism simplu Teoria organică echivalează un individ complet dezvoltat care trăiește, în plus, propria sa viață mentală, cu o celulă simplă, ca să spunem așa, absorbită în organism și nu acordă o importanță deosebită faptului că unirea indivizilor în societate nu necesită deloc acea legătură pur fizică între ele, fără de care celulele individuale nu ar putea constitui Această teorie ne ajută într-un fel să înțelegem natura societății, dar în cele mai multe cazuri nu cu privire la întrebarea ce este societatea, ci la întrebarea a ceea ce societatea nu este și nu poate fi Sociologia darwinistă Comte a adus conceptele de organism și societate sub un concept general de corp organizat Fiecare ființă vie și fiecare societate are o anumită organizare care presupune existența unei anumite solidarități între părțile separate ale aceluiași întreg Nu este necesar să se explice fenomenele sociale prin acțiunea doar a acelor factori care joacă un rol în viața speciei a organismelor, deoarece principiul de bază al vieții vaide este acela de a lupta împotriva solului, principiul de bază al vieții sociale este solidaritatea · , Ko-pechno, trăind în societate, oamenii nu încetează să fie organisme animale care se luptă pentru existență între ele, dar nu această luptă, ci ceva opus ei, formează baza vieții sociale nu în fenomenele vieții speciilor, ci în acele cămine pe care le întâlnim la anumite tipuri Biblioteca "Runivers " animalelor Studiul acestora din urmă este important, însă, nu numai pentru înțelegerea care ar putea fi primele combinații de oameni, ci și pentru descoperirea acelor diferențe profunde care există între comunitățile animale și societatea umană Sociologii care s-au gândit să explice fenomenele sociale doar prin acțiunea legilor biologice, desigur, au scos la iveală multe în societate care nu pot fi explicate decât din acest punct de vedere Dar însăși viața socială a vadadhi,

interacțiunea b^g^^psihică de neconceput a indivizilor în comunicare, ne obligă să apelăm la ajutorul psihologiei Cu mai mult drept putem spune asta despre societatea umană în care ; "Psihologul" joacă un rol și mai mare și în care principiul solidarității sociale este capabil să-și extindă acțiunea la un număr mult mai mare de relații și la un număr incomensurabil de mare de indivizi Caracteristici generale ale tendințelor organice și darwiniste Tendința organică și sociologia darwinistă au multe în comun Fiecare dintre aceste două ipoteze urmărește să reducă, ca să spunem așa, fără urmă, fenomenele sociale la fenomene de natură pur biologică, eliminând toate momentele mentale și, în esență, recurgând la o simplă analogie Prima dintre acestea transformă societatea într-un organism, adică într-un fenomen de ordin inferior, ce ar trebui să fie un organism în comparație cu societatea, atât din punctul de vedere al lui Comte, cât și din punctul de vedere al lui Spencer Exact la fel, o altă dintre ipotezele amintite, ca să spunem așa, dizolvă societatea într-o simplă colecție de indivizi separați, relațiile reciproce dintre care se reduc doar la obținerea de hrană de către fiecare și la uniunile temporare de ființe diferite sexe care servesc la continuarea speciei Acest lucru ne face să luăm o atitudine negativă față de ambele ipoteze, dar fiecare dintre ele are propria sa latură pozitivă, întrucât fenomenele din categoria cea mai înaltă depind întotdeauna de fenomenele din categoriile inferioare Întrucât organizațiile sociale pot fi considerate ca o continuare naturală și o dezvoltare ulterioară a organismelor biologice, putem vorbi și despre existența unor legi generale de structură și funcții, precum și despre apariția și dezvoltarea oricăror organizații în general Pe de altă parte, fenomenele vieții speciilor continuă să aibă loc în adâncul vieții sociale și există anumite legi generale ale acestei vieți care INTRODUCERE ÎN STUDIUL SOCIOLOGIEI Biblioteca "Runivers sunt la fel de valabile pentru animalele care duc o viață izolată și pentru cele în care găsim legături sociale Totuși, nici prin legile generale asumate ale fenomenelor de organizare, nici prin legile generale ale vieții speciilor, nu putem explica toate fenomenele care au loc în societate, și mai ales pe acelea ale acestor fenomene pe care nu le găsim nicăieri decât la om societate În orice caz, teoria organică este mai în concordanță cu ideea de societate decât transferul în sociologie a principiilor vieții speciilor Trăsături generale ale direcţiilor psihologice şi economice Mult mai importante sunt celelalte două ipoteze care au fost menționate mai sus Una dintre ele caută explicații ale fenomenelor sociale în faptele vieții mentale, și anume în idei, opinii; celălalt este în relaţiile economice Să lăsăm deocamdată deoparte opoziţia acestor două puncte de vedere Au și ei ceva în comun Ideile și relațiile economice sunt fenomene observate numai în lumea umană, iar a baza sociologia pe studiul unor astfel de manifestări ale dezvoltării spirituale și sociale, pe care nu le observăm în lumea animală, înseamnă într-adevăr a ridica sociologia deasupra biologiei În ambele cazuri, atenția principală este acordată unor astfel de relații, care nu sunt nici între celulele aceluiași organism, nici între indivizi din aceeași specie, chiar dacă aceasta din urmă este sociabilă Oricât de unilaterală este fiecare dintre aceste teorii în mod izolat, ambele au un caracter antropologic și nu zoologic Ambele, de altfel, sunt construite cu ajutorul faptelor prezentate de viața reală a societăților, și nu cu ajutorul unor simple analogii Să ne întoarcem acum la fiecare dintre aceste ipoteze una câte una Conform principiului clasificării științelor lui Comte, așa cum am văzut, baza imediată a sociologiei ar trebui să fie psihologia Acolo,

unde nu există viață psihică, V nu poate fi ^bst^și viață ~ * oV) Natural ^ Relațiile economice în sine, care, printr-o altă ipoteză, stau la baza tuturor fenomenelor sociale, adică, toate cazurile de schimb reciproc de servicii sau de produse ale muncii, în orice condiții ar putea avea loc acest schimb, sunt posibile numai pe baza interacțiunii psihice Materialismul economic îndepărtează întregul psihic social din structura economică a societății, ignorând circumstanța importantă că relațiile economice care stau la baza acestei structuri sunt ele însele doar Biblioteca "Runivers " cunoscut fel de shzul'hadamp psihic^skagozaiimottЂystgiyazte;i,- du indivizi separati Dar chiar și gândul corect poate fi folosit greșit Explicarea fenomenelor sociale prin factori psihici Este posibil să derivăm toate fenomenele sociale din acțiunea unor factori spirituali numai dacă oamenii ar fi ființe, exclusiv spirituale intelege numai in sensul ideilor sau opiniilor, i e acele sau alte noțiuni care există în mintea membrilor individuali ai societății Că cutare sau cutare perspectivă asupra lumii ar trebui să i se atribuie întotdeauna o semnificație socială importantă, nu poate exista nicio dispută în acest sens, dar că ar fi posibil să se explice toate fenomenele sociale printr-o singură viziune asupra lumii, este o întrebare cu totul diferită Sociologia trebuie să renunțe odată pentru totdeauna la intelectualismul pur al psihologiei În crearea fenomenelor sociale, laturile emoționale și volitive ale naturii mentale a unei persoane joacă un rol aproape mai important Dispozițiile și aspirațiile predominante în societate sunt aceleași produse ale interacțiunii psihice ca și ideile predominante O persoană poate transmite unei persoane nu numai gândul său, ci și starea sa de spirit, chiar îi poate inspira - uneori printr-un simplu exemplu - o anumită aspirație sau acțiune Până la explorarea întregului domeniu al fenomenelor psihice care apar în viața colectivă a oamenilor, până atunci nu vor exista baze solide pentru rezolvarea multor întrebări sociologice Psihologia Nd sch colectivă nu va putea " J explică rrgadiyatsii ^ dacă- lovitură, ^ ignoranță ^ quads ^ condițiile materiale ^ ale vieții umane, atât acele condiții care sunt create direct de natură, cât și cele care sunt create de nevoile societății umane Explicația economică a societății Aceste ultime condiții sunt studiate, printre altele, de economia politică, iar materialismul economic le face baza tuturor fenomenelor sociale Ocolind factorii psihici, el ar fi, de fapt, o întoarcere directă la sociologia darwinistă, dacă nu ar acorda o importanță deosebită faptului că în societate lupta pentru existență se desfășoară altfel și se desfășoară prin alte mijloace decât în viața animală Atât sociologia darwinistă, cât și economia Biblioteca "Runivers " realismul este văzut la om doar ca un individ animal, care își câștigă propriul existență și, prin urmare, intrând în relații foarte diferite cu alți astfel de indivizi animale În viața animală aceste relații sunt una, în societate sunt diferite Materialismul economic îl înțelege bine pe acesta din urmă Reprezentanții săi nu fac din sociologie, ca să spunem așa, o parte specială a biologiei Dar totuși, la baza teoriei lor stă, într-un mod ascuns, o anumită ipoteză, și anume ideea că publicul este lipsit de orice caracter spiritual și deci poate fi explicat în întregime doar prin acțiunea factorilor materiali Aceasta este o idee preconcepută la fel de mult ca și ideea opusă, că fenomenele sociale din ultima analiza sunt combinate în unele stări pur mentale Teoria opusă materialismului economic a păcătuit adesea, ^ЁЦН (Și cheltuind un mare rol pentru conștiință Materialismul economic, dimpotrivă, recunoaște semnificații și, în acest sens, converge cu teoria organică - mai ales în

înțelegerea dezvoltării noastre sociale, cum Darwinistul sociologia și ipoteza intelectualistă a societății, oricât de diferite ar fi ele, recunosc totuși în egală măsură semnificația independentă a fiecărei individualități: în teoria organică, individul se transformă într-o simplă celulă a unui individ superior, numit organism social, și într-o relație similară pentru individ, ca quantité négligeable, devine și materialismul economic Diferitele atitudini față de personalitate pe care le găsim în diferite tendințe sociologice ne conduc la o altă întrebare foarte importantă Obiectivism și subiectivism în sociologie Vechile teorii metafizice ale societății au păcătuit prin faptul că nu au studiat societatea așa cum este ea și au prezentat adesea ca o reprezentare a realității ceea ce, în esență, a fost doar un produs al gândirii creative menite să rezolve problema ce ar trebui să fie societatea Numind sociologia inițial fizică socială, Comte a indicat prin aceasta natura noii științe: ea trebuia să se ocupe doar de ceea ce este, și nu de ceea ce ar trebui să fie Ulterior, în "Politica pozitivă" Comte a preluat construirea unui ideal social, înlocuind "metoda obiectivă" a sociologiei sale cu "metoda subiectivă" (mé Biblioteca "Runivers " apoi subiectiv) De fapt, cuvântul "metodă" a fost folosit aici complet inadecvat, dar a fost ridicată o întrebare importantă Ideea este că la diferitele tipuri de fenomene, pe lângă relația pur teoretică care creează știința, pot exista și alte relații din partea noastră Dintre acestea, una este o relație pur utilitaristică, care devine baza tuturor științelor aplicate (sau artelor) Putem fi, în continuare, în diverse feluri de relații emoționale cu subiectele luate în considerare: acestea sunt relațiile de poezie, estetică, jurnalism, patriotism, sentiment național etc - relații care de foarte multe ori interferează cu obiectivismul științific și, prin urmare, bineînțeles , trebuie să fie complet să lipsească acolo unde este vorba de căutarea adevărului științific În cartea sa The Study of Sociology, Spencer oferă o bună caracterizare generală și o analiză detaliată a acestui tip de "dificultăți subiective " Atitudinile teoretice, utilitare și emoționale față de realitatea înconjurătoare sunt posibile din partea noastră în egală măsură pentru fenomenele naturii și pentru fenomene ale vieții umane Dar latura morală și socială a vieții umane evocă și acea atitudine etică care a ocupat întotdeauna un loc atât de proeminent în teoriile metafizice ale societății "Metoda subiectivă" din ultimii ani ai lui Comte a fost, în esență, o atitudine subiectivă față de societate, decurgând dintr-o atitudine etică față de individ, oricât de falsă ar fi fost îndreptată această atitudine etică în acest caz Respingând a doua jumătate a activității lui Comte, o parte semnificativă a pozitiviștilor a început să predice că în știința socială, societatea nu poate fi decât un obiect al unei relații în întregime teoretice și că, în consecință, personalitatea umană este același Obiect al științei, ca toate celelalte obiecte ale lumii înconjurătoare Această direcție a început să se numească obiectivă Școala organică a transformat personalitatea într-un simplu Sociologi-darwiniștii vedeau în personalitatea umană doar un individ animal La fel, în materialismul economic, avem de-a face cu ideea de personalitate ca una a factorilor producţiei sociale, luaţi în sens economic Uneori chiar reprezentanţi a trei Direcţiile sociologice numite declară fundamental că nu poate exista şi nu trebuie să existe altă atitudine faţă de individ în ştiinţă Împotriva unui asemenea punct de vedere în sociologia cea mai pozitivă cu caracter pur științific Biblioteca "Runivers " Tera, însă, a apărut o opoziție, care consideră imposibil de înțeles teoretic

societatea fără cea mai atentă atitudine față de lumea interioară a individului, iar această atitudine interioară este recunoscută ca fiind completă fără un element etic Cu această ocazie, a apărut o dispută în literatura sociologică (preponderent rusă), în care, din păcate, întrebarea a fost ascunsă de expresiile "metodă obiectivă" și "metodă subiectivă", când discursul ar fi trebuit să nu fie despre deplasarea unuia prin celălalt, ci despre adăugarea relației teoretice la o persoană cu o relație etică În orice sens am decide această ultimă întrebare, este singura care poate fi pusă în sociologie: disputa despre metodele obiective și subiective se naște dintr-o neînțelegere, pentru că aici nu este vorba de metodă și, în plus, poate exista nicio metodă obiectivă și subiectivă Este clar că se poate vorbi despre o atitudine etică față de personalitate doar cu o viziune atât de generală asupra ei, care este exclusă atât de teoria organică, cât și de darwiniștii din sociologie, precum și de materialiștii economici: pentru reprezentanții acestor direcții, lumea personalității și moralitatea ei * d sT pnstvo ~ par uneori "un fel de metafizică "Diferite înțelegeri ale semnificației practice a sociologiei Semnificația practică a sociologiei este, de asemenea, înțeleasă diferit de diferiți scriitori În ciuda naturii pur teoretice a sociologiei lui Comte, gândirea acestei științe a fost determinată de considerațiile sale pur practice Comte visa la reorganizarea societății, pe care o considera posibilă numai cu condiția unei bune cunoașteri a legilor care guvernează fenomenele sociale El a considerat că doar o astfel de știință a ajuns pe deplin într-un stadiu pozitiv, care permite cuiva să se prevadă viitorul El a recunoscut în sine această previziune ca fiind prețioasă, în principal nu pentru că ne extinde domeniul cunoștințelor, ci pentru că ne permite să acționăm mai corect și mai cu succes în activitățile noastre practice Fondatorul filozofiei pozitive a crezut în schimbarea arbitrară a fenomenelor prin activitatea umană, bazată pe cunoașterea legilor acestor fenomene, și în aceasta a văzut baza artei, ca utilizarea teoriei științifice în scopuri practice La aceasta trebuie adăugat că orice artă nu este altceva decât totalitatea mijloacelor la care recurgem pentru a le realiza Biblioteca "Runivers " sau alte scopuri Nici o artă, însă, nu stabilește ea însăși scopuri pentru activitatea noastră: aceste scopuri sunt stabilite de voința noastră, iar determinarea lor nu mai este sarcina artei, nici măcar a științei, ci a ceea ce în acest caz se numește etică sau morală filozofie În acest sens, sociologia sa, ca știință a legilor vieții sociale, Comte, în a doua perioadă a activității sale, a dorit să completeze politica în sensul doctrinei principiilor corecte ale vieții sociale Din păcate, el a început să rezolve această problemă în așa fel încât a stârnit critici complet justificate atât din partea științei pozitive, cât și a eticii sănătoase Fără să atingem ultimul punct, observăm doar că "metoda subiectivă", la care Comte a început să recurgă, a însemnat inițial doar crearea unui ideal social, și abia încetul cu încetul a început să desemneze extragerea însuși a adevărului din surse a propriei minți Desigur, aceasta din urmă era absurdă,Dar în ceea ce privește întregul gând al lui Contra, încă poți argumenta Recunoscând semnificația bazei teoretice pentru conducerea practică a societății, cel mai a permis posibilitatea acestei conduceri din persoană și a considerat că este necesar să se indice întreaga persoană, care persoană ar trebui să pună și a fost asimilată de așa-numita "școală subiectivă", care acordă astfel importanță stabilirii obiectivelor unei persoane și eforturilor pe care aceasta le depune pentru a le atinge Reprezentanții școlii

obiective au avut o viziune foarte diferită asupra problemei, ajungând uneori până acolo încât să nege însăși ideea oricărui tip de artă în afacerile publice, deși de foarte multe ori o astfel de teorie nu corespunde deloc obiectiviștilor ' propriile aspirații sociale Prevederile acestora pot fi reduse la următoarele puncte:) Procesul de schimbare socială se desfășoară conform legilor naturale, indiferent de dorința sau nevoința umană) Stabilirea oricăror obiective pentru acest proces din partea unei persoane și eforturile care vizează atingerea acestor obiective, prin urmare, nu au sens) Evoluția socială decurge de la sine, iar pentru ca ea să ducă la rezultatele sale naturale, nu este necesară nicio intervenție din partea omului) Dacă este așa, atunci nu poate exista și nu ar trebui să existe nicio influență artificială asupra vieții sociale, iar cea mai bună artă socială constă în neintervenție La o asemenea privire Biblioteca "Runivers " Se apropie foarte mult Spencer, care în acest caz doar reînnoiește tradiția foștilor economiști care credeau în principiul salvator al laissez faire, laissez passer Totuși, aici un anumit tip de cerință este determinat de binele public ca scop, iar această cerință este prezentată unei persoane ca normă a comportamentului său social Este de remarcat faptul că mulți adepți ai materialismului economic opun în mod direct teoria lor sociologică, ca strict obiectivă, învățăturilor școlii subiective, acuzându-le pe aceasta din urmă de utopie, deși, de exemplu, în Germania, teoria materialismului economic este recunoscută ca fiind una adevărată de acea parte a societății care se desfășoară cu un ideal public foarte definit și face eforturi mari pentru a aduce triumful principiilor sale sociale în viața reală În orice caz, problema metodei sociologiei nu este atât de simplă pe cât ar putea părea din punctul de vedere al uneia sau alteia doctrine pur dogmatice Viziunea lui Comte asupra metodei sociologiei Ideea generală a lui Comte a fost aceea de a face din sociologie o știință pozitivă, după modelul altor științe care studiază diferite categorii de fenomene naturale Deja fondatorul filozofiei pozitive însuși a dedicat o întreagă discuție metodei sociologice în volumul al patrulea al "Cursului" său Potrivit lui, ambele moduri ale unei atitudini neștiințifice față de fenomenele naturale sunt caracterizate de predominanța imaginației, în timp ce primul condiția metodei științifice constă în necesar și constant punctul, totuși, ^ce^on-observarea se realizează foarte diferit atunci când se studiază diferite categorii de fenomene; și în plus, observația este doar primul pas în știință, care trebuie urmat de noi pași, care la rândul lor necesită diferite metode de gândire în diferite științe Dacă există, în general, ^logic naushch, atunci ^fiecare știință ^ar trebui ^să marcheze propria sa specială u"și Deși Comte în principiu a respins independența cercetării metodologice, totuși, nu s-a putut lipsi deloc de ele, iar gândurile sale despre acest subiect sunt recunoscute ca fiind extrem de instructive de un scriitor atât de autoritar în acest domeniu precum a fost John Stuart Mill Pe lângă descoperirea pură, Kont pune, pe de o parte, experimentarea, pe de altă parte, metoda rațională, căreia îi acordă o semnificație deosebit de importantă în cercetarea sociologică Din comparativ Biblioteca "Runivers " el distinge metoda metodei cruorice, în care vede "singura bază reală pe care sistemul logicii politice se poate sprijini cu adevărat", așa cum spune Comte însuși Literatura metodologica a stiintelor sociale Și în această chestiune, Comte este strămoșul unei întregi literaturi despre metodele științifice de studiere a fenomenelor sociale În această literatură se pot distinge mai multe categorii distincte Prima este

cercetarea generală asupra metodelor de studiu a fenomenelor sociale în general, iar aici, desigur, logica lui Mill, care a avut o influență extraordinară asupra tuturor autorilor care au scris despre acest subiect după el, ar trebui pusă într-un loc nervos domeniul științe sociale individuale, de exemplu, pe metodele economiei politice sau istoriei etc Metodologiile pot include și cele care sunt ridicate într-o dispută între reprezentanții școlilor obiective și subiective Fără a intra încă în detaliile acestui subiect complex, ne vom limita doar la cele mai importante aspecte ale problemei, întrucât diferența de metode se reflectă în varietatea direcțiilor reprezentate de literatura sociologică Valoarea metodei deductive în sociologie În primul rând, să ne amintim că sociologia, așa cum a înțeles-o Comte și cum ar trebui să fie înțeleasă, este o știință abstractă, iar alături de ea există și științe concrete, angajate și ele în studiul fenomenelor sociale Una dintre primele științe sociale abstracte a fost economia politică, așa cum a fost creată de Adam Smith, iar această știință și-a datorat principalele adevăruri aplicării pe scară largă a metodei deductive În esență, reprezentanții celor patru tendințe sociologice numite urmează și ei calea deducției Mlil însuși acordă o mare importanță metodei deductive în studiul fenomenelor sociale Dar folosirea deducției în sociologie - ca și în orice știință - trebuie să fie supusă unor condiții De exemplu, economia politică deductivă pornește, după cum se știe, dintr-o concepție ipotetică a unei persoane angajate exclusiv în activitate industrială și condusă în aceasta doar de proprietar Biblioteca "Runivers " prin calcul, iar economia politică, care izolează această latură a vieții umane, studiază doar acțiunea în această viață a unei anumite tendințe, ignorând în mod deliberat existența altor tendințe Exact în același mod, de exemplu, fizica studiază legile căderii corpurilor, pornind de la ideea atracției lor de către pământ și eliminând din considerarea lui toate celelalte condiții în care poate avea loc efectiv căderea corpurilor Dacă astfel de tehnici sunt inaplicabile în sociologie, care are ca subiect totalitatea fenomenelor sociale, și nu una sau alta categorie luată izolat, atunci cele patru direcții ale sociologiei indicate de noi folosesc și deducția, aplicând la studiul fenomenelor sociale principiile împrumutate de la alte științe, care sunt biologia individuală și colectivă, psihologia și economia politică În anumite limite, acest tip de deducție (și, de altfel, judecăți prin analogie) este destul de absurd a ^ ceda numai ^ lor nu ^ venit Studiul inductiv al evenimentelor sociale Una dintre cerințele de a fi științific este ca inferențele deductive să reziste examinării prin datele experienței și prin generalizări extrase din observații omogene În sociologie, deducția trebuie să meargă mână în mână cu inducția, dar oricât de important ar fi rolul acesteia din urmă, nu se poate susține că metoda inductivă singură poate satisface toate nevoile cercetării sociologice În orice caz, sociologia, ca teorie abstractă a societății, nu se poate baza doar pe generalizări empirice ale faptelor concrete, așa cum a clarificat excelent Mill Este clar, însă, că fără a studia fenomenele sociale în sine prin metodele pe care știința le are la dispoziție pentru aceasta, sociologia nu va putea niciodată să elaboreze vreun fel de doctrină adevărată și stabilă a societății Ca și în alte domenii ale cunoașterii, și aici teoria abstractă trebuie să fie în interacțiune constantă cu discipline științifice de natură foarte specifică Krdkrekhvyn-științele generale ar trebui să ofere intelect științific și deducție în sociologie Între timp, nu de puține ori în literatura științifică se întâlnește opinii care, dacă ar fi adoptate, ar trebui

să identifice sociologia cu cutare sau cutare știință anume Biblioteca "Runivers " Semnificația sociologică a istoriei Dintre științele concrete, cea mai importantă pentru sociologie este, fără îndoială, istoria Desigur, sociologia poate învăța multe din observațiile directe ale prezentului, mai ales dacă aceste observații sunt efectuate după un anumit plan, într-un anumit sistem, așa cum se face, de exemplu, în statistică Dar principalul material factual al sociologului va veni întotdeauna din studiul trecutului Însuși studiul fenomenelor sociale contemporane poate da roade reale, cu condiția ca să se studieze nu numai legătura reciprocă dintre aceste fenomene, ci și cauzele din trecut care le-au dat naștere, precum și acele efecte care ar trebui relevate numai atunci când acestea fenomenele însele devin fapte din trecut Pe de altă parte, multe fapte din timpul nostru primesc acoperire adecvată numai atunci când folosim fapte analoge observate în trecut pentru a le explica sau când cunoaștem geneza faptelor pe care le explicăm În cele din urmă, ceea ce numim modernitate, ca să spunem așa, cu fiecare minut nou devine în sine trecut, adică devine proprietatea istoriei Dar cel mai important lucru este că în analele științei istorice avem o cantitate atât de enormă de material sociologic încât observarea directă a realității care ne înconjoară nu ne poate și nu ne poate oferi Dacă mai ținem cont de faptul că sociologia modernă privește societatea nu ca pe o ființă neschimbătoare, ci ca pe un fenomen în curs de dezvoltare, atunci vom înțelege de ce știința istoriei are un drept special în atenția sociologilor Totuși, pentru ca sociologia să poată folosi istoria ca știință auxiliară, este necesar ca istoria însăși să se afle la o anumită culme a dezvoltării științifice În secolul istoria a făcut pași foarte mari în dezvoltarea subiectului său, în principal datorită metodei științifice și spiritului științific care au fost aduse în însăși opera materialului istoric Dar nu atingem acest subiect aici În plus, istoria a început să se apropie mai mult de știința naturii, iar ideea unei astfel de convergențe s-a bazat chiar pe încercarea unei întregi reforme a științei istorice, făcută de Buckle în "Istoria civilizației în Anglia" și stătea în picioare relație directă cu principalele vederi ale lui Comte istorie și alte științe sociale: în paralel cu "școlile istorice" în jurisprudență și economia politică, ele apar chiar în istoria modernă Biblioteca "Runivers " o direcție juridică și economică nouă Noua formulare a întrebărilor sociale în viață și apariția unei noi științe sociale se reflectă în istorie prin faptul că se concentrează din ce în ce mai mult pe aceleași fenomene de care sunt cel mai interesați sociologii Într-un cuvânt, în procesul dezvoltării sale, știința istorică este din ce în ce mai supusă punctului de vedere sociologic, făcând societatea în structura și modul ei de viață subiectul său principal Cu o asemenea înțelegere a istoriei, această știință și sociologie - una concretă, alta abstractă - ar trebui să fie de acord reciproc Din păcate, este necesar doar să adăugăm că departe de toți scriitorii care s-au ocupat de subiect înțeleg în mod corespunzător diferența dintre sociologie și istorie și relațiile lor reciproce / dreptul la existenţă nici măcar nu este recunoscut, iar uneori diferenţele dintre ştiinţe se amestecă într-un mod ciudat Acesta este unul dintre fenomenele triste ale literaturii sociologice și istorico-filosofice moderne Mai ales multă confuzie este introdusă de autori care nu înțeleg natura pur abstractă a sociologiei și cred că sociologia este doar istorie transformată într-un anumit fel Introducerea metodei istorice în alte științe sociale Aici nu spunem absolut nimic despre metodele științei istorice ca atare, de care

trebuie să se distingă metoda istorică din alte științe S-a spus deja mai sus că în secolul al XIX-lea s-a aplicat metoda istorică la studiul fenomenelor juridice și economice S-a ajuns chiar atât de departe încât reprezentanții extremi ai școlii istorice în economia politică au început să nege direct semnificația științifică a aplicării la studiul fenomenelor economice a oricărei alte metode, cu excepția celei istorice Reprezentanții acestei tendințe au putut să negocieze până la punctul de a respinge orice lege general abstractă a economiei politice Stai pe punctul V de vedere al unui astfel de unic ischrivmYas înseamnă deloc a recunoaşte posibilitatea unui studiu abstract al fenomenelor economice Aplicarea unui astfel de punct de vedere la sociologie ar echivala cu distrugerea acestei științe ca știință abstractă De aceea literatura privind metodologia economiei politice, Inutil să spun că este la fel de nefondat să vedem adevărata sociologie în statistică, așa cum au fost înclinați să facă unii scriitori, fascinați de exemplul lui Kegle Pentru acestea din urmă, vezi mai sus, p Biblioteca "Runivers " în care sunt luate în considerare relaţiile reciproce de deducţie abstractă şi studiul istoric al fenomenelor concrete, are nu numai un interes deosebit, politic şi economic, ci şi un interes general, sociologic Importanța materialului etnografic pentru sociologie Materialul factual al sociologiei constă nu numai în datele istoriei și statisticii, ci și în datele altor științe care studiază viața popoarelor În primul rând, este necesar să se includă etnografia cu studiul așa-ziselor experiențe din viața oamenilor din țările civilizate și cu studiul vieții sălbaticilor, care nu poate face obiectul istoriei Pe de altă parte, cercetările în domeniul culturii primitive, folosind, printre altele, date din etnografie, extind domeniul materialului sociologic, surprinzând vremurile așa-zise preistorice, de unde deja există o trecere directă la un pur animal , ca să spunem așa, starea pre-sociologică a omenirii În esență, totul este unul și același material, adică fenomene specifice vieții culturale și ordinii sociale, iar toată diferența constă în faptul că unele fenomene aparțin epocilor ulterioare și stadiilor superioare de dezvoltare, altele epocilor anterioare și stadiilor mai primitive de dezvoltare Pentru sociologie, studiul vieții sălbaticilor și al omului primitiv a căpătat o semnificație atât de importantă, încât mulți (desigur, evident neînțeleși) consideră aceasta sarcina reală a sociologiei, de parcă ar fi și un fel de etnografie transformată Studiu comparativ al fenomenelor sociale Materialul istoric și etnografic poate face obiectul unor prelucrări foarte diferite și nu fiecare prelucrare a acestui material are semnificație sociologică Sarcina s ~exagerat> - valoarea de l ichcaixii da cha l și vXO pred-furnizori ai reacției antiindividualiste, exagerat^ zn a- ness, încercând să elimine complet principiul personal din considerațiile sale despre natura societății Acest entuziasm sociologic era însă obligat să trezească opoziție din exterior și o reacție în adâncul celei mai pozitive științe a societății Opoziţia din afară nu putea însă să ofere nimic nou pentru soluţionarea problemei: ea a pornit de la concepte şi s-a învârtit într-un cerc de idei, împotriva căruia s-a ridicat, nu fără motiv, noua ştiinţă Mult mai importantă a fost reacția care a apărut chiar în literatura sociologică Dacă o parte a sociologilor s-a calmat cu ideea de societate ca organism, fără să bănuiască măcar că există o întrebare cu privire la relațiile reciproce dintre public și principiul personal, atunci cealaltă parte, după ce a asimilat noul concept de societate , a mers mai departe și a început să se îndoiască dacă acest lucru este încă adevărat, că înțelegerea științifică a publicului este

incompatibilă cu recunoașterea principiului personal Acest grup de sociologi, la care ar trebui să se numără cei care au fost deja numiți de mai multe ori, ruși §d^pred^ a pus întrebarea, - a recunoscut că, deși societatea este formată din indivizi, nu este doar o simplă sumă a acestora, ci este un tip special de ființă și că, pe de altă parte, formată din indivizi, societatea există acolo nu mai puțin decât prin ea însăși și nu pentru sine, ci prin persoane și pentru persoanele din care constă Sarcina pe care și-au propus-o acești sociologi poate fi definită ca dorința de a înțelege relațiile reciproce dintre principiul personal și publicul atât în viața socială, cât și în cea individuală și de a le înțelege cât mai cuprinzător și profund posibil Publicul se manifestă Biblioteca "Runivers " în diverse forme culturale și sociale care determină și chiar subjugă unități individuale individuale care alcătuiesc societatea: întrebarea este: - Câtă personalitate este determinată doar de aceste forme ^ HjroJbgû-im^po pe de altă parte, aceste forme de tsevartssstsma în sine se datorează influenţei acestora coroane de personalitate Într-o altă formă, este întrebarea dacă istoria societății este o evoluție impersonală sau dacă este un proces personal, deși nu așa cum și-a imaginat filosofia individualistă a secolului al XVIII-lea Știm deja că punctul de vedere al lui Comte este exprimat în cuvintele "évolution spontanée", dar întrebarea este ce forțe se produce această evoluție și ce semnificație revine între aceste forțe acțiunilor personale întrebarea este, care este semnificația acestor definiții și subordonări, de ce sunt acceptate pasiv de personalitate și dacă personalitatea le acceptă întotdeauna pasiv, dacă acesta este, mai departe, scopul existenței formelor culturale și sociale sau personalitatea folosește ele ca mijloace de a-și atinge propriile scopuri sau ale altora, în orice caz, orice scop personal Cu alte cuvinte, o persoană di există pentru societate^ sau societate^ pentru un individ și cum apare legătura și în ce direcții se dezvoltă între public, străduindu-se să transforme individul într-o parte dependentă și de serviciu a unui întreg mai larg și principiul personal, susținând independența și autosuficiența ființei individuale? Vedem cum o astfel de formulare a chestiunii individului și societății diferă de formularea ei în științele sociale private Această afirmație sociologică are un caracter filozofic Întrebarea în sine este veche, la fel de veche ca vechea gândire curios: sociologia pozitivă nu-i dă decât o nouă formulare, apărând cu noi concepte științifice și încearcă să o rezolve cu mijloace noi Complexitatea problemei sociologice Desigur, nu poate exista o soluție simplă la această întrebare Conceptele despre individ și public sunt prea lungi, iar fenomenele exprimate de acestea sunt prea diverse pentru a putea răspunde la întrebare cu orice formulă În primul rând, sub control personal, ele înseamnă atât originalitatea individuală în diverse manifestări ale minții, sentimente și voință, cât și aspirații egoiste, care sunt, de asemenea, exprimate în diferite moduri Biblioteca "Runivers" mod, de exemplu, în lipsa de sociabilitate, în indiferența socială, chiar și în acțiuni antisociale directe etc , și apărarea libertății cuiva de orice despotism care urmărește să impună individului ceea ce nu vrea să accepte etc Toate aceste tipuri diferite de principii personale, a căror semnificație socială este foarte diferită În indivizi separați, ei există, ca să spunem așa, în cantități diferite și în combinații diferite: totul depinde de proprietățile înnăscute, de condițiile externe de creștere și de viață, de gradul de dezvoltare și tipul unui mediu cultural și social dat Pe de altă parte, conceptul de public include lucruri foarte diferite, adesea unindu-se între ele doar prin

latura negativă a problemei, opusul principiului personal sau absența acestuia Aceasta este imitația din care Tarde pune la bază fenomenele sociale, sau conștiința rasei, în care Giddins vede faptul primar al sociologiei, sentimentul de turmă, (citruismul, instinctul social, colectivismul etc , etc sensul tuturor acestor lucruri în viața personală este foarte diferit În general, între societate și individ la un moment dat nu există un fel de relație, ci un întreg sistem de relații, care în aceeași societate, menținând în același timp un anumit unitate, este foarte diversificată pentru indivizi și grupuri sociale întregi și care uneori nu rămâne Știința se ocupă aici tocmai de diferite categorii de relații psihice și economice, culturale și politice, cu combinațiile și sistemele lor diferite, care diferă în grade inegale de simplitate și complexitate , integritate și contradicție, cu fenomene, într-un cuvânt, fiind în continuă schimbare și mișcare, în perpetuu flux și dezvoltare Atât dependența individului de societate, cât și impactul individului asupra societății pot fi atât mai mari, cât și mai mici, în funcție de individ și societate, în funcție de proprietățile acestei relații Nu există doar un individ care este absolut independent de societate; nu există numai societate, absolut absorbantă ~ ~ personal ^ stB ^-L: identitate și ~ bbSchesteb ^^ nah dya ^ bh ~ d^breaking ^ admbdz ^ acțiune: unul este determinat de celălalt, determinat, creat Complexitatea întrebării este sporită și mai mult de momentul subiectiv Dependența reală a individului de mediul cultural și social poate fi foarte mare, poate ajunge aproape la absorbție completă Biblioteca "Runivers " individualitatea de către mediu, dar conștientizarea acestei dependențe în individ însuși poate fi, dimpotrivă, foarte slabă În general, nu există o coincidență necesară între un fapt obiectiv și conștiința sa subiectivă O persoană slab dezvoltată nu realizează că toate gândurile sale nu sunt gândurile lui, ci gândurile oamenilor din jurul său Dimpotrivă, gânditorul inițial înțelege foarte bine că își datorează averea intelectuală altora care au gândit aceleași lucruri înaintea lui În același mod, o persoană poate fi într-o supunere foarte puternică și poate fi foarte puțin împovărată de ea și, dimpotrivă, o altă persoană cu greu poate suporta o restrângere mult mai mică a libertății sale Și aici, așadar, sentimentul subiectiv nu trebuie să corespundă neapărat relației obiective Soluția sociologică unilaterală a problemei Înainte de a rezolva această întrebare complexă, știința trebuie să determine ce este un individ care, pentru sociologie, este parte integrantă a societății Aceasta este sarcina biologiei și psihologiei în general, și în special sarcina ultimei științe, deoarece societatea nu este o simplă acumulare de organisme, ci un sistem care crește pe solul vieții mentale interioare și al interacțiunii mentale externe a indivizilor Individul, ca parte integrantă a societății, este în primul rând o unitate mentală, fie că este, de exemplu, o furnică, un castor sau un om Pentru a înțelege corect întregul, este necesar în primul rând să studiezi părțile din care este compus acest întreg; altfel nu vei înțelege nici întregul însuși, nici relația care există între întreg și părțile sale Dintre cele patru tendințe principale pe care le deosebim în literatura sociologică, doar una îi corespunde în vreun fel acestei cerințe, și anume, tendința psihologică, care, după cum vom vedea, începe să exercite din ce în ce mai multă influență asupra tuturor celorlalte Între ele, direcția îngust darwinistă, acum complet depășită, se oprește la explicația biologică a societății, considerând indivizii individuali doar ca organisme Pe această bază, este imposibil să se decidă chestiunea individului și a societății, deoarece, în

primul rând, nu există încă nicio societate aici, ci doar o specie zoologică Din acest motiv, acest punct de vedere este favorabil individualismului, chiar dacă este unilateral: o schimbare a speciei are loc prin acumularea și consolidarea abaterilor individuale de la tipul dominant, adică de, dacă pot să spun așa, ciudat Biblioteca "Runivers " inițiative personale, iar întreaga viață a unui individ trece în lupta pentru propria existență sau pentru existența urmașilor, adică anumiți indivizi s-au separat de el, iar individului nu-i pasă deloc de bunăstarea speciei, adică de nu își propune obiective publice Un alt lucru este școala organică a materialismului non-economic Aceste învățături provin nu de la conceptul de individ, ci de la conceptul de organizare socială, pe care unul o înțelege în primul rând politic, celălalt exclusiv economic, unul ca organism care conține indivizi, celălalt ca mediu care îmbrățișează acești indivizi Direcția psihologică ocupă o poziție de mijloc: indică faptul că individul nu este doar un organism, ci și o unitate mentală și că trecerea de la individ la societate, ca organizație care include mulți indivizi, constă în interacțiunea mentală a acestora unitati Școala organică și materialismul economic neglijează elementele neumaniste ale societății (indivizii) și momentele mentale ale vieții sociale (indicate de interacțiunea personalităților): acesta este deficiența lor ca teorii sociologice, dacă doar sociologia ar trebui să cuprindă un punct de vedere precis și complet teoria relaţiilor reciproce dintre personalitate şi societate Dar și explicația psihologică, la care se renunță complet punct de vedere al psihologiei individuale^ poate fi unilateral Va fi unilateral dacă se oprește la o interacțiune mentală fără a lăsa atenția organizării sociale, căci societatea este tocmai interacțiunea mentală plus binecunoscuta organizare a relațiilor practice Psihologic explicația^ va fi unilaterală^, iar în cazul în care nu reușește să rezolve corect antiteza individului și a societății în viața mentală și, în loc să îmbine începutul personal al ^p socialului în fenomenele studiate de psihologia colectivă, ^sacrifici pe primul în întregime^ al doilea La urma urmei, aceasta este ceea ce scriitorii reacționari de la începutul secolului al XIX-lea deja mâncau să facă în ostilitatea lor față de rațiunea personală și în admirația lor pentru conștiința generală și spiritul național Întrebarea, repetăm, este prea complicată pentru a fi rezolvată satisfăcător printr-o abordare unilaterală Mai mult decât atât, doar considerentele abstracte, din care pornesc toate direcțiile, fără a exclude cea psihologică, încă nu sunt suficiente pentru a rezolva acest lucru Biblioteca "Runivers " întrebare De asemenea, este necesar să se cunoască ce fel de relații au existat, în general, între individ și societate în diferite vremuri și în diferite țări, în diferite condiții și în diferite stadii de dezvoltare: doar un studiu istoric și comparativ al acestor relații este capabil să desprindă și în faptul aruncă deja o lumină adecvată asupra acestei întrebări Dar chiar și în direcția sociologiei tocmai indicată, este posibilă o atitudine unilaterală față de subiect, și anume, concentrarea întregii atenții asupra unei forme culturale și sociale, indiferent de persoanele prin care aceste forme există și pentru care au unul sau altul sens Sociologia istorico-comparativă se limitează uneori doar la latura exterioară a fenomenelor, formelor și instituțiilor sociale, uitând că aceste forme și instituții nu există de la sine și nu pentru ele însele și că este vorba de oameni vii care într-un fel sau o altă privire la ele într-un fel sau altul din ele sunt testate Necesitatea unei înțelegeri corecte a personalității Întrucât înțelegerea societății

trebuie precedată de o înțelegere a individului, este necesar ca acesta din urmă să fie complet științific În prezent, psihologia renunţă la orice metafizică, părăsind arhiva ^l^ lăsând iubitorilor de scr-şanţ de nerezolvat problema materialismului şi caritualismului Oschi ^cunoaște numai^^^urechea^^unită cu trupul, dar nu crede - că sufletul este^numai funcția trupului Pentru ea, eul uman nu este un fel de "esență", ci unul dintre fenomenele lumii accesibile cunoașterii noastre "celule individuale (chiar dacă numai celule cerebrale) din care este format corpul uman, sau "sufletele" a societăților întregi, formate din indivizi separați, aparțin domeniului creativității metafizice, iar știința nu are nimic de-a face cu ele Respinsă din metafizică, psihologia trebuie să studieze viața mentală în toate manifestările ei, în diferite stadii de dezvoltare și în relația ei cu întregul mediu Relația unei persoane cu natura externă, cu ceilalți oameni și cu societatea, în ansamblu, poate fi utilitară, atunci când o persoană vede în natură, în oameni, în instituțiile publice doar instrumente sau mijloace pentru scopuri personale, sau emoțională, când natura, oamenii , instituţiile excită în el acele sau alte sentimente, sau Biblioteca "Runivers " teoretice și etice (acestea din urmă doar oamenilor și societății), atunci când îi trezesc curiozitatea sau evocă în el o idee de bine Relațiile practice ale omului cu om nu pot fi derivate dintr-o singură sursă și nici relația sa cu societatea În om, egoismul și altruismul, dorința de independență personală și instinctul social sunt combinate, la fel cum se îmbină capacitatea de inițiativă și imitație personală, conștiința separatității de sine și conștiința familiei Atât propria lui natură, cât și mediul său social sunt cele care îl fac cutare sau cutare Oamenii cu aceleași calități înnăscute vor fi diferiți între ei, fiind plasați în condiții sociale diferite, dar același mediu social produce departe de aceiași oameni, în funcție de înclinațiile inegale investite în ei de natură Aceasta înseamnă că societatea nu creează întreaga ființă umană-^dƀmto - în ^ ve^b este creată de natură, care, în ciuda tsa^-zak£sh zasledstven-tsrsti ', ~ nici nu ^aruncă în , sƀhti în, b o formă Odată cu dezvoltarea vieții în personalitate, conștiința specialității și a independenței sale crește: sinele dezvoltat nu poate ^ ^ ykh ^ rkhma ym hkol-K£m sj altul, unul dintre multele amprente identice ale aceluiași sigiliu, deoarece nu poate se împacă cu rolul/Mijloacele sau instrumentele scopurilor publice, cu rolul de organism de serviciu al întregului social Individualismul are o sursă profundă în natura umană, iar la cele mai înalte stadii de dezvoltare nu contrazice nici altruismul, nici instinctul social Dimpotrivă, ridicarea lui ca principiu presupune respect pentru individ și pentru ceilalți și implică dorința de a oferi societății un astfel de sistem care să asigure cel mai mult demnitatea, drepturile și interesele tuturor indivizilor care o alcătuiesc Forța filozofiei secolului al XVIII-lea constă tocmai în înțelegerea sa profundă a "drepturilor omului și cetățeanului", deși a exagerat importanța rațiunii personale în viața publică și nu a înțeles întotdeauna corect ce înseamnă cel mai bine și cel mai pe deplin asigurarea omului demnitatea, libertatea individuală, drepturile ideale și interesele materiale ale membrilor societății Reacția împotriva individualismului secolului al XVIII-lea a fost corectă atunci când a căutat să demonstreze că singurele forțe individuale nu creează istoria și sunt incapabile să asigure pentru toată bucuria a drepturilor naturale ale omului și a mers prea departe Biblioteca "Runivers " care este departe când a negat complet orice semnificație din rațiune personală și inițiativă personală, dar a căzut în cea mai grosolană

eroare atunci când a respins ceea ce era adevărat, sănătos și demn de a fi considerat în filosofia Juntului secolului drept unul dintre cele mai preţioase achiziţii ale omenirii În recunoașterea "drepturilor omului și cetățeanului", această filozofie a fost cu siguranță corectă, iar învățăturile care încercau să apere poziții precum că societatea nu există pentru om, ci omul pentru societate, sau că cetățenii ar trebui să fie săraci și numai republica este bogat, au greșit cu siguranță, pentru că au pus abstracțiile în locul realităților și au tratat realitățile ca abstracțiuni Dacă, totuși, filosofia secolului al XVIII-lea s-a înșelat cu privire la puterea creativității personale și la binefacerea rivalității libere a personalităților, atunci această eroare a constat doar în exagerare, dar și într-o reacție, care a observat eroarea acestor concepții din secolul al XVIII-lea, a mers atât de departe cât ar fi trebuit, creând ideea procesului istoric ca o evoluție impersonală și dând naștere la teorii care au dat persoana, presupus pentru binele ei, sub tutela spirituală și laică a puterii publice Rezolvarea problemei în teoria organică Să considerăm acum cum se rezolvă problema sociologică a relațiilor reciproce dintre individ și societate din punctul de vedere al principalelor direcții ale literaturii sociologice Vom începe această trecere în revistă cu școala organică, care, identificând societatea cu organismul, duce inevitabil la o înțelegere a individului prin analogie cu celula organismului Din punctul de vedere al acestei direcții, relațiile reciproce ale întregului și ale părților sunt înțelese pe deplin pe baza unui exemplu gata făcut dat de un organism biologic: analogia deductivă elimină astfel necesitatea unui inductiv, comparativ-istoric studiul acestor relaţii în evoluţia lor Așa ar fi trebuit să iasă dacă reprezentanții trendului organic au fost consecvenți Dar ele nu diferă întotdeauna în ordine Am văzut deja acest lucru în exemplul lui Spencer, care în viziunea sa publică ne apare chiar și ca un individualist extrem, alăturându-se tradițiilor secolului al XVIII-lea, printre altele, în problema neintervenției Dezvoltarea logică a teoriei organice ar trebui să conducă tocmai la concluzia generală că o societate este reală și că individul este doar partea sa de serviciu, munca și instrumentul său, că în fiecare Biblioteca "Runivers " într-un alt sens, individul nu poate fi decât o abstracție, că societatea se dezvoltă prin forțe inerente propriei sale ființe, făcând ca forțele individuale să servească doar propriilor scopuri și că bunăstarea întregului poate fi realizată numai în condiția cea mai mare subordonare a acțiunilor părților față de scopurile întregului Tocmai aceasta este concepția lui Comte și de fapt ne întâlnim cu modificările ei în literatura sociologică Spencer nu trage astfel de concluzii, iar aceasta este inconsecvența lui Nu ne vom întoarce însă la acest filozof, întrucât s-a spus destul despre el despre problema care ne interesează în capitolul despre tendința organică în sociologie Ne vom opri doar asupra unora dintre cei mai noi reprezentanți ai acestei direcții pentru a caracteriza modul în care problema individului și a societății se rezolvă în prezent în ea Problema diviziunii sociale a muncii și a dezvoltării personale Formula dezvoltării organice aplicată de reprezentanții tendinței organice în societate spune că, cu cât întregul este mai perfect, cu atât părțile sale constitutive sunt absorbite în el și cu atât aceste părți diferă între ele x) Din acest punct de vedere, în cel mai perfect organism social ƅ personalitatea ar fi trebuit să fie și-ar pierde complet independența și integritatea O astfel de concluzie contrazice însă ideea care a fost dezvoltată în partea avansată a omenirii despre o societate perfectă; contrazice

ideile de libertate și egalitate care, de altfel, nu sunt doar ideile noastre, ci fenomene obiective aduse de dezvoltarea istorică Din punct de vedere, ca să spunem așa, tocmai aceste drepturi ale omului și cetățeanului la libertate și egalitate analizează teoria Spencer Mikhailovsky, unul dintre primii care nu numai că a acordat atenția cuvenită acestei laturi a teoriei organice, ci chiar s-a concentrat toată atenția lui asupra lui multă vreme Formula progresului elaborată de el (creșterea integrității indivizilor cu cea mai mare diviziune posibilă a muncii între organele individului și cea mai mică posibilă între indivizi înșiși - o formulă care a fost supusă unei critici aprofundate într-un articol din Mirtov) poate fi considerat complet opusul formulei organice Întrebarea este tocmai despre sensul generalului) Cf mai sus, p -) Formula progresului domnului Mihailovski Biblioteca "Runivers " diviziunea corectă a muncii pentru dezvoltarea personală, iar aceasta este o întrebare care trebuie pusă și decisă de sociologie, indiferent de orice analogii organice Se știe că pentru prima dată conceptul de diviziune a muncii a fost introdus în științele sociale de Adam Smith, adică pentru prima dată conceptul a apărut în economia politică Abia mai târziu despre diviziunea muncii (mai exact între organele indivizibilului) a vorbit biologia, astfel că în acest caz nu științele sociale au folosit conceptul dezvoltat în știința naturii, ci s-a întâmplat cumva invers Și înainte de orice analogie între societate și organism, s-a remarcat că o creștere a diviziunii muncii poate afecta negativ dezvoltarea individului, făcând această dezvoltare unilaterală: Mihailovski a comparat doctrina organică a societății cu unele concluzii ale economiei politice și le-a comparat pe un teren pur psihologic al teoriei personalității Teoria lui Durkheim despre semnificația diviziunii muncii sociale pentru dezvoltarea personală Același subiect a fost elaborat recent de un sociolog francez, Émile Durkheim, într-o carte foarte interesantă, Despre diviziunea muncii sociale ( ), Spencer, de exemplu, înțelege istoria societății ca o trecere treptată de la tipul militar la tipul industrial, și explică subordonarea completă în care individul se află în societatea primitivă, în primul rând prin organizarea militară a acestei societăți Durkheim nu este de acord în mod fundamental cu o astfel de explicație și caută motive observate fenomen nu în organizarea societății, care la mai întâi nu ar putea dezvolta în sine o concentrare de forțe ostile libertății personale, ci în dezvoltarea slabă a personalității însăși: astfel, cauza fenomenului, în opinia sa, nu se află în forma socială, ci în starea psihică de individul Ceea ce îl deosebește pe Durkheim de sociologii care se gândesc să-și construiască știința pe o bază pur biologică este caracterul psihologic al teoriei sale Să observăm, de altfel, că însăși asimilarea societății la un organism capătă în ea un caracter aparte, indicând concepția psihologică a autorului El compară societatea nu cu întregul organism, ci doar cu creierul, ale cărui celule sunt mai omogene între ele decât celulele organismului luate ca întreg Biblioteca "Runivers " Sarcina principală a lucrării lui Durkheim este de a explica "cum se întâmplă ca, devenind din ce în ce mai autonom, individul să devină mai strâns dependent de societate, cum poate deveni în același timp mai personal și mai solidar" Răspunzând la această întrebare, el distinge două feluri de solidaritate dintre care unul îl numește mecanic, celălalt organic Primul constă în asemănarea dintre indivizi: am numi-o monotonie culturală, neseparrea individului de masă în sens spiritual, a doua constă în dependența în care indivizii sunt de societate datorită dependenței reciproce unii de alții a membrilor săi, grație

diviziunii muncii existente între ei Am spune că studiul relațiilor de primul fel aparține domeniului psihologiei colective, studiul relaţiilor de al doilea fel cu domeniul sociologiei Durkheim şi indică cum în dezvoltarea socială creşte dependenţa de primul fel (să-i spunem creşterea culturală a individului) şi, dimpotrivă, dependenţa de alt fel Desigur, nu este nimic nou în asta În literatura rusă, creșterea culturală a individului a fost unul dintre primele subiecte în semnificația sa în lucrările sociologice ale lui Mir-tov, iar evoluția unei alte categorii de relații a fost deosebit de interesantă pentru Mihailovski) Durkheim consideră aceste două procese nu numai paralele, ci și dependente reciproc: solidaritatea mecanică scade pe măsură ce solidaritatea organică crește "Viața socială, spune Durkheim, decurge din două surse: asemănarea conștiinței și diviziunea muncii sociale Individul socializează (est socialisé) în primul caz pentru că, neavând individualitate proprie, se scufundă (se confond) între semeni în același tip colectiv, iar în al doilea caz pentru că, deși are o fizionomie și activitate personală care îl deosebește de ceilalți, cu toate acestea, el depinde de ei în aceeași măsură în care diferă și, prin urmare, depinde de societatea care decurge din combinarea lor uită-te la cealaltă parte a procesului Diviziunea muncii, Acest paragraf fusese deja scris când articolul lui Mihailovski despre cartea lui Durkheim a apărut în Russian Wealth (, iunie), conţinând o analiză foarte detaliată a teoriei sociologului francez Biblioteca "Runivers " "ca toate faptele sociale și, vorbind în general, toate faptele biologice", fiind un fenomen normal, patologia poate îmbrăca și forme Totuși, nu trebuie generalizate manifestări nocive pentru a judeca diviziunea muncii în general pe baza ei individual la îndeplinirea unei singure funcţii, dincolo de care nu mai putea şti nimic "Dar, se întreabă însuşi Durkheim, diviziunea muncii, făcându-ne pe fiecare dintre noi o fiinţă incompletă, nu implică oare o slăbire a personalităţii individuale? este o întrebare pe care Mihailovski o pune și în critica sa la adresa teoriei organice Dar, spune sociologul francez, de ce "ar fi mai potrivit cu logica naturii umane să se dezvolte mai mult în lățime (la suprafață) decât în profunzime? De ce activitatea este mai largă, dar și mai împrăștiată, mai înaltă decât activitatea mai concentrată, dar definită? De ce ar trebui să fim considerați mai demni să rămânem complet și mediocri decât să trăim o viață mai specială, dar mai obositoare, mai ales dacă suntem capabili să recâștigăm ceea ce pierdem în acest fel prin comunicarea cu ceilalți care au ceea ce ne lipsește și, prin urmare, completăm S U A? Se pornește, spune Durkheim, de la principiul că omul trebuie să-și realizeze natura umană Dar această natură nu rămâne ceva constant în diferite momente ale istoriei În rasele inferioare, este firesc ca o persoană să semene cu camarazii săi, să realizeze în sine toate trăsăturile tipului colectiv, care atunci, mai mult decât acum, se confundă cu tipul uman general Dar, în societățile mai dezvoltate, natura omului este în cea mai mare parte să fie un organ al societății și, în consecință, este treaba lui să-și joace rolul de organ " Durkheim crede chiar că persoana (la personnalité individuelle) se dezvoltă prin diviziunea muncii " Într-adevăr, a fi persoană înseamnă a fi o sursă autonomă de acțiune Omul dobândește această calitate numai în măsura în care are în el ceva care îi aparține și îl individualizează singur și pentru care este ceva mai mult decât o simplă întruchipare a tipului generic al rasei sale sau al grupurilor sale" Dar tocmai diviziunea muncii este cea care "eliberează parțial conștiința individuală de baza sa organică *) și de mediul social, *)

Aceasta este una dintre propozițiile pe care Durkheim încearcă să le demonstreze INTRODUCERE ÎN STUDIUL SOCIOLOGIEI Biblioteca "Runivers " care îl înconjoară, iar în virtutea acestei duble emancipări individul devine un factor mai independent în propriul său comportament " Ideea este că "naturile individuale, prin specializare, devin mai ianiy, care au putere numai asupra lucrurilor simple și generale " Concepția conform căreia o persoană era mai întreagă până când diviziunea muncii i-a invadat viața, Durkheim numește o iluzie optică "De fapt, activitatea individului nu este aici activitatea lui Această societate, această rasă, lucrează în și prin ea; el este doar un dirijor prin care sunt peasized Libertatea lui este doar iluzorie, iar personalitatea îi este închiriată Întrucât viața acestor societăți este în anumite privințe mai puțin obișnuită, se închipuie că talentele originale își pot face mai ușor drum aici, că este mai ușor pentru fiecare să trăiască aici după propriul gust, că mai mult spațiu este deschis liberului zborul fanteziei Dar asta înseamnă să uiți că sentimentele personale sunt foarte rare aici Dacă motivele care guvernează comportamentul nu revin cu aceeași regularitate ca acum, ele nu încetează să fie colective și, prin urmare, impersonale, și același lucru se poate spune despre acțiunile pe care le sugerează Durkheim argumentează cu o insistență deosebită că "activitatea devine mai bogată și tensionată în măsura în care devine mai specială "Să adăugăm că el caută explicații ale principalului fenomen social nu în individ, ci în afara acestuia - în mediul cultural și organismul social, în factori care sunt forțat impuse oamenilor din exterior Cartea lui Durkheim a atras o mare atenție în literatura sociologică Oponenții tendinței organice au subliniat defectele sale Câteva pagini critice au fost consacrate teoriei sale de Henri Michel în "Ideea de stat", scrisă în apărarea individualismului Tarde în "Logica socială" ( ) a remarcat mai ales că, după Durkheim, trăsătura caracteristică a actele sociale este că sunt impuse cu forța din afară", și că la el "faptele sociale, ca atare, există în afara oricăror manifestări individuale" "Durkheim ne readuce la scolastică: sociologia nu înseamnă ontologie" acel sens, Biblioteca "Runivers " că esența procesului social constă "în supunerea fiecărui spirit individual la modurile de acțiune, gândurile și sentimentele care îi vin din afară" Giddins, însă, consideră că Tarde și Durkheim, în ciuda dezacordului lor, mai mult decât oricine, a abordat definiția adevărata esență a fenomenului social, privindu-l doar din diferite părți, una din partea acțiunii multora asupra uneia, cealaltă din partea imitației multora către unul că pentru el faptele sociale sunt, parcă, lucrurile care există independent de voința umană, au un fel de existență specială și sunt impuse societății din exterior Henri Michel și Fullier au acordat mai multă atenție laturii sociologice a problemei, Tarde și Giddins laturii psihologice În chestiunea relațiilor reciproce dintre individ și societate, Durkheim distinge cu adevărat între aceste două categorii *) Teoria bio-sociologică a lui Izule Reprezentanții teoriei organice au reacționat la ideea principală a lucrării lui Durkheim cu mare simpatie În "metafizica sociologică", intitulată "La cité moderne", Isoulet, care a apărut abia recent ca sociolog, care argumentează din punctul de vedere al diviziunii muncii, legitimitatea și necesitatea dezintegrarii societății într-un minoritate conducătoare (l'elite) şi o majoritate condusă de aceasta, numeşte Durkheim distribuind, ca să spunem aşa, psihologia în diferitele ei aspecte între biologie şi sociologie, el cere în egală măsură o nouă teorie a personalităţii umane, care, în cuvintele sale, fiind, pe de o parte, un individ biologic, pe de altă

parte, este un produs al lui Durkheim, el încearcă să combine ambele principii - principiul personal și publicul în conceptul de "solidaritate libertariană", la fel de departe de libertatea individuală absolută și din egalitarismul social absolut Declarație a problemei personalității și societății la Worms Ceea ce merită mai ales atenție în aceste două teorii este dorința, fără a părăsi punctul de vedere social ') Cea mai amănunțită și amănunțită critică a teoriei lui Durkheim este dată de articolul lui Mihailovski menționat mai sus * Biblioteca "Runivers " organism, pentru a rezolva problema relațiilor reciproce ale individului și societății fără a fi nevoie de a asemăna individul în toate cu o simplă celulă a organismului Teoria organică nu a reușit să alunge din știință conceptul care a dominat întreaga filozofie socială a secolului al XVIII-lea Împreună cu aceasta, ambele teorii ridică întrebarea pe baza psihologiei colective, dar deși în ambele, strict vorbind, sufletul colectiv al societății, așa cum spune, precede sufletul individual al fiecărui membru individual al societății și îl formează, totuși, aceasta arată că ambii sociologi recunosc o natură spirituală în spatele societății și, astfel, ambii neagă posibilitatea de a construi sociologia pe aceeași bază biologică Aceleași trăsături caracterizează și cea mai recentă lucrare sociologică scrisă în spiritul aceleiași tendințe, adică "Organismul social" al viermilor Vorbind despre această carte, nu se poate să nu menționăm că în ea asemănarea unui organism cu societatea este adusă la ultima extremă, la descoperirea diferențelor sexuale și a organelor excretoare în organismele sociale, ca să vorbim despre măsurarea societăților în lungime, lățime și înălțime etc Este adevărat că Worms, după o oarecare ezitare între cuplul uman și individ, este gata să recunoască celula socială din acesta din urmă, dar acest lucru nu îl împiedică, la întrebarea a cauzelor care duc la diviziunea muncii și separarea elementelor sociale, de la a deveni viziune punctuală, opusă celei prezentate de Durkheim, pe care acesta din urmă îl contestă, argumentând că sunt în principal cauze individuale, și nu sociale, care conduc Mai departe, la fel ca Fullier, care constată că ambele teorii ale societății sunt corecte, adică cea care reduce viața ca întreg la viața părților sale componente și una în care, dimpotrivă, individul existența este subordonată existenței sociale, Worms caută să concilieze concepțiile contradictorii ale societății, declarând că "elementele sociale și întregul social sunt doar două laturi ale aceleiași realități " și că "fiecare dintre ele este incompletă fără cealaltă" El consideră dependența părții de ansamblu nu numai din punct de vedere economic, care este deosebit de important în problema diviziunii muncii, ci și din punct de vedere psihologic, recunoscând chiar și existența unei conștiințe sociale speciale Teoria organică a societății, timpul în *) Fabrici (și chiar coridoare în clădirile fabricilor), schimburi etc Worms găsește și corespondențe organice Alți "chisturi orgapp" au renunțat de mult la această "metodă" Biblioteca "Runivers " în el sunt introduse considerații psihologice, este necesar să se conducă la o comparație a personalității nu atât cu corpul fizic al unei celule a unui organism, cât cu unul dintre acei termeni, a căror sumă totală este conștiința Dar dacă separarea existenței indivizilor, ca organismele materne, nu ar avea reprezentanții direcției organice care să susțină că societatea nu mai era continuu, ca organismul, atunci nu ar fi nimic de dificil pentru organiciști și pentru problema unităţii conştiinţei sociale în favoarea acestei unităţi Din punct de vedere psihologic, Worms însuși, însă, nu îndrăznește să ipostazeze conștiința publică "Dacă, spune el, prin

conștiință socială înțelegem ceva separat de conștiința personală, atunci o astfel de ființă este un mit", adică "nu pot exista alte componente în conștiința publică, cu excepția conștiințelor personale" mai puțin decât acel popor individual gândesc la fel și în același timp își dau seama că gândesc la fel Spiritul social, prin care este generat spiritul individual (de exemplu, chiar și în viziunea lui Durkheim), în cele din urmă nu este altceva decât suma unităților mentale individuale care se influențează reciproc Viermii, însă, nu mai puțin intră în mitologia reală însuși, susținând că organismul social are o personalitate Și aici își dorește cu siguranță să "depășească limitele individualismului", ceea ce vede în recunoașterea unei simple interacțiuni psihice a persoanelor cât de mult pentru că propriul său ego, crescând într-un anumit fel, ajunge să poată fi impregnat de alte sine și reflectă într-un anumit fel în sine totalitatea altor minți care se află în aceeași societate De aceea, conform acestei învățături, nu avem dreptul să spunem că societatea este conștientă de sine în individ: rezultă că că numai individul este conștient de societate, sau mai precis, că ea creează societatea, conștient de ea, întrucât societatea își extrage unitatea din mintea acestui individ conștiința de către membrii societății a unității lor (de exemplu, sentimentul național) , dar în orice caz se înșeală spunând că o astfel de explicație nu este suficientă Desigur, "asemănarea membrilor societății nu este o simplă reprezentare a individului Biblioteca "Runivers " de minte: este realitatea " Desigur, "acești membri sunt în mare măsură identici între ei, deoarece sunt supuși acțiunii comune a acelorași instituții sociale" și, am adăuga noi, se influențează constant reciproc în proces de interacțiune mentală Este clar, în sfârșit, că "create în același mod prin acțiunea societății, aceste minți se recunosc identice (deși parțial), se simt conectate între ele, se consideră obligate să acționeze împreună și să-și mențină comunitatea" Toate acest lucru este adevărat, dar știința trebuie în primul rând să explice de ce și cum se produce acest fenomen, și nu să construiască pe un fenomen care nu a fost încă analizat, concluzii și prevederi noi care capătă caracterul unui fel de mitologie sociologică, așa cum face Worms legătura cu ceilalți oameni, se simte ca membru al comunității, ca parte a întregului căruia se complacă", și deducând din aceasta că, drept urmare, conștiința individuală este întotdeauna scindată în părți pur personale și sociale, Worms nu numai că adună "părți identice ale conștiinței personale", pentru a obține o conștiință socială în total, ci chiar indică unde să caute "centrul în care aceste părți constitutive sunt combinate", "fragmente sociale ale conștiințelor personale" , așa cum se exprimă și el Din fericire, Worms nu îndrăznește să meargă mai departe în mitologia sa El crede că este concentrat în indivizi, de la care "vin mari șocuri, care determină acțiunea întregului popor " Aceasta este vechea teorie a oamenilor mari, care nici măcar nu și-a schimbat costumul Idee psihologică generală în teoriile lui Durkheim, Izula și Worms Toți cei trei cei mai noi reprezentanți ai tendinței organice și-au propus aceeași sarcină - să determine relația care există între principiul personal și public în viața mentală a individului Oricât de important este acest subiect, este însă doar o jumătate a întrebării: există încă relații cunoscute între inițiativa individuală și tradiția socială în viața culturală a unei întregi societăți În orice caz, în ciuda tuturor analogiilor organice, sociologii amintiți nu ajung la doctrina absorbției complete a individului în societate, doctrină care devine deosebit de seducătoare atunci când relațiile reciproce dintre individ și societate

sunt privite din punctul de vedere al vedere a Biblioteca "Runivers " diviziune a muncii Adevărat, ei sunt gata să ia asemănarea conștiințelor personale ca o conștiință socială specială, așa cum ar fi, diferită de conștiința individuală, în timp ce nu putem vorbi decât despre asemănarea și neasemănarea gândurilor, sentimentelor și aspirațiilor membrilor societății sau despre existența gândurilor, sentimentelor și aspirațiilor la oameni, sau natura egoistă și conținutul personal, sau natura altruistă și conținutul social, dar ei înțeleg dezvoltarea societății tocmai în sensul întăririi principiului personal Durkheim stă din acest punct de vedere, iar Worms susține aceeași idee, deși nu este de acord cu Durkheim în privința înțelegerii evoluției relațiilor dintre personal și public în viața mentală a unei persoane Principalul lucru aici este că ei recunosc neizolarea completă a individului de societate din punct de vedere cultural la nivelurile inferioare ale dezvoltării sociale și izolarea sa treptată în procesul de evoluție socială Individul, desigur, a fost și va fi întotdeauna o parte a societății, dar relația dintre parte și întreg este supusă evoluției și, cel puțin pe de o parte, aceste relații se dezvoltă într-o direcție care nu permite individul (contrar principalei tendinţe a diviziunii sociale a muncii) de a se transforma într-o simplă celulă a unui organism social Punerea întrebării pe motive psihologice face imposibilă excluderea oricărui individualism din sociologie Personalitate și societate din punctul de vedere al darwinismului După ordinul adoptat de noi mai devreme, trecem de la școala organică la cea darvipistă Nu ne vom întoarce aici la acele construcții sociologice pripite ale tendinței darwiniste, care nu au depășit conceptele de luptă pentru existență și selecția naturală și ideea elementară că comunicarea este utilă în lupta pentru existență: aceste încercări au dispărut la fel de repede cu cât au aparut Să nu repetăm ceea ce s-a spus la locul său despre semnificația pozitivă a darwinismului pentru sociologie Acum ar trebui să fim interesați de un singur subiect anume Cert este că darwinismul nu poate favoriza nicio teorie antiindividualistă Deși această direcție a științei biologice se ocupă de soarta nu a indivizilor, ci a speciilor, dar până la urmă, speciile sunt considerate în ea nu ca orice întreg (în genul "organismelor sociale"), ci ca unități colective pe de altă parte, în teoria lui Darwin și ideea de specie joacă un rol important, adică Biblioteca "Runivers " tipul general de indivizi și ideea de ereditate, care menține unitatea tipului, dar esența acestei teorii este că formele speciei nu sunt considerate eterne în ea, iar variabilitatea individuală este recunoscută ca un factor care acționează în procesul de schimbare a formelor Mai mult, ce poate fi mai "individualist" decât noțiunea de luptă pentru existență, acest "război al tuturor împotriva tuturor", în care "omul este un lup pentru om", o noțiune asemănătoare celor mai individualiste concepte ale societății, conform la care totul se rezumă la implementarea de către fiecare dintre propriile sale stvennago În cele din urmă, darwinismul este o teorie nu numai a vieții speciilor individuale, ci a întregii vieți organice de pe pământ, o viață care în evoluția ei dă naștere tuturor din ce în ce mai înalte forme de organisme, mai complexe și mai perfecte, iar în paralel cu dezvoltarea fizică vine și dezvoltarea mentală, culminând cu formarea eului uman, adică formarea personalității Dacă astfel sunt legile vieții, atunci acțiunea lor nu poate decât să continue în societate: cu cât individul este mai dezvoltat, cu atât mai puțin Totuși, este unilateral să ne gândim că darwinismul nu recunoaște decât un singur principiu personal, deoarece din punctul de vedere al acestei teorii,

sentimentele altruiste cu instincte sociale au fost supuse și ele cercetării, oriunde se manifestă unul sau altul, care a dat rezultate mai importante pentru sociologie decât un simplu transfer în ea a conceptelor de luptă pentru existență și selecție naturală S-a atras atenția că în însăși lupta pentru existență există, ca să spunem așa, două părți - lupta pentru existența proprie și pentru existența speciei, sau, mai corect, pentru existența urmașilor, această sursă din toate aspirațiile, sentimentele și gândurile noastre altruiste S-a atras atenția și asupra evoluției societății, care dezvoltă instinctele sociale la indivizi, această sursă a tuturor acelor legături morale cu care suntem legați de societate Când se aplică unei persoane, s-a stabilit că nu a condus niciodată un individ pur, adică izolat, în afara vieții sociale, pe care filozofii secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea și-au imaginat-o în imaginația lor sub denumirea de "starea naturii" altruism, principiu personal și instinct social Biblioteca "Runivers" în diferite proporții și combinații Ca tot în lume, aceste combinații de stări mentale și aspirații opuse, întruchipate în indivizi separați, sunt în continuă evoluție În această evoluție se află acești compuși înșiși, considerați din punct de vedere cantitativ și calitativ, și elementele lor individuale Atât începutul personal cu egoism, cât și publicul cu sentimente altruiste se schimbă în caracterul lor, în modurile de manifestare, în rezultatele lor: fiecare latură a acestei conexiuni devine mai complicată; manifestările fiecărei părți devin mai variate; rezultatele devin mai numeroase O nouă teorie biologică ne invită să urmărim geneza acestor sentimente opuse în combinațiile și manifestările lor în cele mai simple forme de viață socială pe care le observăm la animale și, familiarizându-ne cu societatea animală, aruncă o lumină nouă asupra întrebării care ne interesează Teoria lui Mirtov despre poziția individului în viața socială a animalelor Un studiu comparativ al materialului etnografic şi istoric pune la dispoziţia sociologiei o masă de observaţii, pe baza cărora putem urmări evoluţia principiului personal şi a societăţii în viaţa istorică a omenirii Din păcate, duși de studiul formelor exterioare, reprezentanții acestei direcții a sociologiei nu acordă întotdeauna suficientă atenție evoluției relațiilor interne care există între personal și public Același lucru se poate spune și despre cercetătorii căminelor pentru animale, care, stăruind pe formele exterioare ale acestor cămine, adesea își pierd din vedere latura interioară Numai ca urmare a acestui fapt, mulți dintre ei își permit să găsească analogii, de exemplu, între un roi de albine și o monarhie, între un furnicar și o republică, adică faceți comparații pur superficiale și superficiale, care amintesc de analogiile școlii organice Să adăugăm, de asemenea, că unul dintre cei mai eminenți investigatori ai comunităților animale, Espinas, aderă și el la o viziune organică asupra societății În această chestiune, marele merit îi revine lui Mirtov, care, prin legarea într-o singură evoluție socială a animalelor, începând de la cele mai de jos și terminând cu cele mai înalte, și în umanitate de la sălbatici la civilizați Lucrarea sa "Societatea animalelor" a apărut mai târziu decât opera lui Mpr-tov și este mult mai scăzută din punct de vedere filozofic Biblioteca "Runivers " națiunile, nu numai că au arătat cum să compare formele sociale ale lumii zoologice și umane, ci s-au concentrat în mod specific pe studiul relațiilor reciproce dintre un individ și un întreg social în diferite stadii de evoluție Ideea sa principală este că, cu cât speciile de animale sunt mai sus pe scara zoologică, cu atât diviziunea muncii în societate este mai puțin determinată de

proprietățile fiziologice ale indivizilor, așa cum se observă, de exemplu, la albine și că, pe de altă parte, cu cât specia de animale este mai înaltă, cu atât individul este mai puțin capabil să se supună pasiv și blând modului de viață general, pentru totdeauna, odată pentru totdeauna stabilit în această pensiune În acest sens, treapta cea mai înaltă dintre animalele sociale este ocupată de maimuțe, în care există deja, ca să spunem așa, libertatea personală, un fel de individualism, care nu se observă la albine În general, din acest punct de vedere, nu societățile de insecte, așa cum se crede de obicei, sunt mai apropiate de societatea umană, ci societățile de vertebrate În ele, pentru prima dată, puterea coercitivă apare în persoana indivizilor individuali Mirtov studiază comunitatea animală nu numai din punctul de vedere al organizării sale, ci și din partea culturii sale, înțelegând de către aceasta obiceiurile și obiceiurile generale ale indivizilor, sursa tocmai acelui "spirit social" pe care cei mai noi cercetători îl găsesc la începutul evoluției sociale, până când a început izolarea originalității personale Concluzia lui Mirtov este că evoluția socială este însoțită de emanciparea individului Se poate spune că una dintre cele mai îndrăgite subiecte din studiile sociologice ale numitului scriitor a avut dintotdeauna a fost o luare în considerare a modului în care libertatea personală în sens cultural și social se dezvoltă din ce în ce mai mult în lumea umană Antagonismul dintre individ și societate conform teoriei lui Kidd Teoria evoluționistă preia din ce în ce mai multe construcții sociologice, dar ea însăși este înțeleasă din ce în ce mai larg În acest ultim sens, poate, întreaga sociologie modernă poate fi numită darwinistă, așa cum poate fi numită dintr-un punct de vedere și un context similar Într-un sens mai restrâns, ultima lucrare sociologică în spiritul darwinismului este Evoluția socială a lui Benjamin Kidd ( ), lucrare care reflectă numeroasele achiziții făcute de gândirea sociologică de atunci, a încercat să explice toată evoluția socială prin lupta pentru existență și naturală selecție Kidd și încă fac Biblioteca "Runivers " el crede că în această luptă, tocmai în competiția sau rivalitatea socială, este cheia explicării dezvoltării sociale și chiar pe această bază polemizează cu socialismul, care urmărește să înlocuiască competiția individuală cu reglarea socială, dar în același timp, în teorie, el poartă o mulțime de lucruri care nu conțin darwinismul în sensul restrâns al cuvântului Apropo, considerațiile pur psihologice joacă un rol extrem de important în explicațiile sale Dar cel mai important punct asupra căruia trebuie să ne oprim aici este învățătura lui despre antagonismul fundamental și ireconciliabil dintre individ și societate Despre această intransigență Kidd vorbește destul de mult în diferite locuri din cartea sa El îl numește direct "faptul central al societăților progresiste", "principiul care stă la baza acelei dezvoltări sociale care a avut loc în toate epocile istorice și care acum în civilizația noastră modernă merge într-un ritm accelerat" Faptul este că în această dezvoltare "interesele personalității și interesele organismului social căruia îi aparține persoana sunt departe de a fi identice Mintea individului trebuie să-l învețe întotdeauna că prezentul și propriile sale interese în acest prezent sunt totul pentru el Aceleași forțe care produc această dezvoltare nu se ocupă de interesele indivizilor, ci de interesele organismului social, complet diferit de ele, supuse unor condiții complet diferite și având o viață mult mai lungă " Mintea se dezvoltă în personalitate, ceea ce dezvăluie existența acestui antagonism Dar dacă interesele unei societăți progresiste în ansamblu și interesele indivizilor care alcătuiesc această societate, sunt prin

natura lor ireconciliabile, atunci este evident că pentru membrii acestei societăți se poate să nu fie niciodată o sancțiune universală a rațiunii în raport cu ordinea existentă a lucrurilor Aceasta este concluzia la care, potrivit lui Kidd, ajunge inevitabil doctrina evoluției Toate "sistemele de filozofie morală", spune el, care s-au străduit să găsească o sancțiune rezonabilă pentru om în societate, au întreprins o lucrare care este în mod natural imposibil de realizat " Kidd insistă în special că "condițiile organice de bază ale vieții fac posibil progresul doar în condiții care nu au avut niciodată, și nici acum nu au nicio sancțiune a minții majorității persoanelor care le supun" că "un număr semnificativ de oameni nu au niciun interes personal Biblioteca "Runivers " susține progresul rasei sau participă la dezvoltarea socială continuă, "etc , pentru că interesele individului se referă la bunăstarea lui personală, iar interesele societății sunt strâns legate de bunăstarea generațiilor viitoare El complet neagă punctul de plecare al eticii utilitariste, care recunoaște că interesele individului și ale întregii societăți coincid, așa cum neagă concluzia eticii evoluționiste (Spencer), că istoria realizează o concordanță treptată între acestea și alte interese până când acestea sunt complet contopit împreună în viitor Aceasta nu a fost niciodată și nu va fi niciodată una față de cealaltă tendințe, și anume, tendința de a cere o subordonare tot mai mare a individului față de societate și tendința radioonalistă, care în același timp, în același timp, de a persistența tot mai mare, va fi pusă la îndoială de justiție a pretențiilor de a-și subordona ordinea, care este păstrată de orice interes și care este calea principală în interesul generațiilor nenăscute": Kidd dovedește tocmai peste tot că "rațiunea nu este capabilă" de a provoca o asemenea subordonare" Dar, pe de altă parte, el recunoaște acțiunea în societate a unor forțe etice speciale care subjug o persoană care, prin urmare, "în toate epocile dezvoltării sale sociale și a purtat o luptă cu scopul de a-și cuceri propria minte În acest caz, Kidd înseamnă , pe de o parte, sentimente altruiste, pe de altă parte, ceea ce el numește suprarațional, adică sancțiuni suprarezonabile, care, în opinia sa, sunt esența credințelor religioase Adevărat, în istoria acestor credințe, supranaturalul a ieșit mereu în prim-plan, dar aceasta, potrivit lui Kidd, este o trăsătură trecătoare: și socialismul modern, care oferă și o sancțiune supra-rațională comportamentului individului în societate , este gata să numească religie, deși el însuși nu împărtășește această religie, aderând la ideea că "concurența personală și competiția de viață, nu doar acum, ci chiar de la începutul vieții, au fost stimulul principal al întregului proces" în progresul rațiunii, ci în mișcarea etică, "care ne furnizează sancțiunile necesare pentru a asigura subordonarea constantă a intereselor individului autosuficient față de interesele întregului Biblioteca "Runivers " stva" În cele din urmă, Kidd, în ciuda întregului "naturalism" al teoriei sale, prezintă evoluția socială ca un proces esențial religios (în sensul indicat al cuvântului) tărâmul vieții private în care interesele personale și cele ale organismului social se opune unul altuia, si prin care primele interese sunt subordonate celui de-al doilea, in virtutea intereselor comune ale evolutiei intregii rase În viitor, el profetizează religia (în acest sens al cuvântului) nu o scădere și o slăbire, ci, dimpotrivă, o creștere și o creștere Iar pentru Kidd, "adevărata unitate organică cu care știința "trebuie să se ocupe" este "un sistem social bazat pe o anumită formă de credință religioasă", i e un grup cultural unit pe baze pur psihice prin aceleaşi idei despre ceea ce se cuvine în raport

cu relaţiile reciproce ale individului şi ale societăţii Cât de adevărată este o astfel de viziune este o altă chestiune, dar scopul aici constă în traducerea întrebării în temei psihologic (și etic) Enunțarea întrebării în teoria materialismului economic Cea mai mare influență asupra teoriilor sociologice din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în afară de Spencer și Darwin, a fost Marx Influența acestor trei gânditori s-a reflectat nu numai în faptul că s-au format trei direcții diferite ale sociologiei, ci și în faptul că sociologii care nu se identifică cu niciuna dintre aceste "școli", pot fi însă considerați și într-o oarecare măsură, adepții acestor trei gânditori Acest lucru trebuie spus, de altfel, despre Mirtov și Mihailovski, a căror doctrină a personalității a devenit, totuși, subiectul unei controverse deosebit de puternice din partea marxiștilor ruși, care au atacat principiul personalității ca fiind complet neștiințific la ce rol joacă individul în istorie, ca factor evolutiv Negarea acestui rol este posibilă cu concepții foarte diferite despre societate și invers, împărtășind ideea unei baze pur economice a societății , se poate recunoaște totuși semnificația influenței personale - tendința individualistă este foarte puternică, un exemplu al căruia este cartea lui Bourdo ( ) "Istorie și istorici" x) Materialismul economic în acest sens nu este *) Bourdo realizează în cartea sa ideea că în istorie "totul" funcționează, iar din unități individuale, de fapt, întoarce colecția Biblioteca "Runivers " reprezintă un fenomen excepțional În sine, însă, în forma pe care o are în prezent, multe sunt încă inconsecvente unele cu altele În timp ce propovăduiesc spontaneitatea fatală a procesului istoric, susținătorii acestei teorii nu o pot înțelege în sensul unei evoluții pur impersonale, deoarece pentru ei acest proces constă în lupta de clase, care sunt esența îmbinării indivizilor, în sfârşitul şi acţionând colectiv în această luptă Și această ultimă noțiune nu poate fi privită drept proprietatea exclusivă a materialismului economic Aceeași viziune o găsim, de exemplu, în teoria sociologică a lui Gumplowicz, care ia o poziție asupra chestiunii sociale care este direct opusă celei a lui Marx Sociologul austriac susține tocmai punctul de vedere că știința societății trebuie să plece nu de la conceptul de individ și nu de la conceptul de societate, ci de la conceptul de grup social (adunare, hoardă, clasă etc) Un astfel de grup este, în opinia sa, un fapt primar, iar o persoană este deja ceva derivat În societate, spune el, nu există interacțiune între indivizi, ci doar interacțiune între grupuri separate, căci numai grupurile sunt elementele simple din care pornesc toate acțiunile sociale Statul este dominația organizată a unui grup asupra altora "Ceea ce gândește într-o persoană, adaugă Gumplovici, nu este deloc el, ci grupul său social; sursa gândirii sale nu se află deloc în el, ci în mediul social în care trăiește, în atmosfera socială pe care o respiră "Acest lucru se apropie foarte mult de opiniile adepților materialismului economic Desigur, într-un asemenea Există o asemănare cu învățăturile care insistă asupra faptului că individul este doar un produs social (școala organică), și cu cele care aduc în prim-plan ideea luptei indivizilor (școala darwiniană), cu singura diferență că individul este aici în mod imediat produsul nu al întregii societăți, ci al unui anumit grup social, munca activă a multora în munca impersonală a "tuturor", fără a distinge între acești "toți" vreo categorie de muncitori Să presupunem că un astfel de NN a săvârșit un anumit act: în esență, nu a fost comis de acest NN, ci de "toți", există doar un organ al masei În special, însă, Bourdo nu se ridică la punctul de vedere principal, iar teoria lui suferă de o serie întreagă

de contradicţii în care cade la fiecare pas Biblioteca "Runivers " și că indivizii luptă între ei nu singuri, ci uniți în anumite grupuri sociale Personalitate și clase sociale Această idee sociologică merită să fie insistată aici pentru a elucida problema poziţiei individului în societate dintr-un nou unghi Se poate atribui materialismului economic că urmărește cu atâta perseverență ideea luptei de clasă împrumutată de Marx de la istoricii și reformatorii sociali francezi În lupta vieții, nu numai indivizii individuali iau parte ca partide, ci și grupuri sociale întregi, deși, desigur, baza formării acestor grupuri poate fi nu numai interesele materiale, nu numai apartenența indivizilor la aceiași categorie economică Și indivizii acționează în această luptă tocmai ca reprezentanți ai intereselor de clasă, purtători ai ideilor de clasă, dar asta nu înseamnă că conștiința de clasă este în mod necesar conștiință de clasă în sens economic și nu conștiință de grup în general (națională, religioasă, de partid etc) așa cum nu înseamnă că ea este dezvoltată de la sine, și nu de către indivizi separați cu o inițiativă mai dezvoltată și nu este asimilată de la aceștia în măsura dezvoltării sale de naturi mai pasive și că toate manifestările vieții și activității personale , fără nici un rest, sunt reduse la viața unui grup sau a unei clase, ca și cum individul ar fi doar un membru al unui grup dat, al unei clase date, un simplu produs al unui grup sau al unui mediu de clasă fără un eu propriu Socialismul ar trebui, desigur, să studieze și să divizeze societățile pentru grupurile culturale și clasele sociale cu punctul de diferențiere socială și separarea muncii, din punctul de vedere al activității lor pașnice reciproce sau al luptei dintre gândurile, sentimentele, efortul lor a membrilor lor și coincidențe sau coincidență sau co-consumarea intereselor lor opuse din punct de vedere al binelui, realizat prin schimbul de idei, stări, aspirații, servicii și, în final, produse eterogene, care are loc ca urmare a diferențierii și diviziunii sociale munca, sau din punctul de vedere al răului adus de dezbinarea păturilor culturale ale societății și exploatarea unei clase de către alta, într-un cuvânt, împărțirea societății în grupuri culturale și clase sociale, sociologia ar trebui să studieze din diferite unghiuri, dar în același timp nu are în niciun caz dreptul să uite problema relațiilor reciproce care există între individ și societate, luând-o pe aceasta din urmă nu în sensul de "cu Biblioteca "Runivers " a întregului organism, dar și în sensul totalității și în sensul grupurilor și claselor individuale culturale și sociale în general, doar un produs, un grup sau o clasă în general poate absorbi întotdeauna o persoană fără urmă, și nu există o interacțiune mentală și practică între indivizi din grupuri sau clase care creează conștiință de grup și interese de clasă, există încă o luptă a individului împotriva revendicărilor excesive ale grupului sau clasei Dacă istoria societății este lupta claselor? , atunci istoria claselor înseși este lupta indivizilor care se apără pe ei înșiși și pe cei mai apropiați concetățeni ai lor împotriva altor clase și indivizi și în lupta lor de viață se unesc în clase cu conștiința unității și organizării forțelor lor materialismul este conținutul a procesului social, dar este mult mai aproape de adevăr decât teoria organică sau sociologia darwiniană: în acest caz, ea înțelege destul de corect esența științei istorice reale, care, în spatele formelor culturale și sociale exterioare, caută istoria internă a societății , înțeleasă ca istoria grupurilor și claselor sociale (culturale și economice), între care sunt repartizați toți membrii societății, i e ființe umane vii Și aici se pune în sine o întrebare teoretică a conținutului psihologic: cum se formează conștiința colectivă (de grup sau de clasă) și în ce

relație este conștiința individuală cu aceasta? Libertatea individuală și necesitatea socială Cel mai recent, unii reprezentanți ai materialismului economic au început să considere antiteza individului și a publicului drept antiteza libertății și necesității O astfel de formulare a întrebării nu poate fi numită reușită Sociologia, cu doctrina ei conform căreia fenomenele sociale procedează prin lege și, în general, ideea că acțiunile umane sunt supuse funcționării legilor, au stârnit opoziție din partea apărătorilor doctrinei liberului arbitru Dar Freedom of July, în sensul în care acest concept a fost luat în acest caz, înseamnă, în final, "absența" completă a osed-ului necesar, i e posibilitatea acțiunilor b§zistsichdvvyh sau ^orice acțiuni, ale căror cauze în sine nu depind de niciun fel Biblioteca "Runivers " unele motive Susținătorii acestui punct de vedere au fost oponenți ai ideii de regularitate a fenomenelor sociale, deoarece acestea din urmă sunt compuse din acțiuni umane sau depind de ele, ca idei care contrazic liberul arbitru al omului: potrivit lor, sociologia predică fatalismul Acum, materialiştii economici, ca să spunem aşa, încep să prezinte problema în sens invers Pe baza faptului că totul în lume este legal, totul se întâmplă în mod necesar și este supus cauzalității, ei cred că recunoașterea unui principiu personal contrazice această idee, de parcă această recunoaștere echivalează complet cu doctrina liberului arbitru Există aici o neînțelegere fără îndoială / Antiteza individului și a societății nu coincide cu antiteza libertății și necesității Și acele fenomene cărora le atribuim un caracter personal și cele în care, dimpotrivă, găsim toate semnele unei origini sociale, apar în mod egal în mod natural, sunt la fel de necesare: libertatea în sensul lipsei de cauză a petrolului, nici acolo, desigur, nici aici Ceea ce poate părea libertate personală față de necesitatea socială nu este deloc o manifestare a lipsei de cauză, ci rezultatul operațiunii unei alte necesități, adică cauze de natură non-socială Legile sociologice nu elimină efectele legilor psihologice și biologice, iar necesitatea socială este în mod constant încălcată de efectele secundare ale necesității psihologice și biologice Dacă individul ar fi doar un produs al societății și absorbit în totalitate de societate, nu s-ar putea vorbi de vreo opoziție între principiul personal și public Ideea este însă că, prin reducerea publicului, așa cum o fac materialiștii economici, la un mediu pur extern dominat de o cauzalitate strictă, nu trebuie să uităm că societatea "nu este doar un mediu" și, în același timp, există un totalitate ~ un individ, în viața lor domină propria cauzalitate - psihologică și biologică ^ d ~ ^ To ~ nbo gtszimobt ^ socială și această nevoie individuală poate să nu coincidă una cu alta Deși individul în diferite aspecte ale ființei sale este condiționat din exterior de societate, ca un anumit tip de mediu cultural și organizare socială, noyon este condiționat din interior de calități fizice și mentale Fie că această independență a individului față de societate este mare sau mică, ea există și suntem obligați să o recunoaștem fără să riscăm câtuși de puțin INTRODUCERE ÎN STUDIUL SOCIOLOGIEI Biblioteca "Runivers a cădea în eroarea care constă în doctrina voinţei umane care poate acţiona fără cauză Materialiștii economici ar dori să explice toate fenomenele sociale printr-o singură necesitate externă în raport cu oamenii Această necesitate în raport cu societatea însăși, luată ca organizare socială (economică) și mediu cultural, determinată, conform acestei doctrine, de unicul sistem economic, li se pare o necesitate internă, iar din punctul lor de vedere au dreptate , dar această necesitate internă trebuie realizată între acțiunea forțelor, în raport cu aceasta, exterioară, adică

acţionând nu în societate, ca în ceva diferit de om, ci în omul însuşi, în indivizii înşişi, ocupând cutare sau cutare loc în această organizaţie Desigur, nu se poate nega importanța problemei necesității și libertății, dar în formularea pe care i-o dă materialismul economic, această întrebare confundă mai degrabă decât explică problema relațiilor reciproce dintre individ și societate Dacă, când luăm în considerare acest subiect, este imposibil să faci fără conceptul de libertate, atunci nu poate fi în sensul a ceva opus cauzalității, necesității și regularității: o astfel de libertate nu există și, prin urmare, nu este nimic de vorbit despre ea Dar există o altă libertate - libertatea de influența atot-nivelării / cial - organizare, t ^ e ^ retragerea individului din subordonarea 'acelor scopuri, care nu sunt esenţa propriilor scopuri Nici măcar materialiştii economici nu neagă această libertate spirituală şi civilă: ei au doar propria lor viziune specială asupra sistemului social care este capabil să realizeze o asemenea libertate a individului, şi a sistemului, urmând că societatea poate realiza chiar această cale Poți să fii de acord sau dezacord cu ei cu privire la acest sistem sau această cale, îți poți extinde acordul sau dezacordul simultan la ambele puncte sau numai la unul sau altul, luate separat, în orice caz, punând problema individului și a societății , amestecând această întrebare cu complet diferită, despre liberul arbitru și necesitate sau cauzalitate, nu poate fi considerată reușită S-a remarcat de mai multe ori mai sus că materialismul economic a apărut și s-a dezvoltat independent de restul literaturii sociologice Formularea întrebării tocmai indicată Biblioteca "Runivers " despre individ și societate, reprezentanții acestei doctrine au adus doar un omagiu legăturii lor deosebite cu metafizica germană și puțină cunoaștere a sociologiei, care a luat naștere pe baza aspirațiilor pozitive ale secolului Problema individului și a societății în socialismul științific Legat pe de o parte de metafizica germană (cu hegelianismul și materialismul la Marx, Engels, Beltov, cu neokantianismul la Struve și Bulgakov), pe de altă parte, materialismul economic intră, ca parte integrantă, în așa-numitul socialism științific , care se opune socialismului utopic Relațiile reciproce dintre socialism în general și sociologie vor fi discutate mai târziu Aici remarcăm doar că socialismul teoretic și sociologia, ca să spunem așa, se alătură aceleiași surse: prima a fost o reacție împotriva adevărului individual, a doua împotriva filozofiei sociale metafizice a secolului al XVIII-lea Saint-Simon este fondatorul socialismului autoritar francez și inspirația lui Comte ca fondator al sociologiei Am văzut că reacția împotriva individualismului s-a reflectat și în teoria sociologică a lui Comte, dar idealul social al lui Comte era apropiat de idealul socialismului autoritar Dezvoltarea ulterioară a sociologiei nu a avut loc în această direcție, dar și dezvoltarea socialismului nu a mers pe calea conturată de primii săi predicatori, cu excepția lui Fourier cu predicarea libertății individuale, *^ -e ceea ce alți teoreticieni ai socialismului au văzut drept cauza tuturor relelor sociale Socialismul utopic a fost un fel de negare a drepturilor individului în numele drepturilor societății Karl Marx și Engels, care au reușit să privească socialismul utopic dintr-un punct de vedere pur istoric, adică care i-a recunoscut importanța ca moment în dezvoltarea ideilor sociale, dar a condamnat-o ca teorie științifică Nu aici trebuie să luăm în considerare opoziția dintre cele două forme de socialism în toate punctele, mai ales că am spus deja ceva despre această opoziție Este doar imposibil să nu remarcăm, când luăm în considerare problema individului și a societății, că socialismul

științific are o atitudine mult mai favorabilă față de libertatea individuală decât socialismul vechilor utopici (din nou, desigur, cu excepția lui Fourier) Marx descoperă contradicția care există în societatea modernă între caracterul social al producției și caracterul individual al proprietății Știm cum își imaginează Marx calea de ieșire * Biblioteca "Runivers " din această contradicție, dar el gândește astfel în favoarea indivizilor, și nu în favoarea unui întreg abstract, nu în favoarea ipostazată "unității" foștilor socialiști francezi și Comte Întemeietorii materialismului economic cred chiar că social evoluția, așa cum o înțeleg ei, duce la desființarea statului ca stat, deși aceasta trebuie realizată printr-un stat de tranziție în care intervenția statului va fi adusă într-un grad foarte înalt comunitatea lor, servește în primul rând la garantarea privilegiilor a clasei care le exploatează - o perspectivă pe care o întâlnim și cu Gumplovici, un oponent al socialiștilor și un foarte mare statist, o viziune căreia, de altfel, nu i se poate nega fidelitatea istorică punct de vedere, atunci într-adevăr nu va mai avea nimic a face decât să se desființeze atunci când ea însăși desființează privilegiile pe care le apără Socialismul științific, însă, nu privește viitorul îndepărtat direct din principiu și nu rezolvă problema relației viitoarei organizații colectiviste cu libertatea personală, pe care, în principiu, o păstrează complet, renunțând de dragul ideii a bunăstării indivizilor din toate ideile în care s-au ipostazat existențe cu adevărat colective, ce este națiunea, statul, umanitatea, organismul social Părerile sale politice și economice sunt mult mai individuale, ceea ce el pune de existența bogăției populare, pe care poziția indivizilor de economie politică individualistă (așa-numita liberală), care a provocat Opinia Voronală a aceluiași necaz: "S-ar putea să credeți că omul există pentru bogăție, există pentru bogăție, nu bogăție pentru om" Ce impresie face teoria lui Marx pe această latură a unui critic imparțial precum Henri Michel poate fi văzută din următoarele cuvinte ale sale: "Peste tot în această doctrină văd individul în căutarea propriului bine personal, iar când eu nu-l mai găsesc Va exista o administrație atât de complicată, atât de supraîncărcată, care va distribui munca, folosirea, îi va păsa cât de cât de interesele comunității, ale colectivului înalt, al colectivului? * Nu numai pentru mărci Biblioteca "Runivers " această concluzie poate părea neașteptată pentru sisteme, dar nu poate fi numită greșită Și nu este nimic teribil în faptul că marxismul duce la o astfel de concepție individualistă, mai ales dacă se ține cont de existența altor concepții sociologice, conform cărora individul ar trebui ignorat complet (quantité négligeable) Să adăugăm că Mirtov și Mihailovski, atât de constant contestați de materialiștii economici ruși, acești apărători ai principiului personalității, în esență, în înțelegerea relațiilor reciproce ale individualismului și colectivismului, stau exact în același punct de vedere ca și Marx; ei pleacă din acest punct de vedere și atunci când critică neînțelegerea de către reprezentanții școlii organice și ai sociologiei darwiniste a relațiilor care există între individ și societate Învârtindu-se exclusiv în cercul ideilor și tezelor școlii lor, sau făcând excursii numai către filosofia germană, de parcă nu ar exista o întreagă literatură sociologică demnă de studiu, chiar dacă numai pentru răsturnarea ei completă de dragul unei mai bune afirmari a prevederile materialismului economic, reprezentanții acestei tendințe se privesc ei înșiși de posibilitatea de a ridica problema individului și a societății la fel de larg și științific ca și sociologii, care împărtășesc opiniile lui Marx în multe puncte esențiale, dar nu cred că

în ele tot adevărul şi totul este la fel de adevărat În orice caz, atât sociologia, cât și socialismul, care în epoca apariției lor purtau semne ascuțite ale unei reacții antiindividualiste, încetul cu încetul au început să renunțe la ea și să facă o evoluție spre recunoașterea semnificației reale în viața publică din spatele principiului personal şi spre recunoaşterea drepturilor individului, care nu pot fi înstrăinate în favoarea niciunui fel de "unitate" Pe calea unei asemenea îmbinări a ideii sociologice şi a idealului colectivist cu individualismul - cu o înţelegere completă a sarcinii şi o conștiință clară a soluției sale - literatura sociologică rusă a apărut foarte devreme, datorită străduinței sale pentru sinteza unor doctrine unilaterale separate, printre care și materialismul economic își are locul Problema personalității și a societății din punct de vedere psihologic Începând din ce în ce mai mult să se ocupe de individ, sociologia intră astfel tot mai mult în contact cu psihologia, în care, pe de altă parte, sub influența gândirii sociologice, întregul Biblioteca "Runivers " consiliu de psihologie colectivă Cele mai recente tratate sociologice sunt în mare măsură și tratate psihologice Acest lucru se poate spune și despre lucrările scrise în spiritul teoriei organice, cum ar fi scrierile lui Durkheim, Isula și chiar Worms După cum sa arătat deja, aceste lucrări sociologice ridică și problema relației dintre individ și public în sfera mentală a vieții Dar chiar și în acele încercări sociologice sau conexe, în care cercetării psihologice i se atribuie o semnificație independentă, aceeași întrebare a fost pusă de mult timp - atât în "Psihologia popoarelor" de Latsarus și Steinthal ( ), cât și în "Psihologia societății" a lui Lindner "( ) ca să nu mai vorbim de lucrările ulterioare Sub influența viziunilor organice în psihologia colectivă, au început să se exprime un tip special de opinii asupra acestui subiect A existat o idee despre conștiința colectivă (sau psihicul social), ca ceva ce absoarbe psihicul individual, care la început se îneacă complet în el și abia mai târziu iese treptat din el ca bază a unui concept științific, de la care nu este departe de mitologia "spiritului popular" Această conștiință colectivă există nu numai în personalitățile individuale, parcă încorporate în ele din exterior și doar "purtate" de ele, ci și prin personalități, ca ceva "creat" și emanat de ele din ele pentru formarea, parcă, în afara lor - un mediu cultural deosebit sau ceea ce filosofii germani numeau "spiritul obiectiv" (limbaj, religie, obiceiuri, obiceiuri ale poporului etc) în contrast cu spiritul subiectiv (stări interne ale individului) Însăși percepția de către purtătorii individuali a conștiinței colective a tot ceea ce constituie conținutul acestui "spirit obiectiv", adică gândurile, stările de spirit, aspirațiile și imaginile de acțiune comune întregii societăți (sau grupurilor și claselor separate), nu ia plasează în sensul că ceea ce -acea ființă specială, numită societate, formează după chipul și asemănarea ei o altă ființă, numită individ, dar în faptul că unii indivizi acționează asupra altora, la fel cum este acțiunea inversă a unui individ asupra societății nu acțiunea unei ființe mici, a unui individ, asupra unei ființe mari, generală Biblioteca "Runivers " stvo, ci acțiunea unei unități mentale asupra unei multitudini de Alte unități mentale omogene cu ea În general, în această din urmă analiză, relațiile reciproce dintre individ și societate, luate în sensul unității spirituale, se reduc la acțiuni, influențe și interacțiuni între indivizi separați Societatea nu este un organism, ci un sistem de diferite tipuri de acțiuni mentale, influențe și interacțiuni care au loc între indivizi separati Pe această bază,

este necesar să se studieze, pornind de la cele mai simple, relațiile reciproce dintre individ și societate, pentru a se trece treptat la relații mai complexe de organizare socială cu diviziunea ei a muncii, schimbul de servicii și produse și lupta de clasă, cu reglementarea ei obligatorie a relațiilor practice între indivizi individuali uumami , cu puterea sa, subordonând toate părțile unui întreg S-a notat deja mai sus în ce direcții științifice este studiată această interacțiune mentală Ne amintim încă o dată că în dezvoltarea acestei întrebări un loc foarte proeminent îi aparține lui Mihailovski, ale cărui lucrări au fost deja numite în locul lor Punctul de plecare al studiului psihologic al societății, ca o anumită unitate, nu ar trebui să fie societatea, ci unitățile mentale constitutive ale acesteia, i e indivizi, într-un cuvânt, "individ" Acesta este punctul de plecare, diametral opus ideii de organism social Printre reprezentanții unei viziuni mai corecte, trebuie să îl includem pe autorul Legilor imitației, Tardes, care în cea mai recentă lucrare "Social Logic" Ts) face și câteva observații serioase împotriva analogiei organice Reducerea fenomenelor sociale la faptul de bază al imitației - care este, desigur, unilaterală - admite alături de el și existența unui alt fapt -invenţie, i proprietate comună El a dedicat un capitol interesant din Logica sa socială legilor acestei "invenţii" Găsim şi o viziune mai corectă asupra relaţiei mentale dintre individ şi societate la sociologii americani Lester Ward şi Giddins Concluzie Societatea nu este o simplă colecție de indivizi aflați în interacțiune psihică și practică, ci și un întreg sistem al acestor interacțiuni, în care aceștia din urmă primesc anumite forme permanente, o anumită organizare Vezi mai sus, pp și Biblioteca "Runivers " nizare În raport cu indivizii individuali care alcătuiesc societatea, totalitatea acestor forme și această organizare joacă rolul unui mediu extern care conferă indivizilor o anumită colorare și într-un anumit fel le determină activitățile, subordonându-le ei înșiși ca un consacrat cultural și cultural sistem social Dar acest mediu, care este produsul dezvoltării supraorganice, există doar în indivizi (forme culturale) și prin indivizi (organizare socială) Indivizii, însă, nu sunt doar purtători de forme culturale comune și elemente de organizare socială: ei sunt purtători de idei, stări și aspirații gata făcute, dar în același timp, creatori de idei, stări, aspirații noi; sunt elementele unei organizații sociale, dar ea însăși este doar un mare instrument pentru ei, prin care își ating scopurile Între personalități și acest mediu cultural-social, sau supra-organic, există o interacțiune constantă, din ce în ce mai complicată -inversând întregul - individ ^din "wear la-^chu-i^ih ^[d^^ destroy i and ^ aspiring^ ^ъ creat^propul tău ^ob-S'dvennagr ^circum lume, din simplă^parte a mecanismului social^în mecanică^ ko ^ ry ~ ^ ^ l ^ et ^ ubt № ^ mecanism ca instrument Filosofia secolul al XVIII-lea propus ideea de "personalitate", dar la începutul secolului al XIX-lea a provocat o reacție care a dus la crearea "spiritului popular" și a "organismului public" Sociologia a doua jumătate a secolului al XIX-lea a fost angajată în sinteza acestor concepte de la un prieten nu exista Nu poate exista supra-rga-picnic ^^ hrana ^ krrrrai ^ subordonata complet personalitatea spiritului national, ^ despre aceasta in ultima analiza exista numai la indivizi si prin indivizi, atunci există și pentru indivizi - în sensul că activitatea lor și interacțiunea lor se desfășoară în funcție de scopurile stabilite de aceștia, care, deși nu se desfășoară întotdeauna așa cum își doresc, sau chiar nu sunt implementate deloc, totuși , ele nu încetează să fie stabilite de oameni și nu vor înceta să fie

stabilite atâta timp cât oamenii sunt în viață Dezvoltarea individului și dezvoltarea mediului cultural și social sunt însoțite de transformarea acestor scopuri și mijloace pentru realizarea lor La o anumită etapă de dezvoltare, începe crearea idealurilor sociale, iar la un anumit stadiu, o dată Biblioteca "Runivers " vitiya ridică întrebarea cum să atingă cel mai bine idealul Această creativitate a idealurilor sociale - creativitate realizată de indivizi, idealuri care trec din conștiința personală în conștiința socială și determină activitatea socială - sociologia nu are dreptul să o ignore, cel puțin ca unul dintre faptele realității istorice și contemporane CAPITOLUL XIV Obiectivism și subiectivism în sociologie Considerații generale preliminare Diferența care există între teoriile sociologice se datorează, printre altele, faptului că relațiile reciproce dintre elementele obiective și subiective ale științei sunt înțelese diferit de către sociologii individuali și, în plus, obiectivismul și subiectivismul sunt departe de a fi date la fel definiție Desigur, ca orice știință pozitivă, sociologia trebuie să fie obiectivă în sensul că totul în ea depinde de datele prezentate de obiectul însuși și nimic nu depinde de arbitrariul personal al sociologilor individuali Aceasta este exact aceeași cerință care a fost formulată de Comte când a spus că în știința pozitivă imaginația trebuie să se supună în mod necesar și continuu observației, și nu invers, așa cum se face în metafizică În special, Comte a avut în vedere metafizica politică a secolului al XVIII-lea, care de fapt și-a construit sistemele prin crearea idealului, și nu prin studiul realității Unii scriitori ai secolului trecut au declarat ei înșiși că este suficient să citești în propria inimă pentru a obține o opinie publică corectă Ideea este, totuși că, prin imaginație și speculație pură, ei au creat sisteme care trebuiau nu numai să reprezinte care sunt principiile reale ale structurii ideale, ci și să explice pe ce principii se bazează viața socială a omului în realitatea însăși Dispozitive potrivite pentru a decide ce societate ar trebui să fie, Biblioteca "Runivers " au fost aplicate la rezolvarea problemei ce este societatea cu adevărat, iar aici observația, așa cum spune Comte, era complet subordonată imaginației Aceasta este prima diferență între subiectivism și obiectivism Aceasta este diferența dintre două sarcini, care, desigur, nu trebuie confundate una cu alta, dar dintre care una nu interferează cu cealaltă Rămânând strict fideli cerințelor obiectivismului științific în domeniul studiului fenomenelor sociale, putem în același timp să ne imaginăm astfel de forme sociale care ne-ar satisface simțul moral sau ar corespunde în general ideilor noastre despre ceea ce ar trebui să fie În acest caz, subiectivismul nu face decât să suplimenteze obiectivismul, iar întreaga întrebare este dacă sociologia are nevoie sau nu de un astfel de supliment Comte însuși a rezolvat-o singur în primul sens: Cursul de filozofie pozitivă, după un timp, a fost urmat de Sistemul de politică pozitivă Adepții lui Comte erau împărțiți în această privință Cei dintre ei care au acceptat învățătura ulterioară a lui Comte au admis că întreaga esență a pozitivismului constă în această adăugare Adversarii lor au dat dovadă de un spirit mult mai științific în respingerea concepțiilor sociologice de mai târziu ale lui Comte, dar din faptul că Copt și-a rezolvat prost noua problemă, nu toți pozitiviștii științifici au tras concluzia că filosofia socială ar trebui limitată, ca și știința naturii, la o singură problemă studiul abtine cu adevarat si absolut de la construirea oricarui ideal social Astfel, în cea mai științifică literatură sociologică s-au format două tendințe Reprezentanții primei dintre aceste două direcții au început

să reproșeze reprezentanților celei de-a doua că au trădat cerințele științei, dar, în același timp, pe de o parte, nu au înțeles corect însăși esența punctului de vedere subiectiv, iar pe de altă parte, au permis o asemenea interpretare a punctului de vedere obiectiv, care ea însăși provoacă obiecții puternice în numele "subordonării imaginației observației" În primul rând, subiectivismul sociologic nu poate fi privit deloc ca o trădare a spiritului științific Nu există nici cel mai mic semn al vreunei influențe a ideilor metafizice în ea asupra soluționării întrebării ce este societatea și ce legi guvernează fenomenele sociale Și în viziunea subiectiviștilor, sociologia ar trebui să fie, în primul rând, o știință pozitivă, departe de a fi metafizică Biblioteca "Runivers " skikh se dispută cu privire la esența lucrurilor și astfel independent de metafizică Din acest punct de vedere, sociologia subiectivă nu are nevoie de premisele materialismului sau spiritismului la fel de mult pe cât nu are nevoie de ele psihologia științifică modernă, care, aparent, este și mai aproape în subiectul său de întrebările metafizice decât sociologia Reprezentanții direcției subiective cred doar că un studiu obiectiv al fenomenelor și formelor sociale fără evaluarea subiectivă și ideile ideale despre cum ar trebui să fie societatea nu poate oferi o înțelegere sociologică completă Dar nu există nimic metafizic în principiile generale pe baza cărora ei își fac aprecierea și își construiesc concepțiile ideale, decât dacă se consideră ca atare principiul personalității, în raport cu care formele sociale pot apărea bune sau rele și în raport cu care singur se poate gândi științific la o societate perfectă Pe de altă parte, subiectivismul sociologic este departe de orice tip de părtinire, care denaturează atât de des adevărul obiectiv, de exemplu, într-o știință precum istoria Direcția subiectivă condamnă indiferența socială, dar nu cere deloc ca știința să ia vreo culoare națională, confesională, de partid etc Studiul a ceea ce este, așa cum este, nu ar trebui deloc influențat de apartenența accidentală a cercetătorului la cutare sau cutare popor sau stat, la cutare sau cutare confesiune sau biserică, la cutare sau cutare clasă socială sau partid Deci subiectivismul sociologic nu lasă în niciun caz același teren pe care se afirmă obiectivismul atunci când protestează împotriva dependenței unei științe sociale pozitive de presupunerile metafizice și de tot felul de predilecții cu caracter social Dacă subiectiviștii au declarat și au pus în practică în mod deschis principiul în virtutea căruia sociologia ar trebui să fie supusă, pe de o parte, metafizicii și, pe de altă parte, ca să spunem așa, subiectului zilei cu toate părtinirile și nedreptățile ei, atunci, desigur, ar fi doar supuse condamnării Dar nu este cazul, sau cel puțin nu este întotdeauna așa, iar disputa dintre subiectiști și obiectiviști privește cu totul alte întrebări Cealaltă parte a problemei constă tocmai în faptul că este posibil să înțelegem obiectivismul în sine unilateral, să-i denaturați cerințele Subordonarea imaginației observației Biblioteca "Runivers " Nuyu, Comte a înțeles prin acesta din urmă exclusiv o observație îndreptată asupra datelor experienței exterioare Se știe că toate fenomenele care pot face obiectul cunoașterii științifice ne sunt date fie în experiență externă, fie în experiență internă Comte a recunoscut doar semnificația științifică din spatele fenomenelor de primul fel El a considerat psihologia ca o simplă ramură a fiziologiei și nu a permis în ea ceea ce se numește auto-observare El a fost interesat de acest domeniu doar de procesele fiziologice obiective care au loc în corpul uman, și nu de acele stări subiective ale eului nostru, care însoțesc aceste procese pentru noi Un

tip similar de obiectivism unilateral este posibil și în sociologie Și aici echivalează cu eliminarea elementelor sale mentale din viața publică, adică echivalează cu o analiză unilaterală a unora dintre formele externe de organizare socială fără stările mentale ale indivizilor individuali, din care societatea este compusă în multe moduri diferite, asociate acestora Eliminând această latură subiectivă a fenomenelor sociale din considerarea sa, obiectivismul sociologic unilateral pierde din vedere faptul că formele sociale există nu numai că nu există în sine, ci nici pentru ele însele Latura subiectivă a faptelor sociale constă, printre altele, în efectul pe care aceste fapte îl au asupra membrilor societății Formele sociale sunt cauzele bunăstării sau dezavantajului uman, iar din această parte provoacă cutare sau cutare evaluare a membrilor societății înșiși Înțelegerea sociologică nu poate fi completă dacă luăm în considerare societatea, indiferent de semnificația acestora sau de celelalte forme politice, juridice și economice ale acesteia pentru persoanele care o compun Obiectivismul științific, care este sinonim cu imparțialitatea, nu ar trebui să fie sinonim cu imparțialitatea în sensul apatiei morale și al indiferenței sociale, dar între timp, pentru unii, obiectivismul sociologic ar fi trebuit să fie echivalent cu ambele În sfârșit, o atitudine obiectivă unilaterală față de fenomenele sociale impune ca consistența și continuitatea acestora să fie considerate exclusiv din punctul de vedere al relațiilor cauzale și al relațiilor evolutive existente între ele, ca și cum schimbările care au loc în societate nu ar îmbunătăți sau înrăutăți societățile și, prin urmare, nu afectează bunăstarea și unitățile sale constitutive Ajungerea la punctul de vedere Biblioteca "Runivers " ;;oı personalitate și recunoscând legitimitatea creării idealurilor sociale, subiectiviștii găsesc cu putință să vorbească despre progres sau regres istoric, punând în aceste cuvinte sensul unui anumit tip de evaluare Reprezentanții obiectivismului sociologic strict găsesc și acest lucru neștiințific, susținând că sociologia are dreptul să vorbească doar despre dezvoltare, și nu despre îmbunătățire, doar despre evoluție și nu despre progres Esența dezacordului dintre obiectivism și subiectivism În cele din urmă, disputa dintre obiectiviști și subiectiviști în sociologie se reduce la o înțelegere diferită a modului în care ar trebui privită societatea și a modului în care persoana umană, acest element primar al societății, ar trebui tratată Obiectivismul sociologic, luând termenul într-un sens restrâns și convențional, nu este altceva decât una dintre manifestările acelei reacții antiindividualiste împotriva filosofiei secolului al XVIII-lea, despre care a fost discutată în capitolul anterior Metafizica politică a secolului trecut a fost într-adevăr prea subiectivă, dar reacția împotriva ei a început să meargă prea departe când a început să considere, de exemplu, limba, legea, statul, ca pe un fel de ființă obiectivă, ca fenomene, ca și cum de la sine şi pentru ei înşişi existând Pe de altă parte, comparativ cu secolul al XVIII-lea știința secolului al XIX-lea a făcut un pas înainte, invitând la studiul acestor fenomene obiective în același mod în care știința naturii studiază obiectele și procesele lumii fizice Sub influența pasiunii pentru analogia cu știința naturii și sub influența unei atitudini negative față de filosofia secolului al XVIII-lea era uşor, totuşi, să cadă într-o parte Întrucât punctul de vedere subiectiv al individului trebuie ignorat și, întrucât sarcina cercetării sociologice nu este diferită de sarcina pe care o propunem studiului naturii, tot ceea ce seamănă cu individualismul secolului al XVIII-lea și tot ceea ce ar

distinge științe sociale din știința naturii, ar fi trebuit să fie declarate ilegale b și neștiințifice Subiectivismul sociologic este doar o corectare necesară și o completare naturală la ceea ce este fals și unilateral din punctul de vedere opus Subiectivismul, luând din nou acest cuvânt în sens convențional, demonstrează că nu este științific să studiezi fenomenele sociale, ca și cum ar fi ignorat complet gândurile, sentimentele și stările de spirit ale personalității umane, motivele activității sale, evaluarea socială Biblioteca "Runivers " faptele și interesele sale și că înțelegerea fenomenelor sociale ca forme pur exterioare, presupus lipsite, ca și lucrurile materiale, de orice conținut intern, nu poate, de asemenea, fi numită pe deplin științifică Mai mult, un studiu critic al acelor tendințe sociologice care se mândresc cu cea mai mare fidelitate față de obiectivism dezvăluie că, în esență, cerințele unui astfel de obiectivism sunt imposibil de îndeplinit Echivalarea societății, ca subiect de studiu, cu obiectele materiale ale lumii din jurul nostru este nu numai o anumită înțelegere obiectivă a societății, ci și o anumită atitudine subiectivă față de societate Fie că atribuim societății ceva mai mult decât ceea ce găsim în obiectele fizice, fie că negăm existența a ceva în ea care ar distinge-o de obiectele materiale, ne exprimăm în mod egal atitudinea subiectivă față de societate, presupunând, în primul caz, că societatea trebuie să fie ceva, să aibă un anumit scop, iar în al doilea caz, că societatea nu are niciun scop și, prin urmare, ar trebui să fie doar ceea ce este cu adevărat Cu toate acestea, în realitate, se dovedește că niciun obiectivist nu a îndrăznit să tragă o astfel de concluzie, pentru că fiecare are un anumit ideal social, adică o idee despre cum ar trebui să fie societatea De aici diversele inconsecvențe pe care le întâlnim în sociologia obiectivă În același mod, neglijarea individului nu este în esență o înțelegere obiectivă a semnificației individului în viața societății, ci din nou un anumit tip de atitudine subiectivă față de acesta A crede că o persoană este doar unul dintre acele elemente primare care alcătuiesc societatea, doar o parte subordonată a întregului, o celulă a unui organism social, organul său de serviciu, un instrument sau un mijloc pe care societatea le folosește, realizând aspirațiile obiective ale natura sa - a crede că o persoană nu este poate fi considerată ca ceva independent și purtând propriul scop, înseamnă nu numai înțelegerea personalității într-un anumit fel (desigur, foarte unilateral), ci și raportarea subiectivă la ea într-un un anumit fel, de ex nu-i respecta demnitatea umană, nu-i recunoaște drepturile, nu-i pune interesele în nimic - în fața unui subiect obiectiv, care se numește "societate" Biblioteca "Runivers " Tikh în opiniile lor sociale de la principiul că "drepturile omului și cetățeanul" amenință cu aceleași revoluții, și că pentru calm și ordine socială, el va da omului mai probabil Se manifestă lipsa de respect pentru demnitatea personalității umane și în altă terapie socială, departe, departe de aspiraţiile reacţionare ale absolutiştilor, clericilor şi feudalilor, şi anume în teoriile socialiştilor utopici, care recunoşteau individualismul ca un caracter antisocial şi vedeau totodată "în declaraţia drepturilor al omului şi al cetăţeanului" doar triumful egoismului Atât reacționarii, cât și socialiștii utopici aveau propriile lor idealuri sociale, spre deosebire, desigur, spre deosebire de alții, dar convergând în aceeași atitudine subiectivă față de individ, în aceeași desconsiderare a libertății sale în numele drepturilor și intereselor ale societății, deși erau înțelese în moduri diferite Sociologii contemporani au și ei propriile lor idealuri sociale, care sunt foarte diferite între ele,

dar nici unul dintre ei, ar trebui să presupunem, nu ar fi îndrăznit să adopte punctul de vedere că societatea are toate drepturile asupra individului, că individul ar trebui să fie doar un instrument sau un mijloc pentru atingerea scopurilor sociale, sau ca și cum individul ar exista pentru societate Dacă, pe de o parte, reprezentanții diverselor tendințe din literatura sociologică modernă sunt în același timp purtători ai unor idealuri sociale, oricât de diferiți ar fi acestea din urmă unul de celălalt, și dacă, pe de altă parte, văd perfecțiunea a societății nu în aceste sau alte semne obiective (în felul, de exemplu, integrarea și diferențierea lui Spencer și socializarea muncii marxiste), și în conformitate cu formele acesteia cu cerințele rezonabile și juste ale indivizilor care alcătuiesc societatea (de la din ce punct de vedere doar socializarea muncii, de exemplu, își poate obține sensul), doar printr-o neînțelegere sociologii contemporani ar putea apăra în mod fundamental obiectivismul, care nu are nimic de-a face cu ceea ce ar trebui să fie societatea sau cu cerințele puse asupra vieţii sociale de către unităţile vii din care sunt compuse societăţile Chiar dacă în prezent, printr-o neînțelegere, obiectivismul sociologic este încă apărat, în orice caz, implementarea sa consecventă în realitate se dovedește a fi imposibilă Poate că este încă posibil să se declare personalitatea ca fiind o cantitate neglijabilă și, recunoscând principiul personalității, să vedem înapoierea științifică, dar să studiem Biblioteca "Runivers " societatea luată în ansamblu, fără nicio idee despre ce fel de structură socială ar corespunde cel mai bine unei vieți sănătoase și raționale a indivizilor umani, înseamnă a vedea doar o latură a vieții sociale - rezultatele obiective ale activității conștiente sau inconștiente ale membri ai societății, înstrăinați de acele scopuri subiective, care pun oamenii din activitățile lor, direct sau indirect direcționate către societate, și de acele cerințe subiective pe care oamenii le fac societății În acest fel este posibil să se studieze doar anumite aspecte ale societății sau anumite procese ale vieții sociale: aceasta, de exemplu, se face într-o direcție istorică comparativă, care ia ca obiecte, ca realități obiective, diferite forme culturale și sociale, astfel încât vorbesc, despărțiți de societățile individuale în care se întâlnesc și parcă s-ar despărți de orice legătură cu binele sau răul personalităților sau cu acea evaluare subiectivă pe care o oferă persoanele care se ocupă de ele O diferență importantă între științele naturii și științele umaniste Apărătorii obiectivismului sociologic se referă la exemplul științei naturii, care ar fi de o importanță decisivă în această chestiune Sociologia poate rămâne fidelă cerințelor realismului științific fără a lua punctul de vedere al naturalismului brut, adică netransferând concepte complet separate, metode separate de cercetare, puncte de vedere separate, complet potrivite pentru studiul obiectelor și proceselor de natură materială, dar puțin relevante sau complet nepotrivite în științele care studiază viața umană spirituală sau viața culturală și socială a omenirii Realismul cere ca realitatea să fie descrisă așa cum este, adică că realitatea nu trebuie idealizată, dar realismul nu cere ca latura ideală să fie negata acolo unde există Realismul cere, de asemenea, ca lucrurile în sine să fie studiate, și nu ideile noastre despre ele în locul lucrurilor în sine, dar acest lucru nu ne împiedică să creăm idei ideale despre obiectele perfecte Realismul nu este sinonim pentru naturalism, la fel cum obiectivismul nu este sinonim pentru materialism Cu tot ceea ce ne înconjoară, putem, în conformitate cu împărțirea sinelui nostru în minte, sentimente și voință, să ne raportăm în trei moduri O relație intelectuală este o

relație teoretică: este o relație de cunoaștere obiectivă, Biblioteca "Runivers " atitudinea este strict stiintifica Un interes pentru adevărul pur trebuie să iasă în prim plan aici, și anume un interes pentru adevăr însuși, indiferent de beneficiul care poate fi obținut din posesia lui și indiferent de faptul că adevărul ne poate fi direct neplăcut Cu alte cuvinte, în relația noastră teoretică cu fenomenele din jurul nostru, trebuie să fim eliberați de toate considerațiile utilitare și influențele emoționale: acesta este obiectivismul și realismul științei A doua relație este tocmai cea emoțională, care se manifestă, printre altele, în creativitatea estetică, în artă Se interpune foarte des în știință sub forma de tot felul de predilecții, de exemplu, predilecții naționale, politice, religioase, de clasă, de partid etc , până la predilecția pentru anumiți indivizi din istorie și se manifestă sub forma diferitelor idealizări ale valorii de acţiune Acesta este punctul de vedere din care "întunericul adevărurilor josnice ne este mai drag decât înșelăciunea înălțătoare" Subiectivismul de acest fel este la fel de nepotrivit atât în știința naturii, cât și în științe umaniste care trezește în noi cutare sau cutare sentiment, dar un instrument sau mijloc simplu din care tragem beneficii în activitățile noastre practice Această atitudine față de lumea înconjurătoare, transferată în domeniul cunoașterii, conferă acestuia din urmă un caracter strict utilitar, pe care științele aplicate îl au în comparație cu Toate cele trei tipuri de relații ale noastre ego-ul cu ceea ce nu este acest ego există în mod egal în noi atât pentru lumea naturii, cât și pentru lumea omului, iar peste tot relația teoretică stă la baza relației științificului, adesea realizată de diferite emoții, și peste tot, în sfârșit , punctul de vedere utilitarist ne îngustează gândirea, subordonând atitudinea teoretică celei grosolan practice (ca în alte cazuri, în detrimentul ei aie, se supune atitudinii emoționale) În toate acestea, nu există o mare diferență între științele umaniste și științele naturii Dar ideea este că pentru om și pentru tot ce este uman, inclusiv societatea, pe lângă relațiile teoretice, emoționale și utilitare, poate exista și un tip special de relație, pe care o numim etică Aceasta este diferența esențială dintre științele naturale și cele umane, care per-
INTRODUCEREA STUDIULUI DE SOCIOLOGIE Biblioteca "Runivers " vyi nu poate avea decât sensul de științe pure și aplicate, în timp ce acestea din urmă sunt capabile să conțină, pe lângă elementele teoretice și utilitare, și un element etic Ar fi o greșeală să întemeiem distincția dintre științele naturii și științele umaniste pe orice altceva: studiul omului însuși este împărțit între științele naturii și științele umaniste Strict vorbind, nu se poate crede că această împărțire se bazează pe opoziția dintre natură și spirit, în conformitate cu care germanii numesc unele științe Naturwissenschaften, celelalte Geisteswissenschaften De fapt, studiul "fenomenelor spiritului" nu este străin de știința naturii, și anume în psihologia animalelor și în acele ramuri ale fiziologiei care sunt direct în contact cu psihologia Dimpotrivă, ştiinţele umaniste nu se ocupă exclusiv de "fenomene ale spiritului" De exemplu, o ştiinţă precum economia politică studiază cumva latura materială a vieţii sociale Dacă trebuie să existe o diferenţă esenţială între ştiinţele naturii şi științele umaniste - o diferență care ar avea mai mult decât un sens formal - este doar într-un singur lucru: și anume, în ceea ce s-a exprimat în desemnarea științelor umaniste de către francezi ca științe morale, în faptul că lucrurile sunt studiate în științele naturii , în timp ce subiectul științelor umaniste este în primul rând

personalitatea umană, iar apoi societatea umană, ca o colecție de indivizi separați care se află în interacțiune constantă între ei numai până la o anumită limită, deoarece pe lângă cele teoretice relație, care există în mod egal pentru lucruri și persoane, poate exista și o relație etică cu acestea din urmă Un lucru îi atribuim o singură existență și, în plus, o demnitate interioară, care cere din partea noastră un anumit respect față de noi înșine Putem folosi un lucru ca instrument sau mijloc pentru a atinge aceste sau alte scopuri, lucrul în sine este complet străin, demnitatea unei persoane constă tocmai în faptul că poartă în sine scopul existenței sale, că nu poate fi doar un mijloc sau unealtă pentru atingerea unor scopuri care îi sunt complet străine scânteie- Biblioteca "Runivers " O atitudine pur utilitară față de lucruri nu conține nimic imoral, deși, desigur, absența unei atitudini teoretice față de natură și capacitatea de a primi emoții estetice de la ea nu pot servi ca o caracteristică bună a unei persoane Dimpotriva, o atitudine exclusiv utilitarista fata de oameni este imorala la radacina ei, deoarece consta tocmai in atitudinea fata de oameni ca mijloace sau instrumente ale scopurilor noastre Într-un sens utilitar, persoana umană este echivalată cu un lucru, așa cum a fost acceptat formal de juriștii romani, care predau că sclavii nu sunt persoane (personae), ci lucruri (res) În același mod, o relație exclusiv teoretică cu persoane, în niciun fel diferită de o relație teoretică cu lucruri, nu poate fi justificată din punct de vedere etic Trebuie avut în vedere, însă, că acest punct de vedere nu este ceva opus punctului de vedere teoretic și care îl exclude direct: unul îl completează doar pe celălalt și, în plus, numai acolo unde această adăugare este cerută de însăși esența materie În însăși lumea relațiilor umane, luând ultimul cuvânt în sensul cel mai larg, nu oricine poate cere o atitudine etică față de ei înșiși, iar în astfel de cazuri științele umaniste în relația lor cu subiectele studiate nu sunt diferite de știința naturii De exemplu, în acest fel lingvistica studiază limba, arheologia - antichități etc Dar în toate întrebările, într-un fel sau altul referitoare la demnitatea persoanei umane, libertatea sa, drepturile și interesele sale, bunăstarea și dezvoltarea sa, atitudinea teoretică este o mare unilateralitate și, în practică, poate duce chiar la rezultate imorale Nu trebuie uitat că fiecare știință teoretică, pe lângă semnificația ei proprie, care constă în satisfacerea curiozității minții noastre, poate avea și o valoare ca bază cea mai de încredere pentru orice disciplină practică, adaptând cunoștințele teoretice pentru a servi acestora sau altora obiectivele vieții Toate așa-numitele științe aplicate au un caracter pur utilitar, dar relația lor cu lucruri și persoane nu poate fi aceeași Știința aplicată, care ar declara deschis că pentru ea oamenii sunt doar instrumente sau mijloace pentru atingerea unor scopuri străine lor, ar fi o știință direct imorală Așa era caracterul, de exemplu, al moralității și politicii iezuiților În general, putem spune că toate științele aplicate, * Biblioteca "Runivers " arătându-ne cum trebuie folosite lucrurile pentru a atinge aceste scopuri sau alte scopuri practice, aceste scopuri sunt presupuse, până la urmă, numai în personalitățile umane Științele sociale aplicate nu tratează problema diferit Adevărat, ei trebuie să se ocupe nu de lucruri, ci de fenomene precum statul, legea și economia națională, dar ar fi greșit din punct de vedere teoretic și greșit din punct de vedere etic să credem că nu statul, legea și economia națională ar trebui servesc indivizilor umani, ci, dimpotrivă, că ființele umane trebuie să fie mijloace sau instrumente ale unor scopuri obiective ale statului, dreptului și

economiei naționale Un simț moral dezvoltat protestează împotriva doctrinelor sociale care sacrifică demnitatea umană a individului ca sacrificiu pentru orice fel de ființă obiectivă O tendință binecunoscută în economia politică, în urmărirea ei de creștere a bogăției oamenilor, a provocat pe bună dreptate remarca că, conform acestei teorii, se dovedește că bogăția nu există pentru om, ci omul pentru bogăție Într-adevăr, această tendință a văzut în personalitatea umană doar un producător, adică unul dintre factorii care creează bogăția națională, iar munca umană a fost tratată exact în același mod ca lucrurile numite pământ și capital, care, împreună cu munca umană, participă la producerea bogăției naționale Există și o zicală: "fiat justifia, pereat mundus", o vorbă cel mai bine condamnată de cuvintele Evangheliei: "omul nu există pentru Sabat, ci Sabatul pentru om " Dreptul, care cere moartea întregii lumi pentru triumful ei, nu poate avea fundamente morale În sfârșit, conștiința modernă a libertății protestează împotriva subordonării necondiționate a individului față de stat, împotriva absorbției individului de către stat, într-un cuvânt, împotriva atitudinii față de individ ca simplu mijloc sau instrument al scopului statului Reformatorii sociali de la începutul secolului al XIX-lea, care și-au imaginat o societate ideală ca un fel de ordine obiectivă, căreia orice individualitate este chemată să slujească și trebuie să fie subordonată, s-au rătăcit în același timp drum fals, atat teoretic cat si etic sociologie si paral Biblioteca "Runivers " Lelly cu ea, socialismul modern a abandonat o asemenea atitudine față de individ Coincidența cerințelor obiectivismului științific și subiectivismului etic Dacă o atitudine pur teoretică față de fenomenele studiate merită să fie numită obiectivă, atunci atitudinea etică poate fi, desigur, numită subiectivă Totuși, în acest caz, subiectivismul, diferit de obiectivism, nu este nicidecum opusul său, ci doar o completare necesară la acesta Opusul obiectivismului științific este subiectivismul emoțional, nu subiectivismul etic O atitudine obiectivă sau pur teoretică față de un obiect exclude orice predilecție care ne împiedică să vedem, să înțelegem și să reprezentăm obiectul așa cum ne este dat în realitate Predilecția datorată apartenenței noastre la cutare sau cutare popor și stat, la cutare sau cutare confesiune și biserică, la cutare sau cutare clasă socială și partid, contrazice, fără îndoială, caracterul științific: un asemenea subiectivism, fără nicio rezervă, ar trebui exclus din domeniul științific , care, desigur, , semnificația nu este sub nicio formă negata și puterea acestui subiectivism în viața reală nu este diminuată Ecuanimitatea este, însă, nu doar o virtute teoretică, ci și o virtute etică, astfel încât în acest caz cerințele științifice și cele morale coincid Pasiunile naționale, confesionale și de partid dăunează nu numai adevărului, ci și dreptății Aceasta din urmă cere tocmai să tratăm oamenii în funcție de demnitatea lor morală și meritul social, indiferent dacă aparțin uneia sau alteia națiuni, credințe sau partide Astfel, obiectivismul științific și subiectivismul etic pot fi împiedicate de aceleași obstacole care își au rădăcinile în latura emoțională a psihicului uman Dar obiectivismul științific și subiectivismul etic nu se contrazic Trebuie afirmate faptele cu deplină imparțialitate și să tragem imparțial concluzii din premisele date, fără a ne îngrijora că rezultatele investigației sunt lamas plăcute sau coincid cu dorințele noastre Sarcina subiectivismului etic este de a evalua imparțial faptele enunțate obiectiv și de a trage imparțial una sau alta concluzie morală, plecând de la adevăruri cunoscute, chiar dacă această apreciere și aceste concluzii trezesc în noi un sentiment

amar Biblioteca "Runivers " din acest punct de vedere, obiectivismul științific și subiectivismul etic nu numai că nu se contrazic deloc, ci chiar coincid unul cu celălalt, fiind, parcă, doar două tipuri diferite ale aceleiași relații, bazate pe respectarea aceleași cerințe de imparțialitate și justiție Prin urmare, obiectivismul științific, așa cum s-a spus mai sus, este completat doar de subiectivismul etic acolo unde poate fi loc pentru acesta din urmă, adică în toate cazurile în care știința într-un fel sau altul trebuie să se ocupe de demnitatea și drepturile, dezvoltarea și fericirea personalității umane Cu alte cuvinte, subiectivismul etic în sociologie nu este altceva decât o manifestare a interesului nu numai pentru fenomenele externe ale vieții sociale, ci și pentru persoana umană care trăiește în societate, interes care nu poate fi un simplu interes teoretic, care lucruri și odată cu acestea sunt diverse fenomene sociale externe, care sunt formele culturale și sociale, i e interes, în același timp teoretic și etic Teoriile sociologice, ca să spunem așa, care nu-și demnesc atenția față de persoana umană, pot fi, poate, mândri de obiectivismul lor, dar nu există un mare merit în acest obiectivism Dimpotrivă, denaturează reprezentarea realității sociale, privând-o de ceea ce îi conferă cel mai mare interes uman Dacă în subiectivismul sociologic, care completează obiectivismul, se manifestă o atitudine etică față de individ, luată în sens pozitiv, atunci obiectivismul sociologic, care impune eliminarea unui astfel de subiectivism, conține o atitudine etică față de individ de natură deja pur negativă, adică o atitudine direct nedreaptă față de o persoană, echivalând-o tocmai cu un lucru, este Tn și teoretic incorectă Ambele puncte de vedere, obiectivul-științific și cel subiectiv-etic, trebuie să se completeze reciproc, nu numai în studiul realității sociale, ci și în crearea unui ideal social Idealurile sociale pot fi diferite: nu toate sunt la fel de adevărate și există chiar idealuri false, bazate pe o atitudine neștiințifică față de societate sau pe o atitudine lipsită de etică față de individ Adevăratul ideal nu poate fi numit nu doar ceva imposibil, ci și ceva inuman Romantici care visează la învierea trecutului în prezent sau viitor, și utopici care construiesc Biblioteca "Runivers " viitorul fără cunoaștere a trecutului și a prezentului sunt condamnați de sociologie - și dublu condamnați atunci când introduc în ideile lor nu numai ceea ce nu poate fi din punctul de vedere al științei, ci și ceea ce nu ar trebui să fie din punct de vedere etic Scriitorii reacționari ai secolului al XIX-lea, care au creat multe idei care au devenit ulterior proprietatea gândirii sociologice, au căutat să restabilească sistemul medieval: în ceea ce au considerat posibil să învie trecutul, a constat eroarea lor teoretică, care a fost completată de o eroare etică - neglijarea demnităţii personalităţii umane Utopiştii timpului lor, ale căror aspiraţii le împărtăşea fondatorul sociologiei, nu priveau înapoi, ci înainte, care era rolul lor istoric progresiv, dar au făcut şi o greşeală teoretică, gândindu-se că viitorul poate fi construit imediat după un plan iscusit inventat, și, de asemenea, a căzut în eroare etică, transformând individul într-un fel de mijloc sau instrument al societății Atât aceștia, cât și alții trăiți în mod egal prin imaginație, și-au subordonat punctele de vedere acestor sau altor emoții, adică au introdus subiectivismul ilegal în teoriile lor, care s-a dovedit a fi la fel de nociv atât din punct de vedere teoretic, cât și din punct de vedere etic Ambele puncte de vedere trebuie de asemenea avute în vedere în general atunci când se critică acele formule sociale prin care partidele existente în societate diferă unele de altele Independența științifică a sociologiei față de partidele publice

Obiectivismul legitim în sociologie se reduce la imparțialitate științifică și etică Nu ar trebui să fie loc în sociologie pentru acel naționalism îngust care atât de des denaturează adevărul în scrierile istorice Cel mai bun exemplu al rezultatelor neștiințifice la care subiectivismul naționalist le duce în sociologie poate fi faimoasa "Rusia și Europa" a lui Danilevsky în literatura rusă, care împarte națiunile civilizate, ca să spunem așa, în aleși și proscriși și neagă existența legilor generale ale sociale viața în numele trăsăturilor fiecărui "tip cultural-istoric" individual Dacă, totuși, predilecții pur culturale de natură națională sau confesională, împreună cu predilecții cu caracter social, adică aspirații patrimoniale și de clasă și opinii de partid Biblioteca "Runivers " Nu ar trebui să existe sociologie diferită în Anglia sau Franța, în rândul burgheziei sau al proletariatului, între conservatori sau radicali, pentru că nu poate exista decât o singură sociologie: caracterul ei științific depinde de corespondența sa cu realitatea, și nu de cât de mult coincide sau face nu coincide cu caracteristicile naționale și aspirațiile englezilor și francezilor, cu tradițiile și interesele uneia sau aceleia clase sociale, cu principiile și programele cutare sau cutare partid Fiecare parte are propria sa idee despre societate, dar fiecare parte creează această idee nu în scopuri științifice, ci în scopuri practice, adesea în funcție de condiții de natură pur locală și temporară, iar această idee exprimă în principal nu ceea ce este societatea cu adevărat, ci ceea ce ar trebui să fie în mod ideal Desigur, unele partide în concepțiile lor sociale sunt mai aproape de adevărul real și ideal, altele sunt mai departe de acesta, dar criteriul adevărului este în afara părților Criteriul pentru aceasta este păianjenul, care trebuie să stea deasupra părților în numele principiului imparțialității: acesta din urmă printre alte popoare este chiar numit direct non-partizanism (impartialité, Unpar-teilichkeit) Împărțirea societății în partide nu este în niciun caz rezultatul unor dezacorduri pur teoretice în domeniul întrebărilor științifice nerezolvate, dezacorduri care separă tendințele sociologice unele de altele Societatea este dezbrăcată în Partid cu privire la problemele unei proprietăți pur practice care ating interesele și, adesea, prejudecățile personalităților departamentale și ale întregului grup social - cu privire la probleme, în formularea și rumele cărora laturile cele mai puternice și emoționale ale personalului viața, precum și tot felul de interese, drepturi, drepturi, drepturi și tradiții ale unor grupuri sociale întregi O dispută științifică este condusă prin argumente teoretice, o luptă de partide prin mijloace practice, al cărei scop este să triumfe cutare sau cutare principiu social, în niciun caz să dovedească adevărul cutare sau cutare teze științifice: lucrul greșit poate, de asemenea victorie; suferă înfrângere în luptă și reprezentanți ai concepțiilor mai științifice Este adevărat că partidele folosesc argumente teoretice în lupta lor, iar din punct de vedere moral sau științific, o parte poate avea mai multă dreptate decât cealaltă, dar, în primul rând, în luptă tocmai aceasta nu are o semnificație decisivă , iar în al doilea rând, argumentele teoretice în astfel de cazuri, cu toate acestea, sunt adaptate scopurilor practice; Recent Biblioteca "Runivers " uneori teorii binecunoscute sunt chiar dictate direct pentru a justifica aceste sau alte principii și programe Dacă știința trebuie să slujească vieții, atunci, desigur, nu în sensul în care niște părți prea egoiste sau miopi și-ar dori acest lucru, străduindu-se să impună științei soluțiile lor la întrebări pur teoretice, cele mai convenabile sau avantajoase pentru ele în fiecare

caz dat Este imposibil de demonstrat adevărul unei teorii prin faptul că justifică un program de partid binecunoscut Știința trebuie să servească viața rezolvând în mod independent întrebările puse de aceasta din urmă Viața, într-adevăr, ridică constant noi întrebări, a căror soluție teoretică poate aparține doar științei Fiecare nouă tendință socială este o nouă sarcină socială, care are, pe lângă interes practic și teoretic Fiecare parte poate stabili o sarcină științei care nu a existat înainte sau pe care alte părți nu le-ar putea stabili, dar nicio parte nu are dreptul de a dicta științei ce răspunsuri ar trebui să dea la întrebările puse în fața acesteia Prin urmare, cel mai mare serviciu îl fac științei acele părți care, punând noi întrebări pentru soluționarea ei, o îmbogățesc astfel și, fără a-i impune deciziile lor ca absolut adevărate, nu o împiedică să-și facă liber munca critică Pe de altă parte, partidele care sunt capabile să avanseze, deschid noi întrebări și nu se tem de critica științifică a principiilor și programelor lor se pot baza în principal pe știință Știința poate servi viața într-un singur fel - căutând în primul rând adevărul, indiferent dacă acest adevăr este convenabil sau incomod pentru cutare sau cutare parte în lupta de viață a grupurilor sociale individuale Într-un cuvânt, în numele semnificației independente a cunoașterii științifice și în interesul societății însăși, care nu poate beneficia de nicio denaturare a adevărului, știința trebuie să fie independentă de spiritul de partid Dimpotrivă, fiecare partid social conștiincios trebuie să caute justificarea programului său în științe sociale independente Este imposibil să negați dovezile faptice sau logice doar pentru că din aceasta decurg consecințe nefavorabile sau neplăcute, la fel cum nu se poate jongla artificial cu faptele și se pot ajusta concluziile una la alta pentru a obține o teorie plăcută sau avantajoasă Prin urmare, teoriile sociologice nu pot fi instrumentele partidelor individuale O idee sociologică binecunoscută este neștiințifică, nu pentru că, de exemplu, se află în Biblioteca "Runivers " Reacționarii au fost cei care au creat resursele partidului lor, dar pentru că a fost creat în interesul partidului în general O altă idee inventată în interesul partidului progresist, numai în virtutea acesteia, nu va fi neapărat o idee științifică, decât dacă se bazează pe adevăr obiectiv Valabilitatea afirmațiilor nu garantează încă caracterul științific al principiilor pe baza cărora aceste afirmații urmează să fie justificate și nici nu justifică, din punct de vedere științific, mijloacele prin care se încearcă realizarea acestor afirmații La urma urmei, cineva poate avea dreptate moral și, în același timp, greșit din punct de vedere științific Dacă pretențiile nedrepte nu pot fi justificate pe temeiuri științifice, atunci aceasta nu împiedică pretențiile nedrepte să se exercite, folosind toate mijloacele științei, împotriva unei cauze juste, apărate uneori în așa fel încât știința nu poate lua decât o atitudine negativă Corectitudinea etică a unui partid nu este încă o dovadă a corectitudinii teoriei sociologice, în care partidul dat vede baza obiectivă a cererilor sale subiective Sociologia și principalele tendințe sociale ale secolului al XIX-lea În epoca apariției sociologiei în Franța, locul de naștere al noii științe, conștiința publică era exprimată în trei direcții principale, dintre care fiecare reprezenta interesele uneia dintre cele trei mari clase în care era împărțită societatea de atunci O direcție se numea reacție, iar fostele moșii privilegiate ale "vechiului ordin", adică clerul și nobilimea, se țineau de ea "Burghezia a ținut această linie, acolo era burghezia În sfârșit, deja atunci o a treia direcție s-a format, care și-a propus în

egală măsură scopuri progresiste: a fost socialismul, care mai târziu a fost destinat să devină direcția predominant a proletariatului Sociologia, după cum am văzut, a început să se contureze sub influența cărora idei despre societate care erau în vogă printre scriitorii tendinței reacționare, dar ideea unei noi științe, complet seculară și chiar renunțând conștient la principiile teologice, nu și-a putut găsi, desigur, simpatie printre reprezentanții reacției gânditorii progresiști La început Biblioteca "Runivers " Uneori, însă, noua știință a tratat negativ liberalismul, iar partidul liberal a văzut în el doar una dintre acele "învățături false" în care reprezentanții burgheziei vedeau o subminare a poziției dominante, pe care ei înșiși o plasaseră în viața publică Comte a fost de acord cu școala reacționară și cu fondatorii socialismului în raport cu liberalismul, ca o direcție pur negativă, critică, distructivă, dar în timp ce școala reacționară credea că idealul social fusese deja realizat în societatea aristocratică a vremurilor "ordine veche", Comte, dimpotrivă, visa alături de socialiștii utopici o nouă ordine socială bazată pe o organizare mai dreaptă a muncii Cu toate acestea, sociologia nu a fuzionat cu socialismul Acesta din urmă a venit cu o idee a societății așa cum ar trebui să fie, în timp ce noua știință s-a străduit să fie, în primul rând, "fizica socială", un studiu al societății așa cum ne este oferită în realitate Nu numai atât: dezvoltarea ulterioară a socialismului atât în Franța, cât și în Germania, unde noua direcție a venit din Franța, a decurs fără nicio influență a ideii sociologice a lui Comte Nu observăm această influență nici asupra Planului lui Louis, cu ideea lui și pur negativă a liberalismului, sau a lui Marx, fondatorul materialismului economic lala în primul rând în Anglia, dar aici noua știință și-a găsit adepți în persoana lui Mill și Spencer, în ale căror învățături ideea sociologică este deja combinată cu doctrina liberală Trăsătura liberalismului a fost întotdeauna o înțelegere largă a libertății individuale, în numele căreia se impunea o limitare extremă a amestecului statului în viața societății, dar această direcție nu este suficientă era interesat de ceea ce odată a constituit o chestiune de viață și de moarte pentru clasele muncitoare ale societăţii Tocmai aceste interese au fost aduse în prim-plan de socialism, care, dimpotrivă, a tratat la început libertatea individuală cu o ostilitate extremă Dintre sociologii moderni, cel mai ascuțit exponent al doctrinei liberale, cu toate slăbiciunile ei, este Spencer, căruia deseori merită să i se reproșeze că este burghez Spencer acționează ca un oponent principial al socialismului, dar se pot numi câțiva alți sociologi care argumentează Biblioteca "Runivers " cu socialismul ei exprimă chiar ideea că sociologia este cea mai bună infirmare a socialismului Prin urmare, chiar și în tabăra opusă, sociologiei i se reproșează uneori că este o știință pur burgheză: proletariatul, spun ei, nu ar trebui să accepte o astfel de știință, ar trebui să-și creeze propria știință, care să corespundă intereselor sale Dar dacă unii sociologi sunt oponenți, sau cel puțin nu susținători ai socialismului în una sau alta dintre formele pe care acesta le-a luat în secolul nostru, atunci alții, dimpotrivă, se alătură direct socialismului sau, cel puțin, dezvăluie în opiniile lor unele influența socialismului Această influență se simte deja asupra lui Mill, ca economist care susține interesele clasei muncitoare și nu neagă dreptul statului de a se amesteca în relațiile economice, deși Mill este în același timp un apărător înfocat al libertății individuale Socialismul însuși a renunțat, încetul cu încetul, la acea atitudine ostilă față de libertatea personală care îi caracterizează pe

fondatorii săi Între liberalism și socialism există chiar un anumit tip de apropiere pe baza unei înțelegeri mai cuprinzătoare a relațiilor reciproce dintre individ și societate, a drepturilor unuia și a celuilalt, a limitelor libertății individuale și a limitelor puterii publice, iar această înțelegere este dezvoltată de sociologie, care nu se închide în granițele înguste ale partidului Dar dacă unii ar dori ca ideea preconcepută a sociologiei să constea într-o opoziție teoretică față de socialism, atunci alții, dimpotrivă, cred că întreaga sarcină a sociologiei constă în fundamentarea teoretică a socialismului "Sociologia va fi socialistă, sau nu va fi deloc" (la sociologie sera socialiste ou elle ne sera pas), așa a spus un scriitor, care, desigur, ar găsi mulți oameni care gândesc la fel') Împotriva ambelor puncte de vedere asupra sociologiei pot fi, totuși, obiectate, subliniind că fie sociologia va fi non-partid, fie nu va fi o știință Ideile de partid pot fi adevărate și juste dacă coincid cu rezultatele științifice sociologie și cu cerințele eticii umane universale, și numai în măsura în care aceste idei sunt adevărate și sunt doar pentru că există o coincidență între ele, pe de o parte, și știință și etică, pe de altă parte ') Enrico Ferri la unul dintre congresele Institutului Internațional de Sociologie Biblioteca "Runivers " dimpotrivă, părțile trebuie să fie justificate din punct de vedere etic și științific Sociologie si etica Toate acestea ridică în fața noastră chestiunea relației dintre sociologie și etică Am considerat deja relația științei noastre cu alte științe umaniste, dar dintre acestea din urmă nu se poate exclude știința, care are ca subiect unul dintre cele mai importante aspecte ale vieții personale ^¿"sociale - morala Înainte de a decide însă această întrebare, să aruncăm o privire asupra relațiilor care se observă între etică și științele sociale mai vechi Cea mai strânsă legătură există între etică și jurisprudență în sensul unei teorii generale sau al unei filosofii a dreptului Problemele de morală și de drept se împletesc într-o asemenea măsură încât necesitatea de a distinge între ambele domenii a dat naștere unei întregi serii de încercări de a determina care sunt trăsăturile comune și care sunt trăsăturile distinctive ale moralității și dreptului Numeroase astfel de încercări și dezacorduri, observate în definițiile cerute, demonstrează că aceasta nu mai este o sarcină atât de ușoară Se poate spune doar că funcția pur socială a moralității și a dreptului este una și aceeași, dar scopul comun al ambelor nu este atins prin aceleași mijloace și că între morală și drept există, ca să spunem așa, fenomene de tranziție, care tocmai fac dificilă trasarea unei granițe clare între cele două zone Atât morala, cât și dreptul sunt în egală măsură fenomene ale ordinii sociale, dar primul este de conceput ca o apartenență necesară a oricărei comunități în afara oricărei organizații sociale, în timp ce al doilea își atinge scopurile și, în general, este posibil doar cu condiția existenței deja oarecare organizare socială Unirea dintre jurisprudență și etică era deja stabilită pe vremea juriștilor romani, care, după cum se știe, erau foarte puternic influențați de filosofia stoică Alături de dreptul pozitiv, care pentru ei exista sub două forme - dreptul civil (jus civile) și dreptul public (jus gentium), au creat și dreptul filozofic, construit pe principii etice și pe care l-au numit drept natural (jus naturale) Acest drept natural nu este altceva decât expresia juridică a adevărurilor ordinii morale Se știe ce rol important a jucat ideea dreptului natural în viața culturală și socială a Vestului Biblioteca "Runivers " Europa, de îndată ce autoritatea teologiei a fost înlocuită cu autoritatea filozofiei "Iluminismul secolului al XVIII-lea" a fost

epoca celui mai mare triumf al acestei idei La începutul secolului prezent, această idee, care avea, fără îndoială, o coajă metafizică, a început să fie lovită una după alta Lovitura principală a venit din partea școlii istorice de drept, care de la bun început a luat caracterul conservatorismului naționalist A respins ideea dreptului natural în numele dreptului pozitiv Și aceasta a fost într-un fel o înlocuire în jurisprudență pentru subiectivism prin obiectivism Fără a nega meritul științific al școlii istorice, nu putem totuși să nu remarcăm că respectiva înlocuire a fost într-o anumită măsură o separare a jurisprudenței de etică Natura universală umană și ideală a dreptului natural a dat-o un sens progresist în sens social Școala istorică, în strădania ei pentru obiectivism, respingând cu ideea dreptului natural orice subiectivism de origine etică, nu a evitat subiectivismul naționalist și de partid principiile din această școală au retras în plan secund înainte tradițiile naționale și caracterul pur conservator al școlii au adus-o direct la o înclinare în fața faptelor existente În paralel cu aceasta, școala istorică a eliminat complet individul din considerațiile sale teoretice, pe de o parte, în favoarea "spiritului popular", al cărui produs pentru școală este legea, pe de altă parte, în favoarea ideea de "creștere organică" a legii, care se presupune că are loc fără participarea umană Împotriva acestei părți a predării școlii istorice a existat însă de multă vreme o reacție În special din acest punct de vedere, sociologii merită atenția teoriei lui Eripga, care a revenit la ideea că dreptul există doar prin activitatea indivizilor și în interesul indivizilor: acesta este sensul sociologic al scrierilor sale "Lupta pentru "Dreptul" și "Scopul în drept" Dar este, de asemenea, discreditată ideea dreptului natural începe să revină în jurisprudența modernă, doar renunțată la fosta sa căptușeală metafizică, grație unei noi formulări a întrebării pe terenul etica științifică modernă De fapt, eliminarea completă a ideii de drept natural din jurisprudență ar echivala cu înstrăinarea completă a științei dreptului de orice considerente de natură etică Dar un drept este tocmai un drept, și nu un simplu fapt, datorită doar unei sancțiuni morale Biblioteca "Runivers " Relația istorică dintre politică și etică a fost oarecum diferită și uneori a ajuns la un contrast total între cele două domenii Reprezentanții gândirii pur politice au pus deseori scopul statului (motivul de stat) înaintea tuturor și au considerat orice mijloc potrivit pentru atingerea acestui scop, atâta timp cât erau însoțiți de succes, mai mult, au subordonat individul scopului de stat Este posibil să se ajungă la un acord cu privire la lipsa drepturilor individului în stat doar cu o atitudine lipsită de etică față de individ, iar aceasta a fost îndepărtarea din politică a ideii etice a demnității umane, însăși ideea pe care toate naturale se bazează legea Cel mai caracteristic reprezentant al unei astfel de științe politice a fost, desigur, Machiavelli Dar deja în același secol al XVI-lea, când a trăit, literatura politică a primit o dezvoltare semnificativă, în care apărarea drepturilor individului joacă un rol proeminent Unul dintre reprezentanții acestei literaturi (Buchanan), opunându-se lui Machiavelli, a arătat că în om există ceva "sublim și nobil", ce cere libertate și contrar oricărui despotism În epoca reformei religioase, drepturile individului erau apărat în literatura politică în principal pe baza argumentelor teologice : omul a fost creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, iar Hristos, după ce a răscumpărat întreaga rasă umană cu sângele său, a devenit singurul stăpân asupra conștiinței oamenilor De la mijloc al secolului al XVII-lea, argumentația teologică a făcut loc celei filozofice, iar acum au

început să se tragă noi concluzii din vechea idee a dreptului natural Dintre aceste concluzii, care ar fi trebuit să ducă această idee în realitate, a fost "declarația drepturile omului și ale cetățeanului", ale căror principale prevederi sunt repetate în toate constituțiile moderne sub forma unor paragrafe care garantează drepturile cetățenilor Dar, în secolul al XVIII-lea, latura etică a ideii de drept natural nu se distingea cu greu de ideea pur metafizică a unui fel de lege naturală, care, pe lângă eforturile umane, este chemată să realizeze un folos public, atâta timp cât problema nu este stricată de amestecul inept al oamenilor Acest punct de vedere a condus la ideea libertății economice complete, la o reverență față de realitatea socială: legea naturală s-a transformat în practică în legea celor puternici, adică spre deosebire de principiul etic de bază al dreptului natural, așa cum este formulat de filosofia dreptului Pe această bază, economia politică s-a dovedit uneori a fi Biblioteca "Runivers " capabil să negocieze la doctrine complet imorale și transformat într-o justificare teoretică pentru stăpânirea burgheziei industriale Un astfel de rezultat nu a putut fi obținut decât datorită unei înțelegeri pervertite a dreptului natural ca drept al celui puternic, grație doar excluderii elementului etic din știința economică În direcția burgheză a economiei politice, ființa umană era considerată pe picior de egalitate cu pământul și capitalul, ca o simplă forță fizică, ca un fel de lucru care poate fi transformat în obiect de vânzare, într-o simplă marfă Împotriva unei astfel de tendințe fără inimă în știință, sentimentul moral ar fi trebuit să fie indignat Acesta a fost motivul vrăjmașiei cu care fondatorii socialismului au tratat economia politică contemporană, în care, după cum se știe, nu vedeau decât o școală a egoismului și o apărare a nedreptății sociale În epoca apariției sociologiei, metafizica a servit ca bază principală a eticii Numai aceasta l-ar putea face pe Comte să trateze etica, în sensul unei discipline științifice separate, cu un anumit fel de neîncredere: până la urmă, el a făcut același lucru cu psihologia, eliminând-o, ca știință separată, din clasificarea sa de științe Cea mai realistă teorie a moralității care a existat în vremea lui, dar care și-a avut originile în epoca filosofiei materialiste a secolului al XVIII-lea, a constat în recunoașterea egoismului ca singurul principiu care explică toate acțiunile umane și poate servi drept bază rezonabilă pentru un sistem științific al moralității Așa era punctul de vedere al economiștilor de atunci Koh naiba, care a văzut cauza tuturor relelor sociale în anarhia mentală și morală a individualismului, de înțeles, nu a putut împărtăși această părere Spre deosebire de conceptul de egoism, el a creat un nou concept, căruia i-a dat și un nou nume altruismului: egoismul este un principiu antisocial; numai altruismul poate sta la baza vieții sociale Acest ultim termen a intrat în uz general și a primit dreptul de cetățenie în știință Dar Copt a lăsat etica complet nedezvoltată dintr-un nou punct de vedere Abia în a doua perioadă a activității sale, când a proclamat solemn drepturile subiectivismului, a creat un tip special de etică religioasă proprie, care, totuși, este complet neștiințifică Cu toate acestea, Comte a pus o problemă științifică pentru etică - de a explica existența moralității fără presupuneri metafizice și de a deriva moralitatea nu din viața individuală, ci din viața socială Biblioteca "Runivers " om, în timp ce investiga acel motor al acțiunilor umane, căruia i-a dat numele de altruism Aceasta este una dintre sarcinile psihologiei colective, deoarece trebuie să studieze procesele și rezultatele interacțiunii mentale dintre oameni Pe de altă parte, sociologia nu poate considera subiectul său epuizat dacă nu sunt

supuși luării în considerare a ei factori pur morali care influențează viața economică, juridică și statală a societății Această sarcină stabilită de Comte a fost acceptată de cei dintre adepții și urmașii săi care erau cel mai puțin înclinați să repete greșelile fondatorului noii științe sociale În special în acest sens, Spencer merită atenție Și-a completat grandiosul "Sistem de filozofie sintetică" cu "Fundamentele eticii" după "Fundamentele sociologiei" Morala însăși este considerată de Spencer ca un fenomen social care își are originea în viața socială În etica sa, principiul altruismului, proclamat de Comte, și-a găsit un loc Iar moralității Spencer a aplicat ideea de evoluție, din punctul de vedere al căreia Comte dorea deja să înțeleagă istoria societății umane Dar exemplul lui Spencer nu este singurul Sub influența directă sau indirectă a ideilor de pozitivism sau sociologie în a doua jumătate a secolului al XIX-lea știința moralității a suferit o transformare completă în ceea ce privește subiectul, sarcina și metoda Ca și alte științe sociale speciale, i e politică, jurisprudență și economie politică, ea trebuie să cuprindă atât teoria fenomenelor corespunzătoare ale vieții sociale, cât și sistemul de principii care ar trebui să predomine în această sferă a relațiilor Fenomenele morale, la fel ca fenomenele politice, juridice și economice, pot fi studiate separat de altele sau în legătură cu altele pe terenul comun al vieții sociale Asemenea fenomenelor sociale de alte categorii, ele pot fi, în continuare, studiate etnografic, istoric, statistic, iar aici sunt posibile puncte de vedere concrete și abstracte (istoria moralității și teoria moralității) și, în sfârșit, putem aplica metoda comparativa Evoluția moralității este una dintre laturile evoluției sociale în general, alături de evoluția statului, a dreptului și a economiei naționale Având, printre altele, de-a face cu fenomenele morale ale vieții sociale, sociologia nu poate să se limiteze la o singură "fizică a moravurilor" fără nicio evaluare etică a acestora, ca manifestări separate ale evoluției morale a omenirii, care în același timp este progres moral, i e perfecţionarea morală a personalităţii umane şi a societăţii umane Elementul etic este teoretic de neînlăturat din sociologie, deoarece el există în viața socială însăși, indiferent de modul în care ne explicăm geneza acestui element Aceasta este una dintre manifestările acelei laturi subiective a progresului social, care constă în interacțiunea mentală a indivizilor și nu poate fi ignorată de sociologie Fiecare relație politică, juridică și economică care există în mod obiectiv este, de asemenea, întruchiparea unuia sau altui principiu care are semnificație morală Eliminarea elementului etic din sociologie ar fi nu numai greșită teoretic, ci și periculoasă în sens moral și social Decalajul care s-ar fi format ca urmare a expulzării subiectivismului etic din sociologie fie ar rămâne un gol în sensul indiferenței morale și sociale perfecte, în care nu poate exista o înțelegere cuprinzătoare a vieții sociale, fie ar fi imediat umplut cu subiectivism neștiințific și lipsit de etică, exemple ale cărora sunt printre alte științe sociale atunci când refuză să țină cont de demnitatea persoanei umane și de cerințele morale care ne fac să ne interesăm de viața socială Apariția unei dispute între obiectiviști și subiectiști Problema obiectivismului și subiectivismului în sociologie are o istorie întreagă, care uneori este extrem de greu de rezolvat, datorită confuziei considerabile de concepte care este relevată la examinarea istoriei acestei dispute Motivul principal al neînțelegerii a fost că au început să facă distincția între două metode în sociologie - obiectivă și subiectivă, în timp ce nu ar trebui să fie vorba de două

feluri de metode, ci de două feluri de relații (sau puncte de vedere) Începutul acestei distincții eronate l-a pus însuși Comte, care, în a doua perioadă a vieții sale, când era creat "Sistemul de politică pozitivă", a început, ca să spunem așa, să subordoneze observația imaginației, mintea la inimă, capacitatea cognitivă de a iubi, sentimentele de simpatie, adică - adică atitudinea teoretică față de lume a început să fie subordonată atitudinii emoționale Biblioteca "Runivers " propriu în subiectele care sunt studiate în mod obiectiv la Cursul de filozofie pozitivă, iar Comte a numit metoda subiectivă (methode subjective) Din acest punct de vedere, toate științele, neexcluzând matematica, pentru a nu da unei cunoștințe uscate și zadarnice, au trebuit să primească "sfințirea religioasă" Se știe că în a doua perioadă a vieții sale, Comte a făcut din omenire obiect al cultul şi slujirea religioasă, prezentând o cerinţă obiectului acestui cult, le-au fost prezentate în permanenţă privirii mintale în toate studiile lor Mintea şi comportamentul trebuiau să se supună sentimentului care a stat la baza noii religii, care, după cum se ştie, comte a considerat necesar să creeze pentru omenire în acest moment al vieții sale Sociologia trebuia să conțină dogme această religie pozitivă, dar alături de ea, Kont a creat și sociolatria (cultul pozitivist) și sociocrația (structura pozitivistă a societății) Adevărat, a insistat el că există o mare diferență între metoda subiectivă sociologică și metoda subiectivă teologică, întrucât metoda sociologică nu obiectivează sau nu proiectează în lumea exterioară ceea ce este contemplat în interior cu ajutorul acestei metode, ci în esență, ca și în precedentul religiilor naturaliste, atitudinea emoțională față de lume a primit aici o preponderență pozitivă Devenind un punct în chiar baza punctului său de vedere, că știința ar trebui să servească drept prosperitate universală și, prin urmare, nu poate fi singura cea mai înaltă a propriei sale existențe, a ratat aparența că știința o poate aduce societății doar pe care cazul cazul în care își conduce treburile ca și cum, pe lângă cunoașterea pură a adevărului abstract, nu ar putea avea alte sarcini și a uitat că posibilitatea unei atitudini atât de strict teoretice față de realitatea înconjurătoare este condiționată de existența în om a dorinței de cunoaștere, cel puțin din această cunoaștere nu a fost niciodată pusă în vreun folos practic nicăieri Într-un cuvânt, metoda subiectivă a lui Comte a fost o trădare directă a obiectivismului în sensul unei atitudini strict teoretice față de natură și om Nu se poate nega că aspirațiile pur etice, care s-au manifestat relativ puțin în epoca redactării Cursului de filosofie pozitivă, joacă un rol important în această răsturnare care s-a întâmplat lui Comte, dar aceste aspirații s-ar putea să nu-l împiedice să rămână pe * Biblioteca "Runivers " culmi ale contemplației științifice Se mai poate cere ca cunoașterea să nu rămână infructuoasă, dar pentru aceasta nu este deloc necesar ca pașii individuali ai minții noastre în studiul realității să fie ghidați - și îndreptați către scopul dorit - de un sentiment, mai ales ca un sentiment ca unul religios, care nu permite analiza si critica subiectului veneratiei si slujirii noastre, chiar daca obiectul acesteia era "omenirea" Este clar ca o asemenea metoda subiectiva - care, intr-adevar, era o metoda , dar nu numai a cercetării științifice, ci a unui fel de creativitate religioasă, - a fost respinsă de acei adepți și susținători ai lui Comte, pentru care "Sistemul politicii pozitive" era dovada slăbirii complete a forței mentale a fondatorului pozitivism Ei s-au declarat oponenți ai acestei metode neștiințifice și ai întregii sociologie subiective a lui Comte

și, prin urmare, au recunoscut adevărul unei singure metode - cea obiectivă În această privință, aveau, desigur, dreptate, dar, eliminând din sociologie, toate acelea subiectivismul emoțional care i-a dictat lui Comte religia sa pozitivă, aceștia și-au extins aversiunea față de subiectivism la o atitudine pur etică față de fenomenele sociale, luând punctul de vedere că nu există altă atitudine față de aceste fenomene, cu excepția celei care există în știința naturii și la fenomenele naturii și nu ar trebui să fie deloc Cu toate acestea, o anumită parte din adepții științifici ai lui Comte s-au răzvrătit împotriva acestei ultime concluzii Ea a început să demonstreze legitimitatea atitudinii etice față de fenomenele sociale, numind o astfel de atitudine și o metodă subiectivă Din păcate, alegerea termenului nu a avut succes În primul rând, aici ar fi trebuit să nu fie vorba deloc de vreo metodă specială, ci doar de un punct de vedere aparte, de o atitudine aparte În al doilea rând, utilizarea termenului, pe care Comte a căpătat un înțeles atât de ciudat, a dat motive să-i acuze pe subiectiviști că doresc să subordoneze știința unor considerații de natură neștiințifică Viziunea lui Comte asupra relației dintre metoda subiectivă și obiectivul Cu toate acestea, Comte însuși nu credea deloc că metoda subiectivă ar trebui să desființeze complet metoda obiectivă Chiar și în Sistemul de politică pozitivă, el susține primatul metodei obiective și acordă doar o parte din participarea metodei subiective la dezvoltarea filosofiei naturale El necesită doar o combinație a ambelor metode, deoarece numai în trecut , în opinia lui, ar putea fi ireconciliabile El nu Biblioteca "Runivers " o dată declară că fundamentul sociologiei a regenerat sau a reînviat metoda subiectivă, dându-i un caracter pozitiv "Armonia de bază a ambelor metode, obiectivă și subiectivă", spune Comte, constituie adevărata logică umană, adică recitind totuși paginile consacrate acestei întrebări în primul volum al Sistemului de politică pozitivă și comparându-le cu ceea ce a fost scris despre același subiect de alți apărători ai subiectivismului în sociologie, vedem clar ce diferență enormă există între cele două metode subiective Problema subiectivismului sociologic în literatura rusă Nicăieri problema metodei subiective în sociologie nu a dat naștere la asemenea controverse și controverse ca aici Literatura rusă a adus apărători înfocați ai subiectivismului etic, în principal Mirtov și Mihailovski La un moment dat (în anii șaptezeci) se vorbea chiar despre o școală sociologică specială rusă ca școală subiectivă și chiar și acum se subliniază că a anticipat de mult ideile care caracterizează cea mai nouă școală americană de sociologi (Ward și Giddins), care are şi un punct de vedere subiectiv Din punctul de vedere al subiectivismului etic în literatura rusă, au fost criticate principalele prevederi ale tendinței organice și diversele aplicații ale darwinismului în sociologie În această literatură se găsesc și pagini elocvente împotriva obiectivismului sociologic, în spatele cărora, de fapt, se ascunde adesea fie indiferența socială, fie vreo tendință de un nivel moral scăzut Sociologii ruși și teoretic au dovedit corectitudinea atitudinii etice față de fenomenele sociale în știința care le studiază Trebuie doar să regretăm că de la bun început au început să folosească expresia "metodă subiectivă", ca și când studiul fenomenelor naturale și sociale nu ar fi trebuit să fie efectuat prin aceeași metodă științifică generală, adică nu pe baza aceloraşi metode logice de gândire În ceea ce privește metodele subiective, un al treilea sociolog de aceeași tendință (Iuzhakov) s-a separat chiar de Mirtov și Mihailovski, ceea ce a provocat un schimb tipărit de opinii între ei Atunci întrebarea ar putea fi considerată de

ceva vreme ca fiind pusă în arhive, dar recent a fost ridicată din nou, datorită apariției în literatura noastră a materialismului economic: Biblioteca "Runivers " tocmai aceasta a fost însoțită de un atac la adresa "sociologiei subiective", care a început să fie opusă materialismului economic, ca doctrină pur obiectivă și, prin urmare, se presupune că singura care are dreptul de a fi considerată strict științifică Subiectivismul a fost declarat direct sinonim cu neștiințificitatea și arbitrariul școala sociologică a fost asociată nu numai cu o atitudine etică față de individ și societate, ci și cu recunoașterea laturii interioare, mentale, subiective din viața socială însăși: reprezentanții acestei tendințe considerau imposibil de construiți sociologia fără ajutorul nu numai al eticii, ci și al psihologiei De aceea, susținătorii construcției socialologiilor nu puteau fi realizați direct pe bioologă, așa cum au îndrumat socialologii organicului și darwinist Pe aceeași bază, nu puteau suferi simpatia și maternalismul economic, deși ele însele au eliminat complet latura etică a atribuirii lui Marx în idealul social al sensului și au adoptat teoria lui economică Din toată această istorie a problemei controversate din literatura rusă, devine acum clar că obiectivismul pur în sociologie, din punctul de vedere al oponenților săi ruși, este sinonim cu sociologia, construit fără ajutorul psihologiei și fără participarea eticii, iar ideile unui "organism social" conduc la o astfel de sociologie, ca ființă reală, "lupta pentru existență" ca principal factor al vieții sociale, iar "materialismul economic" ca justificare a întregii vieți culturale și sociale pe aceeași baza economica Analiza de către Yuzhakov a întrebării metodei subiective Prima afirmație despre necesitatea aplicării unei metode subiective speciale la studiul fenomenelor sociale a fost făcută în literatura noastră de Mirtov în "Scrisorile istorice" și "Problemele pozitivismului", scrise la sfârșitul anilor șaizeci Cam în aceeași perioadă, dar mai târziu decât Mirtov, Mihailovski a făcut o declarație similară în articolele "Ce este progresul?" și "Teoria și știința socială a lui Darwin" Există, totuși, o diferență destul de semnificativă între argumentele celor doi autori, iar primul în subiectivismul său merge mult mai departe decât cel din urmă, dar amândoi sunt de acord destul de bine că iau subiectivismul drept o metodă științifică specială care ar trebui folosită în studiul fenomenelor sociale La inceput Biblioteca "Runivers " În anii șaptezeci, opiniile acestor scriitori au fost criticate de Yuzhakov într-un studiu special care a apărut atunci în revista Znanie și retipărit mai târziu în primul număr al Sociological Etudes ( ) La rândul lor, Mirtov și Mihailovski s-au opus lui Iuzakov Nu puține teme interesante au fost atinse în această controversă, dar principala dispută s-a învârtit în jurul întrebării dacă subiectivismul poate fi numit o metodă specială și dacă ar trebui să se creadă că știința naturală și știința socială ar trebui să folosească două metode diferite Yuzhakov reprezintă unitatea metodei științifice în întregul domeniu al cunoașterii și încearcă să demonstreze că ideea unei metode subiective se bazează pe o serie de neînțelegeri, pe care a considerat necesar să le clarifice în articolul său Dar, negând necesitatea și natura științifică a unei metode speciale, care ar fi ceva diferit în comparație cu metoda științei naturii, Yuzhakov a recunoscut drept subiectivismul destul de corect în sensul unui punct de vedere sau al relației cu un obiect "Gândind, spune el, la filiația gândurilor adepților școlii subiective, se poate da următoarea definiție metodei pe care o apără: o evaluare a importanței relative a fenomenelor pe

baza concepției morale (ideal) a cercetătorului și construcția unei teorii științifice folosind același criteriu - aici, adăugând et he, trăsătură distinctivă, o trăsătură esențială a metodei subiective " În alt loc, el dă și o astfel de definiție "corectată" a metodei subiective : caracteristica sa "constă în evaluarea importanței relative a fenomenelor sociale pe baza opiniilor cercetătorului asupra relațiilor normale ale membrilor societății între ei și în construirea unei teorii științifice în ajutorul aceluiași criteriu "În acest Iuzakov reprezintă subiectivism, dar nu crede că, în acest sens, subiectivismul contrazice metodele generale științifice obiective de cercetare și, prin urmare, le exclude Dimpotrivă, o astfel de evaluare morală este doar o completare la aceste metode, ele sunt necesare mâncare complicată cu complicația materialului în sine de investigat După ce a dat o definiție "corectată" a metodei subiective, criticul remarcă, în continuare, că "sub această formă, pretenția făcută prin această metodă (cu unele rezerve) poate fi foarte ușor acceptată de cel mai înflăcărat și intolerant adept al unității a metodei științifice în toate sferele gândirii umane Ideea este că, continuă el, "că nu există nici măcar o metodă specială, ci pur și simplu există Biblioteca "Runivers " proclamarea unei teoreme foarte importante a sociologiei, și anume că societatea se bazează pe indivizi și că dezvoltarea societății se realizează numai de către indivizi, prin indivizi și în indivizi Dacă un sociolog acceptă această teoremă, atunci el, investigând un fenomen social cunoscut, își va concentra întotdeauna atenția nu numai asupra consecințelor sale asupra mediului social, asupra culturii, ci și asupra influenței sale asupra creatorilor acestui mediu, asupra acelor atomi sociali, prin care numai ei ar putea schimba mediul social observat de el" Cu aceste cuvinte, Yuzhakov își declară deplina solidaritate cu opiniile sociologice ale autorilor luați în considerare, dar, în același timp, nu vede niciun motiv "să atribuie semnificației indivizilor" în societate orice metodă specială" "Ignorând teorema, spune el, asupra căreia școala subiectivă, există o greșeală grosolană și de neiertat din partea sociologilor; a se angaja în construcția oricărei părți a sociologiei fără a-și clarifica mai întâi semnificația individului pentru mediul social și a mediului pentru indivizi, sau chiar a respinge direct această valoare, este același lucru cu a face orice cercetare asupra mecanicii cerești, respingând teorema privind proporționalitatea inversă a forței gravitaționale la pătrate distanțe Recunoașterea acestor teoreme este necesară pentru ambele științe și nu se poate mulțumi suficient autorilor noștri pentru insistența lor ascuțită și constantă asupra importanței primordiale a individului în societate, dar totuși, unde este metoda specială aici? "Yuzhakov subliniază în special că teoreme susținute de Mirtov și Mihailovski, "esența teoremei este sociologică și deloc logică și că, prin urmare, ele ar trebui să influențeze conținutul concluziilor și în niciun caz asupra metodelor de cercetare, în niciun caz asupra metodei " Odată cu dezintegrarea științelor sociale în mai multe științe independente, a devenit posibil doar ca "etica, care există complet separată, să fie uneori ignorată de gânditori atunci când construiesc teorii științifice sociale și să apară acea metodă cvasi-obiectivă, împotriva căreia școala subiectivă pe bună dreptate se opune", în ochii căruia principiile eticii capătă semnificația criteriului suprem și unic științific" Dar, adaugă Yuzhakov, "teoremele științei, oricât de adevărate și importante ar fi, nu pot servi drept criteriu metodologic fără a distorsiona" însăși natura muncii științifice Introducerea unui element moral în cercetare

nu îi schimbă în niciun fel caracterul esențial Cercetarea sociologică poate și trebuie să fie ținută în comun Biblioteca "Runivers " metoda stiintifica si, mai mult, cu cat mai riguros si mai persistent, cu atat mai complex este materialul asupra caruia trebuie sa lucreze curiozitatea sociologului Dacă obiectivitatea constă în ignorarea semnificației evenimentelor sociale pentru indivizi și a semnificației indivizilor pentru evenimentele sociale, pentru a îndepărta concluziile sociologice care decurg din teoremele etice, atunci aceasta nu este deloc obiectivitate și imparțialitate, ci pur și simplu o neînțelegere periculoasă pentru știință, o înțelegere greșită a ceea ce sunt diferitele elemente ale întregului social în strânsă interdependență unele cu altele Dumnezeu să o binecuvânteze, cu atâta obiectivitate; Sunt gata să o predau subiectiviștilor noștri Dar dacă, pe de altă parte, subiectivitatea constă în, în loc să recunoască ceea ce este dezirabil și propriu ca adevărat, să declare drept adevărat ceea ce este dezirabil, în a înlătura frâna tuturor formelor logice obligatorii de gândire de la sociolog-cercetător, în aceea că teoremele uneia dintre ramurile științei Oricât de importantă ar fi acest domeniu în sine, pentru a-l ridica la criteriul metodologic al oricărei gândiri social-științifice - dacă aceasta înseamnă o metodă subiectivă, atunci fiecare sociolog să stea departe de un astfel de instrument și cu cât gânditorul este mai talentat, cu atât este mai periculoasă pentru știință o astfel de direcție" Nu se poate decât să fie de acord cu corectitudinea acestui punct de vedere exprimat de Yuzhakov cu privire la metoda subiectivă Dar problema se referă doar la o anumită metodă, și nu la un punct de vedere etic în studiul fenomenelor sociale "Elementul moral, spune criticul, ca proces de adaptare a vieții la condițiile existenței sociale, este prea important și, prin urmare, doctrina morală este prea vastă în semnificația ei domeniul sociologiei pentru o persoană care nu poate discerne primul și străin celui de-al doilea, s-ar putea angaja cu succes în sociologie Fenomene de gândire socială, ne gândim neapărat la beneficiu, rău, bine și alte categorii, pictate pentru noi în culoarea dezirabilității sau a indezirabilității, "și această împrejurare ne impune inevitabil "obligația de a construi știința socială, în baza prevederilor uneia dintre departamentele sale, din teorii morale Prin urmare, Yuzhakov consideră pe bună dreptate lupta cu colorația indicată pentru orice gânditor atât imposibilă, cât și inutilă: "toate cuvintele legate de societate sunt întipărite de ea; toate denumirile abstracte și aproape toate uzuale concrete din terminologia sociologică înseamnă în mod necesar sau direct sau Biblioteca "Runivers " înseamnă beneficiu, rău, bine sau așa ceva" concluzia generală a lui Yuzhakov este aceasta: "argumentarea școlii subiective, cu care încearcă să demonstreze inaplicabilitatea metodei obiective la sociologie, Pe partea pozitivă a subiectivismului, "există o idee profund adevărată despre semnificația doctrinei morale în sociologie" Doctrina morală, totuși, potrivit lui Yuzhakov, "este o doctrină despre relația individului cu societatea, despre adaptarea vieții la condițiile existenței sociale, astfel încât semnificația ei în sociologie să fie de înțeles și fără Greșeala subiectiviștilor a fost că au luat teoremele sociologiei pentru teoremele logicii și au declarat doctrina care ar trebui să influențeze conținutul științei un criteriu metodologic " Yuzhakov numește chiar o astfel de formulare a întrebării o negare a sociologiei ca știință pură, identificând-o cu politica în sensul științei aplicate Nu vom lua în considerare obiecțiile care au fost ridicate de articolul lui Yuzhakov Nu se poate spune că controversa a elucidat în vreun fel întrebarea Folosirea

cuvântului "metodă" nu în sensul restrâns al metodei de cercetare, ci în sensul mai larg al "procesului" de gândire și posibilitatea de a contrasta subiectivul cu obiectivul în sensuri foarte diverse, nu a permis argumentarea pentru a ajunge la orice concluzie Sa remarcat doar că subiectiviștii nu erau în niciun caz oponenți necondiționați a ceea ce ei numeau metoda obiectivă În articolul "Despre metoda în sociologie", pe care Mirtov l-a plasat în "Cunoaștere", se afirmă chiar în mod direct că metodele obiective de cercetare sunt posibile și în sociologie, cu atât mai mult cu cât niciuna dintre metode nu este utilizată exclusiv în niciun domeniu al stiinta Numai într-un singur punct, ambele părți au fost de acord, dar în acest punct nu a existat nicio dezacord între ele, și anume, asupra necesității unei atitudini atente față de personalitatea umană în sensul unei explicații psihologice a fenomenelor sociale și în sensul evaluării aceste fenomene din punct de vedere etic Fenomenele sociale există prin indivizi și în relație cu indivizii, iar sociologii ruși au avut dreptate când au căutat temeiuri pentru subiectivismul lor atât în proprietățile fenomenelor studiate, cât și în proprietățile subiectului investigator Câteva manifestări ale subiectivismului în literatura străină Se poate, deci, spune că rusul Biblioteca "Runivers " subiectivismul sociologic se rezumă în cele din urmă la faptul că fenomenele sociale nu pot fi studiate ignorând participarea gândurilor, sentimentelor și aspirațiilor indivizilor care le creează prin activitatea lor (din punct de vedere psihologic) și ignorând semnificația acestor fenomene pentru indivizi înșiși, necesitând evaluare morală (punct de vedere etic) niya) O înțelegere destul de apropiată a esenței și sarcinii sociologiei a fost exprimată recent și în America În primul rând, acest lucru a fost făcut de Ward în Sociologia dinamică, în care procesul social este înțeles ca un proces antropo-teleologic: o persoană își stabilește scopuri pentru activitatea sa, ceea ce creează un proces social și, prin urmare, fenomenele sociale sunt supuse evaluării din punct de vedere "Sociologia dinamică" este îndreptată în principal împotriva lui Spencer cu obiectivismul său, care a fost și subiectul protestelor lui Mihailovski În acest sens, Ward este și un reprezentant al subiectivismului sociologic, dar acesta din urmă și-a găsit un susținător la un alt sociolog american, și anume la Giddins, asupra căruia ne vom opri mai detaliat Să remarcăm, de altfel, că în Occident în general există o întorsătură către adresarea întrebărilor sociologice din punct de vedere obiectiv Ca exemplu, se pledează să se facă referire la două tratate sociologice recente, dintre care unul este scris în spiritul teoriei organice, celălalt în spiritul darwinismului, adică ambele sunt scrise în direcţii, al căror obiectivism a provocat pe vremuri protestul etic al apărătorilor metodei subiective Primul dintre aceste tratate este cartea lui Durkheim "Despre diviziunea muncii sociale" "Această carte, spune însuși autorul ei, este în primul rând o încercare de a considera faptele vieții morale după metoda științelor pozitive Dar acest cuvânt a fost făcut într-o utilizare care îi distorsionează sensul și este departe de înțelegerea noastră Moraliștii care își derivă doctrina nu dintr-un principiu a priori, ci din anumite propoziții împrumutate de la una sau mai multe dintre științele pozitive, cum ar fi biologia, psihologia, sociologia, își numesc moralitatea științific "morala vine din știință, dar dorim să construim o știință a moralității, care nu este același lucru Fenomenele morale sunt aceleași fenomene ca și alte fapte; prin urmare, ar trebui să fie foarte posibil să le observăm, să

le descriem, să le clasificăm și găsiți legi care le explică Biblioteca "Runivers " Morala se formează, se transformă și se păstrează din motive accesibile cunoașterii experiențiale (pour des raison d'ordre expérimental) și doar aceste motive sunt pe care știința moralei încearcă să le determine Dar din faptul că trebuie să studiem realitatea în primul rând, nu rezultă deloc că ar trebui să refuzăm să o îmbunătățim; am admite că cercetările noastre nu ar merita nici o oră de muncă dacă ar avea un singur lucru - interesul speculativ Dacă separăm cu grijă problemele teoretice de problemele practice, atunci nu este deloc din desconsiderare față de acestea din urmă, ci, dimpotrivă, tocmai pentru a fi în măsură să le rezolvăm mai bine, realitatea " Fiind apărătorul metodei științifice (obiective) în știința moralei împotriva metafizicienilor, el nu dorește însă ca acest caracter științific să fie sinonim cu indiferența etică Este curios că toată această discuție este prefațată de un tratat pur sociologic "Despre diviziunea muncii sociale", în care se studiază relația dintre personalitatea individuală și solidaritatea socială Cert este că problema diviziunii muncii, conform lui Durkheim, afectează profund viața noastră morală, deoarece este o întrebare despre ce ar trebui să fie o persoană și care este datoria noastră - "dacă se străduiește să fie o ființă completă și completă, un întreg autosuficient (un tous qui se suffit) à soi-même) sau, dimpotrivă, să fie doar o parte a întregului organ al corpului? Dar aceasta este aceeași întrebare care a fost examinată în detaliu din punct de vedere subiectiv de Mihailovski atunci când a analizat teoria sociologică a lui Spencer, care, în relația sa obiectivă cu realitatea, desigur, nici măcar nu bănuia că o astfel de întrebare ar putea exista O altă carte de menționat aici este Evoluția socială a lui Kidd Deja din ceea ce s-a spus despre ea în capitolul precedent, se poate observa care este semnificația acestui realist în sociologie, care se gândește să derive principalele idei călăuzitoare ale științei sociale din teorie biologică Darwin, le atribuie nu mai puțin un factor intern, psihologic și etic în evoluția socială Cu siguranță nu se poate spune că această carte reprezintă "evoluția socială" fără nicio legătură cu subiectivismul etic Biblioteca "Runivers " Distincția lui Giddins între laturile obiective și subiective ale procesului social La fel ca compatriotul său Ward, Giddins pornește de la propunerea că "Sociologia spenceriană în general, fie că este formulată de Spencer însuși sau de scriitorii care au experimentat influența sa, este în primul rând o filozofie fizică a societății " Pur "explicație fizică" Giddins consideră insuficientă, exigentă , ca această "explicație obiectivă" să fie completată cu o "explicație subiectivă" Potrivit lui, sociologia trebuie să-și explice subiectul, pe de o parte, prin faptele conștiinței, iar pe de altă parte, printr-un principiu fizic procesele obiective trebuie să fie inseparabile, întrucât fiecare dintre ele este întotdeauna subordonată altuia" Giddins prevede însă că această poziție nu trebuie înțeleasă în sensul dualismului filozofic "Idealistul, spune el, va reduce procesul fizic la funcția de gândire, materialistul, dacă va reuși, va reduce procesul subiectiv la funcția de energie", dar pentru știință acest lucru este indiferent El este gata să fie de acord că procesul fizic supus explicației obiective este unul și același atât în societate, cât și în lumea corpurilor cerești: este evoluția formei prin echilibrarea energiei În altă parte am văzut deja că Giddins consideră "conștiința speciei" ca fiind un fapt subiectiv elementar și original al societății: "comportamentul nostru cu cei, spune el, cu care simțim o mai mare asemănare, se deosebesc instinctiv și rațional de

comportamentul nostru în raport cu cei pe care îi considerăm mai diferiți de noi explicarea subiectivă a societății înseamnă a studia sensul real al "conștiinței amabile" în toate manifestările sale sociale Între cele două procese sau, așa cum o exprimă Giddins într-un pasaj, între forțele fizice și motivele psihice, există o interacțiune constantă prin care doar noi putem explica procesul social ca atare În general, ideea de interacțiune joacă un rol în teoria sociologică a lui Giddins, în special ideea de interacțiune între indivizi în societate, care, în opinia sa, are un caracter dublu El recunoaște ca bază fizică a societății naturale agregarea indivizilor, ca urmare a acțiunii unor cauze fizice pur exterioare, dar aceasta este doar o bază simplă: adevărata asociere este un proces mental în care interacțiunea dintre indivizi joacă un rol Factorii de interacțiune socială Biblioteca "Runivers " grațiile credințelor și dorințelor individuale Giddins consideră imitație și simpatie El raportează începutul unei adevărate societăți umane de momentul în care conștiința socială și tradițiile create de acești factori ajung la o astfel de dezvoltare încât încep să existe nu numai obiectiv, ca fenomene obișnuite ale societății, ci și subiectiv, în gânduri, sentimentele și intențiile membrilor individuali ai societății Când, observă Giddins, societatea există atât în idei, cât și în fapte obișnuite, ideea începe să-și exercite influența asupra tuturor relațiilor obiective Ideea de societate, care a fost la început o simplă percepție sau reprezentare, devine un ideal, pe care comunitatea se străduiește să-l realizeze Din acest moment formele de asociere în sine și activitatea asociată, determinate parțial de cauzalitatea fizică directă, sunt determinate parțial și de spiritul public schimbări în structura și activitățile societății" Fără să intrăm în detalii, observăm doar că, potrivit lui Giddins, societatea tinde spre "tipul etic", ca formă cea mai înaltă și mai stabilă În consecință, progresul este definit în el în două moduri - atât din punct de vedere obiectiv, cât și din punct de vedere subiectiv Pas cu pas, el consideră sarcina sociologului de asemenea dublă: sociologul trebuie să urmărească cum s-au dezvoltat, pe de o parte, relațiile sociale și, pe de altă parte, ce impact au avut aceste relații asupra dezvoltării individului Intre individ si societate exista o interactiune constanta, in care nu toate rolurile jucate de indivizi sunt la fel Părerile declarate ale lui Giddins amintesc foarte mult de "sociologia subiectivă" rusă cu considerentele sale psihologice și etice, cu interesul pentru personalitatea umană, care, dimpotrivă, este atât de slabă printre reprezentanții oricărei sociologie obiective găsiți ceva instructiv în Principiile sociologiei lui Giddins Sociologul american admite că în timp procesul obiectiv, cu cauzele sale pur materiale și relațiile economice, precede de fapt procesul subiectului Biblioteca "Runivers " la obiectiv şi astfel îl condiţionează din exterior: aceasta ar putea servi avantajului materialismului economic, dacă Giddins nu ar dovedi, de altfel, că întreaga viaţă socială nu poate fi explicată printr-un singur proces obiectiv Pe de altă parte, Giddins explică prin principiul său de bază al "conștiinței amabile" acea conexiune internă care există între oameni în toate acele cazuri în care se simt și sunt conștienți de ei înșiși asemănători între ei, dar această asemănare poate fi rezultatul unor aspecte pur externe motive, și acea interacțiune psihică care se bazează pe imitație și simpatie la alte ființe umane de același fel cu noi) Este "conștiința felului" care se regăsește în sentimentele naționale, în legătura puternică care există între persoane care, prin convingere, aparțin aceleiași religii, în prejudecăți de clasă etc ,

etc La categoria acestei Același gen de fenomene este și ceea ce materialiștii economici stau la baza istoriologiei lor: conștiința de sine de clasă este doar una din numeroasele forme în care se dezvăluie această "conștiință a genului", adică conștientizarea asemănării sale mai mari cu unii oameni decât cu alții Materialiștii economici înșiși, vorbind despre conștiința de sine de clasă, recurg astfel la "explicația subiectivă" în sensul lui Giddins Toată greșeala lor este că conștiința de clasă pentru ei este singura formă de manifestare a "conștiinței genului" și că ei faceți această formă dependentă exclusiv de procesul economic extern, de parcă nu ar fi existat încă un proces mental de imitație și simpatie, care creează orice conștiință socială Relația materialismului economic cu obiectivismul și subiectivismul Materialismul economic, desigur, nu respinge latura subiectivă a procesului social El consideră această latură doar ca o simplă reflectare în conștiința procesului nostru social obiectiv, înțeles, de altfel, exclusiv în sensul procesului economic Legătura istorică a acestei doctrine cu hegelianismul a fost deja remarcată de mai multe ori mai sus: această legătură există și pentru această întrebare Conform filozofiei lui Hegel, întregul proces obiectiv este istoric Biblioteca "Runivers " rii nu era altceva decât învelișul exterior al conținutului interior real, care era recunoscut ca un proces subiectiv În loc să distrugă fundamental eroarea unei astfel de concepții, materialismul economic a schimbat doar locul ambelor procese, recunoscând semnificația reală doar pentru procesul obiectiv și declarând că procesul subiectiv este doar o simplă reflectare a procesului obiectiv Este destul de firesc ca atunci când această doctrină a găsit adepți în literatura rusă, aceștia ar fi trebuit să iasă ca oponenți ai tendinței subiective dominante și să i se opună cu propriul lor trend, ca fiind în principal obiectiv Ei, ca să spunem așa, chiar au început să se mândrească cu obiectivismul lor, cu caracterul lor științific deosebit și mai ales cu faptul că sunt de puțin interes pentru individ, de care subiectiviștii sunt atât de preocupați Cu toate acestea, acest obiectivism, la o examinare mai atentă a cazului, se dovedește a fi iluzoriu În primul rând, materialismul economic, având o origine pur de partid, poartă urme tocmai unei asemenea origini În Germania, locul de naștere al acestei doctrine, este chiar propovăduită direct ideea că teoria materialismului economic a fost creată pentru a justifica aspirațiile social-democrației În acest sens, este foarte interesantă lucrarea lui Mehring "Despre materialismul istoric" ( ), împărtășind pe deplin învățătura școlii că orice ideologie (inclusiv științifică) depinde de un proces economic obiectiv, autorul proclamă materialismul economic filozofia proletariatului muncitoresc în faptul că aceasta este filosofia proletariatului muncitor, el vede baza pe care ar trebui să se accepte prevederile materialismului economic și să respingă toate teoriile care nu sunt de acord cu acesta, ca descendență a "pseudo-științei burgheze" "Idealismul istoric" , spune el, este viziunea istorică a burgheziei și modul în care materialismul istoric este viziunea istorică asupra lumii a clasei muncitoare O astfel de afirmație este însă de două ori falsă Pe de o parte, materialismul economic este acceptat de mulți indivizi care, din punct de vedere social, ar trebui să fie încadrați în rândul burgheziei și invers, există apărători ai intereselor clasei muncitoare și ale socialiștilor, care, conform terminologiei lui Mehring, ar trebui fi clasificați drept reprezentanți ai idealismului istoric În al doilea rând, Mehring le reproșează ideologilor burgheziei că privesc istoria din punctul lor de

vedere de clasă, neobservând ei înșiși contradicția, Biblioteca "Runivers " în care cade Dacă interesele de clasă sunt capabile să distorsioneze adevărul obiectiv, atunci vina în acest sens nu trebuie să cadă pe faptul că acestea sunt interesele burgheziei, ci că acestea sunt interese de clasă în general Astfel, cu Mehring, și cu alți reprezentanți germani de aceeași tendință, materialismul economic este o doctrină care are o nuanță neîndoielnică și chiar recunoscută direct de subiectivism de clasă sau de partid Mering declară că adevărul științific nu este accesibil oricărei minți gânditoare, pentru că recunoașterea adevărului poate fi doar rezultatul apartenenței unei persoane la o anumită clasă sau la un anumit partid social Și trebuie spus că toate acestea sunt foarte consistente, întrucât orice ideologie, fiind doar o reflectare în conștiința unor relații obiective, își pierde astfel orice independență obiectivă Reprezentanții ruși ai materialismului economic, dimpotrivă, încearcă să prezinte problema în așa fel încât doctrina lor să aibă o bază strict obiectivă, iar în ultimul timp au apelat la "teoria cunoașterii" pentru justificarea ei teoretică, deși este îndoielnic că s-ar putea găsi baze epistemologice pentru acea poziție a școlii, potrivit cărora ideologia societății și, în consecință, toate cunoștințele membrilor ei nu sunt decât reflectări în conștiința unor relații economice obiective: Kant, căruia materialiștii economici s-au întors, desigur, nu vor fi de partea lor Ei nu sunt de acord cu populiștii, împotriva cărora se îndreaptă controversa lor, asupra chestiunilor legate de capitalism, comună, producție artizanală și artele în aplicarea lor practică în Rusia și, deși oponenții lor sunt de foarte multe ori ei înșiși în teorie materialiștii economici (V V , Nikolai - el și alții), dar marxistii atribuie idealism subiectiv tuturor populiștilor, iar Mirtov x), Mihailovski, Yuzhakov și alți reprezentanți ai tendinței subiective sunt înregistrați printre populiști În cartea "Note critice asupra chestiunii dezvoltării economice a Rusiei", la care s-au făcut deja referiri, se afirmă direct și de mai multe ori că economismul economic oferă cunoștințe științifice Este curios că Kovalevsky îl plasează pe acest scriitor printre susținătorii materialismului economic introducere în studiul sociologiei Biblioteca "Runivers " nu și că "ignorarea individului în sociologie sau, mai degrabă, eliminarea lui din sociologie este, în esență, doar un caz particular de străduință pentru cunoașterea științifică" "Între timp, criticul "sociologiei subiective" însuși predică o doctrină care, de asemenea, " poartă sigiliul nedisimulat al idealurilor subiective" El reproșează narodnicilor idealizare, dar acesta nu este un reproș pentru idealizare în general, ci pentru idealizarea a ceea ce criticul însuși "tratează cu rece", prin propria recunoaștere, fără a observa că și el idealizează marșul victorios al capitalismului ca o forță care singură este capabilă să ducă la îndeplinire "organizarea planificată a economiei naționale " În orice caz, o analiză detaliată a cărții numite conduce la concluzia că învățătura expusă de autor, alungând subiectivismul etic din sociologie (fără care, totuși, este imposibil de înțeles idealul social al reprezentanților școlii), se dovedește a fi el însuși profesor cu o puternică colorare a subiectivismului de partid Aceasta, poate, poate fi sursa puterii acestei învățături în sensul succesului ei exterior; dar acesta este un semn neîndoielnic al slăbiciunii sale ca teorie pură Un alt critic al "sociologiei subiective" (Bel'tov) se distinge prin același subiectivism de partid Și dacă în Germania această apartenență la partid este legată de lupta de clasă a burgheziei și a proletariatului, atunci în țara noastră

există o ceartă între două partidele literare, străduindu-se în egală măsură să protejeze interesele poporului, și doar inegal înțelegătoare, deși adesea destul de convergente pe baza uneia și aceleiași teorii a materialismului economic Astfel, materialismul economic nu este atât de străin de "metoda subiectivă" și, mai mult, , odată în acea înțelegere a ei, împotriva căreia Yuzhakov s-a opus pe bună dreptate *) Observații ale prof Milyukov despre sociologia subiectivă În cel mai recent timp, opiniile apărătorilor materialismului economic asupra principalelor prevederi ale subiectivului) Într-un articol deja citat mai devreme (vezi p , notă) de către unul dintre cei mai noi teoreticieni ai materialismului economic din literatura rusă, critica sociologiei subiective, ca și cum persoana ar fi scoasă din operațiunea pirogului cauzalității, este însoțită de observația că "înțelegerea materialistă a istoriei este cel mai sever opus ei acestui cult al personalității" și că "se mândrește pe bună dreptate cu obiectivitatea sa inexorabilă" Biblioteca "Runivers " şcolile au fost marcate cu simpatie II N Milyukov în Eseurile sale despre istoria culturii ruse (și) Pentru prima dată și-a exprimat dezacordul față de sociologia subiectivă în urmă cu zece ani într-un articol de jurnal (Gândirea Rusă,), scris despre o carte istorică și filozofică teoria școlii subiective În acesta din urmă, el vede tocmai "unul dintre puținele fragmente supraviețuitoare ale unei viziuni asupra lumii de mult distruse", un gând, a cărui corectitudine, însă, nu o dovedește, cel puțin nu în detaliu Aproape niciunul dintre elemente care alcătuiesc un sociologic subiectivismul lui Mirtov, Mihailovski, Iuzakov etc , conține un fel de principiu metafizic Miliukov însuși aparține acelor istorici care au prezentat latura economică a vieții sociale, dar nu se consideră un materialist economic Implementarea armonioasă a ideii de regularitate în sociologie, în cuvintele sale, "nu necesită deloc ca explicarea regulată a fenomenelor sociologice să fie redusă la un singur factor economic Poate părea la prima vedere, continuă el, că ideea culturii spirituale, ca suprastructură asupra materialului, satisface că un tip special de monism, care se numește materialism filosofic, el însuși constată că "pentru materialismul economic însuși să-și lege soarta de materialismul filozofic este atât incomod și inutil" Pe de o parte, "materialismul filozofic este unul dintre cele mai rele tipuri de monism", iar pe de altă parte - "natura materială a factorului economic este doar aparentă: de fapt, fenomenele economiei umane au loc în același mediu mental ca toate celelalte fenomene ale publicului" Aceste cuvinte sunt însoțite de câteva remarci mai critice despre ceea ce autorul Eseurilor numește direct "prejudecata explicației economice a istoriei" În special, alăturându-se "criticii viziunilor teoretice ale școlii subiective ruse în sociologie", care este cartea lui Beltov, Milyukov notează că "derivarea ideologiilor de ordin superior din baza economică este parțial o lacună în această carte, parțial cel mai slab punct" Acest lucru nu interferează cu el , cu toate acestea, să afirme că "cu toate acestea * Biblioteca "Runivers " Glasions cu concluziile maternalismului economic, este incomparabil mai aproape de fundamentele sale de principiu, mirosotesanul antropocentric al adversarilor săi "nu ne vom opri, însă, spune el, asupra previziunilor interpretării subiective a social Kommers refuză în acest fel din dezvoltarea ideii că aici avem de-a face cu antropocentrismul, ca fragment de viziuni experimentate asupra lumii Criticul se alătură doar părerii că "în spatele argumentelor etice și sociologice ale școlii subiective în sociologie se află vechea metafizică", și adaugă la aceasta că "Sunt gata să mă alătur și să protestez împotriva libertății metafizice a

individului Dar oare autorul Eseurilor mai înțelege și transmite corect în ce constă subiectivismul pe care îl contestă Nici un singur reprezentant al acestei tendințe nu a predicat liberul arbitru: dimpotrivă, toți stau din punctul de vedere al determinismului strict, vorbesc despre oportunitate , atunci numai în sensul că în activitatea lor oamenii se ghidează după scopuri, care nu pot fi trecute cu vederea nici la explicarea fenomenelor sociale, nici la evaluarea lor din punctul de vedere al binelui care este scopul aspirațiilor umane, oricât de diferite ar fi oamenii sunt Subiectivismul în nici un caz opune, așa cum ar dori să gândească criticii săi, "creativitatea liberă a individului legilor procesului istoric", iar "pecetea neîndoielnică a dualismului filosofic" pe care el o vede în această direcție nu apare aici, autorului cărții "Cu privire la problema dezvoltării unei viziuni moniste asupra istoriei", atunci acest lucru este fals în mod pozitiv, așa cum sa subliniat deja în analizele acestei cărți În ceea ce privește "antropocentrismul", există o mare diferență între punctul de vedere conform căruia omul este centrul universului și că întregul univers există pentru om și opinia conform căreia singura ființă reală din societate este persoana umană și că societatea există pentru individul mai degrabă decât individul Milyukov crede în zadar că "acolo unde omul de știință întreabă despre cauza unui fenomen, lucrătorul practic întreabă despre scopul care a adus acest fenomen la viață" Faptul este că un om de știință, care studiază fenomenele sociale, poate pune întrebări despre obiectivele pe care oamenii și le stabilesc activitățile, în mod conștient Biblioteca "Runivers " sau le-a provocat neintenţionat Vorbind despre o furtună sau o furtună, se poate pune doar întrebarea cauzei, dar atunci când studiem revoltele și revoluțiile, ne interesează nu numai cauzele lor, ci și acele scopuri pe care masele și indivizii, care le-au produs și au participat în ele, căutat să realizeze Nu se poate vorbi despre scopul existenței sateliților în apropierea planetelor, ci se poate vorbi despre scopul existenței navelor sau școlilor în societate, și nu doar din punct de vedere practic, ci și din punct de vedere științific, la cel puțin, de exemplu, la întrebarea cât într-o epocă cutare și cutare epocă existența unui cutare și cutare popor "ud sau școală corespundea scopului său Mai mult decât atât, practicantul nu este interesat de întrebarea abstractă "despre scopul care a provocat fenomenul la viață": aceasta este întrebarea omului de știință, care în alte cazuri completează explicația din cauză cu explicația din scop, de desigur, atunci când această adăugare este posibilă și necesară; lucrătorul practicant este interesat de întrebarea dacă Autorul își explică și ideea spunând că, punându-și întrebările, omul de știință "se străduiește să clarifice regularitatea procesului istoric", în timp ce practicantul "se străduiește să cuprindă în istorie doar legătura cauzală a fenomenelor, al doilea își atinge sensul Și aici "lucrătorul practic" al lui Milyukov diferă puțin de om de știință: el nu acționează și nici măcar nu creează un plan de acțiune, ci "încearcă să înțeleagă" modul în care omul de știință "se străduiește să înțeleagă" sau "dobândește sensul", cum omul de știință "caută o legătură cauzală" Cu alte cuvinte, lucrătorul practicant joacă aici în același rol ca omul de știință, în rolul unui cercetător, cu singura diferență că unul este un obiectiv strict, iar celălalt este un subiectivist, căutând cauzele fenomenelor sociale, printre altele, pentru scopurile pe care oamenii le stabilesc pentru activitățile lor, dar care sunt ele însele consecințe ale unor cauze și, în același timp, fac o evaluare a fenomenelor sociale din punctul de vedere al corespondența lor cu acele

obiective pe care oamenii le prezintă societății m făcătorul, având deja într-adevăr în față de data aceasta o figură practică care "nu se limitează la observarea calmă a faptelor și nu se mulțumește cu descoperirea relațiilor lor interne ", și "intervine în cursul evenimentelor și încearcă să stabilească între ele relația pe care și-o dorește" Dar, până la urmă, "observarea calmă a faptelor" poate rămâne calmă Biblioteca "Runivers " în caz contrar, și în cazul în care primesc o explicație subiectivă din motivele (scopurile) lor mentale, iar "descoperirea relației lor interioare" poate consta atât în determinarea sensului lor, care este de asemenea pur teoretic, cât și în evaluarea lor etică, care nu include încă Desigur, un om de știință de al doilea fel este mai aproape de întrebările vieții practice, cel puțin în sensul definirii și evaluării scopurilor stabilite în ea, dar el nu neagă în niciun caz cauzalitatea și regularitatea, introducând în considerente conceptele de scop și sens Și Milyukov însuși adaugă că "în tot acest paralelism nu este nimic greșit și ilegal " Dar, în opinia sa, există un pericol în acest lucru Într-o măsură mai mare sau mai mică, prin urmare, prin activitățile sale sau chiar pur și simplu prin opiniile sale, el este chemat involuntar să joace rolul unei persoane publice explicaţie cauzală zonă " Criticul "școlii subiective" numește acest lucru "destul de firesc din punct de vedere psihologic, dar greșit" Da, este greșit dacă "punctul de vedere al oportunității" înlocuiește punctul de vedere al cauzalității, adică, vorbind în general, atunci când realitatea cu toate relațiile ei nu este înțeleasă așa cum este și când reproducerea ei științifică este distorsionată în favoarea "datorii" impuse unei persoane publice prin apartenența sa la un anumit popor, stat, moșie, partid, este greșită deoarece aceasta este una dintre manifestările subiectivismului neștiințific Dar un om de știință, ca o persoană, ca o persoană în general și ca un animal social, nu poate decât să aibă o atitudine etică față de persoana umană și față de societatea umană și să lase această atitudine din ce în ce mai des "să afecteze direcția muncii științifice în sociologie", atâta timp cât, desigur, rămâne o atitudine etică și nu pretinde să înlocuiască științificul] Din acest punct de vedere, nu există "incorectitudinea vederii" explicație, subiectului Biblioteca "Runivers " CAPITOLUL XV Problema sociologică a progresului Legătura acestei probleme cu problema subiectivismului în sociologie Deja Comte a pus sociologiei sarcina de a studia societatea în dezvoltarea ei și a început să folosească cuvântul "evoluție" pentru a exprima conceptul de dezvoltare Acesta a devenit una dintre cele mai de bază trăsături ale noii științe în toate direcțiile pe care le-a format Punctul evolutiv de vedere împrumutat de Marx din filosofia lui Hegel, care a reprezentat întreaga lume ca proces de dezvoltare dialectică, caracterizează şi teoria materialismului economic dorinţa de a înţelege evoluţia societăţii în ansamblul ei, adică nu numai de a explica momentele dezvoltării sociale dat deja în experienţa istorică, dar şi pentru a prezice ce momente va trebui să experimenteze societatea umană în evoluţia ei ulterioară a tuturor cunoaşterii pur obiective a acestei evoluţii Încearcă tocmai să prezică viitorul, așa cum ar trebui să ni se arate, nu pe baza dorințelor noastre, ci pe baza unor date complet independente de noi Exact în același mod, astronomia caută să prezică soarta globului și a întregului sistem solar, cu singura mică diferență că această soartă nu are nimic de-a face cu omul, în timp ce soarta societății este într-o anumită măsură opera omului mâinile Este remarcabil însă că toate previziunile sociologice, cu foarte puține excepții, sunt foarte optimiste Deși cei mai riguroși obiectiviști

insistă că evoluția socială trebuie tratată ca orice alt proces natural, examinându-i doar cauzele fără nicio presupunere cu privire la scopul său și fără nicio evaluare a procesului în termeni de bine și rău, totuși previziunile lor par a fi dictate de credința că societatea se străduiește să realizeze un ideal și că acest efort este punctul central al evoluției sociale Optimiștii sunt Biblioteca "Runivers " ciologia sunt toți reprezentanți ai școlii organice Optimismul stă la baza explicației materialiste a istoriei Din punct de vedere strict critic, însă, se poate pune la îndoială dacă acest optimism se bazează pe concluziile incontestabile ale științei obiective sau, ca să spunem așa, pe aspirațiile inimilor noastre Pe de altă parte, dacă admitem deja că, în starea actuală a sociologiei, o predicție complet exactă și certă a viitorului este imposibilă și că în toate previziunile este dictat ceva - și, în plus, foarte semnificativ - chiar și fără a noastră cunoașterea, prin dorințele și așteptările noastre, totul - totuși se pune întrebarea în ceea ce credem mai mult aici - dacă cursul natural al lucrurilor va aranja în sine totul spre bine sau că realizarea unui ideal social va fi rezultatul unei activitatea conștientă a unei persoane Într-un cuvânt, pe baza întrebării direcției generale a evoluției sociale, se pune problema îmbunătățirii societății, a progresului social Vom vedea în continuare că o preocupare specială pentru obiectivitatea științifică i-a determinat pe unii sociologi să declare că conceptul subiectiv al progresului este în întregime neștiințific și că este suficient ca sociologiei să se ocupe doar de conceptul obiectiv al evoluției Totuși, alungând cuvântul "progres", acești sociologi s-au dovedit incapabili să renunțe complet la conceptul pe care l-au exprimat - de fiecare dată când au luat în considerare evoluția socială pe toată lungimea sa, adică în trecut ca subiect de explicație și în viitorul ca subiect de predicție Sociologia a moștenit această idee de progres, ca problemă teoretică, din acea atitudine filozofică față de istorie care a fost generată de "iluminismul" secolului al XVIII-lea Ideea în sine are însă o origine mai veche în unele, cel puțin, respect, rasa umană avansează De atunci s-au acumulat o mulțime de fapte noi, care nu fac decât să confirme concluzia anterioară Astfel ideea de progres este, fără îndoială, de o origine foarte veche și, în același timp, complet obiectivă Dar istoria acestei idei indică existența unei alte surse, deja de natură direct subiectivă Această sursă este ideea religioasă că, în viitor, înaintea omenirii, binele va învinge în cele din urmă răul, Biblioteca "Runivers " victoria are însuși scopul existenței sale Într-un cuvânt, în ideea de progres este necesar să se facă distincția între latura obiectivă științifică și cea subiectiv-etică Acesta din urmă poate fi considerat un "fragment" al perspectivei lumii experimentate, dar acest fragment este relevat de analiza critică chiar și într-o sociologie atât de "materialistă" precum este explicația economică a istoriei, cu convingerea că procesul dialectic dezvoltarea prin ea însăși conduce la realizarea idealului societatea nago Cu alte cuvinte, chiar și în cazul în care teoria sociologică renunță în mod deliberat la explicația psihologică și la evaluarea etică, considerând această negare ca fiind semnul principal al obiectivismului său, un anumit subiectivism încă pătrunde în această teorie, aproape fără a se limita la explicarea trecutului, încearcă și să prezică viitorul Pentru a fi absolut obiectivă, sociologia ar trebui să ignore complet întrebarea ce nu este încă și ce nu a fost niciodată, adică să excludă complet viitorul din consideraţiile şi construcţiile sale O privire generală asupra istoriei ideii de progres Să aruncăm o privire generală asupra istoriei ideii de

progres înainte de apariția sociologiei Această idee era complet străină de cea mai profundă antichitate Dimpotrivă, ei au crezut multă vreme că epoca de aur a rămas cu mult în urmă și că omenirea degenerează treptat Primele observații care au condus la ideea îmbunătățirii omenirii au fost făcute în sfera mentală Deja printre scriitorii clasici ne întâlnim cu expresia concepției că mintea umană face progrese constante, că omul îi smulge treptat din natură secretele și îi subjugă forțele Dar în chestiunea moralității, lumea antică a continuat să stea pe punctul de vedere că omenirea este din ce în ce mai rău Unii credeau chiar că regresul moral însoțește în mod necesar progresele care au loc în viața mentală a omului În cele din urmă, pe tărâmul politic, anticii au văzut o revoluție veșnică, o serie de îmbunătățiri și deteriorări constante fără o mișcare definită în nicio direcție Astfel, în lumea clasică, s-a descoperit un progres mental Este remarcabil în general că cele mai vechi progrese au fost descoperite tocmai în sfera mentală Dar acest progres nu a fost niciodată pus la îndoială Mai mult, atunci când ideea de progres a fost aplicată la filozofic Biblioteca "Runivers " interpretarea istoriei și construirea unei teorii a dezvoltării sociale, succesele minții umane au fost luate în primul rând ca factor principal în mișcarea progresivă a omenirii Creștinismul a contracarat ideea clasică de degenerare morală cu ideea de renaștere morală Epoca de aur a omenirii a fost concepută acum nu în urmă, ci înainte, ca Împărăția lui Dumnezeu, care este realizată treptat de istorie Originea etică subiectivă a unei astfel de vederi este dincolo de orice îndoială: ideea de progres a fost aici rezultatul aspirațiilor inimii Dar nu totul aici a fost subiectiv Fiecare a putut observa pentru sine renașterea morală, atunci când a amânat vechiul Adam pentru a se îmbrăca cu noul Adam Din punct de vedere moral, Noul Testament a fost considerat pe bună dreptate ca ceva mai înalt decât Vechiul Testament Viitorul omenirii a fost prezentat ca o continuare și finalizare a progresului, o parte din care a avut deja loc în trecut El a fost creat prin forța morală și trebuia să îndeplinească cele mai înalte cerințe ale dreptății în relațiile sociale Diferite feluri de secte, cu care istoria lumii creștine este plină din cele mai vechi timpuri până în timpurile moderne, au acționat cu cerințe de natură pur socială, au crezut în apariția unei ordini sociale mai bune și au purtat adesea toate semnele "socialismului utopic " Evul Mediu și vremurile moderne nu au adăugat nimic la formulările antice și creștine ale problemei progresului Chiar și în secolul al XVIII-lea, masa italiană, gânditorul Vico a dovedit auriumul ciclului istoric, iar Rousseau a fost dezbrăcat de ideea clasică că se îmbunătățește mentalitatea, dar morala omului este degenerată și suspinată consistenta naturala, cu acest fel de aur Dar în același secol al XV-lea au apărut o serie de scriitori care au combinat într-o singură idee punctele de vedere obiective și subiective asupra progresului, făcând din observațiile trecutului baza aspirațiilor lor privind viitorul Acești scriitori au înțeles progresul ca totalitatea îmbunătățirii mentale, morale și sociale a omenirii Principalul dintre acești scriitori a fost remarcabilul filozof, economist și om de stat din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, Turgot În opinia sa, progresul a indicat istoriei un scop ideal și a cerut omului eforturi pentru a-l atinge Alți scriitori care au contribuit la înțelegerea istorică și filozofică a progresului au fost Iselin, Herder, Kant și Biblioteca "Runivers " Condorcet Acesta din urmă, potrivit lui Comte însuși, a fost unul dintre predecesorii săi în încercarea de a fonda o nouă știință a societății Să adăugăm că Condorcet a adus în prim-plan

ideea de progres mental, Herder - progres moral, Kant - progres social (politic) Școala reacționară de la începutul secolului al XIX-lea, cu care, așa cum am văzut de mai multe ori, Comte a avut puncte de contact, a tratat ideea de progres ca pe un fel de amăgire dăunătoare și periculoasă Cu toate acestea, nu s-ar fi putut aștepta la altceva de la oameni care nu priveau înainte, ci înapoi și condamnau tot ceea ce a fost făcut de istorie de la sfârșitul Evului Mediu În această privință, socialismul și sociologia utopice apărute atunci erau destul de apropiate de tradiția intelectuală a secolului al XVIII-lea şi în acelaşi timp au mers mână în mână cu reprezentanţii liberalismului de atunci, de care, dimpotrivă, se deosebeau atât de puternic în alte privinţe; totuși, în înțelegerea progresului între ambele direcții, în care la acea vreme se exprima gândul progresist, nu a existat un acord Comte a trăit într-o epocă în care istoricii liberali (Guizot), filozofii idealiști (Hegel) și poeții și romancierii care au răspuns la subiectul zilei au vorbit despre progres Fondatorul sociologiei a fost cel mai strâns legat de înțelegerea progresului pe care o găsim printre reformatorii sociali contemporani, în special S Simon și adepții săi Pornind de la ideea de progres mental în spiritul învățăturilor lui Condorcet, S -Simon a ajuns la ideea de progres moral și social, care, conform teoriei sale, trebuia să servească - la fel ca mai târziu Comte - o nouă religie Deja în secolul al XVIII-lea Kant a subliniat că istoria aduce treptat o stare perfectă, dar S -Simon a înțeles progresul social în sensul de îmbunătățire și relații economice Rezumând fenomenele care s-au petrecut în patria sa de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, el a creat o formulă de trecere a societății de la tipul militar la tipul industrial, formulă care trebuia să joace un rol important în sociologia lui Comte, Spencer și alții înlocuirea sclaviei cu iobăgie și a iobăgiei cu forța de muncă salariată, care în viitor este destinată să lase loc unei complet noi organizări a muncii: formula lui Marx se alătură istoric tocmai acestei noțiuni de sepsimoism despre evoluția istorică a economiei clase Începând cu Turgot și terminând Biblioteca "Runivers " S Simon și contemporanii săi, ideea de progres a fost dezvoltată treptat în acest fel pe o bază dublă - științifică și etică Pe baza științifică a rezumarii sub observații obiective, tocmai a fost creată o idee nouă, care corespundea pe deplin acelor aspirații subiective ale inimii, care au fost cauzate de mișcarea mentală și socială a epocii: până la urmă, această eră s-a deschis odată cu "iluminismul" secolului al XVIII-lea, a cuprins marea revoluție franceză și s-a încheiat cu apariția utopiilor socialismul ic inspirația morală și speranțele pentru un viitor mai bun au jucat un rol important în toate aceste mișcări Această idee a fost dezvoltată simultan de raționaliști și mistici, individualiști și socialiști, istorici și filozofi, reformatori sociali și poeți De la aceeași idee științifică și etică, o idee exclusiv științifică a evoluției Ideea lui Comte despre progres În sociologia lui Comte, ideea de progres joacă un rol foarte proeminent După cum se știe, el a împărțit sociologia în statică socială și dinamică socială: prima a fost de a da o teorie a ordinii, a doua, o teorie a progresului societăților umane Dinamica socială însăși, care constituie volumele V și VI ale "Cursului de filozofie pozitivă", nu a fost altceva decât o experiență grandioasă în cercetarea filozofică a istoriei lumii cu progresul care are loc în ea în sensul tranziției omenirii de la faza teologică prin metafizică în pozitivă Iar mai târziu epigraful lui "Politică pozitivă de sistem" Kont a pus cuvintele: "dragostea, ca început; ordinea ca fundație și progresul ca scop" Pe de altă parte,

Comte însuși a exprimat deja ideea că elementul evaluării subiective ar trebui să fie exclus din această idee Să adăugăm apropo, el deține și conceptul de "evoluție spontană" (évolution spontanée), adică conceptul unui proces de dezvoltare care are loc involuntar și nu intenționat Am văzut deja că nu era științific să excludem din ideea evoluției sociale reprezentarea activității omului cu motivele sale interne și scopurile sale externe Vilo este o altă întrebare Aici este doar interesant de observat că Comte a încercat să alunge (deși a alungat doar în cuvinte) evaluarea evoluției ca progres În opinia sa, știința nu are dreptul să vorbească despre perfecțiune (perfecționare), ci doar despre dezvoltare (dezvoltare) "Întreaga fizică socială, spune el, ar putea fi considerată fără a folosi niciodată cuvântul Biblioteca "Runivers " ameliorare, și înlocuirea acesteia cu o expresie științifică, dezvoltare, care desemnează, fără nicio evaluare morală, un fapt general incontestabil "Urmând exemplul biologilor, el sfătuiește" să elimine controversele inactiv și nerezonabile despre demnitatea relativă a diferitelor stări sociale, urmându-se unul după altul, pentru a se limita la studiul legilor succesiunii lor actuale" Numai Comte pierde din vedere faptul că biologii fac și o evaluare comparativă a diferitelor stări ale corpului, având în vedere, de exemplu, un sănătos starea ca normală, o stare bolnavă ca anormală și privind foarte diferit semnificația pentru corpul tinereții și a bătrâneții sale Comte însuși, de altfel, vorbește despre o rudă meritele diferitelor stări mentale ale societății, în funcție de cât de adevărat sau false sunt considerate ideile predominante în societate: de ce disputa despre categoriile de adevărat și fals nu este o controversă nerezonabilă și inactivă, ci o dispută despre care structură socială este mai utilă sau mai dăunătoare oamenilor, care trebuie să trăiască sub acest aranjament , se dovedește a fi o întrebare zadarnică și inactivă? Înfăptuind până la capăt cerințele obiectivismului, ar fi necesar, atunci când studiem istoria și logica gândirii filozofice și științifice, să ne mărginim și la expunerea filializării ideilor și a metodelor de obținere a acestora, fără a pune problema adevărului a acestor idei şi corectitudinea acestor metode Comte mai spune că, având în vedere "sensul pur relativ (ésprit essentiellement relatif) în care trebuie folosite de acum înainte toate conceptele de politică pozitivă", este necesar "să se elimine de aici în mod irevocabil, ca întrebare zadarnică și inactivă, metafizica goală controversă cu privire la creșterea fericirii umane în diferite epoci ale civilizației" Pentru a compara pozițiile sociale între ele din punctul de vedere al fericirii mai mari sau mai mici a indivizilor care se află în aceste poziții, "e tot așa, crede el, că a ridica un întrebare insolubilă și lipsită de sens despre fericirea relativă a diferitelor specii de animale sau a ambelor sexe ale fiecărui comte cu siguranță nu vrea să vadă că sclavul caeteris paribus este mai mizerabil decât un om liber, un om care nu este sigur din punct de vedere economic, un om care este sigur din punct de vedere economic , sau că o stare în care drepturile individului nu sunt garantate este deja un fel de nenorocire în comparație cu o stare în care personalitatea unei persoane nu este tratată ca un lucru fără suflet Cu toate acestea, Kont nu dă dovadă de o înclinație mare și, de asemenea, abilitatea de a ține - Biblioteca "Runivers " detaşează-te de evaluarea subiectivă a evoluţiei Citim de la el, de exemplu, următoarea afirmație: "rezultatul general al dezvoltării noastre de bază constă nu numai în îmbunătățirea situației materiale a unei persoane în virtutea extinderii constante a acțiunii sale asupra lumii exterioare, ci și și

mai ales în dezvoltare - prin intensificarea din ce în ce mai multă exercițiul facultăților noastre cele mai remarcabile, fie că va consta într-o scădere neîntreruptă a dominației impulsurilor pur animale, fie în întărirea diferitelor instincte sociale, fie, în cele din urmă, în permanenta excitare a celor mai înalte funcții ale minții noastre și în creșterea care se produce de sine a influenței obișnuite a rațiunii asupra comportamentului victorii; Înlocuirea ideii de progres cu ideea de evoluție în vremurile ulterioare Pe urmele lui Comte, când a înlocuit cuvântul "îmbunătățire" cu cuvântul "dezvoltare", a urmat Spencer În scrierile sale anterioare, Spencer vorbea încă despre progres; cu el, de exemplu, ne întâlnim în "Statica socială" ( ) Dar mai târziu, începând tocmai cu "Bazele", Spencer vorbește constant doar despre evoluție În "Experiența sa asupra progresului" există chiar o discuție direct analogă cu cea a lui Comte, care indică direct legătura dintre conceptul actual de progres și cauzele finale, în timp ce, potrivit lui Spencer, pentru o înțelegere adevărată a progresului, trebuie doar să investighezi natura schimbărilor sociale, făcând abstracție completă de relația lor la interesele noastre și bunăstarea noastră Această viziune a fost adoptată de destul de mulți scriitori, dar unii dintre ei au dedus-o direct din obiectivismul care este obligatoriu pentru toate științele sociale referindu-se in acest caz la exemplul stiintelor naturii asociata cu critica la adresa intelegerii lui Spencer a progresului social prin analogie cu evolutia organica In mod obiectiv, dezvoltarea sociala poate consta in integrare si diferentiere, dar imbunatatirea societatii nu poate consta in aceasta Ulterior, Spencer a scris "Fundamentals of Ethics", în care acest punct de vedere în favoarea altuia, mai subiectivă Dar obiectiviștii, opunând "evaluării morale" a evoluției și utilizării Biblioteca "Runivers " cuvintele "progres" în sensul de îmbunătățire, se refereau nu numai la științele naturii în general, ci în special la teoria biologică a lui Darwin Și asupra acestui ultim punct subiectiviștii ruși s-au opus înțelegerii obiective a progresului Recunoscând această teorie ca adevăr biologic, ei au încercat să demonstreze că progresul social decurge oarecum diferit de evoluția biologică Faptul este că teoria lui Darwin a alungat toată teleologia din explicația fenomenelor naturale: evoluția are loc pentru că, și nu în ordine direcția unei complicații mai mari, apoi Darwin - în direcția unei mai mari adaptări, chiar dacă aceasta din urmă a fost cumpărată cu prețul simplificării O întreagă societate poate fi foarte complexă și excelent adaptată la condițiile sale de existență, iar unitățile sale constitutive sunt perfect adaptată unei diferențieri sociale date, dar nu o vom numi încă perfectă în sens uman Să pară acest subiectivism antropocentric antropocentric reprezentanților obiectivismului naturalist - subiectiviștii au propriile lor motive pentru a-l apăra și nu vor accepta următoarele , de exemplu, afirmațiile lui Ribot în cartea sa "Heredity": "mai precise, spune el, și împreună cu o viziune mai largă ne conduce la înțelegerea că progresul uman este doar o parte a progresului general, și la înlocuire a acestui cuvânt ambiguu prin termenii mai adecvaţi de evoluţie şi dezvoltare Această schimbare, adaugă el, este de o importanță extraordinară, căci în locul opiniei umane, subiective, ipotetice, pune o doctrină cosmică, obiectivă, științifică, de asemenea, una dintre opiniile umane și ca și cum cosmosul ar putea avea propriile sale doctrine, cu care îi rămâne omului să-și înlocuiască părerile "O idee", spune din nou Ribot, idee care este asociată cu cuvântul "progres", nu este doar vagă, ci este eronată Ele amestecă progresul în sine cu beneficiile și consecințele

utile pe care acesta le aduce omului O astfel de atitudine ia umbra pentru lucrul în sine Pentru a înțelege bine ce este progresul, este necesar să investigăm, indiferent de interesul nostru, care este esența schimbărilor care îl produc " Deloc Subiectivismul nu ia umbra unei persoane pentru o persoană însuși, dar numai, continuând acest meta- Biblioteca "Runivers " cote, admite că o persoană aruncă o umbră, văzând ceea ce nu înseamnă să o ia pentru persoana însuși Subiectivismul nu neagă necesitatea studierii esenței schimbărilor care produc progres, dar un astfel de studiu poate fi completat de o investigare a beneficiilor și a consecințelor utile pe care progresul le aduce omului Din faptul că subiectivistul, auzind sunetele care alcătuiesc un cuvânt, vrea să știe ce înseamnă, nu rezultă deloc că latura fonetică a cuvântului este înlocuită cu latura semasologică a cuvântului Mai degrabă, îi poate reproșa obiectivistului faptul că, temându-se că dorința de a înțelege sensul cuvântului rostit l-ar împiedica să audă corect sunetul acestuia, el interzice să spună că cuvintele au sens Latura științifică a progresului nden Problema progresului este strâns legată în sociologie de problema subiectivismului și a rolului individului în istorie: ar trebui să fie introdus un element subiectiv în ideea de progres și persoana umană joacă vreun rol în crearea progresului? ? Două capitole separate ale cărții noastre (XI și XIII) sunt dedicate acestor două întrebări Teoriile sociologice ale tendinței obiectiviste reprezintă de obicei procesul istoric ca o evoluție impersonală În ambele privințe, au dreptate doar atunci când sunt rezultatul unei critici a doctrinelor progresului, în care subiectivismul capătă caracter de creativitate pură în chestiuni supuse cercetării științifice, iar rolul individului în istorie este înțeles ca un rol, din nou, exclusiv creativ, i e când subiectivismul este făcut complet arbitrar, liberul arbitru este recunoscut personalității în sensul capacității de a face schimbări în lumea exterioară, care nu sunt condiționate de nimic în afară de dorința personalității, care la rândul ei este deja condiționată de nimic De fapt întâlnim astfel de idei, pe de o parte, printre filozofii metafizici, pe de altă parte, printre socialiștii utopici: idealul social, ca scop al cursului progresiv al istoriei, este aici produsul creativității personale, o fericită invenție a mintea umană, iar pentru punerea în aplicare a acestui ideal este suficientă o singură voință bună și eforturile corespunzătoare ale oamenilor înșiși Cu alte cuvinte, istoria viitoare poate fi inventată după propriul gust pentru a realiza ulterior această invenție după propria dorință O astfel de concepție este, desigur, neștiințifică, iar în critica acestei concepții se află adevărata latură a sociologiei obiective și a socialismului științific, care vizează Biblioteca "Runivers " împotriva metafizicienilor şi utopiştilor Dar această reacție merge prea departe atunci când neagă orice semnificație în spatele scopurilor și acțiunilor umane, atât în procesul istoric însuși, cât și în știința abstractă, care studiază acest proces Noua atitudine față de ideea de progres, care a apărut și s-a dezvoltat în secolul al XIX-lea, a adus în prim-plan principiile obiective ale dezvoltării sociale, care anterior fuseseră ignorate Anterior, viitorul societății era creat prin activitatea pură a imaginației, fără nicio legătură cu ceea ce s-ar putea spune despre acest viitor pe baza observațiilor unor momente deja trăite ale evoluției sociale Noua direcție a stabilit sarcina de a prezice viitorul în funcție de datele obiective ale trecutului și prezentului, dar de foarte multe ori nu s-a ținut deloc în considerare faptul că la crearea acestui viitor, pe lângă principiile obiective, și

dorințele umane ia o anumită parte În mod similar, vechea înțelegere era că oamenii nu trebuie decât să facă eforturile corespunzătoare pentru a obține ceea ce își doresc, ca și cum activitatea oamenilor se desfășoară în afara oricărui mediu care ar avea un impact asupra acestei activități și ca și cum această activitate ar fi îndreptată către un material complet pasiv, incapabil sa ofere nici un fel de rezistenta la eforturile indreptate catre el Noua viziune a scos în evidență acest mediu și acest material, înțelegându-le ca fenomene obiective, dezvoltându-se în mod natural, așadar, ca și cum a fi în afara oricărei influențe din partea eforturilor umane, ca și cum interferența omului în procesele care apar în mod natural ar echivala cu eliminarea regularității, de parcă această intervenție în sine nu ar fi și rezultatul unuia dintre procesele naturale și nu este supusă acțiunii vreunei legi Sociologia subiectivă nu este o întoarcere la o viziune veche, complet neștiințifică; corectează și completează acest nou aspect Înțelegerea științifică a progresului în sociologia modernă a fost influențată în principal de trei doctrine evoluționiste, care au luminat procesul dezvoltării sociale din trei noi puncte de vedere Filosofia lui Spencer a conectat acest proces cu procesul universal care are loc în istoria universului Una este o parte, cealaltă este întregul și ambele sunt dominate de același proces de integrare și diferențiere Acest INTRODUCERE ÎN STUDIUL SOCIOLOGIEI Biblioteca "Runivers " formula însă nu oferă o explicație cuprinzătoare a evoluției sociale Arată doar că mișcarea înainte este legea generală a tot ceea ce există și că într-o anumită privință această mișcare în toate manifestările ei este supusă aceleiași legi Dar, în același timp, evoluția constă în dezvoltarea constantă a unor fundamente deja date - fenomene de o nouă ordine, care nu mai pot fi guvernate în întregime de legile anterioare - în procesul evolutiv - fenomene Spencer însuși a aplicat această idee în studiul moralității și a ajuns la concluzii de alt fel decât cele care decurg din perspectiva procesului social ca o simplă repetiție a integrării și diferențierii, fără niciun nou început elaborat de evoluția presocială și elaborat de evoluţia socială O altă doctrină evolutivă care a influențat înțelegerea științifică a progresului este "darwinismul Această teorie biologică a arătat că progresul social, despre care filozofii și istoricii au vorbit mult timp, a fost precedat de progresul în lumea naturii organice în sensul dezvoltării organismelor superioare din cele inferioare și că în omenirea însăși, în afară de pur , schimbări culturale și sociale externe, cărora înainte se reducea de obicei tot progresul, există încă o îmbunătățire a naturii umane însăși prin consolidarea ereditară în noile generații de calități dobândite de strămoșii lor în procesul de evoluție organică treptat Una dintre caracteristicile darwinismului este că explică evoluția biologică într-un mod complet mecanic, fără nicio teleologie, și în aceasta converge cu evoluționismul lui Spencer Dar, pe baza aceluiași principiu al evoluției, ca și crearea constantă și treptată prin natura a unor fenomene noi și noi, sociologia nu se poate mulțumi cu principii care sunt destul de potrivite pentru explicarea evoluției biologice, pentru explicarea evoluției sociale, așa cum biologia însăși nu poate mulțumiți-vă cu principii care sunt potrivite doar pentru explicațiile evoluției anorganice Teleologia cu care se ocupă sociologia nu este ceva care încalcă principiul evoluției și inventat în mod arbitrar de sociologi Ființele capabile să își stabilească obiective și să se străduiască în mod activ spre realizarea lor sunt ele însele produse ale evoluției treptate și nu avem dreptul să ne îndoim de realitatea acestor ființe, pentru că noi înșine suntem,

adică, fiecare dintre noi individual și toți Biblioteca "Runivers " asemănător: toți acționăm în funcție de scopuri și suntem conștienți că acționăm în acest fel Dacă ambele doctrine evoluționiste tocmai luate în considerare, care au influențat înțelegerea științifică a progresului, fiind foarte apropiate una de cealaltă, ridică în egală măsură problema progresului pe baza unor generalizări largi în domeniul naturii care ne înconjoară și chiar al întregului cosmos, atunci al treilea doctrina evoluționistă, despre care Trebuie menționat că, în primul rând, se deosebește de primele două, iar în al doilea rând, are ca punct de plecare observații făcute într-un singur domeniu al evoluției sociale, și chiar și atunci luate doar într-una dintre fazele sale Vorbim aici despre materialismul economic, care a luat naștere în capul lui Marx în legătură cu o anumită înțelegere a esenței tranziției Europei de Vest de la o economie medievală, feudală la o nouă economie, capitalistă, și în legătură cu ideea în ce formă nouă se străduieşte să treacă însăşi această economie capitalistă Adepţii materialismului economic, arătând spre unul dintre principiile obiective ale evoluţiei sociale şi spre natura mecanică a proceselor în dezvoltarea acestui principiu, au perfectă dreptate când îi critică pe reprezentanţii viziunii metafizice şi utopice, care nu au luat luând în considerare orice principii obiective, orice procese mecanice ale evoluției sociale Deși, în conținutul său social, materialismul economic este nemăsurat mai aproape de sociologie decât evoluționismul cosmic al lui Spencer și evoluționismul biologic al lui Darwin, el nu poate fi considerat în sine o filozofie a progresului social, totuși, pe de altă parte, este important ca acest aspect s-a pus întrebarea despre rolul principiului economic în evoluţia socială Din punctul de vedere al lui Spencer, evoluția socială este doar o parte sau una dintre manifestările evoluției cosmice, doar o continuare a acelei evoluții organice, a cărei teorie a fost dezvoltată de Darwin Aici progresul social este explicat fie în termenii unui întreg din care face parte, fie în altă parte similară a acestui întreg Dimpotrivă, materialismul economic urmărește să explice evoluția socială doar printr-una dintre părțile sale Fiecare dintre cele trei învățături evolutive considerate oferă un material ideologic și faptic bine-cunoscut pentru fundamentarea științifică și înțelegerea progresului social Dar sociologia nu ar trebui să fie o simplă anexe fără cunoștințe independente Biblioteca "Runivers " nici la cosmologie sau biologie, nici la economia politică Acest lucru este insistat mai ales de către subiectiviști, care, pentru a explica progresul, apelează, pe lângă biologie și istoria economică, la psihologie și istoria culturală, și pun generalizările lor cele mai largi în legătură nu numai cu cosmologia, ci și cu etica Este de la sine înțeles că psihologia despre care vorbim aici nu este vechea psihologie metafizică de tip spiritual sau materialist Pozitivismul lui Comte converge cu filosofia critică a lui Kant recunoscând că numai fenomenele sunt disponibile pentru cunoașterea noastră, și nu esența lor Știința modernă a fenomenelor psihice stă tocmai pe un astfel de punct de vedere, studiind legile conform cărora apar aceste fenomene În a doua jumătate a secolului al XIX-lea iar această știință și-a asimilat ea însăși punctul de vedere evolutiv, adică a început să studieze fenomenele psihice în dezvoltarea lor treptată de la cele mai joase niveluri ale vieții organice până la cele mai conștiente și mai oportune acțiuni umane Psihologia evoluționistă, considerând fenomenele mentale ca produse unice ale evoluției, trebuie să își pună întrebarea ce rol joacă aceste fenomene în evoluție ca factori ai săi și rolul factorilor de evoluție pe care îl pot juca tocmai pentru că ei înșiși

sunt esența împreună cu ea produse, adică nu intră în ea din afară, ci sunt dezvoltate în ea însăși Este de la sine înțeles că ar fi ridicol să vorbim despre rolul factorilor psihici în evoluția cosmică luați în ansamblu Un alt lucru este problema semnificației evoluției psihice pentru evoluția socială: aceasta din urmă este direct de neconceput fără o bază psihică În același mod, etica, care are o legătură atât de strânsă cu psihologia, este acum plasată într-un punct de vedere evolutiv O asemenea stare a psihologiei și eticii, reflectând același spirit științific care se manifestă în cosmologie, biologie și economia politică, prin ea însăși nu permite subiectivismului sociologic în înțelegerea progresului social să fie o simplă renaștere a raționalismului politic al secolului al XVIII-lea și utopismul social al secolului al XIX-lea Ideea progresului într-o astfel de formulare, care să satisfacă aspirațiile inimii noastre, este dezvoltată, însă, nu pe baza acestor aspirații, ci pe baza observațiilor științifice asupra acțiunii forțelor reale care se manifestă în istorie a universului în general și a lumii organice în special, în istoria omenirii, ca parte a acestei lumi și în istoria spirituală și socială Biblioteca "Runivers " nyh fenomene care disting omul de alte animale Înțelegem acea parte a evoluției lumii care are loc în lumea umană exact în același mod ca întregul din care face parte, dar această parte are propriile sale caracteristici specifice: ne permit să tratăm această parte într-un mod special , fără a încălca câtuși de puțin principiul general aplicat luării în considerare a întregului și a tuturor părților sale separate Ideea de progres este doar o anumită înțelegere subiectivă a evoluției din punct de vedere psihologic și etic, fără presupuneri metafizice despre faptul că în această evoluție libertatea voinței umane își manifestă acțiunea, ca o forță preluată de undeva în afara acestei evoluții, și că această evoluție este un fel de teleologie obiectivă, i e că procesul social realizează anumite scopuri preconcepute, și nu scopurile pe care oamenii și le stabilesc în funcție de însăși evoluția în care urmărirea acestora este atât un produs, cât și un factor În această înțelegere, ideea de progres este o sinteză a aspirațiilor etice ale raționalismului și utopismului cu concluziile teoretice ale științei Întrebările unei astfel de teorii a progresului sunt:) de ce și cum are loc evoluția socială și) în ce cazuri capătă o semnificație progresivă pentru noi? Prima întrebare este întrebarea cauzelor și factorilor oricărei evoluții, fie că sunt progresive sau regresive, iar această întrebare nu depășește în niciun caz competența științifică în sensul cel mai obiectiv al cuvântului A doua întrebare, aparent pur subiectivă, este în esență întrebarea ce semnificație are procesul obiectiv al evoluției pentru om, ca și pentru o ființă care gândește, simte și își stabilește scopuri, și ca pentru o ființă care trăiește și acționează în societate, dar chiar și această întrebare poate fi decisă pe baza unor date obiective, cum ar fi, de exemplu, pentru ultima perioadă a civilizației noastre conține statistici Sensul vital al ideii sociologice de progres În antipatia lor față de subiectivism, unii obiectiviști extremi au ajuns până acolo încât să afirme că a-ți stabili obiective înseamnă a te deda cu iluzii neștiințifice și că a te strădui pentru realizarea lor înseamnă a-ți irosi forțele în mod destul de inutil Dar aceasta este doar o concluzie logică a acelei idei de evoluție, care exclude orice idealism și orice activitate umană în procesul de schimbare socială Biblioteca "Runivers " formă Obiectivismul desfășurat în mod consecvent ar trebui să conducă în general la negarea raționalității și oportunității oricărei activități sociale, deoarece evoluția socială are loc de la sine și fără nicio

legătură cu dorințele, scopurile și aspirațiile omului Dacă adoptăm acest punct de vedere, trebuie să respingem ideea semnificației practice a oricărei științe sociale aplicate, a cărei semnificație nu constă în altceva decât în aplicarea adevărurilor teoretice la atingerea scopurilor vieții Se știe chiar că științele pure, care își propun scopuri exclusiv teoretice, au crescut, ca să spunem așa, din cunoștințe de natură aplicată, practică La fel a fost și cu sociologia La Comte - și chiar mai devreme în S Simon - primul gând despre necesitatea unui studiu riguros științific al fenomenelor sociale a intrat sub influența gândirii nevoii de reorganizare socială Dacă, în domeniile unor științe sociale precum statulitatea, jurisprudența și economia politică, sistemele pur teoretice pot dobândi și o semnificație practică directă, atunci nu se poate nega această semnificație practică și adevărurile teoretice ale sociologiei Cert este că, întrucât cele trei științe numite învață cum să servească interesele practice ale vieții în relații speciale sau prin mijloace speciale ale statului, dreptului și economiei naționale, sociologia trebuie să învețe cum este posibil să se influențeze evoluția socială, astfel încât acesta din urmă ar avea un caracter progresiv și astfel încât, pe de o parte, să accelereze procesele care apropie societatea de o stare mai perfectă, iar pe de altă parte, să atenueze acele neplăceri, care deocamdată pot sta în aceste procese În același timp, sociologia nu trebuie să indice doar mijloacele și metodele activității sociale progresive, ci și să determine scopurile finale ale acestei activități Această ultimă sarcină depășește puterea științelor sociale speciale, întrucât statul, dreptul și economia națională în sine au valoare doar de mijloace de bunăstare socială și pentru că este posibil să construim un ideal social doar luând în considerare ia în considerare toate aspectele vieții sociale Orice ideal social construit numai din conceptele uneia dintre științele speciale se va distinge în mod necesar prin unilateralitate Așa ar fi, de exemplu, idealul social din punct de vedere exclusiv juridic, pentru că s-ar reduce la o singură dată Biblioteca "Runivers " delimitarea intereselor private între ele, adică relațiile dintre indivizi, luate ca subiecte de drept, și nu ar viza nici latura politică, nici latura economică a vieții publice, sau ar viza aceste părți doar în măsura în care statul protejează drepturile private și în măsura în care interesele de proprietate sunt asociate acestor drepturi Idealul politic dezvoltat de filosofia secolului al XVIII-lea și care a devenit scopul aspirațiilor partidelor de guvernământ ale Revoluției Franceze, s-a remarcat și prin unilateralitate, deoarece a luat în considerare doar relațiile reciproce dintre individ și societate, luate în sens politic, adică stat, lăsând fără atenție relația dintre aceeași persoană și aceeași societate, luată în latura economică a ființei sale Iar un ideal pur economic poate fi caracterizat de unilateralitate extremă, atunci când bunurile nemateriale la care poate aspira o persoană, adică, sunt trecute cu vederea când considerentele etice sunt fie complet absente, fie distorsionate sub influența unor considerații de natură pur materială Primul caz este reprezentat de așa-numita școală de economie politică din Manchester, al doilea de diverse utopii sociale din prima jumătate a secolului al XIX-lea Școala din Manchester, în numele progresului economic, cerea libertate industrială deplină, eliminând totodată toate considerentele etice, în timp ce utopiile mai sus menționate, bazate pe dorința etică de a acorda tuturor o cotă egală la beneficiile economice, gândite să atingă acest scop prin suprimarea completă a libertății individuale, ceea ce indică doar o înțelegere

etică unilaterală Sarcina sociologiei este tocmai de a studia sub ce principii sociale ar fi posibilă satisfacerea în comun a acelor cerinţe care pot fi concomitent prezentate societăţii din punct de vedere etic, economic, juridic şi politic O astfel de construcție ideală trebuie să se bazeze nu pe dorințe nobile, pe care le purtăm în inimile noastre, ci pe o cunoaștere teoretică a legilor care guvernează fenomenele sociale și, în principal, pe o cunoaștere a legilor evoluției sociale Este necesar ca idealul social să nu corespundă doar celor mai înalte scopuri care pot fi stabilite pentru viața socială din punct de vedere etic și juridic, economic și politic, dar să fie încă posibil din punct de vedere psihologic și sociologic, astfel încât implementarea lui să fie probabilă , Biblioteca "Runivers " încât poate fi privită chiar drept rezultatul necesar al oricărei evoluţii sociale Aceasta este semnificația vitală a ideii sociologice de progres - în dezvoltarea tocmai a idealului social evolutiv, în dezvoltarea unei formule care să includă o indicație a scopurilor și mijloacelor de progres Ceea ce numim progres a fost realizat în acele vremuri când oamenii nu se gândeau deloc la progres și nu și-au stabilit în mod conștient obiective progresive Dacă însă progresul a fost realizat inconștient și neintenționat deja înainte, grație acțiunii împrăștiate a forțelor care îl produc, atunci organizarea conștientă și deliberată a acestor forțe nu reprezintă nimic imposibil Nu numai atât: o străduință conștientă pentru progres și o activitate îndreptată în mod deliberat către atingerea unor obiective progresive poate face progrese mai rapid și mai precis (desigur, sub condiția unei înțelegeri corecte a scopurilor și mijloacelor de progres în general și a unei înțelegeri corecte) a sarcinilor imediate și a circumstanțelor speciale ale unui anumit mediu social în special) Esența oricărui impact uman oportun asupra unuia sau altuia obiect constă tocmai în cunoașterea proprietăților acestui obiect Din acest punct de vedere, cunoașterea proprietăților evoluției sociale și a acelor forțe datorită cărora aceasta poate căpăta un caracter progresiv este, desigur, de cea mai mare importanță practică Și această semnificație practică poate fi de două feluri: în primul rând, acest tip de cunoaștere ne deschide perspectiva unei activități mai oportune și mai reușite și, în al doilea rând, ea singură poate conferi un sens moral mai înalt activității sociale, deoarece indică etica scopul acestei activitati activitati Ideea de progres, capabilă să evoce în om un entuziasm pur religios, poate juca astfel rolul unui puternic factor social Din punctul de vedere al ideii de progres, sarcinile sociale și relațiile actuale ale modernității în ochii noștri primesc o iluminare complet nouă Cu cât membrii unei societăți cred mai mulți în progres și îl doresc, cu atât sunt mai multe șanse ca societatea să se dezvolte efectiv într-o direcție progresivă Doar epocile de reacție și dezamăgire sunt caracterizate de pesimism care neagă progresul Chiar și acei obiectiviști care, în teorie, neagă caracterul sporadic al ideii de progres și cred că totul în lume se realizează printr-un Biblioteca "Runivers " evoluția personală, în practică se află sub influența acestei idei și cred inconștient că evoluția socială fără scop duce la împlinirea dorințelor lor și ei înșiși determină natura activității lor, ca fiind cel mai mult care coincide cu înțelegerea aspirațiilor reale ale socialului impersonal evolutie i Diverse formule de progres În starea actuală a sociologiei, ar fi dificil de așteptat că ar putea exista o singură teorie general recunoscută a progresului în ea, atât în ceea ce privește conținutul său, cât și în ceea ce privește forma sa, adică, pe de o parte, scopul sau rezultatul final, pe de altă parte, modalitățile de implementare a

acestuia sau forțele care îl produc Conform unei formule, totul este integrare și diferențiere; pe de alta, in lupta pentru existenta si selectia naturala; conform celui de-al treilea - în dezvoltarea forţelor productive etc , etc Fiecare astfel de formulă este o generalizare neîndoielnică a acelor sau altor fenomene observate fie de-a lungul întregii evoluţii sociale, fie în anumite etape ale acesteia Sarcina criticii științifice este de a determina meritele relative ale acestor formule, de a nota deficiențele lor, de a le testa unul câte unul, de a le combina în formule mai complexe și mai multe laturi și de a crea sisteme de concepte și propoziții care ar fi o sinteză a tuturor lucrurilor care este adevărat și corect din punct de vedere logic în direcții separate și studii private, care sunt conținute doar în literatura sociologică O astfel de sinteză este într-adevăr realizată în toate acele teorii sociologice în care lucrarea se desfășoară într-un mod pur critic, asupra cărora soarta dogmatismului școlii sau partidului cu ideea lor preconcepută că adevărul a fost deja găsit și că sarcina științei constă numai în dezvoltarea și aplicarea adevărului găsit, obținându-se astfel caracterul unei dogme de nezdruncinat Acest gen de dogmatism îi caracterizează, de exemplu, pe kontistii de dreptcredincioși, care s-au desprins de pozitiviști, care au decis să nu accepte toate învățăturile lui Comte Printre pozitiviștii înșiși a apărut un fel de ortodoxie a lui Littre și Vyrubov Dezvoltarea ideii sociologice a lui Comte nu a mers pe aceste două căi: adevărații săi succesori au fost oameni care, după ce au acceptat sarcina pusă de el, au trecut în revistă critic toate ideile care au alcătuit rezolvarea acestei sarcini de către Comte însuși Dacă doar știința are rolul de factor social progresiv, ea poate îndeplini Biblioteca "Runivers " funcția cuiva, doar urmând un drum strict critic, ghidat doar de ideea că adevărul urmează să vină, că teoriile existente sunt doar pași care conduc la acest adevăr În prezent, teoria materialismului economic se distinge prin spiritul cel mai dogmatic Oricare ar fi semnificaţia socială a acelor concluzii practice pe care materialiştii economici o atribuie teoriei lor sociologice, aceasta din urmă are un caracter pur dogmatic Dar, în esență, tradițiile dogmatice domină și alte domenii ale sociologiei De exemplu, ideea unui organism social este, de asemenea, un fel de dogmă sociologică Desigur, împărțirea oricărei științe în școli este doar o dovadă că această știință nu a elaborat încă adevăruri fundamentale care ar putea conta pe recunoașterea universală Însăși apariția școlilor indică faptul că adevărul trebuie căutat în direcții diferite și în moduri diferite Dar idealul științei este că aceste căi diferite conduc la un singur adevăr Același lucru se întâmplă și în viața publică Aici școlile științifice corespund partidelor sociale Foarte des, în prezent, partidele sociale coincid cu școlile științifice, împrumutându-și argumentele de la acestea din urmă sau impunându-le soluțiile lor la întrebări pur teoretice Cu excepția partidelor sociale, cărora nu le pasă nimic de progres, sau chiar îl tratează ostil în numele păstrării existentei sau în numele întoarcerii la vechi, toate celelalte partide se consideră chemate să slujească progresului, dar numai înțelege sarcinile lor într-un mod diferit Această înțelegere diferită de partid a progresului este foarte adesea reflectată în teoriile sociologice, iar justiția cererilor nu coincide întotdeauna cu oportunitatea mijloacelor, iar oportunitatea mijloacelor nu coincide întotdeauna cu corectitudinea înțelegerii teoretice Este de inteles Fiecare partid realizeaza ceea ce a recunoscut deja ca fiind adevar, dar fiecare partid este amenintat in viitor cu aceeasi stagnare la care toate scolile dogmatice sunt

condamnate in sens teoretic, daca nu exista nici o miscare inainte in sine sub dubla influenta a dezvoltării vieţii practice şi a gândirii teoretice Ceea ce ar fi putut avea sens la vremea lui, date fiind anumite relații și anumite concepte, într-un alt timp se transformă într-o sursă nu de adevăr, ci de eroare Dezvoltarea vieții și a gândirii trebuie să fie însoțită de dezvoltarea partidelor și a școlilor Altfel, o va face Biblioteca "Runivers " devin factori ai progresului, se transformă chiar și în frânele sale într-un fel sau altul Iar un partid foarte progresist în viață, grație dogmatismului teoretic, poate împiedica în același timp dezvoltarea progresivă a științei De exemplu, în literatura noastră, materialiștilor economici, care le reproșează populiștilor (care sunt destul de des și din punctul de vedere al materialismului economic) înapoierea lor practică, li se reproșează ei înșiși (dar nu și de către populiști) înapoierea lor teoretică, deoarece întreaga lor teorie sociologică se bazează pe genul lor de dogmă, proclamată timp de o jumătate de secol întreagă, timp în care a avut loc întreaga dezvoltare a sociologiei moderne În viață există o luptă constantă între indivizi și națiuni și state întregi, între clase și partide ale aceleiași societăți În această luptă, cineva învinge, cineva este învins, iar succesul sau eșecul implică întotdeauna una sau alta consecință în sensul progresului sau regresiei societății Chiar dacă forțele care se luptă între ele nu se gândesc deloc la progres, principiile și programele lor, triumful sau înfrângerea lor, cu siguranță au una sau alta relație cu progresul Unele forțe sunt evident frâne, altele sunt factori de progres Dar atât progresiștii individuali, cât și grupurile progresiste întregi pot înțelege progresul diferit și pot încerca să-l implementeze în moduri diferite De aici diversitatea și formulele de progres în rândul susținătorilor săi Știința trebuie să studieze, să analizeze, să critice mișcările sociale, clasificându-le în progresive și regresive și distingând între primele direcții diferite, care pot avea semnificații foarte diferite atât în amploarea concepțiilor lor etice sau științifice, cât și în oportunitatea mijloacelor sau a priceperii în aplicarea lor și în natura științifică mai mare sau mai mică a înțelegerii teoretice, cu cât puterea mai mare sau mai mică în viață, cu atât mai bună sau mai proastă organizare a aspirațiilor sociale corespunzătoare Biblioteca "Runivers " CAPITOLUL XVI O privire asupra stării actuale a sociologiei Vedere generală asupra literaturii sociologice În ultimele decenii literatura sociologică a atins o amploare foarte considerabilă Bineînțeles, nu totul este de valoare egală și multe lucrări sunt doar de nume sociologic sau au un caracter extrem de neștiințific Alți autori iau de la Comte și de la întreaga tendință științifică modernă doar numele de sociologie, dându-i un sens aparte În locul ei s-a remarcat deja Sociologia lui Chicherin, care este un tratat pur metafizic despre societate luată în opoziție cu statul Pe de altă parte, există și Astfel încât eseul cu titlul socialologic, reproșează acest domeniu științific, dar încheie prezentarea unor viziuni complet învechite este crearea directă a unui ideal social Și mai curioasă este cartea franceză Combes-de-Lestrade, apărută în , sub titlul Elemente de sociologie Originea statului a fost explicată în secolul al XVIII-lea O enumerare a unor astfel de lucrări în literatura sociologică ne-ar duce prea departe Este suficient să remarcăm existența lucrărilor sociologice în general, în care uneori nu sunt vizibile deloc urme ale spiritului științific al celei de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea tratatele sunt adesea luate de oameni fără pregătire științifică adecvată De exemplu, Combes-de-Lestrade

mentionat de specialitatea sa este un inginer, care, de altfel, este angajat in intreprinderi cu caracter pur industrial Chiar si in acele cazuri in care economisti sau avocati, antropologi sau istorici actioneaza ca sociologi, acestia contribuie la scrierile lor, special interesele și punctele de vedere ale științelor lor private, de ex Biblioteca "Runivers " consideră societatea doar într-un fel sau altul Așa este, de exemplu, "sociologia criminală", dezvoltată mai ales în Italia În sfârșit, înțelegerea însăși a ceea ce ar trebui să fie înțeles prin sociologie este cu totul diversificată, mai ales în rândul oamenilor care nu au studiat literatura sociologică Denumirea de "sociologie" a devenită la modă într-o anumită măsură în uzul literar și social, primind, datorită acesteia, un caracter extrem de nedefinit Cu toate acestea, în ciuda acestor fenomene, în literatura sociologică există destul de multe lucrări care sunt unite de aproximativ aceeași înțelegere a subiectului și sarcinii sociologiei Toate sunt mai mult sau mai puțin strâns legate de Comte și, deși pot fi repartizate între diferite direcții, au o mulțime de puncte de contact între ele Doar materialismul economic se deosebește oarecum, dar și aici se poate spune că încetul cu încetul concluziile sale științifice vor intra în proprietatea comună a sociologiei, iar reprezentanții săi vor începe să se apropie de alte domenii ale științei generale a societății Această literatură extinsă există, în plus, în diferite limbi În prezent, este greu de indicat vreo națiune culturală în a cărei limbă nu ar exista măcar o mică literatură sociologică Potrivit rapoartelor recente, chiar și Japonia s-a alăturat acestei mișcări științifice generale și a deschis un departament de sociologie Așa cum se întâmplă întotdeauna cu diferite fenomene ale vieții spirituale, în fiecare națiune în parte sociologia a căpătat chiar una sau alta culoare specială, fie în sensul celor cărora le este îndreptată cea mai mare atenție, fie în sensul metodelor care sunt ușor recurs la sau direct în sensul acelor sau altor viziuni despre societate care se dovedesc a fi predominante în literatura cunoscută Acest lucru este foarte de înțeles și din două motive principale În primul rând, fiecare literatură națională are propriile sale tradiții științifice și filozofice, care continuă să își exercite influența asupra dezvoltării gândirii sociologice Nu fără motiv, de exemplu, dintre cele două țări vecine Franței, una, anume Anglia, a experimentat foarte devreme influența lui Comte, care în același timp s-a dovedit a fi destul de profundă aici, în timp ce cealaltă, Germania, dimpotrivă, a început să se familiarizeze cu Comte destul de târziu și cu atât mai puțin supus influenței sale Ideea este Biblioteca "Runivers " că toată pregătirea mentală anterioară a englezilor și a germanilor nu era aceeași Filosofia unora a avut întotdeauna un caracter mai realist, în timp ce filosofia altora s-a dezvoltat, dimpotrivă, mai ales într-o direcție idealistă Dacă ar fi să reluăm definiția unor tradiții naționale mai particulare care afectează literatura sociologică a țărilor individuale, s-ar putea obține rezultate foarte interesante Pe de altă parte, sociologia relevă influența diferitelor relații reale ale unei țări date De exemplu, critica a subliniat nu o dată că teoria sociologică a lui Gumplovici, care acordă o importanță atât de mare luptei raselor, a fost, ca să spunem așa, inspirată din realitatea austriacă, tocmai din acea luptă a elementelor naționale eterogene care are loc în monarhia habsburgică Este destul de firesc ca sarcinile practice ale vieții sociale să nu rămână fără influență asupra formulării întrebărilor abstracte ale sociologiei Oricum, oricât de puternice ar fi tradițiile științifice și filozofice, pe de o parte, și oricum, pe de altă parte, circumstanțele

diferite ale unui anumit mediu pot fi reflectate în teoriile sociologice, nu ar trebui în niciun caz să exagerăm semnificația diferențelor naționale în literatura sociologică În prezent, schimbul de idei care are loc între popoare individuale se distinge prin viteza și amploarea sa deosebită În fiecare națiune există tendințe filozofice și școli științifice diferite, partide sociale diferite și se apropie din ce în ce mai mult de tendințe omogene, școli și partide ale altor popoare Cât priveşte interacţiunea dintre literaturile sociologice individuale, în ultima vreme aceasta a devenit deosebit de apropiată Apropo, literatura sociologică tradusă crește și în diferite limbi Poate că nicăieri toate acestea nu sunt exprimate într-o asemenea măsură cu atâta forță ca în Rusia, în ciuda sărăciei comparative a forțelor noastre științifice, deși, din păcate, literatura sociologică rusă rămâne încă complet necunoscută în Occident Una dintre trăsăturile acestei literaturi constă în faptul că, datorită originii sale curentului progresist al gândirii noastre sociale, ea a realizat în același timp o sinteză independentă a diverselor idei științifice care au apărut printre alte popoare Necesitatea unei revizuiri sistematice a literaturii sociologice Pentru succesul în continuare al sociologiei, Biblioteca "Runivers este necesar să scoatem la lumină tot ce s-a făcut până acum în acest domeniu al cunoașterii, iar aceasta este departe de a fi o treabă ușoară - având în vedere masa și dispersia materialului deja acumulat Pot fi evidențiate mai multe încercări de cercetare istorică și sistematică a literaturii sociologice, dar în cea mai mare parte sunt oarecum incomplete În urmă cu aproximativ douăzeci de ani, o revizuire mai completă a fost întreprinsă de Smolikovsky în cartea "Învățăturile lui Og Comte on Society", dar această carte, în primul rând, nu a fost finalizată, iar în al doilea rând, în momentul de față nu mai poate fi considerată adecvată stării moderne a sociologiei, cu atât mai mult cu cât pentru vremea ei conținea câteva semnificative În curs din ultimul deceniu au apărut câteva lucrări similare în limba germană, care merită amintite aici b Gruber, autor anterior ( ) cartea publicată sub titlul "Aug Comte, fondatorul pozitivismului " În lucrarea sa, autorul ne oferă o privire de ansamblu asupra filozofiei pozitiviste, înțelegând-o pe aceasta din urmă într-un sens prea larg, de exemplu, incluzând aici, pe de o parte, filosofia lui Taine și Ribot, pe celălalt, pozitivismul ortodox de natură religioasă Carte mult mai importantă și științifică a lui Heinrich Weppg, publicată în Se numește "Og Comte și semnificația lui pentru dezvoltarea științei sociale" și este împărțită în două părți, dintre care primul este dedicat lui Comte însuși, iar al doilea examinează influența sa în țările de limbă franceză, engleză și germană, i e în Franța și Belgia, în Anglia și Nord America, Germania, Austria și Elveția În prezent, această trecere în revistă a celor disponibile trebuie considerată cea mai completă, deși nu spune nimic despre sociologie în literatură în afară de cele enumerate Principalul dezavantaj al cărții lui Wentig constă într-o anumită concizie și chiar uneori superficialitate a observațiilor despre teoriile sociologice individuale și, în plus, ele înșiși sunt grupate în el în primul rând nu în funcție de apartenența la o direcție sau alta, ci în funcție de cutare sau cutare limbaj Este necesar, totuși, să facem o rezervă că Wentig observă cu destulă succes unele trăsături naționale ale literaturii sociologice Un alt defect al caracterului mai particular al cărții sale este că atinge doar puțin economic Biblioteca "Runivers " materialismul (care, de altfel, în general, până acum a atras relativ puțin atenția sociologilor din alte direcții) Wentig nu dedică o pagină și jumătate acestei învățături,

remarcând în trecere că Comte ar numi-o metafizică Mai trebuie adăugat că autorul nu dă dovadă de suficientă imparțialitate în raport cu materialismul economic, transferând acestuia antipatia față de social-democrația, atunci când ar fi necesar să se analizeze problema din punct de vedere exclusiv teoretic În sensul revistei, este semnificativ și eseul lui Rappoport "Despre caracteristicile metodei și direcțiile principale ale filosofiei istoriei"*, publicat în Multe se găsesc în cea mai recentă lucrare ( ) a bernezilor profesorul Ludwig Stein ii" Deosebit de potrivit pentru sarcina , despre care se discută, și primul volum al cărții tocmai publicat al filozofului leipzig Barth "Filosofia istoriei ca sociologie", care conține o privire de ansamblu asupra diferitelor teorii sociologice x) În ultimul timp, în cele din urmă, au apărut publicații speciale bazate pe timp despre sociologie, care urmăresc, printre altele, să urmărească dezvoltarea literaturii sociologice și, prin urmare, să faciliteze munca viitorilor compilatori de recenzii ale literaturii sociologice Între timp, absența unor recenzii sistematice bune se face simțită cu orice atitudine atentă la subiect Destul de des în literatura sociologică există cazuri de nefamiliarizare cu ceea ce a fost deja făcut de alții, mai ales când este vorba de autori care au scris în diferite limbi Adesea, ceva este trecut ca o știre care a fost deja spusă înainte sau se repetă lucruri care au fost deja infirmate cu suficientă persuasivitate De asemenea, se întâmplă ca autorul să rămână complet inconștient de criticile provocate de cartea sa) Barthes, care, apropo, scrisese anterior o carte despre înțelegerea istorică și filosofică a lui Hegel și a hegelienilor până la și inclusiv Hartmann și Marx, distinge direcții clasificatoare, biologice și dualistice în sociologie și în psotoriologie - individualistă, antropogeografice, etnologice, culturale, politice, ideologice și economice În al doilea volum, el promite să dea o expunere a propriilor vederi De remarcat, totuși, că Barthes înțelege în felul său relația sociologiei cu filosofia istoriei, care a afectat și titlul operei sale Biblioteca "Runivers " chaniya Pentru a nu depăși cu mult un exemplu, să subliniem că Durkheim însuși va ști cu greu despre existența unui articol critic al lui Mihailovski dedicat cărții sale "Despre diviziunea muncii sociale" și, între timp, a tuturor criticilor care au fost cauzate până acum de această lucrare a lui Durkheim, cea mai puternică și mai profundă aparține tocmai numitului sociolog rus În general, angajarea în orice fel de știință necesită o cunoaștere a istoriei și a stării sale actuale, dar odată ajuns în domeniul sociologiei, unde ar fi deosebit de necesar, cu acest gen de cunoștințe până la ultima, cel puțin în timp, ne întâlnim foarte rar Așa se explică și faptul că există idei extrem de vagi și contradictorii despre sociologie printre specialiștii din alte domenii științifice, chiar și cei aproape de sociologie, ca să nu mai vorbim de cercurile mai largi ale societății În literatura sociologică, se pot contura mai multe tendințe majore, care se află în relații destul de diverse și complexe unele cu altele Aceste direcții, după cum am văzut, diferă unele de altele prin punctele lor de vedere de bază asupra naturii societății, prin metodele și chiar înțelegerea sarcinilor științei însăși, prin opiniile filozofice, etice și sociale care le sunt asociate O comparație și compararea acestor direcții arată ceea ce ele iau deja ca bază comună, iar critica lor reciprocă duce la clarificarea neînțelegerilor care împiedică formarea unor idei mai largi, mai cuprinzătoare și mai aprofundate despre structura vieții și dezvoltarea societății Reviste de sociologie Corpuri foarte importante de cunoștințe științifice în secolul al XIX-lea au fost realizate

reviste speciale dedicate specialităţilor individuale Dezvoltarea acestei prese merge mână în mână cu progresul ramurilor respective ale cunoaşterii Până în , însă, sociologia nu a avut un singur astfel de organism Adevărat, a existat la un moment dat o revistă specială pozitivistă (La philosophie positive, -), publicată de Littre și Vyrubov, dar semnificația sa pentru sociologie era foarte nesemnificativă Lucrările sociologice nu puteau găsi adăpost decât în reviste consacrate altor specialități conexe, sau în reviste cu caracter general Acest din urmă fenomen a fost observat mai ales în Rusia încă de la sfârșitul anilor , când a început dezvoltarea literaturii sociologice la noi Cele mai importante lucrări INTRODUCERE ÎN STUDIUL SOCIOLOGIEI Biblioteca "Runivers O Mirtov, Mikhailovsky, Yuzhakov și alții au fost publicate sub formă de articole în Otechestvennye Zapiski și în Znanii, dar articole cu conținut sociologic continuă să apară în diferite reviste speciale și generale până în prezent Unele publicații speciale au început chiar recent să acorde o atenție deosebită sociologiei Așa este, de exemplu, "Revista filosofică" franceză, publicată sub redacția lui Ribot Este clar însă că, alături de alte specialități științifice, sociologia a trebuit să-și dobândească și organele proprii De exemplu, în a fost depusă la dosar de Franța și a găsit imitație în alte țări În general, în Franța, în ultimii ani, s-au făcut multe pentru organizarea muncii științifice în sociologie și pentru popularizarea acestei ramuri a cunoașterii Acest timp include, pe lângă întemeierea specială "Revista Sociologică Internațională", înființarea la Paris a Societății de Sociologie, apoi a Institutului Internațional de Sociologie cu congrese periodice, publicarea unei serii întregi de lucrări sociologice sub titlul general " Biblioteca Națională Internațională de Sociologie" și organizarea de cursuri sociologice În această mișcare un rol deosebit de activ îl are René Worms, autorul mai multor lucrări sociologice, dintre care Organismul social este cel mai cunoscut la fiecare două luni, dar a devenit organ lunar din Editorul și-a înțeles sarcina foarte larg și acceptă articole care, poate cu mare comoditate, ar putea fi plasate în alte organe speciale: într-o asemenea măsură, alte articole corespund puțin conceptului de sociologie în fiecare carte a revistei, în plus, se găsește o "cronică a mișcare socială" în diferite țări și recenzii ale cărților de științe sociale angajații sunt un număr destul de însemnat de oameni de știință cunoscuți nu numai din Franța Indiferent de jurnal, Worms s-a angajat la publicarea "International Socio Biblioteca "Runivers " Biblioteca logică", formată din lucrări separate, dintre care șapte volume au fost deja publicate) Exemplul Franței a fost în curând urmat de alte țări Din primăvara anului până la sfârșitul anului , în Italia a apărut lunar Revista Sociologică, în care au predominat însă articole de economie politică În primele luni ale anului , însă, nu a fost publicată nici măcar o singură carte din această revistă așa că În iulie , a început să apară un nou organ (cu două luni) - Revista Sociologică Italiană În Spania, în , a fost întreprinsă publicarea Revistei Legale și Sociologice, dar nu a durat foarte mult Kansk Sociological Journal " publicată din Acest organ cu două luni este deosebit de important pentru indicile sale bibliografice din toate științele sociale și nu sunt remarcate doar cărți și broșuri noi, ci și articole în diverse publicații științifice în principalele limbi În acest sens, jurnalul american este mult superior celui francez În Germania, din toamna anului , s-a întreprins și publicarea unui jurnal sociologic lunar (Zeitschrift fur Socialwissenschaft), care va fi însă consacrat tuturor științelor sociale în general În legătură cu

acesta, este planificată publicarea unei întregi serii de cărți cu conținut social și științific (Socialwissen-schaftliche Zeitfragen) Institutul Internațional de Sociologie Lupta din ce în ce mai răspândită pentru întemeierea unor societăți învățate și organizarea de congrese științifice a afectat și sociologia Prima încercare de a forma o societate sociologică a fost făcută în Franța încă din Littre în , dar încercarea a eșuat Societatea a fost fondată, dar foarte curând s-a dezintegrat, nefiind reușit să facă nimic pentru dezvoltarea sociologiei Un astfel de rezultat, însă, a fost prezis apoi pe baza primilor pași ai societății de către Mirtov în articolul "Sociologi-pozitiviști", publicat în revista "Cunoașterea" Din - a existat o nouă sociologie la Paris) Organism and Society, Worms (existent și în traducere rusă la rubrica "Organism social") -Patologia socială, Lilgenfeld -Populația și sistemul social, Nitti -Teorii moderne despre originea familiei, societății și statului , Lozada - Statul ca organizație a constrângerii într-o societate politică, Balitskaya - Conștiință și voință publică, Novikova -Principii de sociologie, Giddins * Biblioteca "Runivers " o societate umană care pare să aibă un viitor, pentru că nevoia unei asemenea societăți este destul de coaptă pentru un astfel de centru științific precum Parisul La noi, de exemplu, aceasta este încă departe, cu atât mai mult cu cât cel puțin două societăți învățate - Societatea istorică din Sankt Petersburg și Societatea juridică din Moscova - nu exclud sociologia din subiectele de studii O semnificație mult mai importantă pentru unitate socială ar trebui să aibă un "institut socialist internațional", înființat în la Paris, sub cel mai apropiat district al Worms, care ocupă funcția de secretar general b are membrii săi în majoritatea țărilor civilizate ale Lumii Vechi şi Noi Alături de aceasta, membrii săi sunt reprezentanți ai unor specialități destul de diferite în domeniul științelor sociale și aparțin, de asemenea, unor tendințe sociologice diferite Puținele propuneri generale, mai mult sau mai puțin acceptate de toți, se rezumă la următoarele puncte, care au fost formulate de fondatorii Institutului:) "să considerăm toate categoriile de fapte sociale ca fiind strâns legate între ele, fără a omite niciuna dintre ele în cercetarea lor;) "atunci când studiezi fiecare dintre ele, folosește mai degrabă o metodă obiectivă decât una subiectivă, adică a observa, a clasifica, a face sugestii, în loc să se angajeze în construcție arbitrară;) "ca urmare a acestui fapt, să ne străduim să cunoaștem bine lumea publică, ce este aceasta, aceea ne va permite să spunem ce ar putea și ar trebui să fie; studiază înainte de a întreprinde reforme; a ști pentru a acționa, dar a ști înainte de a acționa" Scopul Institutului este de a uni sociologi din diferite țări pentru ocuparea comună a problemelor sociologice, iar în acest scop adună la Paris congrese internaționale, ale căror lucrări sunt apoi publicate sub titlul "Cronicile Institutului Internațional de Sociologie" Primul astfel de congres a avut loc la începutul lunii octombrie , în vârstă de ani, la care au participat oameni de știință din diferite țări Au fost citite mai multe rezumate despre problemele fundamentale ale sociologiei și se poate spune că Biblioteca "Runivers " tendinţele existente în sociologia modernă şi-au avut aici reprezentantul Lienfeld a susținut un rezumat în spiritul școlii organice ("Metoda de inducție sau metoda organică în aplicarea studiului fenomenelor sociale") Novikov, autorul cărții "Lupta dintre societățile umane", apărători înfocați ai materialismului economic au fost Enrico Ferri ("Sociologie și socialism"), precum și Kraus, care a luat parte la dezbaterile provocate de alte rezumate, și el însuși au

citit rezumatul ("Psihiatrie și păianjenul despre idei"), în care, printre altele, el a atins tezele materialismului economic Tarde, autorul "Imitația lui Zakopov" și "Logica socială", în raportul său ("Sociologie elementară") a fost la congres cel mai proeminent reprezentant al acelei tendințe în sociologie care pune în prim plan explicația psihologică Alături de aceste tendințe pur abstracte se află tendința istoriei comparate; Științificul a fost prezentat de Kovalevsky într-un eseu pe care l-a citit despre rezultatele studiului timpurilor preistorice în Rusia Pentru următorul său congres, Institutul a subliniat mai multe întrebări, dintre care două au o importanță fundamentală Prima întrebare se referă la "diferitele definiții ale sociologiei"; Worms a fost însărcinat să prezinte un raport pe această temă Primul Congres de Sociologie, din cei cincizeci și șase de membri ai Institutului de atunci, a fost prezent de douăzeci și opt, iar la al doilea Congres, din nouăzeci, treizeci și opt La acest al doilea congres, care s-a întrunit la sfârşitul lunii septembrie şi începutul lunii octombrie , au mai fost citite n rezumate Și aici toate tendințele sociologice principale au fost reprezentate în mod egal (fără a exclude "sociologia criminală") italiană Întrebările fundamentale au durat mult Worms a făcut un raport despre diferite opinii despre sociologie, Steinmetz despre metoda sociologiei, Sosh-bes-de-Lestrade despre limbajul sociologiei, Lilienfeld (în loc de Tarde) despre dacă există o lege a evoluției formelor politice Mai multe eseuri au fost consacrate evoluției fenomenelor sociale individuale pe baza unui studiu comparativ istoric Biblioteca "Runivers " studii (rezumate de Westermarck, Gumplovich, Kovalevsky și alții, cu Letourneau, Worms și alții acționând ca oponenți) Problema criminalității ca fenomen social a provocat chiar și cinci eseuri (Enrico Ferri, Garofalo etc) Al treilea congres a avut loc în iulie , dar în intervalul dintre al doilea și al treilea congres Institutul a publicat al treilea volum al lucrărilor sale La acest ultim congres, la care, din păcate, numărul membrilor Institutului a fost mult mai mic decât înainte, principalul subiect de dezbatere a fost teoria organică a societății, ai cărei reprezentanți la congres au fost Lilienfeld (președinte), Worms (secretar general)) și Novikov Cu excepția persoanelor numite, toți ceilalți membri ai Congresului care au luat parte la dezbatere (Garofalo, Krause, Loria, Tarde, Starke, Monin, Steinmetz, Ludwig Stein și alții) au fost oponenți decisivi ai teoriei, cei mai apărători zeloși ai căror, la rândul lor, susțineau că este singura bază posibilă a sociologiei ca știință În timpul dezbaterii, a devenit, de asemenea, clar că nu toți sociologii adunați la congres au știut de existența materialismului economic și au fost nevoiți să explice direct ce este această teorie sociologică Cu toate acestea, problema materialismului economic este pusă pe agenda unui viitor congres care se va întruni în (Berna) sau (Paris) Să mai adăugăm că unele rezumate, atât în ceea ce privește subiectele lor, cât și în formularea întrebărilor, au avut, din păcate, un caracter complet non-sociologic Lucrările ultimului congres vor fi publicate în volumul IV al Cronicilor Institutului Predarea sociologiei la universități În ultimii ani, sociologia a început să devină subiectul predării universitare Sociologia este atât de strâns legată de alte științe sociale și a început deja să influențeze unii reprezentanți ai acestor științe cu atâta timp în urmă, încât ar putea fi deja expusă într-o formă sau alta de la departamentele universitare De exemplu, în Rusia în anii șaptezeci și începutul anilor optzeci, la Universitatea din Moscova, Kovalevsky, care ocupa apoi departamentul de drept de stat și

istoria legislației străine, a citit cursuri despre evoluția formelor sociale pe baza studiului comparat Un alt exemplu este Biblioteca "Runivers " sunt prelegerile profesorului din Sankt Petersburg Korkunov despre enciclopedia dreptului, în care un loc destul de proeminent este acordat problemelor pur sociologice În sfârşit, la Universitatea din Sankt Petersburg, de câţiva ani, se predau cursuri de teoria istoriei, care, prin însăşi esenţa materiei, au un conţinut pur sociologic x) De regulă, fiecare nouă știință pătrunde astfel în predarea universitară, până când nevoia se maturizează și se prezintă posibilitatea înființării unui departament special pentru noua știință În vestul Europei și în America, o astfel de nevoie, fără îndoială, se face simțită destul de puternic Acest lucru este indicat, printre altele, de faptul că problema predării universitare a sociologiei a devenit în ultimii ani subiectul unei discuții destul de aprinse în pamflete și articole separate, dintre care multe sunt plasate în International Sociological Review sociologie și alte întrebări legate de întrebarea principală, de exemplu, despre ce facultate, istoric-filologică sau juridică, ar trebui datată această învățătură Printre autorii care au vorbit despre acest subiect, îl regăsim și pe Giddins, care a scris despre acest articol, și apoi a dedicat mai multe pagini aceleiași întrebări în Principiile sale de sociologie În prezent, în America, această mișcare capătă proporții din ce în ce mai mari, iar în la Hartford a existat chiar un colegiu special de sociologie cu un curs de trei ani, care dă chiar și o diplomă de licență în sociologie Dar chiar și în acest sens a început o mișcare printre sociologii francezi În , Greef, în "Introducerea în sociologie", a argumentat cu pasiune necesitatea înființării unei secții de sociologie și chiar a unei facultăți de sociologie specială Și a reușit, de asemenea, să realizeze punerea în aplicare a ideii sale și să ia catedra de sociologie la Free Universitatea din Bruxelles Iй curs de sociologie a început să se citească la Bordeaux, profesor al Facultății de Istorie și Filologie Durkheim, iar patru ani mai târziu, în același oraș, profesor al Facultății de Drept Dugi a organizat un curs sociologic ') Vezi prefața acestei cărți Biblioteca "Runivers " seminarii În , Consiliul Municipal Lyon a instituit un curs popular de sociologie, încredințându-l lui Bertrand, membru al Facultății de Istorie și Filologie din localitate, să-l citească Din , sociologia este predată de Marcel Bernes la Facultatea de Istorie și Filologie din Montpellier Este clar că Parisul nu este departe de provincii Se predau mici cursuri de sociologie la diverse institutii: Letourneau (la Scoala Antropologica), Worms (la Uniunea Tineretului Francez din), Tardom (la Scoala Libera de Stiinte Politice din) si Delbay (la Colegiul Liber de Ştiinţe sociale x) La mijlocul anului , Camera Deputaților a aprobat proiectul de înființare în Collège de France a unui departament special de filozofie socială, la care, potrivit ultimelor știri, a fost invitat Izule În prezent, sociologia, ca materie de predare, mai există la Berlin (Simmel), la Helsingfors (Westermark), la Utrecht (Epteinmetz), la Copenhaga (Stark), la Tokyo etc , deși în majoritatea cazurilor nu este departament special Opiniile lui Giddins despre predarea sociologiei Există diverse obiecții la adresa introducerii sociologiei ca materie de predare universitară Când noua Universitate din Bruxelles a fost deschisă în , rectorul ei Fan der Rest, opunându-se lui Greef, a făcut din sociologia în relația sa cu științele sociale speciale tema discursului său de deschidere Potrivit acestuia, sociologia este "o știință care nu are o definiție exactă, slab delimitată de științele morale și politice și referitoare la un număr infinit de întrebări care

sunt toate incluse în programul departamentelor existente" Prin urmare, crede el, sociologia poate fie doar sau "totalitatea științelor noastre morale și politice, legate între ele printr-o unitate himerică", sau o simplă expunere a "viziunilor generale asupra progresului social", care nu diferă cu nimic de vechea știință - filosofia istoriei Aceasta este opinia unui sociolog belgian, care este împărtășită de foarte mulți oameni de știință, printre altele din țara noastră, a fost criticată de Giddins Collège libre des sciences sociales este mult mai puțin cunoscut decât Ecole libre des sciences politiques Ha - , cu excepţia cursului Delbet, care este la cap!; intreaga institutie (La sociologie d'après A Comte), in aceasta institutie se anunta cursurile Segnobos (Anexa metodei istorice la stiintele sociale) si Tarde (Eseu de sociologie) Biblioteca "Runivers " Sociologul canadian este de acord în principiu că, dacă sociologia este într-adevăr ceva vag și nedefinit, ea nu poate fi inclusă în programa predării universitare Dar tocmai el nu recunoaște corectitudinea unei astfel de concepții asupra sociologiei În altă parte s-a subliniat deja modul în care Giddins însuși înțelege sociologia: pentru el este o știință generală a fenomenelor sociale sau, mai degrabă, a acelor trăsături de bază ale vieții sociale care se observă în toate categoriile separate de fenomene sociale Din acest punct de vedere, sociologia, ca materie de predare, este la Giddins un fel de propedeutică pentru studenții altor științe sociale "O analiză a trăsăturilor generale de bază ale fenomenelor sociale", spune el, și o elucidare a legilor generale ale evoluției sociale, ar trebui să formeze baza pentru virgule speciale în toate departamentele științelor sociale În altă parte în cartea sa, Giddins se ocupă de predarea sociologiei și din punct de vedere metodologic Fiecare păianjen are metodele sale speciale, iar științele cele mai strâns legate între ele, converg între ele și în metode Există minți mai dispuse la una dintre metodele de gândire și metodele de cercetare Giddins consideră că sociologia, ca disciplină a predării universitare, ar trebui considerată și "Dacă", spune el, "o știință este mai aproape de o categorie de știință în materie, și de altă categorie în metoda ei, ea are putine sanse sa castige simpatia studentilor Intrucat sociologia intereseaza mai ales pe cei care studiaza stiintele economice, juridice si politice, si din moment ce trebuie sa foloseasca metode care nu sunt comune acestor paianjeni, este mai bine, poate, sa abandonezi orice speranta de introducere a sociologiei în programa universitară "Cu toate acestea, Giddins însuși consideră că această considerație nu este atât de importantă încât ar putea stânjeni studentul care studiază sociologia sau profesorul care o predă "Dacă metoda sociologiei", continuă Giddins, prezintă dificultăți deosebite studenților de la economia politică, guvernarea și științele istoriei, științele înseși, și nu sociologia, sunt de vină Cine studiază orice știință socială trebuie să fie familiarizat cu metodele istorice și comparative în formele lor calitative și statistice Cu asta, desigur, toată lumea va fi de acord Numai chestiunea deducerii poate fi contestată Biblioteca "Runivers " primire pozitivă: se poate cere celor care studiază științele economice, politice și juridice, o bună capacitate de a manipula metoda de sinteză psihologică? El este cel care spune că dintre lucrurile cu care studenții de științe sociale se familiarizează, nimic altceva nu le poate fi atât de necesar ca cunoașterea metodei de sinteză psihologică "Un tânăr", adaugă el, care în prezent se angajează în studiul economiei sau al dreptului, va vedea foarte curând că, dacă vrea să se situeze la nivelul acestor științe, trebuie să devină un observator critic al datelor psihologice privind

pe care se bazează Suntem oarecum orbi pe același subiect Ne-am oprit asupra acestor considerații ale unui profesor american de sociologie, având în vedere faptul că ele privesc însăși esența problemei Mai mult de o sociologie este acuzată de nedeterminarea conținutului Fiecare păianjen nou nu primește imediat limite precise; și chiar și vechile științe nu sunt adesea înțelese în același mod de către diferiți reprezentanți ai aceleiași specialități De exemplu, antropologia a fost acuzată de neclaritate foarte recent, ceea ce nu a împiedicat însă această știință să devină una dintre subiectele predării universitare (aveam doar acum cincisprezece ani) O materie precum dreptul poliției, predată în facultățile de drept, este, de asemenea, înțeleasă foarte inegal de diferiții membri ai departamentului respectiv Dar este deosebit de important exemplul așa-zisei enciclopedii a dreptului, despre subiectul și sarcina căreia au existat chiar nenumărate dispute în literatură și care în prezent este departe de ceea ce era în epoca includerii sale printre disciplinele universitare predare Acest exemplu este deosebit de important în lumina faptului că unii profesori ai enciclopediei de drept, în înțelegerea sarcinii acestui subiect, au adoptat de mult punctul de vedere pe care Giddip îl apără în prezent Korkunov este deosebit de aproape de noi, transformând enciclopedia dreptului într-o "teorie generală a dreptului", luând în considerare în această teorie principalele probleme ale statului și introducând în ea un material psihologic și sociologic destul de semnificativ În această formă, enciclopedia dreptului Biblioteca "Runivers " se transformă într-un fel de propedeutică filosofică a științelor sociale, și nu îi lipsește decât un singur lucru - a considera societatea din punct de vedere economic, pentru a obține sensul unui adevărat curs sociologic; într-o astfel de propedeutică este cel mai convenabil să se familiarizeze elevii cu varietatea de metode pe care trebuie să le folosească științele sociale În acest sens, enciclopedia dreptului din facultățile noastre de drept este deja o formă gata făcută pentru predarea sociologică În altă privință, Giddins repetă același lucru care a fost spus de multă vreme de profesorii Enciclopediei de Drept Sociologia sa, ca subiect de predare universitară, este în primul rând propedeutică pentru oamenii care se dedică studiului științelor juridice, politice și economice De exemplu, Korkunov, în binecunoscutele sale Prelegeri despre teoria generală a dreptului, este complet din acest punct de vedere, deși în același timp, spre deosebire de alți profesori de această materie, el propune un alt punct de vedere, subliniind pe bună dreptate că "doctrina generală a dreptului servește drept cel mai bun mijloc de cunoaștere a dreptului și în interesul reînnoirii învățământului general, în care știința dreptului trebuie, desigur, să-i ia locul" În general, toți enciclopediștii, așa cum Prof Zverev, sunt de acord între ei în scopul pur pedagogic al subiectului lor: "sarcina principală a enciclopediei este, în opinia lor, de a introduce începătorul în studiul specialității alese " Cu toate acestea, nu ar fi corect să ne uităm la sociologia ca materie specială, care ar trebui limitată la o singură facultate, și chiar și atunci ca o introducere generală într-un anumit cerc de științe Sociologia este la fel de importantă pentru istorici sau pentru persoanele care se specializează în studiul aspectelor culturale ale vieții sociale, cum ar fi, de exemplu, religia sau literatura În fine, este importantă ca atare și o materie de învățământ general, cu care, în semnificația ei, niciuna dintre științele sociale private nu poate fi comparată Trebuie avut în vedere și ultima considerație Sociologia este unul dintre subiectele care atrage în special atenția publicului

Cărțile despre sociologie sunt populare și ușor traduse în limbi străine Articolele sociologice apar în reviste generale și mai departe Biblioteca "Runivers " du-te numeroși cititori Dintre întrebările care trezesc dispute abstracte în rândul celor interesați de cunoașterea științifică, întrebările de sociologie, datorită legăturii lor strânse cu întrebările vieții, aparțin departe de ultimul loc Ar fi ciudat dacă nu s-ar auzi un singur cuvânt despre aceste întrebări de la departamentul universitar Simplul fapt al existenței unei vaste literaturi sociologice și al împărțirii acesteia între câteva tendințe destul de clar definite nu trebuie să treacă neobservat de universitate, dacă universitatea își dorește să-și exercite influența asupra vieții publice De asemenea, ar fi important ca sociologia să intre în cercul predării universitare În istoria fiecărei științe, sistematizarea adevărurilor dobândite este de mare importanță, iar o astfel de sistematizare se realizează cel mai bine prin dezvoltarea de cursuri pentru predarea orală și compilarea de mijloace didactice pentru tipărire Departamentul de sociologie a universității Odată cu împărțirea actuală a universității în facultăți, sociologia ar trebui să se limiteze la una dintre facultățile existente Acolo unde predarea sociologiei începe deja să fie introdusă, această întrebare a căpătat o semnificație direct practică și chiar a stârnit o controversă directă Exact așa s-a întâmplat în Franța, unde a existat o scindare între susținătorii noii discipline: unii și-ar dori ca sociologia să fie subiectul Facultății de Istorie și Filologie (faculté des lettres), alții sunt pentru Facultatea de Drept (facultate de drept) Acest lucru indică doar că sociologia poate și ar trebui să dobândească un sens foarte larg: depășește cadrul facultății moderne În general, împărțirea actuală a universității în facultăți, care s-a conturat într-un mod pur istoric și a suferit destul de multe modificări în dezvoltarea sa, nu corespunde în multe privințe stării moderne a științelor individuale și a relațiilor private existente între ele și, prin urmare, ar fi trebuit revizuită Că sociologia nu poate face obiectul unei facultăți exclusiv istorico-filologice sau de drept este fără îndoială Dacă în unele locuri sociologia se predă într-o catedra, în altele în alta, atunci aceasta depinde doar de motive pur accidentale, în funcție de unde profesorul a luat inițiativa La Bordeaux, unde s-a predat prima dată sociologia Biblioteca "Runivers " logie, pe lângă cursul predat la Facultatea de Istorie și Filologie, la Facultatea de Drept, se desfășoară un seminar sociologic pe modelul seminariilor științifice existente în universitățile germane Nici nu există temeiuri pentru afirmarea drepturilor speciale ale filologilor sau juriștilor de a studia în departamentele universitare de sociologie Această știință nu ar trebui privită ca un fel de anexă, de exemplu, a istoriei sau a uneia dintre științele sociale private Desigur, o persoană angajată în sociologie are nevoie de o educație mai enciclopedică decât cei care se dedică altor ramuri ale cunoașterii, dar pentru succesul afacerii este necesar ca sociologia în predarea universitară să nu fie cu vreo culoare specială, de exemplu, psihologică sau istorică, juridică sau economică etc Sociologia, ca disciplină a predării universitare, ar trebui să fie o știință complet separată și independentă, de la ai cărei reprezentanți să se solicite anumite cunoștințe factuale și literare, așa cum se face în raport cu alte științe Este de la sine înțeles că până când departamentele de sociologie nu vor fi pregătite special pentru ocupație, așa cum se face în raport cu alte departamente, reprezentanți ai altor științe conexe vor acționa ca profesori de sociologie Aparent însă, în Franța, sociologia, ca atare,

începe să intre în cercul subiectelor pe care se scriu disertații și diplome științifice De exemplu, ambele teze de doctorat (acestea latină și franceză) ale lui Worms au un conținut sociologic ("Despre esența și metoda sociologiei" și "Organismul social") Cartea lui Izule "La cité moderne" a fost și o disertație pentru o diplomă, ceea ce indică faptul că sociologia începe să pătrundă în viața academică și prin concursul de grade științifice - un alt indiciu că în ultimii ani această știință a luat într-adevăr din ce în ce mai mult controversa cu privire la facultatea cu care să se asocieze această știință indică faptul că reprezentanții altor specialități încep să o prețuiască foarte mult, deși Faure, autorul articolului "Sociologie la Facultatea de Drept din Franța", este greu de adevărat aici de care noua știință se bucură de netăgăduit și recunoașterea generală Nevoia de sistematizare a sociologiei Citirea cursurilor sociologice, așa cum am menționat mai sus, poate avea Biblioteca "Runivers " important în sistematizarea sociologiei Nimic nu contribuie la sistematizarea acestei sau a altor cunoștințe într-o asemenea măsură ca predarea, desigur, când aceasta din urmă este stabilită ca scop de a prezenta o anumită ramură în întregime, chiar dacă această prezentare este elementară Nu trebuie, totuși, să credem că aceasta este singura modalitate de sistematizare a cunoștințelor științifice Nevoia de sistematizare este cauzată nu numai de nevoile de predare, ci și de sarcinile însuși studiului păianjenului de către persoane care se gândesc să se dedice studiilor sale speciale Sociologia în momentul actual se află tocmai în acel stadiu de dezvoltare, la care deja se simte nevoia unui set general de adevăruri mai mult sau mai puțin stabilite, sau cel puțin a unui sistem general de întrebări principale și fundamentale Este adevărat că se făcuseră deja de mai multe ori încercări de expunere sistematică a sociologiei, dar la început nu puteau decât să fie premature și, în același timp, erau în cea mai mare parte un sistem cu caracter pur personal Desigur, două lucruri sunt destul de diferite: elaborarea unui sistem din materialul științific deja disponibil sau crearea unui sistem pe baza unor considerații pur a priori În acest din urmă caz, ceea ce se observă în istoria filozofiei se va repeta întotdeauna în mod necesar: un sistem este complet diferit de altul și în fiecare dintre ele personalitatea autorului său își găsește expresia cu toate particularitățile minții și caracterului său Când sociologia era, ca să spunem așa, doar o idee de știință, și nu o știință, doar o formă fără un conținut corespunzător, a existat un spațiu larg pentru arbitrariul personal atât în sensul determinării gamei de întrebări pe care ar trebui să le abordeze sociologia cu și în sensul conținutului acelor răspunsuri care trebuiau date la aceste întrebări În prezent, datorită dezvoltării literaturii sociologice în diverse direcții, s-a acumulat o bogăție de material, cu care orice sociolog trebuie neapărat să ia în calcul, dacă dorește să urmeze același drum cu reprezentanții altor specialități științifice Dacă mai devreme sociologia era o formă, ca să spunem așa, gata să fie umplută cu orice conținut, acum există un anumit conținut care caută o formă adecvată Oricât de mare ar fi elementul de înțelegere personală în știință, disponibilitatea acestui material, elaborat prin eforturile combinate ale multor oameni de știință, nu ne mai permite să construim sisteme sociologice arbitrare, unul complet diferit de celălalt, Biblioteca "Runivers " neunite de întrebări comune și chiar în unele cazuri de răspunsuri comune Simplul fapt că în literatura sociologică s-au dezvoltat mai multe tendințe cu un caracter foarte definit indică faptul că există multe puncte importante asupra cărora, cel puțin, unii sociologi sunt de acord între

ei Pe de altă parte, alături de reprezentanți ai anumitor tendințe, care țin din ce în ce mai mult în considerare ideile din alte direcții, există scriitori care urmează căi mai corecte de a critica învățăturile unilaterale și de a sintetiza adevărurile particulare conținute în aceste învățături Influența gândirii sociologice asupra specialiștilor din diverse domenii ale științelor sociale era deja atât de lungă și puternică încât s-a făcut ceva pentru sociologie și pe această latură, în sensul prelucrării materialului după noi metode și în vederea unor noi întrebări În sfârșit, un studiu istoric comparativ al formelor sociale și al evoluției lor a creat un enorm material sociologic de observații generalizate și ipoteze mai mult sau mai puțin probabile, care în totalitatea lor nu numai că pot face obiectul sistematizării, ci chiar o necesită în mod direct Nimic din toate acestea nu s-a întâmplat atunci când ideea de sociologie a apărut pentru prima dată în fruntea lui Comte, care a decis imediat să ofere un sistem complet gata de știință nouă și care a trebuit, ca să spunem așa, să o creeze din nimic Multă vreme, programul de întrebări la care trebuia să răspundă sociologia putea fi alcătuit de fiecare în felul lui Punând aceste întrebări sau alte întrebări, în plus, era imposibil să punctăm lucrări monografice în care aceste întrebări au fost dezvoltate într-un fel sau altul Între timp, necesitatea unor astfel de programe s-a simțit evident, deși uneori a echivalat cu o reproducere - doar cu rubrici noi - a programelor științelor sociale mai vechi Acum sociologul este într-o poziție mai fericită Nu mai are nevoie să inventeze el însuși întrebări, din care să se formeze un sistem complet de sociologie Ele au fost deja puse chiar de literatura sociologică și rămâne doar să se determine relațiile reciproce care există între aceste întrebări pentru a determina întregul domeniu al sociologiei și ordinea internă a părților sale În același timp, după ce a conturat cutare sau cutare întrebare, sociologul este acum în măsură să indice literatura relevantă a subiectului în cauză Biblioteca "Runivers " Predarea sociologiei de la catedrele universitare a reînviat sistematizarea problemelor sociologice Revista Internațională de Sociologie oferă câteva date pentru a judeca modul în care se întâmplă acest lucru în țările în care există predarea sociologiei De remarcat în acest sens este articolul destul de semnificativ al lui Marcel Bernes, intitulat, de asemenea, "The Curriculum of a Course in General Sociology" de În aceeași ediție, ne putem familiariza cu programele altor cursuri sociologice (de exemplu, Worms) Același lucru se observă și în America, judecând după datele revistei sociologice locale Când vom avea la dispoziție un număr mai mare de astfel de programe, vom putea, comparându-le și criticându-le, să ajungem la niște rezultate certe pe acest punct de vedere, dar până acum avem în fața noastră doar primele încercări de sistematizare a întrebărilor sociologice pentru scopul predării, iar primele experimente nu pot avea niciodată o importanță decisivă - Necesitatea sistematizării problemelor sociologice este cauzată de o altă nevoie care există în societatea modernă O amplă strădanie pentru autoeducație surprinde în mod firesc sociologia în cercul intereselor sale În timp ce în alte științe se poate indica întotdeauna ajutoare generale precum manualele școlare sau cursurile universitare, în sociologie nu se poate sublinia absolut nimic Căutătorul unei educații sociologice prin așa-zisa lectură acasă trebuie să apeleze la început la o serie întreagă de lucrări din care s-ar putea familiariza cu cutare sau cutare întrebare, chiar dacă doar într-o iluminare unilaterală În orice caz, astfel de studii necesită un program binecunoscut, iar a întocmi un astfel de program înseamnă,

parcă, a contura direct conținutul unui curs sistematic de sociologie În ultimii ani s-au făcut două încercări de acest fel în literatura rusă Unul dintre ele a apărut în Programele de lectură pentru autoeducație, unde sunt date două programe de sociologie - unul mai fragmentar și mai prescurtat, celălalt mai complet și sistematic (al doilea program a apărut abia în ediția a II-a a Programelor) O altă încercare similară îi aparține lui Yuzhakov El și-a publicat planul pentru un întreg curs de sociologie în prefața celui de-al doilea volum al Studiilor sociologice, dar într-o formă mai dezvoltată l-a plasat în Bogăția Rusiei pentru Ambii Biblioteca "Runivers " aceste încercări sunt liste sistematice ale principalelor întrebări ale sociologiei cu indicații ale acelor lucrări pe baza cărora, în opinia compilatorilor, este cel mai convenabil să se familiarizeze cu aceasta sau cutare întrebare Este clar că un astfel de mod de familiarizare cu sociologia pentru începători prezintă un mare inconvenient, cu atât mai mult cu cât, având în vedere diferența dintre domeniile individuale ale sociologiei, poate să nu fie deosebit de ușor pentru cititor să navigheze printre aceste domenii Chiar dacă aceste încercări nu și-au atins pe deplin scopul imediat, adică dacă s-au dovedit a fi de puțin folos în practică, semnificația lor pur teoretică nu poate fi negată: numai în acest fel sociologia se poate distinge de alte științe conexe, poate determina conținutul ei esențial și poate clarifica importanța relativă a întrebărilor sale individuale Și toate acestea, fără îndoială, sunt importante pentru dezvoltarea ulterioară a sociologiei în sine, în dezvoltarea căreia este timpul să introducem mai multă conștiință și planificare Terminologie sociologică nedezvoltată Un neajuns foarte semnificativ al sociologiei moderne este lipsa dezvoltării terminologiei sale Știința nu poate avansa cu succes dacă nu are propriul său limbaj comun și la fel de înțeles Cu cât o știință este mai perfectă, cu atât conceptele sale generale sunt mai precise, cu atât terminologia ei este mai puternică În acest sens, sociologia lasă mult de dorit Conceptele sale nu sunt întotdeauna strict definite, iar aceleași cuvinte sunt folosite de diferiți scriitori în sensuri diferite Se întâmplă chiar ca unele concepte găsite la unii scriitori să fie complet absente la alții Situația este și mai gravă cu nomenclatura sociologică De foarte multe ori în știința societății sunt transferate - fără nicio modificare a sensului sau cu o oarecare modificare a sensului - expresii tehnice folosite în alte științe Starea generală a lexicului sociologic este de așa natură încât există o nevoie constantă de a crea termeni noi, dar adesea pentru același concept nou se creează două sau trei cuvinte noi în același timp, care de multe ori rămân proprietatea personală a inventatorilor lor, adică neintră în uz general, continuă să apară în lucrările inventatorilor lor Uneori pasiunea pentru neologisme din domeniul sociologiei capătă proporții chiar monstruoase Când în urmă cu de ani, Littre a fondat o societate sociologică la Paris, INTRODUCERE ÎN STUDIUL SOCIOLOGIEI Biblioteca "Runivers Sociologie, a scris "Tratatul de sociologie", în care a dat o serie întreagă de noi nume pentru diviziunile și subdiviziunile sociologiei: sociodinamie, sociomerie, socioergie, socioauxie, socioporia, socioogatia, sociokaliya, sociologie, socioarhie etc În rusă literatura, astfel de Stronin a manifestat totuși o tendință către neologisme în timpul său Este clar că această scriere a termenilor științifici a oferit un prilej convenabil pentru tot felul de batjocuri, dar, fără îndoială, a existat și un fel de latură serioasă Familiarizându-ne cu literatura sociologică, observăm adesea un fenomen curios Autorii, lucrând fără nicio influență unul

asupra celuilalt, vin foarte des la aceleași idei, dar pentru a le exprima folosesc cuvinte atât de diferite încât doar cu o grijă deosebită se poate descoperi asemănarea dintre gândurile lor, ajungând adesea la identitate același concept este desemnat prin cuvinte diferite, cu care se asociază involuntar alte idei foarte diferite, apar destul de firesc diverse neînțelegeri, neînțelegere reciprocă și dispute inutile despre cuvinte Pe de altă parte, aceiași termeni sunt foarte des folosiți în sensuri foarte diferite, iar acest lucru, desigur, nu poate contribui la înțelegerea reciprocă de către sociologi O asemenea stare a lexicului sociologic depinde în întregime de momentul dezvoltării trăit de această știință Pur și simplu inventarea de noi cuvinte pentru necazuri, desigur, nu poate fi ajutată: un limbaj științific, ca orice limbă, nu este creată prin intermediul unui contract social Unificarea lexicală nu poate fi decât rezultatul unei unificări mai mari în gânduri Sociologii înșiși trebuie însă să contribuie la această unificare analizând conceptele folosite în literatura sociologică, adunându-le și comparându-le între ele, clasificându-le și observând ce termeni intră din ce în ce mai mult în uz comun În alte ramuri ale cunoașterii, nimeni nu își asumă meritul pentru originalitatea terminologiei Dimpotrivă, în literatura sociologică se observă uneori tendința opusă, care, desigur, vorbește foarte defavorabil intereselor științei însăși Acest lucru este deosebit de jenant pentru nespecialiști, care pot vedea cu ușurință un dezacord acolo unde nu există, sau nu reușesc să observe o coincidență completă în gânduri în acele cazuri în care aceleași idei sunt exprimate de diferiți Biblioteca "Runivers " cuvinte Este clar că o astfel de stare a lexicului sociologic oferă o armă suplimentară în mâinile oponenților sociologiei ca știință independentă care poate deveni un subiect special de predare Este de sperat că o mai mare apropiere între sociologi, care este mult facilitată de organe și societăți speciale, congrese etc , va avea ca rezultat o mai mare unitate a terminologiei științifice fără acorduri speciale Un cuvânt de succes își va găsi o cale și, încetul cu încetul, va alunga alte expresii, mai puțin reușite În acest sens, un exemplu remarcabil este chiar numele sociologiei: indiferent cât de mult au protestat împotriva ei și ce termeni au fost propuși pentru a o înlocui, ea s-a impus în știință, în ciuda originii ei semi-latină, semi-greacă Concluzie Starea actuală a sociologiei ne permite să conturăm în ce direcție ar trebui să aibă loc dezvoltarea ulterioară a acestei științe Ideea lui Comte a fost de a crea o știință a societății care să poată fi pusă alături de științele care studiază natura Prima condiție pentru aceasta a fost emanciparea completă a studiului fenomenelor sociale de orice fel de metafizică În acest caz, Comte a fost pe deplin de acord cu Kant recunoscând că numai fenomenele care ni s-au dat în experiență sunt accesibile cunoașterii noastre, în niciun caz esența suprasensibilă a acestor fenomene În prezent, într-adevăr, științele sociale sunt din ce în ce mai eliberate de vechile tradiții metafizice Nici formularea întrebărilor, nici rezolvarea lor în acest domeniu al cunoașterii nu ar trebui să depindă de acele sau alte idei pe care mintea umană le poate dezvolta cu privire la esența lucrurilor În acest sens, sociologia poate și ar trebui să fie aceeași știință ca, de exemplu, fizica sau chimia, studiind fenomenele care au loc în materie, indiferent de modul în care esența materiei poate fi înțeleasă metafizic Experiența noastră este dată fenomenelor a două categorii diferite, una cu cealaltă în limitele experienței ireductibile, iar știința trebuie să le studieze exact așa cum ne sunt date, lăsând filozofii să continue disputa

nesfârșită despre materialism și spiritualism Natura neștiințifică a primei atitudini față de fenomenele sociale a constat în faptul că aceste fenomene erau de obicei înțelese din punctul de vedere al metafizicii spiritualiste Sociologia, ca știință, ar trebui abandonată * Biblioteca "Runivers " orice metafizică, iar dacă unii reprezentanți ai materialismului economic își fundamentează înțelegerea științifică a istoriei pe înțelegerea metafizică a esenței lumii ca materie, atunci, desigur, acest lucru nu poate fi numit progres științific Mult mai corecti sunt acei reprezentanți ai acestei doctrine care iau punctul de vedere al filozofiei critice a lui Kant Dar nici această filozofie, propriu-zisă, nu prejudecă problema ce rol joacă economismul în viața socială Principalele teoreme din sociologie trebuie demonstrate clar prin intermediul acestei științe în sine sau prin alte științe care studiază lumea fenomenelor, iar acestea sau alte teorii epistemologice nu au nicio legătură cu aceasta: pot conține principii binecunoscute pentru întregul domeniu a cunoașterii umane, în niciun caz date speciale pentru demonstrare din teoreme științifice separate Eliberarea treptată a sociologiei de metafizică nu poate fi considerată însă echivalent cu respingerea oricărei filosofii în studiul fenomenelor sociale Dintre sociologi nu sunt puțini cei care tratează cu cea mai mare neîncredere orice speculație în acest domeniu, crezând că întreaga sarcină a sociologiei în prezent constă în prelucrarea materialului factual al diferitelor categorii prin intermediul inducției istorice comparative Unii dintre ei susțin chiar că se vor putea crea teorii sociologice numai atunci când întreaga lume a fenomenelor sociale va fi studiată în acest fel Dar ei uită că în toate domeniile cunoașterii, alături de studiul faptelor, are loc construcția teoriilor Dacă toată lumea ar gândi așa, omenirea nu ar depăși niciodată limitele simplei acumulări și dezvoltării detaliate a materialelor faptice Când nu suntem în stare să avem cunoștințe complet exacte, ne mulțumim cu cunoștințe aproximative și ar fi ciudat să refuzăm astfel de cunoștințe pentru a acumula și dezvolta material faptic, pe baza căruia doar generațiile viitoare ar începe să construiască teorii științifice Atât curiozitatea noastră, cât și cerințele practice ale vieții ne cer, în egală măsură, să avem, dacă nu chiar exacte, măcar oarecum apropiate cunoștințe teoretice ale adevărului în domeniul fenomenelor sociale Susținătorii dominației exclusive a cercetării istorice comparate în sociologie uită, de asemenea, că teoriile generale, oricât de imperfecte, sunt necesare și pentru ei ca Biblioteca "Runivers " așa-numitele ipoteze de lucru, adică a unui anumit tip de presupunere, care sunt acceptate temporar pentru a avea un principiu călăuzitor în studiul materialului faptic În toate științele, experiența și speculația, studiul faptelor și construcția teoriilor merg mână în mână, controlându-se reciproc, ghidându-se reciproc Relația normală dintre cele două direcții ar trebui să fie de a lupta pentru același scop și niciuna dintre direcțiile nu trebuie considerată exclusiv adecvată pentru atingerea scopului Reacția împotriva metafizicii în sociologie merge uneori prea departe în altă privință Punând știința naturii ca model pentru sociologie, unii scriitori moderni susțin că în știință nu ar trebui să existe altă relație cu fenomenele lumii umane, cu excepția ceea ce predomină în știința naturii la fenomenele naturii studiate în ea Ei cer ca toate ideile și considerațiile etice să fie eliminate din sociologie, ca fiind complet neștiințifice Obiectivismul științific își asumă acest lucru, amestecând imparțialitatea științifică cu indiferența morală și presupunând că orice evaluare morală este dictată în mod necesar de un fel de metafizică În acest

caz, un lucru este uitat: în fenomenele sociale, așa cum ne sunt date în experiența însăși, sunt conținute astfel de momente, din care fenomenele naturale sunt lipsite, ca iarăși aceste fenomene ne sunt date în experiență Dacă metafizicii pun în fenomenele sociale ceea ce nu este deloc cuprins în ele, atunci, dimpotrivă, oamenii în cauză vor să vadă în aceste fenomene nu tot ceea ce este cu adevărat cuprins în ele Acesta este un păcat direct împotriva cerințelor realismului științific Sociologia poate rămâne în întregime pe o bază științifică, pe de o parte, construind teorii generale și, pe de altă parte, introducând în aceste teorii un punct de vedere etic Pe această cale are loc dezvoltarea sociologiei în prezent "Comparativiștii" și "obiectiviștii" reprezintă doar taberele extreme ale tendinței anti-metafizice, poate păianjenii necesari în economia generală, care, fără verificări adecvate, s-ar putea încă rătăci cu ușurință pe vechiul drum al tradițiilor metafizice Este de dorit doar ca forțele de reținere să nu se transforme în forțe de întârziere Ideea lui Comte că sociologia ar trebui să fie o știință abstractă, adică studiind societatea, luată în mod abstract, de asemenea Biblioteca "Runivers " din ce în ce mai mult realizată de dezvoltarea modernă a științei noastre Adevărat, sociologia nu a urmat drumul pe care Comte l-a deschis înaintea ei cu dinamica sa socială, dar în acest caz a amestecat conceptele de general și de abstract, iar în locul teoriei generale a evoluției sociale, luată abstract, a dat un abstract istoria dezvoltării omului care are loc efectiv calitatea Eroarea lui Comte a fost corectată, iar în prezent chiar și acei sociologi care nu sunt de acord cu clasificarea lui Comte a științelor (cum ar fi Spencer, Giddins și alții), sociologia este tocmai teoria generală a evoluției fenomenelor sociale Nu există niciun motiv să presupunem că în viitor sociologia se va abate de la această cale, deoarece în acest caz istoria sociologiei repetă ceea ce sa întâmplat mai devreme cu alte științe Iar locul pe care sociologia îl ocupă printre alte științe devine din ce în ce mai definit și mai precis Unul dintre meritele lui Comte a fost că a conectat știința socială cu știința naturii În acest sens, el a fost unul dintre fondatorii acelei mișcări științifice, care și-a propus ca obiectiv reunirea celor două mari domenii ale cunoașterii umane Adevărat, importanța studierii influenței naturii externe asupra istoriei a fost deja recunoscută mai devreme și apoi au început să vorbească despre importanța studierii caracteristicilor rasiale ale omenirii pentru explicarea istoriei, dar pentru prima dată numai Comte, în clasificarea sa a păianjeni, a dat o formulă filozofică a relațiilor care ar trebui să existe între sociologie, pe de o parte, și știința naturii, și mai ales biologie, pe de altă parte Dependența fenomenelor sociale de fenomenele biologice a devenit unul dintre principiile de bază ale noii științe Dar nici aici problema nu a fost lipsită de unele unilateralități și pasiuni, exemple ale cărora sunt teoria organică a societății și darwinismul sociologic Cu toate acestea, în sociologia însăși, a apărut o reacție împotriva unui astfel de "naturalism" în știința societății Deja primii critici ai clasificării științelor lui Comte au subliniat că în celebra sa serie de științe, el ar fi trebuit să plaseze o știință mai abstractă între biologie și sociologie - psihologie În prezent, această modificare a clasificării științelor lui Comte se bucură, s-ar putea spune, de o recunoaștere universală În același timp, se dezvoltă din ce în ce mai mult o tendință în psihologie, care face ca studiul interacțiunii mentale să aibă loc între membri Biblioteca "Runivers " societate Trebuie de așteptat ca psihologia să ofere în viitor tot felul de servicii sociologiei Cel

puțin, tocmai în această direcție are loc dezvoltarea actuală a sociologiei Chiar și materialismul economic, care își datorează originea înlocuirii psihologiei cu economie, cu greu va rezista mult timp în punctul său de vedere inițial În cele din urmă, trebuie să ne așteptăm ca sociologia viitorului să se dezvolte dintr-o sinteză științifică a explicațiilor biologice, psihologice și economice Alături de tendințele unilaterale din literatura sociologică, cel puțin, nu a lipsit niciodată o înțelegere mai largă, în timp ce mișcarea modernă în sociologie duce mai degrabă la o convergență, și nu la o separare neclară a tendințelor separate În mod similar, relația sociologiei cu alte științe sociale a fost, de asemenea, clarificată într-o măsură suficientă La început nu era destul de clar cum trebuia să fie sociologia alături de științe atât de vechi precum istoria, statulitatea, jurisprudența și economia politică Acum nu poate exista o diferență semnificativă de opinii între majoritatea sociologilor în acest punct Sociologia nu are în niciun caz menită să desființeze sau să înlocuiască științele numite Trebuie să stea alături de ei ca o știință complet separată și independentă Se deosebește de istoria generală ca știință abstractă de o știință concretă, dar se deosebește de științele speciale ale statului, dreptului și economiei naționale prin aceea că studiază din nou societatea nu dintr-un punct de vedere specific politic, juridic sau economic, ci din punctul de vedere al consensului general al fenomenelor sociale Nu numai atât: sociologia a reușit deja să-și exercite influența asupra formulării și rezolvării diverselor probleme istorice, politice, juridice și economice Se poate spera că această influență va crește doar cu timpul și că, pe o bază sociologică comună, științele sociale individuale se vor apropia din ce în ce mai mult unele de altele Pe de altă parte, neîncrederea cu care Comte a tratat economia politică și mai ales jurisprudența dispare deja în rândul sociologilor moderni Este destul de firesc ca știința generală a societății să folosească rezultatele științelor particulare: în viitor ar trebui să ne așteptăm la o convergență din ce în ce mai mare între sociologie și alte științe sociale și în acest sens Starea de fapt la momentul actual servește drept garanție Biblioteca "Runivers " Acestea sunt perspectivele de viitor care ne sunt sugerate de starea actuală a sociologiei Căile sale au fost deja marcate în mod clar de jumătate de secol de dezvoltare și numai cu puțină cunoștință cu problema sociologiei se poate repeta acum ceea ce au spus scepticii despre ea în epoca apariției sale Biblioteca "Runivers " INDICE BIBLIOGRAFIC Majoritatea cărților, broșurilor și articolelor menționate în acest index se referă direct la domeniul sociologiei, inclusiv în cele din urmă lucrări generale despre teoria istoriei (istoriologie) și despre teoria progresului Lucrări despre cultura primitivă sau despre istoria dezvoltării anumitor aspecte ale vieții sociale, precum și despre științele sociale private (economia politică, jurisprudența, statulitatea) sunt menționate aici doar în acele relativ puține cazuri când au o relație mai strânsă cu sociologia sau când este menționat în această carte În mod similar, indicele nu include toată literatura despre problema socială, nefiind direct legată de sociologie, înțeleasă în sensul științei pure și abstracte Indexul lucrărilor străine se referă în principal la publicații individuale (cărți și broșuri) Se face excepție numai pentru articolele publicate în publicații sociologice speciale sau în astfel de publicații în care apar cel mai des Compilatorul s-a preocupat de o mai mare completitudine doar în raport cu literatura rusă, deși, pe de altă parte, nu și-a propus să marcheze tot ceea ce era scris în limba rusă despre sociologie x)

Această bibliografie sociologică se bazează pe indicele plasat în "Întrebările de bază ale filosofiei istoriei" (vezi în special ed) În ea, însă, o mulțime de lucrări cu un conținut pur istorico-filozofic (nu sociologic) și pur conţinutul metafizic (nu ştiinţific) au fost denumite) caracter Iată denumirile Cu toate acestea, îndrăznim să ne exprimăm încrederea că prezentul indice este cel mai complet dintre cele existente Biblioteca "Runivers " astfel de lucrări nu se repetă și, în general, "există în principal lucrări publicate după Cursul de filozofie pozitivă al lui Comte LITERATURA STRĂINĂ A bramo wski, E Les bașes psychologiques de la sociology (Rev intern, de sociology) Achelis, Th Die Idee einer vergleichenden Rechtswissenschaft auf ethnologischer Basis (Nord und Süd,) Alex, P Dudroit et du positivisme Aly, pr Der Einbruch des Materialismus in die historischen Wissenschaften (Preuss Jahrbücher,) Ammon, Otto Darwinism gegen Social Democratie Hamburg Ordinea socială și bazele ei naturale Annales de l'Institut international de sociologie Вышло три тома - Anzilotti, D La filosofia del diritto e la sociologia Firenze armao L'individuo e lo stato, comme factori di progres Palermo Asturado, Alfonso La faculté de sociologie dans les Universités (Rev int de sociologie) La sociologia ei suoi metodi e le sue scoperte Genova B acho fen Mama drept O anchetă asupra ginecocrației lumii vechi Baerenbach, Pr Ştiinţe sociale Lpzg Bagehot, Walter Fizica si Politica Londra Legile științifice ale dezvoltării națiunilor în relația lor cu principiile selecției naturale și ale eredității (франц, пер предыдущаго соча Ba gn aux, J de Ce este libertatea? (Fil poziție,) Baie Logică Balicki, Sigismond Statul ca organizație coercitivă a societății politice Organizarea spontană a societăţii politice (Rev int de sociologie) Bari și Principiile sociologiei sintetice Barr, H Eseuri în știința istoriei Metoda statistică și întrebarea marilor oameni despre lucrările recente (La nouvelle revue,) B a rrier, F Principiile sociologiei p Bart, Paul Filosofia istoriei a lui Hegel și a hegelienilor până la Marx și Hartmann Așa-numita filozofie materialistă a istoriei (Anuar pentru Nationaloek și Statistică) Despre filozofia istoriei a lui Hegel și Marx (Arhiva pentru Istoria Filosofiei) Critica "Principiilor de sociologie" a lui H Spencer (a patra anuală de filosofie științifică XVI) Bascom, John sociologie New York Библиотека "Руниверс õ Bastían, A Meliseli în istorie Leipzig Gândirea popoarelor în construirea unui claf de cunoaștere a omului Beaurin-Gressier La science et fart en sociologie (Rev intern, de sociologie,) Forțele care determină evoluția socială (Rev int de sociologie) Bebel Die Frau und der Socialismus (экон, матер) Belot Științe sociale și practică conform publicațiilor recente (Revue philos ,) De mai jos GV Статья о книгѣ Штаммлера (Hist Zeitschrift,) Bernardo, Domenico di La publica amministrazione și la sociologia Bernes Marcel Sociologie Importanța sa științifică și socială (Rev de Metafizică și Morală) Cele două direcţii ale sociologiei contemporane Programul unui curs de sociologie generală (Rev int de sociologie -) Câteva gânduri despre predarea sociologiei (Rev int de sociologie S) Sociologie și morală Paris Despre metoda sociologiei (Revue Philosophique) Bernheim Metoda Lehrbuch der historischen și Geschichtsforschung und Geschichtsphilosophie Bersot, Ernest a filozofiei sociale Bertolini, Angelo Egoismo individual ed egoism di specie nella vita sociale Bertrand, Alexis Lecție de deschidere a unui curs municipal de sociologie Lyon Beudant, Ch Dreptul individual şi statul ed p Beullot Logica socială după Tarde (Rev philosoph ,) Bibliographia sociologica, publicată de Biroul Internațional de Bibliografie din Bruxelles

Blackmar, Povestea progresului uman Blondell Ştiinţele abstracte şi ştiinţele concrete (Phil pozi ,) Boccardo, G L'economia politica e la sociologia Pozitivism social (Phil pozi ,) Frontieră Viața societăților Boucher, A Darwinism și socialism Înșelat Științe sociale în Germania metodele actuale P Cazan Există o filozofie a istoriei? (Rev philosoph ,) Bourdeau Istorie și istorici Eseu critic asupra istoriei considerată ca știință pozitivă Bowne Filosofia lui H Spencer New York Bresson, L Studii în sociologie Cele trei evoluții intelectuale, sociale și morale poduri Poziţia sociologiei printre ştiinţe (Fortnightly Review) Bruckner Progresul în istorie (Nord și Sud) Despre teoria istoriei (Nordische Rundschau) Despre o serie de fapte din istorie Dorpat Brütt, M Pozitivism, prezentat și judecat conform versiunii sale originale Hamburg Библиотека "Руниверс Brooks, A Legea civilizaţiei New York Bucher, Karl Apariția economiei naționale cataramă Istoria civilizației în Anglia Cairel, Edward Filosofia socială și religia lui Comte Glasgow Evoluţia religiei vol Glasgow Cartelli eri, A Evoluţie şi istorie (Preuss Jahrbiicher,) Gaspari Preistoria omenirii în ceea ce privește dezvoltarea naturală a celei mai vechi vieți spirituale Chailley-Bert şi A Fontaine Les lois sociales Chambrun, Conte de Mes conclusions sociologiques Paris Chrzanowski, T Badania z historyozofii (-) Caporali Filosofia delle scienze sociali (La nuova scienza,) Chiapelli, A Le premesse filosofiche del socialismo Napoli (Экономия, матер) Clavel Întrebări sociologice Liberté et autorité (Philos, pozitiv,) Collins, F Howard Un simbol al filosofiei sintetice cu o prefață de H Spencer Colaj anni, N Socialismo e sociologia criminale Catania Colorado Fundamente ale sociologiei Placencia Combes de Lestrade elemente de sociologie p Limba sociologiei (An de ITnst stagiar, de sociologie II) Sociologie si politica (An de ITnst intera, de sociologie III) conte, Augustus Curs de filozofie pozitivă (- п три позднѣйшихъ изданія) Sistem de politică pozitivă sau tratat de sociologie care stabilește religia umanității Paris - Sinteză subiectivă sau sistem universal de concepții, propriu stării normale a umanității (Sistem de logică pozitivă) Scrisorile lui A Earl lui John Stuart Mili p Sistem de politică pozitivă sau tratat de sociologie - Cosentini Importanța "Scienza Nuova" a lui Vico în relație cu filosofia istoriei și sociologia modernă Coste, Ad Les conditions sociales du bonheur et de la force Courcel-Seneuil Studii de științe sociale Preparation à l'étude du droit Cruce, Benedict Teoriile istorice ale prof Loria Napoli Despre concepţia materialistă a istoriei (Observaţii citite lui Ac Pontaniana Napoli,) Conceptul de istorie în relația sa cu conceptul de artă Roma Crozier Civilizație și progres Cunow Sociologie, etnologie și material Gcschichtsauffassung (Neue Zeit) Dallemagne, Jules Biologie și sociologie Principes de Sociologie (Bulletin de la société d'anthropologie de Bruxelles) Dan ten, A De la nature des choses (în spiritul organului, sociologiei) Dargun, L Sociologische Studicn Leipzig Mutterrecht și Raubehc Mutterrecht und Vaterrecht Ursprung und Entwickelungsgeschichte des Eigenthums (Zeitschr fur ver-gleichende Rechtswissenschaft) Biblioteca "Runivers " Darwin, Ch Descntrea omului Dau ri ac, L Idealisme et positivisme d'apres M Fouillée (Rev philos ,) Decan Istoria civilizației - (în întuneric pp iairavlenip) D el au na y Programul de sociologie Dénis, H Deux conférences sui' la sociologie De Marini s Natura ed oggetto di sociologia (Rassegna critica di filosofia,) Demour, Massart și Vandervelde Evoluția regresivă în biologie și în sociologie Depasse, H Transformări sociale Des Boisjoslins Observations d'histoire comparée (Filosofie pozitivă,) Dietzel, Cari Economia națională și relația ei

cu societatea și statul Frankfurt a M Doe-rgens Despre legea mișcării istoriei ca introducere în înțelegerea istoriei lumii Leipzig scufundare Studiul istoriei cu scopurile și întrebările ei Doherty Filosofia istoriei și evoluția socială Dolci, P Sintesi di scienza storica Donnat, Leon Politică experimentală P Doormann, K Ueber Gesetz und Gesetzmassigkeit (Programul Liceului Regal din Brieg,) Dorado, Pedro Sociologie si drept penal (An de Flnst int de sociologie I) Dreyfus, Camille Evoluția lumii și a societăților Droise Ridicarea istoriei la rang de știință Du Bois-Reymond Istorie culturală și științe naturale Dugas Auguste Comte (rev philosoph ,) Duguit, Leon Funcțiile statului modern Studii de sociologie juridică (Rev int de sociologie) Un séminaire de sociologie (Rev int de sociologie) Le droit constitutionalnel et la sociology (Rev interne, de l'enseignement supérieur) Durkheim Elemente de sociologie Din împărțirea asistenței sociale p Regulile metodei sociologice Sinuciderea Studiu de sociologie Paris Les études de science sociale (Rev philosoph ,) Curs de științe sociale Prelegere de deschidere a unui curs de științe sociale la Facultatea de Litere din Bordeaux p colțuri Lupta pentru existență în natură și în viața oamenilor Constance Engels, pr Herr E Dühring Umwalzung der Wissenschaft Originea familiei, a proprietății private și a statului Despre materialismul istoric (Neue Zeit,) Spine Les études sociologiques en France (Revue philosophique) Societăți animale Etudes nouvelles de psychologie comparée (Rev philosoph , V) Al tău, Rudolf În apreciere a lui Comte și a pozitivismului (Zeller ge-widm Aufsatze Lpzg) Biblioteka "Runivers - Comte și pozitivism Jena Etienne Le positivisme dans l'histoire (Revue des deux mondes) FK Nasza istoriozofia (Atheneum,) Felix Istoricul dezvoltării proprietății - Influența naturii asupra dezvoltării proprietății Ferguson, JH Filosofia civilizației Un studiu sociologic Ferneuil Natura și scopul societății Fairbanks, Arthur Clasificarea fenomenelor sociale Faure, Fernand Sociologia în facultăţile de drept din Franţa (Rev int de sociologie) Federici Legile progresului Roma (franceză; Per) Ferrari, Celso Naționalitatea și viața socială - Sociologie și drept internațional - Materialismul istoric și statul (Noua Antologie) Ferraz Studiu despre filozofie în Franța în secolul al XIX-lea Socialism, naturalism și pozitivism Ferri, Enrico Sociologie criminală -Socialismul și știința pozitivă Darwin Spencer, Marx Roma - Sociologie și socialism (Ann of the Inst Int of Sociology I) Eroare n Teoria progresului p Fia Mingo, Giuseppe Sociologia în Italia (Am journ of sociology) - Une loi sociologique (Rev int de sociologie) Fischer, EL Despre legea dezvoltării în domeniul psihologic-etic Fischer, K Este o filozofie a istoriei necesară din punct de vedere științific, sau posibil? (Programul Gimnaziului din Dillenburg,) Cremene Filosofia istoriei în Europa (franceză, per) Fouillée, Alfred Ideea modernă a dreptului - La science sociale contemporaine - Mișcarea pozitivistă și concepția sociologică a lumii - Les études récentes de sociologie (Rev int de sociologie) - Evoluţionismul forţelor-idee - Psihologia ideilor cheie - Vederi sintetice asupra sociologiei (Rev philosoph , IX) Fragapane, S Contrattualismo e sociologia contemporanea Frantz, C Vorschule zur Physiologie der Staaten Lpzg Die Naturlehre des Staates als Grundlage go Staatswissenschaft Freeman Politica comparata Frisange, E de M Léon S¿iy și sociologie (Rev int de sociologie) Praştie Știința istoriei (Scurte studii pe mari subiecte,) Fulcomer, Daniel Predare în sociologie în instituțiile de învățare Funck-Brentano Civilizația și legile ei - Stiinte Sociale Giddins Teoria sociologiei - Principiile sociologiei (februarie, пер) Teoria socializării O

programa de principii sociologice New York - Sociologia ca studiu universitar (Politicai Science trimestrial) The Province of Sociology (Analele Academiei Americane de Politică și Științe Sociale Vol I Philadelphia) Descrierea "Subiecte υ Gaupp, O Darwinism Socialism larg (Gegenwart,) Giraud-Teulon Originile familiei Geneva Golberg, Gume Originea raselor și diviziunea muncii (An al Inst int de Sociologie II) Împunge Baza științifică a progresului național, inclusiv cea a moralității S Gothein, E Originile istoriei culturale Lpzg Societate și Sociologie (Handworterbuch der Staats-wissenschaften) G rame g na Progres și nevoi Grasserie, Raoul de la A formei grafice a evoluţiei (Rev int de sociologie) A structurii politice a societăţii (Rev int de sociologie) Cauze eficiente și teleologice în fapte lingvistice și juridice (Rev phil ,) Groppali, Alessandro R moment istoric prezent al sociologiei Personajele fenomenului social Școala analogico-organică în sociologie O propunere pentru o publicație recentă despre materialismul istoric Grosse, E Die Formen der Familie Freiburg Greif, Guillaume Introducere în sociologie Bruxelles Legile sociologice , Transformarea socială Gruber, Hermann, SJ August Comte, fondatorul pozitivismului, viața și învățăturile sale Freiburg i B Pozitivismul morții Aug Comtesibis auf misere Zeit (-) Freiburg i În Grupp, G Sistem și tipuri de cultură Guari! Vitry Sociologie abstractă (Rev philosoph , I) Esquisse d'un traité de sociology (Phil posit ,) Considerație asupra constituției științelor sociale (Phil posit ,) Questions de sociology (Phil pozi ,) Gumplowicz, Ludwig Războiul Raselor Studii Sociologice Drept constituţional filozofic Identificarea Statului Sociologic Gratz Schiță de sociologie Viena (франц, пер) Sociologie și politică Leipzig Un program de sociologie (An de l'Inst int de sociologie I) HC Darwinism versus socialism (Neue Zeit,) Haffner Materialismul în istoria culturii Mainz, Hansen, G Cele trei niveluri de populație (Противъ экон, матер) Hauriou, Maurice La science sociale traditionnelle p Réponse à un docteur en droit sur la sociologie (Rev int de sociologie) Harcourt Quelques reflections sui' les lois sociales Il arrisoli, F Sensul istoriei Londra și New York auz Hausholdul arian Londra pădure ușoară Lupta pentru existenţă în viaţa umană şi naţională (În străinătate , ΛΪ?Λί" π) Istoria culturală în dezvoltarea sa naturală (Новое изд) Библиотека "Руниверс Henne-Am-Rhyn Istoria culturală în înclinaţia progresului Leipzig Literatura cultural-istorică a ultimilor douăzeci de ani (Unsere Zeit,) Lucrări de istorie culturală modernă (Unsere Zeit,) Lucrări cultural-istorice ale ultimului Zait (Timpul nostru,) Hindeberg Fundamentele filozofice ale științei istorice (Hist Journal) Hinze, O Despre concepția individualistă și colectivistă a istoriei (Hist Journal) Hildenbrand, R Drept și obicei pe diferitele niveluri economice ale culturii Jena Hirszband Synteza badaù filozoficznyeh nad dziejami ludákoáci (Ateneum) Hobson, John Evoluţia socială a domnului Kidd (Am Journ de sociologie) Hoffman Influența naturii asupra dezvoltării culturale a omului, Honegger Catehismul istoriei culturale (новое изд) Istoria culturală generală casa Sociabilité et morale chez les animaux (Rev pbilosoph ,) Ho ut en, S van Legea cauzalității în știința socială Harlem Howerth Un program de studiu social (Am Journ of Sociology) Starea actuală a sociologiei în Statele Unite (Academia Americană) Huxley, Th H Eseuri sociale) Izola Orașul modern Jaco by y Studii asupra selecției în relația sa cu ereditatea la om Janet, Paul Originile filozofiei lui Auguste Comte - Saint-Simon (Revue des deux mondes) ianuarie și Ideea de progres în istoria universală Javary Ideea de progres p Jager, G Teoria darwiniană și poziția sa asupra

moralității și religiei Stuttgart Jhering, Rudolph Luptă pentru dreapta Tintesti in dreapta - J eut s ch Construcția materialistă a istoriei și a creștinismului (Timp № n) Da Istoria culturii, dezvoltarea și problemele ei K al o us ek, J Historie a materialismus (Cas cesk mus ,) Kautsky Un istoric materialist (New Age) Ce vrea și poate realiza viziunea materialistă a istoriei? (ibid , -) Influența creșterii populației asupra progresului societății Apariția căsătoriei și a familiei Kidd, Benjamin evolutia sociala Londra) Отмѣчаемъ статьи : Drepturi naturale și politice - Lupta pentru existență în societatea umană - Etică și dezvoltare Библиотека "Руниверс Klebs, E A French Theory of History (Hist Journal,) Knies, Cari Economia politică din punct de vedere istoric Ediția a -a Braunschweig Kovalevsky, Maxim Les origines du devoir (Rev int de sociologie) Tableau des origines et de révolution de la famille et de la propriété Stokholm Krauss, Gerhard Dezvoltarea concepției istoriei până la Karl Marx B Krauz La loi de la rétrospection révolutionnaire, vis-à-vis de la théorie de l'imitation (An de l'Inst int de sociologie IL) Un sociologue polonais St Krusinski (An de ITnst intern, de sociologie IП) crawling Despre teoria organică a statului Despre termenii societate, drept al companiei și științe sociale krohn Contribuţii la cunoaşterea şi aprecierea sociologiei (Anuar pentru Na-tioualokon şi Statistică) Krusinski, Stanislav Szkice sociologiczne Varşovia - Labriola, L Del materialismo storico romi Essai sur la conception materialiste de l'histoire Problemele unei filozofii a istoriei Lacombc Istoria considerată ca știință Lafargue, Paul Idealul și materialul în concepția istoriei Le materialisme économique de Charles Marx (нѣм переводъ) Lampertico, Federico, transformismo e sociologia Lamprecht, K Direcții vechi și noi în știința istorică Berlin Ce este istoria culturală? (Revista germană pentru științe istorice) Rezultatul luptei istorico-științifice (Viitorul) Despre diferența dintre tendințele mai vechi și cele mai recente în știința istorică (Hist Journal,) Съ возраженіемъ Meinecke Starea actuală a științei istorice (Viitorul) lapie L'année sociologique (Rev de metaphysique) Lapougc, G de Transmutation et sélection par éducation (Rev int de sociologie) Le darwinisme dans la science sociale (Rev int de sociologie) Les selections sociales Legile vieţii şi morţii naţiunilor (Rev int de sociologie) Laveleye A proprietății și a formelor sale primitive p Voalul Morala din poveste Studiu asupra principalelor sisteme ale filosofiei istoriei Paris, Lazăr Einige synthetischc Gedanken zur Volkerpsychologie (Zeitschr für Volkerpsych) Ueber die Idea in der Geschichte (ibid) urfd Steinthal Einleitende Gedanken über Volkerpsychologie (ibid) Le Bon, G Legile psihologice ale evoluţiei popoarelor Omul și societățile, originile și istoria lor Psihologia mulţimilor ВВЕДЕНІЕ ВЪ ИЗУЧЕНІЕ СОЦІОЛОГІИ Библиотека "Руниверс Letourneau, Charles Sociologie după etnografie Evoluția moralității Evoluția căsătoriei și a familiei Evolutia proprietatii Evoluția juridică în diferitele rase umane Evoluţia literară în diferitele rase Evoluția politică în rasele umane Război în diferite rase umane Evoluția sclaviei în diferitele rase umane Lewes, filosofia științelor pozitive a lui GH Comte Auguste Comte Lewis, George Cornewall Un tratat despre metodele de observare și raționament în politică Londra Lexis Despre teoria fenomenelor de masă în viața socială Lietz, Herman Problemele în conceptul de societate în Aug Comte Dresda Lilienfeld, Paul yon Gânduri despre știința socială a viitorului sq TI Societatea umană ca organism real TH Legile sociale T III Psihofizica socială T IV Fiziologia socială TV Încercarea de teologie naturală La méthode d'induction ou méthode organique, aplicată la

l'étude des phénomènes sociaux (An de l'Inst intern, de sociologie I) La méthode graphique en sociologie (An de l'Inst intern, de sociologie, Ш) La pathologie sociale Organismul social și un superorganism? Există o lege a evoluției formelor politice? (An al Inst Int de Sociologie IL) Limanowski, Boleslas Clasificarea științelor și sociologiei (Rev int de sociologie) Limousin Economia politică și socialismul înaintea sociologiei (An de l'Inst intern, de sociologie, III) Lindner Idee despre psihologia Gesellschaft Lippert Allgemeine Geschichte des Priesterthums Die Geschichte der Familie Kulturgeschichte der Menschheit in ihrcm organischen Aufbau - Littré, E Analiza motivată a cursului de filozofie pozitivă Aplicarea filozofiei pozitive la guvernanța corporativă Conservare, revoluție, pozitivism Auguste Comte și filozofia pozitivă Principiile filozofiei pozitive A condiției esențiale care separă sociologia de biologie (Philos, pos ,) Din istoria civilizației în Anglia de Buckle (Philos, poz ,) Despre metodă în sociologie (Phil pozi ,) Schiţă a unui tratat de sociologie (Phil posit ,) Drept și filozofie pozitivă (Phil posit ,) Lorenz, O Die Geschichtswissenschaft in Hauptrichtungen und Aufgaben Berlin Библиотека "Руниверс Viziunea materialistă asupra istoriei Istoria burgheză și științifică (Hist Journal XXXIX) Loria, Ahile La theoria economica della costituzione politica Bazele economice ale constituției sociale P (нѣм пер) Le darwinisme social (Rev int de sociologie) Lo Savio, N L'economia sociale con riguardo ai dati della sociologia contemporanea Lubbock Originea civilizației și condiția primitivă a omului Londra Macкe nsi e, JS Introducere în filozofia socială New York Mac-Lennan Căsătoria primitivă Londra Maine, Sumner Legea antică Londra Prelegeri despre istoria timpurie a instituțiilor Londra Majorana, Angelo Teoria sociologică a constituției politice I primi principii della sociology romi Martineau, domnișoara Harriett Filosofia pozitivă a lui A Comte tradusă și condensată liber Londra (franceză, per) Man dell o, Jules Eseu despre metoda cercetării sociologice Marx, Karl Despre critica economiei politice Masaryk O încercare de logică concretă Clasificarea si organizarea stiintelor Théorie dejin principiile TH Buclea Praga Maurenbrecher, W Despre obiectivitatea istoricilor (Hist Taschen-buch,) Maury, L Eseu despre originile ideii de progres Mayo-Smith Statistică și Sociologie New York Mayr Regularitatea vieții sociale Munchen Statistică și științe sociale Mazel, Henri La synergie sociale p Metchnikoff, L La civilization et les grands fleuves historiques eu il Jurisprudenţă comparată (viitor) Mai mult Despre materialismul istoric (въ приложенiи къ книгѣ Les sings legend) Menger, Cari Investigații privind metoda științelor sociale și în special a economiei politice Leipzig Erorile istoricismului în economia națională germană Viena Mihai, Henri L'idée de l'état Essai critique sur l'histoire des theories sociales et politiques en France depuis la révolution p Mili, John Stuart Sistem de logică Eseu despre problemele nerezolvate ale economiei politice Auguste Comte și pozitivismul Despre libertate Mismer Principes sociologiques (Phil posit ,) Morgan, H Lewis Societatea antică sau cercetările în liniile progresului uman de la sălbăticie la barbarie la civilizație Sistem de consangvinitate Londra Morselli, E Carlo Darwin ed il darwinismo nelle scienze Milano Moise Natura sociologiei (Journ of politicai economie) Mougeole La vie des sociétés * Библиотека "Руниверс La statique des civilisations Problemele poveștii Paris Mucker Horde und Familie in ihrer urgeschichtlichen Entwickelung stuttgart Nitti, Francesco Populația și sistemul social Novicow, J Politică internaţională P (съ ларвпнпстпческоп точки зрѣнія) Eseu în notație sociologică (Rev int de

sociologie) Creșterea și declinul societăților în timp (Rev int de sociologie) Justiţie şi darwinism (An al Inst de Sociologie I) Luptele dintre societățile umane și fazele lor succesive Paris Conștiința și voința socială Teoria și justiția lui Darwin (Rev scient ,) O din Geneza oamenilor mari Orth Versuch einer Théorie der historischen Wissenschaft Rostock, Pareto, V Il compito della sociologia fra le scienze sociali (Riv ital di sociologia) Passy, H Formele de guvernare și legile care le guvernează Pat zece Eşecul sociologiei biologice (Academia Americană) Conceptul organic de societate (ibid ,) Teoria forțelor sociale Philadelphia Pawuiski Kilka slow o Bucklu Peli arin Ce este civilizația? Per è s Coenologia sau Filosofia Societății Inumane P - Pic hard, P Studiu de sociologie de H Spencer (Philos, poz ,) Pitch, Albert Despre locul sociologiei în cunoaşterea umană p Pilo, A I gruppi sociali umani e la legge di loro evoluzione Geneva Desen Viața socială, moralitatea și progresul Teoria organică a vieții sociale (Rev int de sociologie) Poëiy Pozitivism Domnule Littré și Auguste Comte Pie chano w Holbach, Helvetius și Marx Beiträge zur Geschichte des Ma-terialismus (экономическій матеріализмъ) Zu HegeFs sechzigsten Todestag (Neue Zeit Экон, матер) Posada, Adolfo Sociologie şi anarhism (An de ITnst int de sociologie I) Les sociétés animales et les sociétés humaines primitives (An de l'Inst intern, de sociologie IП) Theorias modernas del origen de la familia, de la sociedad y del estado Madrid (фрапц пер) Principios de derecho politico Madrid Post, AH Legea naturală a rediturilor Introducere într-o știință naturală a reditei Originea reditei - Începuturile vieții de stat și juridice Elemente de bază pentru o jurisprudență generală pe o bază etnologică comparativă Oldenburg - Библиотека "Руниверс Sarcinile unei jurisprudenţe generalii Schit de jurisprudență etnologică Uniunea sexuală a timpurilor primordiale și desfigurarea căsătoriei Puterea s Terminologie și sociologica! conferințe (Academia Americană) Protopopescu, C Sociologia si dreptul Puglia, F La causalité en sociologie (An de l'Inst intern, de sociologie III) Quade, Th Istoria în relația sa cu statistica și filozofia (programul liceului regal din Inowrazlaw,) Quetelet, Adolphe Tu sistemul social Paris Physique sociale Paris Rachfall, F Статья о брошюрѣ Лампрехта: Direcții vechi și noi (Preuss Anuare,) portul de raportare Despre caracteristicile metodei și direcțiile principale ale filosofiei istoriei Berna Rassegna di sociologia e scienze affini ') Ratzinger, G Economia naţională în fundamentele sale morale Studii etico-sociale asupra culturii și civilizației Bogat, Ed Studii despre sufletul poporului Jena Dependența civilizației de personalitatea omului și de satisfacerea nevoilor vieții Reichesberg, NA Quetelet Berna Re id Legea istoriei Re no u vier, Ch Introduction to the philosophie analytique de l'histoire Odihnește-te, M vander La sociologie Bruxelles Predarea stiintelor sociale Bruxelles Revel, H Economic Evolution of Pluunianity (Phil posit ,) Revista de Derecho y de Sociologia Madrid mp Revista internațională de sociologie, publicată de Worms p mp *) Richard Socialism și științe sociale Sociologie și istorie etnografică (Rev philosoph,) Rickert Die Grenzen der naturwissenschaftlichen Begriffsbildung Eine logische Einleitung in die historischen AVissenschaften Rig, Jules Filosofie pozitivă până în august Numărați, rezumat P Rigolade, Emile Sociologie de Auguste Comte P (новое изданіе предыдущаго труда) Ritti, A M E Vacherot şi legea celor trei state (Phil posit ,) Rivista di Sociologia Roma S mp Roberty, E de Comte et Spencer La sociologie p Notes sociologiques (Philos, pozitiv, sq) Le psychisme social Robertson, John M Buckle și criticii săi O completare la revista II pensiero italiano, care tocmai

a început să apară) Multe dintre articolele publicate în această revistă au fost publicate și ca pamflete separate Biblioteca "Runivers " Robinet Notice sur l'œuvre et la vie d'Auguste Comte edita Paris Rocholl Die Philosophie der Geschichte și Rogers, Thorold Interpretarea economică a istoriei (франц, пер) Royer, eu Clémence Origine de l'homme et des sociétés Paris Rolando, A Intorno all' indole ed al metodo della storia (Annuario della Ac scientifico-litter di Milano, -) Romanes, G Evoluţia mentală la om Originea facultăţii umane Ross, EA Controlul social (Am Journ of sociology) Roscher, Wilhelm Schiță de prelegeri despre economia politică după metode istorice Göttingen Rümelin, G Despre conceptul unei legi sociale (Reden und Aufsatz,) Despre legile istoriei (discursuri si eseuri Noua serie,) Sales y Ferré, Tratado de sociologia Salvadori, C Sociologia e sue applicazioni Milano, Santa Maria de Paredes Conceptul de organism social Sasse, E Legea numerelor în iritabilitatea oamenilor, o sugestie pentru tratarea matematică a istoriei lumii Brandenburg Legea numerelor în istoria lumii (De la stâncă la mare, -) Păstor Domeniul propriu-zis de lucru al povestirii Jena Istorie și istorie culturală Schaffle, Albert Construirea și zguduirea corpului social tubingen mp Despre apariția societății după părerile unei teorii a selecției sociologice (revista trimestrială de filozofie științifică,) Despre drept și obicei din punctul de vedere al extinderii sociologice a teoriei selecției (ibid) Schilder, Sigmund Despre importanța geniului în istorie Leipzig Schitlowsky Contribuții la istoria și critica marxismului (Cuvinte germane, -) Schlosser, G Progresul și dezvoltarea ulterioară în viața culturală Schmidt, Conrad O nouă carte despre viziunea materialistă a istoriei (The Socialist Academician , №№ π) Schmidt-Warneck, J Social, socialist, sociologic Brunswick Sociologia în schiță a principiilor sale de bază Brunswick Schomning Despre legile dezvoltării culturale Schroder, E Legea economiei Sdralek Poziția istoriei în filozofie și știință Discursul rectorului Munster, Sharp M'Kechnie Statul și individul Glasgow Siciliani La scuola popolare nella sociologia moderna Genova Socialismo, darvinismo e sociologia moderna Bologna Die Nothwendigkeit einer soc -pol Propadeutik Aufl Berlin Sidgwick Metoda istorică (Mimi) Sighele Mulțimea criminală Eseu de psihologie colectivă Simmel, George Die Probleme der Geschichtsphilosophie Lpzg Influenţa numărului de unităţi sociale asupra caracteristicilor societăţilor (An de ITnst int de sociologie I) Problema sociologiei (Rev de metafizică și morală) Библиотека "Руниверс Problemă de sociologie (Academia Americană) Superioritatea și subordonarea ca obiect al sociologiei (Am journ of sociology) Despre diferențierea socială Zur Methodik der Socialwissenschaft (Anuarul lui Schmoller) Zur Sociologie der Familie (suplimentul de duminică al "Vossischen Zeitung", iulie) Psihologia maselor (Die Zeit) Introducere în știința morală Si mi aud, F L'année sociologique française de (Revue de métaphysique et de morale) Stai jos, Pietro Regularitatea fenomenelor sociale Small, Albion W O introducere în studiul tău despre societate Sociologie şi economii (Jurnal de economie politică) Sociologie statică şi dinamică (Am journ of sociology) Conceptul organic al societăţii (Academia Americană) Mic și Vincent O introducere în studiul sociologiei New York Smolikowski, S Krytyczny obraz nowszych badaû historyozoficznych (Bibl warsz) Sobek, pr Dèjepis a psychologie kde a jak se stÿkaji (Progr realného gym-nasia V diradimi, -) Sociologie Traité de l'equilibrium et du movement des sociétés P Sommer, Hugo Filosofia pozitivă a lui Auguste Comte (Holtzendorff und Colecția lui Virchow a fost distribuită ştiinţă Prezentare, XX Serie

Numărul Berlin) Spencer Statica sociala Eseuri, retipărite din periodice - J) Primele principii (-) Clasificarea științelor la care se adaugă motive de disidență față de filosofia lui M Comte Principiile Biologiei (-), Psihologie ( ), Sociologie (-), Morala (-) Studiul sociologiei Sociologie descriptivă Omul versus stat Relațiile de biologie, psihologie și sociologie (Appleton's popular science monthly,) Springer, R A Comte și filosofia sa (Deutsches Muséum,) Stammler, Rudolph Economia și venitul conform concepției materialiste de clasă Gc Un studiu social-filosofic Lpzg Putere Originea și dezvoltarea familiei primitive S teint h al filologie, istorie și psihologie Concept de psihologie populară (revista de psihologie populară) pietrar Studii etnologice despre prima dezvoltare a pedepsei Leipzig *) Важны статьи: Organismul social, я также Progresul, legea și cauzele sale Библиотека "Руниверс - Quelques mots sur la méthode de la sociologie (An de l'Inst int de sociologie II) Steinh a us en, G Istoria culturii și universitățile germane (prezent,) -Profesori de istorie culturală (Zeitschr für Culturgeschichte,) Influența condițiilor sociale asupra tuturor aspectelor vieții culturale Strada, J La loi de l'histoire Constitution scientifique de l'histoire Târziu Trăsăturile comune ale naturii și istoriei (Revue Philosophique) - Darwinism natural și darwinism social (Rev philosoph ,) - Dialectica socială (Rev philosoph ,) - Categoriile logice și instituțiile sociale (Rev philosoph ,) - Legile imitației studii sociologice - Mulțimea criminală (Test de psihologie colectivă) p - Transformări ale legii studiu sociologic - Monade și științe sociale (Revue intern, de sociologie) - Transformismul social (Rev philosoph ,) - Despre ideea de organism social (Rev philosoph ,) - Eseuri și amestecuri sociologice - Logica socială - La sociologie élémentaire (An de l'Inst int de sociologie I) - Note sur les rapports de la biology et de la sociology (An de l'Inst intern de sociologie III) Tche-k, O Eseu de sociologie Paris T ex eira Bastos Curs de filozofie pozitivă de A Comte - Contați pe pozitivism Jurnalul american de sociologie, sqq Știința istoriei (Westminster Review) Thon, O Starea actuală a sociologiei în germană y (Am journ of sociology) Niciodată, Ferdinand Aparițiile sociologiei din anii și - comunitate și societate GPL - Istoricism și raționalism (Ardi, pentru System Philosophy, I) - ЛVегк sociologic al lui Herbert Spencer (Philos Jahreshefte, XXV) -Lucrări despre filosofia vieții sociale și a istoriei (ibid , XXVПI-XXIX) - Filosofia recentă a istoriei: Hegel, Marx, Comte (Arh pentru Istoria Filosofiei, VII) Tori, Alfredo Sociologia și dreptul comercial Trezza Il darwinismo e le formazioni storiche (Rivista di filosofía scientifica) Tufts, JH Recent Sociologica! tendinţe în Franţa (Am journ of sociology,) Twesten, Cari Ideile religioase, politice și sociale ale popoarelor civilizate asiatice Berlin (Во введенiи изложенiе философiи Конта) - Învățături și scrieri Aug Comte (Preuss Jahrbüch) Despre dizolvarea speciilor prin selecție naturală Sau viitorul regatului organic în ceea ce privește istoria culturală, de către o persoană fără nume Hanovra Библиотека "Руниверс Шт la n Despre prezentarea științifică a istoriei (Revista istorică,) Și doctor en droit La sociologie et les facultés de droit (revista internă, de sociologie) Folosind Thomas Buckle (Jurnal istoric,) Vaccaro La loffa per rezistență ei suoi efecte în l'umanità romi Vadala-Papale Darwinismo naturale și darwinismo social Torino La sociologia, la filosofia de la storia, la filosofia del diritto Programma critico di sociologia Perugia Primele linii ale unui program critic în sociologie, Perugia Vanni, Icilio Filosofia dreptului în Germania și cercetarea pozitivă Vida, J Familia ca o celulă Madrid

Vignes, Maurice La science sociale d'après les principes de Le Play et de son école Ești amuzant Filosofia pozitivă și metoda istorică (Eseuri de istorie, critică și politică) Este istoria o știință? (Noua Antologie Нѣы пор) Vincent, G E Provincia sociologiei Programa unui curs susținut de autor la Universitatea din Chicago în (Am journal of sociology) Vorlandner, K H Spencer's Sociologie (Zeitschr für Philosophie und philosoph Kritik CVIП) Waentig, H Auguste Comte und seine Bedeutung fui' die Entwickelung der Socialwissenschaft Ward Lester Sociologie dinamică sau științe sociale aplicate New York Factorii fizici ai civilizaţiei Boston Aspecte etice ale întrebărilor sociale) Bazele psihologiei economiilor Forțele sociale Geneza socială Sociologie și cosmologie Sociologie și biologie Sociologie și antropologie Sociologie și psihologie Datele sociologiei Mecanica Societății Locul sociologiei printre științe Principiile sociologiei Scopul sociologiei Watson, John Comte, Mili și Spencer O schiță de filozofie Glasgow Weisengrun, Paul Die Entwickelungsgesetze der Menschheit Verschiedene Geschichtsauffassungen Lpzg Weryho Marx ca filosof Beni Westmark Istoria căsătoriei umane Londra (germană și franceză, trad) - Méthode pour la recherche des institutions préhistoriques (Rev intern, de sociologie) Wilieweli Comte și pozitivismul (Macmillaifs Magazin,) *) Următoarele scrieri ale lui Ward sunt în Amer, journ a sociologiei Biblioteca "Runivers " Alb Despre studii de istorie generală și istoria civilizației New York, Windelband, W Istorie și științe naturale Strasbourg Winter, G Geschichte und Politik (Revista trimestrială pentru Volkswirthschaft, Politik und Kulturgeschichte,) Winwood Citește Martiriul omului (darwin) Wittaker, Th Un eseu critic în filosofia istoriei Viermi, Emile Viitorul economic al societăţilor (An de l'Inst int de Sociologie I) Viermi, Rene Natura și metoda sociologiei Organism și societate La sociologie (Rev int de sociologie) Despre definiţia sociologiei (Rev int de sociologie) Eseu în clasificarea științelor sociale (Rev int de sociologie) Sociologie şi economie politică (Rev int de sociologie) Organizarea științifică a istoriei (Rev int de sociologie) Stiinta si arta in materie sociale (An de l'Inst int de sociologie I\ Un laborator de sociologie (Rev int de sociologie) O facultate de stiinte sociale (Rev int de sociologie) Sociologia si dreptul (Rev int de sociologie) Diversele concepţii ale sociologiei (An al Inst int de sociologie II) Sociologie si morala (An al Inst stagiar, de sociologie III) Wroblewska Die gegenwărtige sociologische Bewegung in Frankreich mit besonderer Rücksicht auf G Tarde (Arch für Gesch der Philosophie, răni Despre scopurile și căile psihologiei oamenilor (studii filozofice) Prelegeri despre sufletul omului și al fiarei (Старое изданіе, гдѣ говорится объ общественности) Logica vol Metodologie Stuttgart Despre conceptul de drept (Studii filozofice) Wyrouboff La sociologie et sa méthode (Phil pos ,) cibrt Istoria culturii Praga Ziegler, HE Științe naturale și teorie social-democrată Relația lor a fost explicată pe baza lucrărilor lui Darwin și Bebel Stuttgart dulgher Kant și filozofia pozitivă (Proceedings of the Imperial Academy of Sciences,) Kant und Comte in ihrem Verhültniss zur Metaphysik wien Zitelmann Der Materialismus in der Geschichtsschreibung (Preussische Jahrbücher, XXXVII) Zychliski Poglípl na historyczny rozwój idei postçpu (Bibl Warschawska) Biblioteca "Runivers " LITERATURA RUSĂ An-sky, S Idealism and materialism in history (New Word, ' A - n - Studies on Primitive Mankind (despre Spencer's Foundations of Sociology Vesti Heb ,) Ardashev, A II Psihologia în istorie ("Probleme de filosofie și psihologie",) Istoria ca știință (Rus God ,) Astafiev, P E Sensul

istoriei și idealurile progresului V Beltov, N La problema dezvoltării unei viziuni moniste asupra istoriei Boborykin, P O tentativă de sistem sociologic (Gândirea Rusă,) B ok l Istoria civilizației în Anglia B - cer, I Ceva despre metoda dialectică (Rus Bog ,) Bulgakov, S Despre regularitatea fenomenelor sociale (Questions of Philosophy and Psychology,) Legea cauzalității și a libertății acțiunii umane (New Word,) V V Materialismul economic pe pământ rusesc (New Word,) V K Pozitivismul în literatura rusă (Rus Bog ,) Wagner Despre semnificaţia publicului în dezvoltarea organismelor animale (Discursuri şi protocoale ale celui de-al VI-lea Congres al Naturaliştilor Sankt Petersburg,) Watson, E K August Comte și filozofia pozitivă (Etudes and essays) Vinogradov, P G Influența râurilor asupra originii civilizației (Northern Vest ,) Viermi, R Organism social Wundt Sufletul omului și al animalelor (Prima ediție a cărții, acolo unde este disponibilă, secțiune mare pentru public, lansată de la a doua ediție) Individ și societate SPb Goeke l and, Sh Evolution and Ethics (Rus Thought,) Glinka Știința societății umane v- Goltsev, V A În ceea ce privește articolul dlui Obolensky (Întrebări de filozofie și psihologie,) Despre materialismul economic (Rus Thought,) - Evoluție istorică și legi psihologice (ibid ,) Sociologia pe baze economice (ibid ,) - Succesele stiintelor sociale (tam yage,) Greef Progresul și regresul social SPb , Grot, N Ya La întrebarea clasificării științelor (Rus God ,) Experiența unei noi definiții a conceptului de progres Gumplovich, L Sociologie și politică Danilevsky, N Ya Rusia și Europa Debolsky, N G Scopul și semnificația clasificării științelor (Knizhn Vest ,) Despre metoda dialectică SPb Despre binele cel mai înalt sau despre scopul suprem al activității morale Sib De Robert și Sociologie De Tuville Știința socială reprezintă păianjenul? SPb D-o in, I Psihologia mulţimii criminale (Rus Gândirea,) Biblioteca "Runivers " Drummond Progresul și evoluția omului Giraud-Thelon Originea familiei (ib er), N Dialectica în aplicarea sa la știință (Slovo,) Zak, L Materialism istoric (Dumnezeu rus,) b alsh u i in, A Teoria organică a societăţii după învăţăturile lui Krause şi Arens (Rus Bogat ,) Zalysky Metoda comparativă în istorie și instinctele de bază (Case,) Zverev, N Temeiuri pentru clasificarea statelor în legătură cu doctrina generală a clasificării M Ziber, N I O nouă încercare în domeniul sociologiei (I Orid Vesti ,) Studiu comparativ al dreptului primitiv (ibid ,) Isultura economică primitivă Siegel, J O Istoria dreptului (Iorid Vesti , -) I G Sociologie π Legea (Rus Gândirea,) I N K Istoria ca știință (Gândirea Rusă,) Ivanovski VV Sociologia ca știință și ca subiect de predare în Franța (Gândirea Rusă,) Isaev A Despre iubirea de sine ca singurul motor din viața publică (Sev Vestnik,) Despre problema dezvoltării societăţii (ibid ,) Iodl Etica si economie politica SPb Jordanian, N La întrebarea teoriei societăţii (Rus God ,) Kablitz, I Fundamentele populismului SPb - Kazansky, S P Element personal și social în istorie (Culegere de jurisprudență și cunoștințe publice, vol VI SPb) Kapterev Mulțimea și individul (Educația,) Karev, N Întrebări de bază ale filosofiei istoriei Trei ediții (, și) Esența procesului istoric și rolul personalității în istorie Studii istorico-filosofice şi sociologice x) Studii vechi și noi despre materialismul economic Formula progresului în studiul istoriei Varşovia Criticii mei (Protecția cărții "Întrebări de bază ale filosofiei istoriei") Varşovia) Început personal și forțe fatale în istorie SPb Filosofia istoriei și teoria progresului (Cunoașterea) O notă despre societățile animale (Iorid Vest ,) Despre problema rolului elementului subiectiv în științele sociale (ibid ,) Jurisprudența și

teoria procesului istoric (ibid ,)) Articolele din această carte sunt mai mult sau mai puțin strâns legate de sociologie: Probleme teoretice ale științei istorice - Filosofie, istorie și teoria progresului - Liberul arbitru din punctul de vedere al teoriei procesului istoric - Despre subiectivism în sociologie - Societate și organism - Materialismul economic în istorie - Ideea de progres în dezvoltarea sa istorică) Această carte enumeră răspunsurile individuale ale autorului la criticii săi, publicate de el în diferite reviste și ziare Vezi și suplimentul la cartea numită: Răspunsuri noi la critici (Rus God ,) Biblioteca "Runivers " Sociologie și etică socială (ibid ,) Teoria tipurilor culturale și istorice (Rus Thought,) Care ar trebui să fie teoria progresului (Rus God ,) Surse ale schimbărilor istorice (ibid ,) O nouă cerere de justificare economică a istoriei (ibid ,) Noua teorie istorica (Sev Vesty ,) Sarcini de sociologie și teoria istoriei (nov Slovo) Economia politică și teoria procesului istoric (Revista istorică, II) Nouă lucrare despre teoria istoriei (ibid , VIII) Materialismul economic și regularitatea fenomenelor sociale (Questions of physics and psychology) Program de sociologie (Reading programs for self-education St Petersburg, -) Katkov, V La teoria societății (Rus God ,) Kautsky Eseuri și studii) Apariția căsătoriei și a familiei Quetele, A Sistemul social și săpăturile care îl guvernează SPb Omul și dezvoltarea abilităților sale, sau experiența fizicii sociale SPb Kidd, V Dezvoltare socială Kovalevsky, M M Metodă istorică și comparativă în jurisprudență și metode de studiu a dreptului Eseu despre originea și dezvoltarea familiei și a proprietății Sociologie și sociologie (Colecție în favoarea studenților insuficienti Moscova, unpv) Program de Drept de Stat (Programe de lectură pentru autoeducaţie Ed Sib) Obiceiul modern și legea veche M Despre abordări metodologice în studiul perioadei timpurii din istoria instituţiilor (Iorid Vestp ,) Kozlov, A Tard și teoria sa despre societate Analiza "Scrisorilor istorice" de Mirtov-Lavrov (Cunoaștere) Collins Filosofia lui Herbert Spencer Korkunov, Ή M Prelegeri despre teoria generală a dreptului (Există și ediții mai noi) Krzhivitsky Geneza ideilor (Lumea lui Dumnezeu, Economie Mat) X Kudrin, N La culmile adevărului obiectiv (Rus Bog ,) Opiniile lui L D S Schsffle despre societate (Rusi Mysl,) Lavdinsky O nouă direcție în știința istorică (Ist Vesti , Ob ekop mat) Lacombe Fundamentele sociologice ale istoriei Lubbock Începutul civilizației și starea primitivă a omului Starea morală și socială a parodovului sălbatic Lebon Psihologia popoarelor și a maselor Levitsky, VF Sarcini și metode ale științei economiei naționale) Articolele sunt postate aici: Instinctele sociale în lumea animală - Instinctele sociale la oameni (Alte articole nu sunt direct legate de sociologie) Biblioteca "Runivers " Lensky Șansa și necesitatea în istorie (Case, 'e) Progresul istoric (ibid) Lesevici Eseu despre dezvoltarea ideii de progres (Sovrem Review,) - Eseu despre dezvoltarea ideii de progres (ibid ,) - Filosofia istoriei pe baze științifice (Otech Zap ,) - Pozitivismul după Comte (ibid ,) - Experiența unui studiu critic al fundamentelor filozofiei pozitive Letourneau Sociologie bazată pe date etnografice - Evoluţia proprietăţii Lppert Istoria culturii L(ilienfeld), I Gânduri despre știința socială a viitorului Loskutov Progres spiritual și fericire Luchptskyi Relația istoriei cu știința societății (Knowledge,) Lewis și Mill Auguste Comte și filosofia pozitivă Lyubovpch, N Întrebarea esenței procesului istoric (Rus Gândirea,) M G Congresul de Sociologie de la Paris (Rus God ,) Direcția veche și nouă în știința istorică (Gândirea Rusă,) Conformitatea legii Mayr în viața publică v Menger Cercetări privind

metodele științelor sociale și economiei politice în special Menzbir Viața socială a animalelor (ÏOrid Vest ,) Mill, Spencer și Ward Auguste Comte și pozitivismul Milyukov, N Istoriozofia lui Karev (Gândirea Rusă,) Eseuri despre istoria culturii ruse Mirtov Eseuri pe probleme de filosofie practică (Essay on the theory of personality) Sarcinile pozitivismului și soluția lor (Sovrem Obozr ,) Scrisori istorice Experienţă în istoria gândirii Civilizația și triburile sălbatice (Otech Zap ,) ^ Formula progresului domnului Mihailovski (ibid ,) Până la om (ibid ,) Singurul sociolog rus (Delo,) Sociologi-pozitiviști (Cunoașterea,) Fundamentele științifice ale istoriei civilizației (ibid ,) Despre metoda în sociologie (James,) Eseuri despre cunoașterea sistematică (ibid ,) Despre Metodă în Sociologie (ibid ,) Teoria și practica progresului (Slovo,) Mihailovski, N K) O metodă analogă în știința socială Ce este progresul? Luptă pentru individualitate Oameni liberi și asceți Eroi și mulțime Scrisori științifice) Articolele lui Mihailovski au apărut în Patria Zap "," St News "și" Rus Dumnezeu ", și apoi publicat în lucrări colectate Biblioteca "Runivers " Organ, indivizibil, societate Magie patologică Ce este fericirea? ') Teoria lui Darwin și știința socială Idealurile omenirii și cursul natural al lucrurilor Economie politică și științe sociale Eroi și mulțime Scrisori științifice (despre problema eroilor și a mulțimii) Mai multe despre eroi Mai multe despre mulțime Literatura si viata *) Note ale unui profan) Un vis teribil și un Dumnezeu milostiv (Rus Gândirea, Răspuns la criticile lui Slonimsky) Michurin Pârghia progresului (Rus Bogat ,) Mokievsky, P V Două lucrări noi ale școlii Le-Ple (Rus God ,) Muromtsev, S A Eseuri despre teoria generală a dreptului civil Definiția și principala diviziune a dreptului Eseuri sociologice (Gândirea Rusă) Maine legea antică Istoria antică a instituției N G Teorii științifice și istorice și activități sociale (New Word,) HI Factori psihici ai civilizaţiei (Rus Bog ,) N K Din Franţa (corespondenţă despre al doilea congres al Institutului Internaţional de Sociologie, în Rus God ,) Nikolaev, P Progresul activ și materialismul economic) Novgorodtsev Scoala istorica de avocati Obolensky, L E Organism and organic theory (Lumina,) Sentimente morale și sociale (ibid / v Teoria lui Malthus și darwinism (ibid) Personalitate și progres (Gândirea,) \ Inconștiența publică (ibid) Metode subiective și obiective în sociologie și importanța lor relativă (ibid ,) O încercare de a fundamenta noi începuturi în știința economică (ibid ,) Libertatea voinţei (Rus Bogat ,) Evoluția liberului arbitru (ibid)) Acest articol conține o analiză a staticii sociale a lui Spencer) În articolele publicate sub acest titlu, există foarte des astfel de articole care se referă la sociologie Vezi, de exemplu, Rus Dumnezeu (IV-VI) despre psihologia mulțimii, (I, II, X) și (I) despre economie, materialism, (IX) despre evoluționism, (I, II și IV, V) despre artă Tugap-Baranov-skago "Semnificația factorului economic în istorie", (V și VI) - despre eseul lui Kidd "Evoluția socială", (IV) - despre art Kovalevsky "Sociologie și sociologie", (IV π VI) - despre cartea lui Durkheim "Diviziunea muncii sociale") Analiza "The Study of Sociology" de Spencer) O serie de articole publicate în Rus Gânduri" Biblioteca "Runivers " - Despre liberul arbitru (ibid ,) - Ce este progresul (ibid ,) ' - Doctrina noastră despre progres (ibid ,) - În domeniul gândirii europene News of Sociology (New Word,) - Mulțimea și eroii ei (ibid ,) - Autonomia umană în curs și etapele ei (Probleme de filosofie și psihologie,) - Îmbunătățirea personală și schimbarea formelor sociale (Rus Thought,) - Noua pseudoștiință (Rus Thought,) - Conștiința de sine a claselor în

progresul social (Questions of Philosophy and Psychology,) - Principala chestiune a progresului (Rus Thought,) V- - Creativitatea și evoluția umană (ibid ,) \ - Previziuni sociale (ibid ,) - O nouă scindare în inteligența noastră (Rus Thought,) - Dependenţa progresului social de sentimente (ibid ,) Orshansky, I G Pozitivism și kontism (Zap Harkov Univer ,) Pavlovsky, N Clasificarea științelor (Otech Zap ,) P - vb, Gândurile lui N Mill asupra filozofiei pozitive a lui Comte (Otech Zap ,) Petruşevski, D M Pisarev, D I Idei istorice Og Comte (Opere) In spate Învățături moderne despre originea familiei, societății și statului pozitivist G Slanpmsky și sociologie Kazan Poletika, I Critica sistemului filozofic al lui Comte SPb Rashkovsky, N S N K Mikhailovsky în fața curții de critică Odesa (Despre controversa cu Slonimsky) Roman s Mintea animalelor SPb (Sunt, de altfel, despre comunitatea animalelor) Ryumelip, G Ce este o lege socială? (Editat de Beilenson și Yurovsky) Sergeevich, V I Problema și metoda științelor statului - Prelegeri și cercetări despre istoria dreptului rus Introducere Sigele Mulțime criminale Experiență de psihologie colectivă Slonymskyi, L Săpături istorice și progres social (News Evr) - Despre teoria progresului (ibid ,) -Sociologie imaginară (ibid ,) - Principalele probleme de politică Slunevskyi, V K Mulțimea și psihologia ei (Knyzhki Nedelya,) Smolikovskyi, S Învățăturile lui August Copt despre societate - O expunere a principiilor filozofiei și sociologiei pozitive ale lui Comte S-n, Nikolay Există legi ale istoriei? (Revista științifică,) Spencer experiențe -Principii de baza -Clasificarea păianjenilor (Retipărit în cartea: Mill, Spencer și Ward O Comte și pozitivismul) - Sociologia ca subiect de studiu (ediție veche: Studiu de sociologie -) - Fundamente ale sociologiei - Începuturile sociologiei Biblioteca "Runivers - Sociologie descriptivă sau grupuri de fapte sociologice (Anglia) Kiev Dezvoltarea instituţiilor politice Sclavia care vine Sib- Fundamente științifice ale moralității Stronin Istorie și metode Politică, cum n ^ știință - Istorie publică Struve, P Note critice cu privire la problema dezvoltării economice a Rusiei O nouă carte de Gumplovich ("Rus Bogat ",) - Libertate și necesitate istorică (Întrebări de filosofie şi psihologie) Mai multe despre libertate și necesitate (Cuvânt Nou) T-e, Evg Întrebări blestemate și răspunsuri științifice (despre Sociologia lui Chicherin Nov Slovo,) Tard, J Burrows of imitation SPb Crimele mafiei - Logica socială în domeniul sentimentelor (Nauchi Obozr , Al) Timiryazev, K A Historical Method in Biology (Gândirea Rusiei,) Trachevsky, A S Prefață la cartea lui Worms "The Social Organism" (o privire asupra sociologiei moderne) Tugan-Baranovsky, M I Semnificația factorului economic în istorie (Lumea lui Dumnezeu,) Factorul economic și ideile (World of God,) Ward, D Factorii psihici ai civilizaţiei Vezi Mill, Spencer, Ward Ushakov, S Câteva cuvinte în apărarea materialismului economic (Rus Thought,) Fi q Teoria lui Darwin pe temeiuri juridice (Knowledge,) Freeman Politica comparata Foulier Societatea modernă a păianjenilor Hlebnikov, II I Fenomene noi ale literaturii noastre iosptiviste si darwiniste (Universitatea Kiev din Izvestia, S) Civilizația, formele originii, dezvoltarea și motivele căderii sale (ibid ,) Ce este civilizația? (ibid ,) Chernyshevsky, I G Principiul antropologic al filosofiei (Sovremennik,) Chicherin, S N Sociologie (Curs de Științe Statului, Partea a II-a) Chuprov, A I Statistics as a link between natural science and social science (Culegere de jurisprudență și societăți, cunoaștere, vol III al Consiliului de Securitate Națională,) Shelgunov, N Puterea istorică a personalității critice (Caz,) Yarotsky, V G Relația individului cu

statul din punctul de vedere al lui Spencer (Sev Vesti ,) Teoria unilaterală a dezvoltării economice (New Word,) Engels Originea familiei, proprietății și statelor i Spy pe co Viața socială a animalelor INTRODUCERE ÎN STUDIUL SOCIOLOGIEI Biblioteca "Runivers Yuzhakov, S Schițe sociologice și Educația comunitară și comunitară (Rus Bog ,) Jurnalul unui ziarist (Rus Bog , , XI -XII Despre studiul sociologiei și programul sociologiei) Studii sociologice Yuzov (Vezi; Kabnytsy) Biblioteca "Runivers Biblioteca Runiverse Biblioteca "Runivers" înapoi la conținutul cărții Cursul OBIECTIVUL ŞTIINŢIFIC AL STUDIILOR ISTORIEI LOCALE PROCESUL ISTORIC ISTORIA CULTURII SAU CIVILIZATIEI SOCIOLOGIE ISTORICĂ DOUĂ PUNCTE DE VEDERE ÎN STUDIUL ISTORIC - CULTURAL-ISTORIC ȘI SOCIOLOGIC COMODITATEA METODOLOGICĂ ȘI EXPECTABILITATEA DIDACTICĂ A AL DOILEA DINTRE LOR ÎN STUDIUL ISTORIEI LOCALĂ SCHEMA PROCESULUI SOCIO-ISTORIC SEMNIFICAȚIA COMBINAȚILOR LOCALE ȘI TEMPORARE A ELEMENTELOR PUBLICE ÎN STUDIUL ISTORIC CONVENITĂȚIA METODOLOGICĂ A STUDIILOR ISTORIEI RUSEI DIN ACEST PUNT DE VEDERE Ați urmat deja mai multe cursuri de istorie mondială și v-ați familiarizat cu sarcinile și metodele de studiu universitar ale acestei științe Începând cursul istoriei Rusiei, îl voi prefața cu câteva dintre cele mai generale considerații elementare, al căror scop este să conecteze observațiile pe care le-ați făcut și impresiile pe care le-ați făcut asupra istoriei generale cu sarcina și metodele unui studiu separat studiul istoriei Rusiei OBIECTIVUL ŞTIINŢIFIC AL STUDIILOR ISTORIEI LOCALE Interesul practic care ne determină să studiem istoria Rusiei într-un mod special, evidențiind-o din componența istoriei generale este de înțeles: la urma urmei, aceasta este istoria patriei noastre Dar acest interes educațional, adică practic, nu exclude cel științific, dimpotrivă, ar trebui doar să-i dea mai multă putere didactică Deci, începând un curs special de istoria Rusiei, se poate pune următoarea întrebare generală: ce scop științific poate avea un studiu special al istoriei oricărei țări, a oricărui popor individual? Acest scop trebuie derivat din sarcinile generale ale studiului istoric, adică din sarcinile studierii istoriei generale a omenirii PROCESUL ISTORIC În limbajul științific, cuvântul istorie este folosit într-un dublu sens:) ca mișcare în timp, un proces și) ca cunoaștere a procesului Prin urmare, tot ceea ce se întâmplă în timp are propria sa istorie Conținutul istoriei ca știință separată, o ramură specială a cunoașterii științifice, este procesul istoric, adică cursul, condițiile și succesele societății umane sau viața omenirii în dezvoltarea și rezultatele sale Coexistența umană este același fapt al existenței lumii ca și viața naturii care ne înconjoară, iar cunoașterea științifică a acestui fapt este aceeași nevoie inevitabilă a minții umane, ca și studiul vieții acestei naturi Viața comunală umană se exprimă în diverse uniuni umane, care pot fi numite corpuri istorice și care apar, cresc și se înmulțesc, trec unele în altele și, în cele din urmă, sunt distruse - într-un cuvânt, se nasc, trăiesc și mor ca corpurile organice a naturii Apariția, creșterea și schimbarea acestor uniuni cu toate condițiile și consecințele vieții lor este ceea ce numim proces istoric DOUĂ SUBIECTE DE STUDIU ISTORIC Procesul istoric se dezvăluie în fenomenele vieții umane, informații despre care s-au păstrat în monumente sau surse istorice Aceste fenomene sunt nemărginit de diverse, ele privesc relațiile internaționale, viața externă și internă a popoarelor individuale, activitățile indivizilor între unul sau altul Toate aceste fenomene se adaugă la o mare luptă în viață, pe care umanitatea a dus-o și o duce, luptă pentru scopurile pe care și le-a propus Din această luptă, care își schimbă constant

metodele și caracterul, se depune însă ceva mai solid și mai stabil: este o anumită ordine cotidiană, un sistem de relații umane, interese, concepte, sentimente, moravuri Oamenii se țin de ordinea stabilită până când mișcarea continuă a dramei istorice o înlocuiește cu alta În toate aceste schimbări, istoricul este ocupat cu două subiecte principale, pe care încearcă să le discerne în fluxul ondulat al vieții istorice, așa cum se reflectă în izvoare Acumularea de experiențe, cunoștințe, nevoi, obiceiuri, conforturi cotidiene, îmbunătățirea, pe de o parte, a vieții personale private a unui individ și, pe de altă parte, stabilirea și îmbunătățirea relațiilor sociale între oameni - într-un cuvânt, dezvoltarea unei persoană și comunitate umană - acesta este un subiect de studiu istoric Gradul acestei dezvoltări atins de unul sau altul popor se numește de obicei cultura sau civilizația sa; trăsăturile prin care studiul istoric determină acest grad constituie conținutul unei ramuri speciale a cunoașterii istorice, istoria culturii sau civilizației Un alt subiect de observație istorică este natura și acțiunea forțelor istorice care construiesc societățile umane, proprietățile acelor fire diverse, materiale și spirituale, cu ajutorul cărora unități umane aleatorii și diverse cu o existență trecătoare se formează în societăți armonioase și dense care trăiesc secole întregi Studiul istoric al structurii societății, al organizării uniunilor umane, al dezvoltării și funcțiilor organelor lor individuale - într-un cuvânt, studiul proprietăților și acțiunii forțelor care creează și dirijează societatea umană, constituie sarcina unui ramură specială a cunoașterii istorice, știința societății, care se poate distinge și de studiul istoric general sub denumirea de sociologie istorică Diferența sa esențială față de istoria civilizației este aceea că conținutul acesteia din urmă este rezultatul procesului istoric, în timp ce în primul, forțele și mijloacele de realizare a acestuia, ca să spunem așa, cinetica lui, sunt supuse observației În funcție de diferența de subiecți, metodele de studiu sunt și ele diferite ATITUDINE FAȚĂ DE EI DE ISTORIE GENERALĂ ŞI LOCALĂ Care este relația dintre istoria generală și locală cu aceste obiecte de cunoaștere? Ambele obiecte de studiu istoric se disting mai ușor în clasificarea abstractă a cunoștințelor decât în procesul de studiu însuși De altfel, atât în general, cât și în istoria locală, atât succesele vieții comunitare, cât și structura societății sunt observate în același timp, de altfel, în așa fel încât prin însăși succesele vieții comunitare se studiază natura și acțiunea forțele care o construiesc și, invers, succesele vieții comunitare sunt măsurate prin structura dată a societății Cu toate acestea, se poate observa că în istoria generalului și în istoria localului ambele subiecte nu sunt în echilibru, iar într-un studiu predomină un subiect, în celălalt - celălalt Să comparăm ce grad de anvergură și ce material găsește istoricul culturii pentru cercetarea sa în limitele istoriei universale și în limitele istoriei locale și atunci ne vom da aceeași relatare în raport cu istoricul care și-a pus întrebări de natură sociologică Succesele comunității umane, dobândirea culturii sau civilizației, care sunt folosite într-o măsură mai mare sau mai mică de către popoarele individuale, nu sunt numai roadele activității lor, ci sunt create prin eforturile comune sau succesive ale tuturor popoarelor culturale și cursul acumulării lor nu poate fi descris în cadrul restrâns al oricărei istorii locale, care poate indica doar legătura civilizației locale cu universalul, participarea unui popor individual la munca culturală generală a omenirii sau cel puțin la roade a acestei lucrări Sunteți deja familiarizați cu cursul acestei lucrări, cu imaginea generală a succeselor societății umane: popoarele și

generațiile s-au schimbat, scenele vieții istorice s-au mutat, ordinea societății s-a schimbat, dar firul dezvoltării istorice nu a fost întrerupt, popoarele și generațiile s-au legat în verighe într-un lanț neîntrerupt, civilizațiile s-au alternat succesiv, ca popoare și generații, născându-se unul din celălalt și dând naștere unei treimi, o anumită rezervă culturală s-a acumulat treptat, iar ceea ce s-a depus și a supraviețuit din aceste secole -vechea rezervă a ajuns până la noi și a devenit parte a existenței noastre, iar prin noi va trece la cei care ne vor înlocui Acest proces complex devine subiectul principal de studiu în istoria lumii: pragmatic, în ordine cronologică și într-o conexiune consecventă de cauze și efecte, el înfățișează viața popoarelor care, prin eforturi comune sau succesive, au obținut orice succes în dezvoltarea viata comunitara Având în vedere fenomene la scară foarte mare, istoria generală se concentrează în principal pe cuceririle culturale pe care cutare sau cutare oameni au reușit să le realizeze Pe de altă parte, atunci când istoria unui popor individual este studiată în mod specific, orizontul studentului este constrâns de însuși subiectul de studiu Aici, nici interacțiunea popoarelor, nici semnificația lor culturală comparativă, nici succesiunea lor istorică nu sunt supuse observației: popoarele înlocuite succesiv sunt considerate aici nu ca momente succesive ale civilizației, nu ca faze ale dezvoltării umane, ci sunt considerate în sine, ca indivizi etnografici separați în care, prin repetarea lor, procesele cunoscute ale vieții comunitare, anumite combinații ale condițiilor vieții umane, au fost modificate Progresul treptat al căminului în legătură cu cauze și efecte se observă într-un domeniu restrâns, în limite geografice și cronologice cunoscute Gândirea se concentrează asupra altor aspecte ale vieții, pătrunde adânc în însăși structura societății umane, în ceea ce produce această legătură cauzală a fenomenelor, adică în însăși proprietățile și acțiunea forțelor istorice care construiesc viața comunității Studiul istoriei locale oferă materialul gata făcut și cel mai abundent pentru sociologia istorică DOUĂ PUNCTE DE VEDERE Deci, diferența este în puncte de vedere și comoditatea lor comparativă Aceste puncte de vedere nu se exclud în niciun caz reciproc, ci dimpotrivă, se completează reciproc Nu numai istoria generală și locală, ci și faptele istorice individuale pot fi studiate dintr-o parte sau alta, la discreția cercetătorilor În legea antică din Maine și comunitatea orașului antic din Fustel de Coulanges, subiectul este același - o uniune de clan; dar pentru cei din urmă, această unire este considerată ca un moment al civilizației antice sau ca bază a societății greco-romane, iar pentru cei dintâi, ca epoca omenirii, ca element principal al comunității umane Desigur, pentru o cunoaștere cuprinzătoare a subiectului, este de dorit să combinați ambele puncte de vedere în studiul istoric Dar o serie de considerente îl împing pe istoric, în studiul istoriei locale, să fie sociolog prin excelenţă DOMINAREA PUNCTULUI DE VEDERE SOCIOLOGIC ÎN ISTORIA LOCALĂ Istoria universală a fost creată, cel puțin până acum, nu de viața cumulativă a întregii omeniri care a existat la un anumit moment, și nu de interacțiunea monotonă a tuturor forțelor și condițiilor vieții umane, ci de popoare individuale sau grupuri de câteva popoare, care au reușit în succesiune cu o selecție locală și temporală diversă de forțe și condiții care nu se repetă nicăieri altundeva Această schimbare continuă a popoarelor pe scena istorică, această selecție în continuă schimbare a forțelor și condițiilor istorice poate părea un joc de noroc, privând viața istorică de orice planificare și regularitate La ce se poate folosi studiul combinațiilor și situațiilor istorice care

s-au dezvoltat odată și din anumite motive în cutare sau cutare țară, nicăieri mai unice și neprevăzute? Dorim să știm din aceste combinații și poziții cum s-a dezvăluit natura interioară a omului în comunicarea cu oamenii și în lupta cu natura înconjurătoare; vrem să vedem cum în fenomenele care alcătuiesc conținutul procesului istoric, omenirea și-a desfășurat forțele ascunse - într-un cuvânt, urmând lanțul nemărginit al generațiilor dispărute, vrem să împlinim porunca oracolului antic - să ne cunoaștem pe noi înșine , proprietățile și forțele noastre interne, pentru a ne aranja propria viață pământească Dar, după condițiile existenței sale pământești, natura umană, atât în indivizi cât și în națiuni întregi, nu se dezvăluie deodată, în întregime, ci parțial și intermitent, supusă circumstanțelor locului și timpului În aceste condiții, popoarele individuale care au avut rolul cel mai proeminent în procesul istoric, au manifestat în mod clar în mod deosebit cutare sau cutare forță a naturii umane Grecii, fragmentați în multe republici orașe slabe, au dezvoltat creativitatea artistică și gândirea filozofică cu o forță și o integritate de neegalat, iar romanii, care au întemeiat un imperiu militar fără precedent din lumea pe care au cucerit-o, i-au oferit drepturi civile uimitoare În ceea ce au făcut ambele popoare, își văd vocația istorică Dar a existat ceva fatal în soarta lor? Ideea de frumusețe și adevăr a fost destinată Greciei și Italiei simțului adevărului? Istoria răspunde la asta în mod negativ Vechii romani erau imitatori mediocri Dar urmașii lor, amestecați cu barbarii care i-au cucerit, au reînviat mai târziu arta antică greacă și au făcut din Italia un atelier de artă exemplar pentru toată Europa, iar rudele acestor barbari, care au rămas în pădurile Germaniei, secole mai târziu au adoptat dreptul roman cu zel deosebit Între timp, Grecia, cu succesorul Romei căzute, Bizanțul, împrospătat și el de afluxul de barbari, după Codul lui Iustinian și Catedrala Sf Sofia, nu a lăsat exemple memorabile nici în artă, nici în jurisprudență Să luăm un exemplu din vremurile recente La sfârșitul secolului al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea în Europa nu a existat un popor mai pașnic, idilic, mai filozofic și mai neglijat de vecini decât nemții Și la mai puțin de o sută de ani de la apariția lui Werther și la doar o generație după Jena, acest popor aproape a cucerit întreaga Franță militantă, a proclamat dreptul la forță ca principiu al relațiilor internaționale și a pus sub arme toate popoarele continentale Europa SCOPUL IDEAL AL STUDIULUI SOCIOLOGIC Aceasta înseamnă că secretul procesului istoric, de fapt, nu se află în țări și popoare, cel puțin nu exclusiv în ele, în trăsăturile lor interne, constante, date o dată pentru totdeauna, ci în acele combinații diverse și schimbătoare fericite sau nereușite de conditii externe si interne de dezvoltare, care se formeaza in anumite tari pentru cutare sau cutare oameni pentru mai mult sau mai putin timp Aceste combinații sunt subiectul principal al sociologiei istorice Deși sunt imprimate cu un caracter local și sunt unice în afara acestui loc, acest lucru nu îi lipsește de interes științific Prin societățile care au căzut sub influența lor, au chemat anumite proprietăți ale omenirii, și-au dezvăluit natura din diferite părți Toate societățile formate istoric sunt toate combinații locale diferite ale diferitelor condiții de dezvoltare În consecință, cu cât studiem mai mult astfel de combinații, cu atât vom cunoaște mai pe deplin proprietățile și efectul acestor condiții, fiecare separat sau într-o selecție specifică dată Deci, în acest fel, poate, va fi posibil să aflăm cum este regula generală atunci când, de exemplu, capitalul ucide libertatea muncii fără a-și crește productivitatea și când ajută munca să devină mai

productivă fără a o înrobi Studiind istoria locală, aflăm compoziția comunității umane și natura elementelor sale constitutive Din știința modului în care a fost construită societatea umană, în timp - și acesta va fi triumful științei istorice - se poate dezvolta o parte sociologică generală a acesteia - știința legilor generale ale structurii societăților umane, aplicabile indiferent de trecătoare condiţiile locale După ce am stabilit relația dintre punctele de vedere cultural-istoric și sociologic în studiul istoriei locale, să trecem acum la o examinare mai atentă a acestei probleme a condițiilor de dezvoltare a societăților umane, a anumitor combinații ale acestor condiții PRINCIPALUL PUNT FORT AL HOSTELULUI Procesul istoric, așa cum l-am definit, este alcătuit din munca comună a mai multor forțe, care leagă indivizii în uniuni sociale În domeniul cunoașterii experiențiale sau observaționale, și nu contemplative, cunoașterii teologice, distingem două forțe primare principale care creează și mișcă viața comună a oamenilor: acesta este spiritul uman și natura externă sau așa-numita fizică Dar istoria nu observă activitatea spiritului uman abstract: acesta este tărâmul metafizicii În același mod, nu cunoaște persoana singuratică, detașată de societate: o persoană în sine nu este un obiect de studiu istoric; subiectul acestui studiu este viața comună a oamenilor Observația istorică are acces la tipuri sau forme specifice pe care spiritul uman le ia în viața comună a oamenilor: aceasta este o personalitate umană individuală și o societate umană Înțeleg societatea ca o forță istorică, nu în sensul vreunei uniuni umane speciale, ci pur și simplu ca faptul că oamenii trăiesc împreună și în această viață comună se influențează reciproc Această influență reciprocă a oamenilor care trăiesc împreună formează un element special în structura căminului, care are proprietăți speciale, propria sa natură, propria sa sferă de activitate Societatea este formată din persoane; dar indivizii care alcătuiesc societatea, fiecare în sine, sunt departe de a fi toți împreună, în componența societății: aici manifestă intens unele proprietăți și ascund altele, dezvoltă aspirații care nu-și au locul într-o viață singuratică, prin adaos de forțe personale, produc acțiuni insuportabile pentru fiecare angajat în parte Se știe ce rol important îl joacă în relațiile umane prin exemplu, imitație, invidie, rivalitate, și totuși aceste izvoare puternice ale vieții comunitare sunt chemate în acțiune doar atunci când ne întâlnim cu vecinii noștri, adică ne sunt impuse de societate Exact în același mod, natura exterioară nu afectează nicăieri și niciodată în același mod întreaga umanitate, cu totalitatea mijloacelor și influențelor ei Acțiunea sa este supusă diverselor schimbări geografice: în funcție de locația sa pe glob, eliberează o cantitate inegală de lumină, căldură, apă, miasme, boli - daruri și dezastre pentru diferite părți ale umanității, iar caracteristicile locale ale oamenilor depind de această denivelare Nu vorbesc despre cunoscutele rase antropologice - alb, galben închis, maro etc , a căror origine, în orice caz, nu poate fi explicată doar prin influențe fizice locale; Mă refer la acele condiții preponderent de viață și caracteristici spirituale care se dezvoltă în masele umane sub influența evidentă a naturii înconjurătoare și a căror totalitate constituie ceea ce numim temperamentul național În mod similar, natura exterioară este observată în viața istorică ca natura unei țări în care trăiește o anumită societate umană și este observată ca o forță, în măsura în care afectează viața și forma spirituală a oamenilor ELEMENTELE SALE Deci, personalitatea umană, societatea umană și natura țării - acestea sunt cele trei forțe istorice principale care construiesc comunitatea umană Fiecare dintre aceste forțe contribuie la

alcătuirea vieții comunitare propria sa aprovizionare de elemente sau conexiuni, în care se manifestă activitatea sa și prin care se leagă și se țin uniunile umane Elementele vieții comunitare sunt fie proprietățile și nevoile naturii noastre, fizice și spirituale, fie aspirațiile și scopurile care se nasc din aceste proprietăți și nevoi cu participarea naturii externe și a altor oameni, adică societatea, sau, în cele din urmă , relațiile care se nasc între oameni din scopurile și aspirațiile lor După cutare sau cutare origine, unele dintre aceste elemente pot fi recunoscute ca simple sau primare, altele ca derivate ale formațiunilor secundare și ulterioare din acțiunea comună a celor simple În funcție de proprietățile și nevoile de bază ale unei persoane, aceste elemente pot fi împărțite în fiziologice - gen, vârstă, relație de sânge, economic - muncă, capital, credit, juridic și politic - putere, drept, drept, îndatoriri, spiritual - religie, știință, artă, simț moral SCHEMA PROCESULUI SOCIO-ISTORIC Comunitatea este formată din elementele sale și susținută de două mijloace, comunicare și succesiune Pentru a face posibilă comunicarea între oameni, este necesar ceva în comun între ei Acest lucru comun este posibil în două condiții: ca oamenii să se înțeleagă și că au nevoie unul de celălalt, să simtă nevoia unii de alții Aceste condiții sunt create de două facultăți comune: mintea, care acționează după aceleași legi ale gândirii și în virtutea nevoii generale de cunoaștere, și voința, care determină acțiunile care satisfac nevoile Acest lucru creează interacțiunea oamenilor, capacitatea de a percepe și comunica acțiunea Printr-un astfel de schimb de acțiuni, indivizii cu rațiune și vor deveni capabili să conducă treburile comune, să se contopească în societăți Fără concepte și scopuri comune, fără sentimente, interese și aspirații împărtășite de toți sau de majoritatea, oamenii nu pot forma o societate stabilă; cu cât apar astfel de conexiuni și cu cât câștigă mai multă putere asupra voinței oamenilor cu care se leagă, cu atât societatea devine mai puternică Așezându-se și întărindu-se cu timpul, aceste legături se transformă în obiceiuri și obiceiuri În virtutea acelorași condiții, comunicarea este posibilă nu numai între indivizi, ci și între generații întregi alternante: aceasta este succesiunea istorică Constă în faptul că proprietatea unei generații, materială și spirituală, este transferată alteia Mijloacele de transmitere sunt moștenirea și educația Timpul consolidează moștenirea asimilată cu o nouă legătură morală, tradiția istorică, care, acționând din generație în generație, transformă legămintele și binecuvântările moștenite de la părinți și bunici în proprietăți și înclinații ereditare ale urmașilor Astfel, persoanele individuale se formează în asociații permanente care trăiesc prin existențe personale și formează tipuri istorice mai mult sau mai puțin complexe Legătura succesivă a generațiilor a dezvoltat un lanț de uniuni, care s-a complicat din ce în ce mai mult datorită faptului că uniunile ulterioare au inclus succesiv noi elemente ale învățământului secundar apărute din interacțiunea celor primare Familia primitivă a fost construită pe bazele fiziologice ale legăturilor de sânge Familiile care proveneau dintr-o rădăcină formau un clan, o altă uniune de sânge, care includea deja elemente religioase și juridice, venerația strămoșului, autoritatea bătrânului, proprietatea comună, autoapărarea circulară (răzbunarea familiei) Genul prin generație a crescut într-un trib, a cărui legătură genetică s-a exprimat în unitatea limbii, în obiceiuri și tradiții comune, iar din trib sau triburi, prin separare, unire și asimilare, s-a format un popor, când moralul , conștiința unității spirituale, crescută printr-o viață comună și activitate

cumulativă, comunitate de destine și interese istorice În fine, poporul devine stat atunci când sentimentul unității naționale își găsește expresie în legăturile politice, în unitatea puterii supreme și a legii În stat, poporul devine nu doar o personalitate politică, ci și o personalitate istorică, cu un caracter național mai mult sau mai puțin clar exprimat și conștiința semnificației sale mondiale Acestea sunt principalele forme ale hostelului, reprezentând momentele succesive ale creșterii acestuia Începând cu legătura de sânge a unei familii apropiate, procesul s-a încheiat cu o uniune de stat complexă În același timp, fiecare uniune anterioară făcea parte din următoarea, care s-a dezvoltat din ea La cel mai înalt nivel, în stat, aceste uniuni au fost combinate: familia cu rămășițele uniunii tribale a devenit printre sindicatele private ca principală celulă de organizare socială; triburile și popoarele fie au constituit baza diviziunii de clasă, fie au rămas simple grupuri etnografice cu legături morale și amintiri istorice comune, dar fără semnificație juridică, așa cum era cazul statelor multitribale, multietnice Dar, conturându-se din uniuni de consanguinitate, componența socială a statului a fost supusă procesului invers de dezmembrare internă în funcție de diverse interese private, materiale și spirituale Astfel, au apărut diverse sindicate private, care fac parte din societatea civilă INTERES ŞTIINŢIFIC ÎN DIVERSE COMBINAŢII SOCIALE V-am amintit de această binecunoscută schemă generală a procesului socio-istoric pentru a arăta pe ea ce fenomene se observă în acest proces atunci când este studiat local Varietatea infinită de uniuni care alcătuiesc societatea umană provine din faptul că elementele de bază ale vieții comunitare în locuri diferite și în momente diferite nu se află în aceeași selecție, vin în combinații diferite și se creează varietatea acestor combinații, la rândul său, nu numai prin numărul și selecția componentelor , complexitatea mai mare sau mai mică a uniunilor umane, ci și un raport diferit al acelorași elemente, de exemplu, predominanța uneia dintre ele față de altele În această diversitate, a cărei cauză principală se află în schimbările nesfârșite în interacțiunea forțelor istorice, cel mai important lucru este că elementele vieții comunității în diverse combinații și poziții dezvăluie proprietăți și acțiuni inegale, se întorc în fața observatorului cu aspecte diferite de natura lor Datorită acestui fapt, chiar și în alianțe omogene, aceleași elemente stau și acționează diferit Se pare că într-un cămin uman poate fi mai simplu și mai monoton decât o familie? Dar care este diferența dintre o familie creștină și una păgână, sau între o familie veche, care includea slujitorii ca rude și în care toți membrii gospodăriei tăceau servil în fața gospodarului și noua familie, bazată exclusiv pe consanguinitate și în care poziția tuturor membrilor este asigurată nu doar de definiții legale, ci chiar mai morale, unde puterea părinților nu este atât un set de drepturi asupra membrilor gospodăriei, cât un set de îndatoriri și griji pentru copii Prezența elementelor invizibile în componența familiei păgâne primitive a schimbat natura unirii Aceleași elemente, am spus, acționează diferit în combinații diferite Dacă observăm că în aceeași țară, în momente diferite, capitalul fie a aservit munca, fie a ajutat la dezvoltarea activității sale libere, sporindu-i productivitatea, fie a servit ca sursă de onoare, respect pentru bogăție, fie a aprins ura sau disprețul din partea cei săraci - avem dreptul de a concluziona că componența socială și starea morală a societății din acea țară au fost supuse unor schimbări profunde Sau luați în considerare modul în care începutul cooperării se schimbă în familie, în artel, într-o societate comercială bazată pe acțiuni, într-

un parteneriat bazat pe credință Vezi, de asemenea, cum se schimbă modul de acțiune al puterii de stat față de starea societății în diferite perioade ale vieții statului: ea acționează fie independent de societate, fie în unitate trăind cu aceasta, fie consolidează inegalitățile existente și chiar creează altele noi, fie egalizează clasele și menține un echilibru între forțele sociale Chiar și aceleași persoane, formând uniuni cu caracter diferit datorită diversității intereselor care le călăuzesc, acționează diferit într-un birou comercial, într-o societate științifică, artistică sau caritabilă Alt exemplu Munca este o datorie morală și baza ordinii morale Dar munca este diferită Se știe că munca în servici, munca iobagului, produce departe de a fi același efect asupra vieții economice și morale a oamenilor ca munca liberă: ucide energia, slăbește întreprinderea, corupă morala și chiar strică fizic rasa În ultimele decenii înainte de eliberarea țăranilor, creșterea naturală a populației iobagilor a început să se oprească în țara noastră, adică o întreagă jumătate din Rusia rurală a început să se stingă, astfel încât abolirea iobăgiei a încetat să mai fie o problemă de dreptate sau de filantropie, dar a devenit o chestiune de necesitate spontană Ultimul exemplu Se știe că într-o uniune de sânge primitivă, o persoană a dispărut sub jugul unui bătrân, iar eliberarea sa din acest jug trebuie considerată un succes semnificativ în cursul civilizației, necesar pentru ca societatea să se așeze pe principiile egalității și libertate personala Dar înainte ca aceste începuturi să aibă timp să triumfe, libertatea omului solitar lăsat pentru el însuși pe alocuri a contribuit la succesul sclaviei, a dus la dezvoltarea sclaviei personale, uneori mai severă în comparație cu asuprirea vechilor relații tribale Aceasta înseamnă că libertatea personală într-un anumit mod de viață poate duce la suprimarea individului, iar când citim articolul din Codul țarului Alexei Mihailovici, care amenință cu biciul și exilarea lui Lena o persoană liberă care a devenit personal dependent de altul, nu știm ce să facem, dacă să simpatizăm cu gândurile egalitare ale legii, sau să plângem pentru mijloacele răcoroase prin care a transformat unul dintre cele mai valoroase drepturi ale omului într-un serviciu greoi de stat Din exemplele citate, vedem că alcătuirea societății în diverse combinații stabilește o relație inegală între elementele constitutive, iar odată cu modificarea relației reciproce, elementele însele dezvăluie proprietăți diferite și acționează diferit SCOPUL GENERAL ŞTIINŢIFIC AL STUDIILOR ISTORIEI LOCALE Știind ce întrebări să puneți despre fenomenele istorice, ce să căutați în ele, se poate determina și semnificația științifică a istoriei unui anumit popor în raport cu studiul istoric general al omenirii Această semnificație poate fi dublă: pe de o parte, este determinată de energia dezvoltării poporului și, în legătură cu aceasta, de gradul influenței sale asupra altor popoare și, prin intermediul acestora, asupra mișcării culturale generale a omenirii; pe de altă parte, o istorie individuală a unui popor cunoscut poate fi importantă datorită unicității fenomenelor sale, indiferent de semnificația lor culturală, atunci când oferă elevului posibilitatea de a observa astfel de procese care dezvăluie în mod deosebit de clar mecanica vieții istorice , în care forțe istorice apar în condiții de acțiune rar repetate sau nicăieri altundeva, neobservabile, chiar dacă aceste procese nu au avut un impact semnificativ asupra mișcării istorice generale Din acest punct de vedere, interesul științific pentru istoria unui sau aceluia popor este determinat de numărul de combinații locale deosebite și de proprietățile anumitor elemente ale comunității pe care le dezvăluie În

acest sens, istoria unei țări, care ar reprezenta o repetare a unor fenomene și procese care s-au petrecut deja în alte țări, dacă un astfel de caz este posibil în istorie, ar prezenta puțin interes științific pentru observator CONVENIȚIA ISTORIEI RUSEI PENTRU STUDIUL SOCIOLOGIC Istoria Rusiei prezintă unele avantaje metodologice pentru un studiu sociologic separat Aceste comodități constau:) în simplitatea comparativă a proceselor care predomină în ea, ceea ce ajută la deslușirea suficient de clară a muncii forțelor istorice, a acțiunii și semnificației diferitelor izvoare care au făcut parte din compoziția relativ simplă a căminului nostru;) într-o combinație deosebită a condițiilor de viață populară care au funcționat în istoria noastră Simplitatea comparativă a structurii vieții noastre istorice nu a interferat cu originalitatea structurii sale În ea observăm acţiunea aceloraşi forţe istorice şi elemente ale vieţii comunitare ca şi în alte societăţi europene; dar la noi aceste forţe acţionează cu intensitate inegală, aceste elemente apar într-o selecţie diferită, iau dimensiuni diferite, dezvăluie proprietăţi imperceptibile în alte ţări Datorită tuturor acestora, societatea capătă o compoziție și un caracter deosebit, viața oamenilor capătă un ritm special de mișcare, cade în situații neobișnuite și combinații de condiții Voi da câteva exemple În fiecare țară, sistemul râurilor a dat direcție comerțului, natura industriei a fost determinată de proprietățile solului În primele secole ale istoriei noastre, când cea mai mare parte a populației ruse era concentrată în regiunea de pământ negru a Niprului mijlociu cu afluenții săi reciproci, cele mai importante râuri din sudul Rusiei au direcționat comerțul rusesc către Marea Neagră, Azov și Volga -pietele caspice, unde se cerea miere, ceara, blanuri - produse forestiere si intr-o mai mica masura paine Acest lucru a făcut ca comerțul exterior să fie forța dominantă în economia națională a slavilor ruși și a provocat o dezvoltare intensificată a silviculturii, vânătorii și apiculturii Dar apoi, sub presiunea venită din aceleași stepe de-a lungul cărora străbăteau rutele comerciale rusești, cea mai mare parte a populației ruse s-a mutat în regiunea Volga superioară, în lut alunian Distanța față de piețele de coastă a slăbit vânzările externe și a redus industria lemnului, iar acest lucru a condus la faptul că agricultura arabilă a devenit baza economiei naționale Și așa s-a întâmplat că pe cernoziomul deschis al Niprului, Rus a exploatat intens resursele forestiere și a făcut comerț, iar pe lut împădurit Volga Superioară a început să ardă intens pădurea și ară Relațiile internaționale externe, care au influențat distribuția populației în țară, s-au împletit cu trăsăturile sale geografice interne într-un nod atât de complicat încât munca oamenilor, supusă unei anumite condiții, a primit o direcție care nu corespundea altora În viața economică națională, care s-a dezvoltat într-un mod atât de ciudat, este firesc să ne așteptăm la fenomene care nu se potrivesc cu normele obișnuite În , Petru cel Mare a ordonat negustorilor ruși să facă comerț, întrucât aceștia comerțează în alte state, cu companii, însumându-și capitalurile Din cauza neobișnuinței și a lipsei de încredere, lucrurile mergeau încet Între timp, vechiul Rus și-a dezvoltat propria formă de parteneriat comercial, în care nu erau unite capitalurile, ci persoanele bazate pe rudenie și inseparabilitatea proprietății Sub îndrumarea și responsabilitatea bătrânului, rudele neseparate au desfășurat afacerile comerciale nu ca tovarăși-acționari, ci ca agenți subordonați ai proprietarului Aceasta este o casă de comerț, formată dintr-un comerciant-proprietar cu "frații săi negustori", "fiii de negustor" etc Această formă de cooperare arată în mod clar modul în

care nevoia de activitate colectivă, cu lipsa de încredere reciprocă în societate, înseamnă căutată de satisfacție sub acoperișul casei lipite de rămășițele unei uniuni de sânge Astfel, în trecutul nostru, sociolog-istoricul se va confrunta cu multe fenomene care dezvăluie flexibilitatea versatilă a societății umane, capacitatea ei de a se adapta la condițiile date și de a combina fondurile disponibile în concordanta cu nevoile Tocmai am văzut cum, sub influența necesității economice, ideea unei case de comerț s-a dezvoltat dintr-o veche uniune de rudenie rusă Vom vedea acum cum ideea unei ordini morale, sub influența condițiilor locale, a servit ca mijloc de satisfacere a nevoilor economice ale populației Împreună cu creștinismul, ideea renunțării la lume a fost adusă Rus'ului din Orient, ca cea mai sigură cale spre mântuire și cea mai dificilă ispravă a creștinismului Această idee a fost percepută de societatea rusă atât de viu, încât în mai puțin de o sută de ani Mănăstirea Peșterilor din Kiev a arătat exemple înalte de asceză monahală Trei-patru secole mai târziu, același gând a condus șirurile de pustnici în pădurile dese din regiunea Trans-Volga de nord Dar numeroasele mănăstiri forestiere pe care le-au întemeiat acolo, împotriva voinței lor, au căpătat un sens care nu corespundea spiritului schitului Thebaid și Athos Ideea inițială a monahismului nu s-a stins, dar nevoile locale au complicat-o cu interese care nu au urmat direct din ea, transformând mănăstirile deșertice de acolo parțial în biserici parohiale rurale și adăposturi pentru bătrâni din populația din jur, parțial în moșieri fără familie și comunități industriale și fortărețe, un fel de stații de strămutare ale mișcării de colonizare țărănească CONCLUZIE Și așa, repet, cu simplitatea comparativă a sistemului, societatea noastră s-a construit în felul ei sub influența selecției locale și a corelării condițiilor de viață ale oamenilor Examinând aceste condiții la o dată foarte timpurie, în comparație cu cele predominante în Europa de Vest, vom găsi și sursa inițială a ambelor trăsături ale istoriei noastre, care facilitează astfel studiul fenomenelor sale sociale Cu o rezerva culturala primitiva care a apartinut tuturor triburilor ariene si a fost cu greu multiplicata semnificativ in epoca migratiei popoarelor, slavii estici, inca de la primii pasi in interiorul Rusiei, s-au trezit intr-o situatie geografica si internationala cu totul diferita de cel în care rudele lor ariene căzuseră ceva mai devreme, triburile germanice care au început o nouă istorie a Europei de Vest Acolo, germanul rătăcitor s-a stabilit printre ruine, care i-au plasat direct obiceiurile și ideile, scoase din păduri, sub influența unei culturi puternice, printre romanii cuceriți de ei sau provincialii romanizați ai imperiului căzut, care au devenit pt el vii dirijori şi interpreţi ai acestei culturi Slavii răsăriteni, dimpotrivă, se vedeau pe o câmpie nesfârșită, care cu râurile ei îi împiedica să se aseze bine, cu pădurile și mlaștinile ei îngreunându-le aranjarea gospodăriei pentru deschiderea casei, printre vecinii de origine străină și inferioare în dezvoltare, de la care nu era nimic de împrumutat și cu care trebuiau să lupte constant, într-o țară neatinsă și neatinsă, al cărei trecut nu a lăsat noilor veniți adaptări lumești și tradiții culturale, nici măcar nu a lăsat ruine, ci doar nenumărate morminte sub formă de tumule, cu care este presărată Rusia de stepă și pădure Aceste condiții primare de viață ale slavilor ruși au determinat atât lentoarea comparativă a dezvoltării lor, cât și simplitatea comparativă a compoziției lor sociale, precum și originalitatea semnificativă atât a acestei dezvoltări, cât și a acestei compoziții Să ne amintim cu atenție acest moment inițial al istoriei noastre: ne va ajuta să ne

orientăm chiar la începutul drumului care ne este în fața Capitolul următor"